

UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI

Càtedra d'Economia
Local i Regional

Diputació de Tarragona
Ajuntament de Tortosa
Ajuntament d'Amposta

**INFORME D'ECONOMIA
LOCAL I REGIONAL
TERRES DE L'EBRE
2017**

Imatge de la portada realitzada per la Sra. Cristina
Valentina Heghes.

Titulada: "LA FLOR DEL TARONGER"

Primer premi del IV concurs de fotografia CELIR

Equip investigador

Coordinació:

Juan Antonio Duro*

Investigadors:

Pau Galiana Llasat**

Maria Victòria Soldevila*

Josep Maria Piñol ***

Mónica Martín *

Jordi Sardà Pons*

Xavier Ponce Alifonso*

Francesc Xavier Farré Albendea*

**Departament d'Economia, URV*

***Departament de Gestió d'Empreses, URV*

****Fundació URV*

ÍNDIX

Introducció.....	7
Capítol 1. Situació empresarial a les Terres de l'Ebre l'any 2017.....	11
Capítol 2. El sector primari a les Terres de l'Ebre l'any 2017.....	47
Capítol 3. Localització i espais empresarials. Tendències generals i especificitats a les Terres de l'Ebre.....	91
Capítol 4. El sector industrial a les Terres de l'Ebre. 2017	123
Capítol 5. Turisme	147
Capítol 6. Sector públic	225
Capítol 7. Demografia a les Terres de l'Ebre	255

Juan Antonio Duro
Departament d'Economia
Universitat Rovira i Virgili

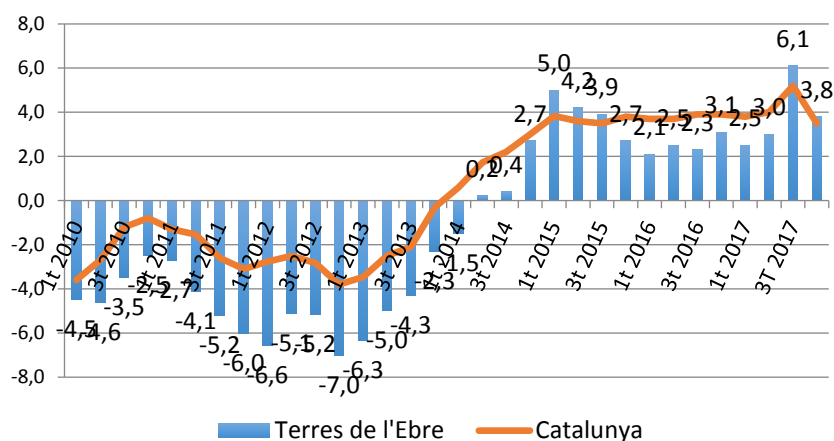
El lector té a les mans una nova edició de l'Informe d'economia local i regional de les Terres de l'Ebre, en aquest cas referent a l'exercici de 2017. Com sempre fins ara, aquesta publicació revisa els principals trets evolutius de l'economia ebrenca en el darrer any amb un enfocament multidimensional. Seguint l'estructura dels darrers anys, el document inclou una anàlisi del sector empresarial, de l'agricultura, de la indústria, del turisme, dels serveis públics, de la demografia i, com a novetat, de la localització empresarial. Aquests capítols han estat elaborats amb rigor i amb la màxima informació disponible de professors dels departaments d'Economia i de Gestió d'Empreses de la URV, i de personal de la mateixa universitat. Vull agrair, de bon principi, les contribucions de tot aquest equip tècnic, que consoliden la qualitat d'aquest document.

Per a la Càtedra d'Economia Local i Regional (CELIR), aquesta publicació és central. En particular, consolida una de les principals tasques d'aquesta estructura, creada per a la Universitat, amb la contribució crucial inicial de la Diputació de Tarragona i de l'Ajuntament de Tortosa, i des de fa uns quants anys amb el patronatge de l'Ajuntament d'Ampostà, que és facilitar informació i coneixement econòmic als agents territorials que pugui servir per prendre decisions o orientar-los. Conjuntament amb els butlletins d'anàlisi trimestral i les enquestes semestrals de clima empresarial, configuren el sistema d'informació i anàlisi posat en marxa per a la CELIR, i constitueixen, en la pràctica, una mena d'observatori econòmic territorial.

En particular, i pel que fa a l'any 2017, des del punt de vista econòmic, es pot qualificar com de continuació en el creixement. Malgrat les incerteses i inestabilitats del país, sobretot concentrades a la part final de l'any, el creixement de l'activitat sembla que ha continuat al territori. De fet, i malgrat l'heterogeneïtat sectorial, l'economia de l'Ebre continua inserida en una economia global que ha continuat creixent. La recuperació de les economies catalana i espanyola, els "bons" registres econòmics de les principals economies europees, les laxes condicions monetàries, l'estabilitat de la inflació, el bon any turístic, i altres factors, han configurat una conjuntura global positiva que, lògicament, ha beneficiat l'economia de les Terres de l'Ebre.

Si mirem alguns dels registres, en efecte, veiem aquest creixement impulsat pels vents de cua de l'augment global. Així, i com es veu en el gràfic adjunt, el creixement dels cotitzants totals (tant del règim general com dels autònoms) en el darrer trimestre del 2017 va ser del 3,8%, fins i tot més que el registre assolit en el mateix període de l'any anterior, i que va ser del 3,1%. Amb aquest, les Terres de l'Ebre fa tres anys que creixen, després de la sagnia de llocs de treball produïda en la fase de crisi, i que va ser més profunda.

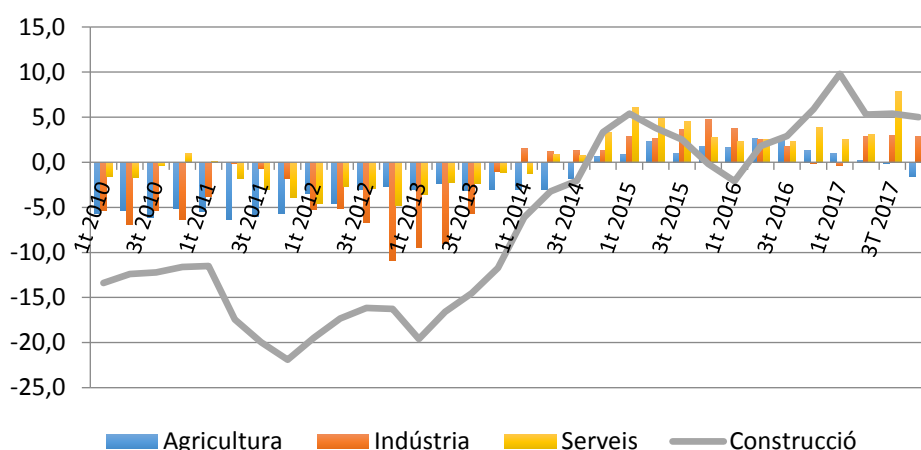
Gràfic I.1. Evolució de cotitzants a la Seguretat Social a les Terres de l'Ebre

Font: CELIR a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya

Si observem les dades per sectors veiem alguns trets interessants definidors d'aquesta evolució. En primer lloc, la construcció continua mostrant registres de creixement, en aquest cas a l'entorn d'un 5%. Aquesta evolució és un fidel reflex de la recuperació i de les expectatives globalment positives entre els empresaris (com assenyalen, de fet, les enquestes de clima empresarial semestrals que elabora la CELIR). En segon lloc, els serveis, que són el gruix de l'estructura econòmica ebrenca, també acaben l'any creixent en el 4,5%; i, en tercer lloc, la indústria, que sempre hem dit que és i ha de ser un puntal de l'economia del territori, ho va fer a un ritme del 2,9%.

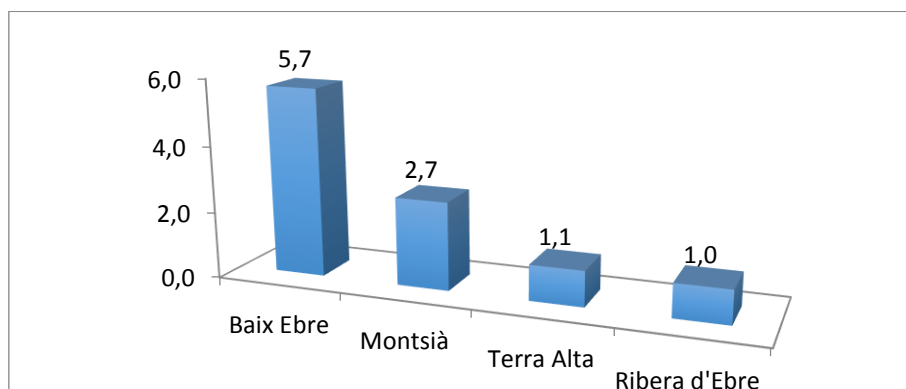
Gràfic I.2. Evolució de cotitzants a la Seguretat Social a les Terres de l'Ebre per grans sectors productius

Font: CELIR a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya

Per comarques, aquest creixement sobretot s'ha produït en les més grans, és a dir, al Baix Ebre i Montsià. Pel que fa a les altres, Terra Alta i la Ribera d'Ebre, les seves especificitats han determinant creixements menors.

Gràfic I.3. Evolució de cotitzants (interanual) a la Seguretat Social a les comarques ebrenques, 4t trimestre 2017

Font: CELIR a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya

No obstant el que hem dit anteriorment, hi ha indicis globals que aquesta recuperació en la “quantitat” de llocs de treball no té un reflex molt directe en la qualitat i, per tant, en el creixement de les rendes disponibles. L'excessiva temporalitat, evidències globals sobre sous, la segmentació del mercat, etc., afegeixen un punt (o més d'un punt) de “crítica” a l'actual situació tant a l'Ebre com globalment. Sabem que si el creixement no és inclusiu no millora el benestar global significativament.

En tot cas, i més enllà de les millores conjunturals, que hi són, el territori ha de mirar a vista d'ocell i a mitjà o llarg termini. En aquest sentit, i quan observem les tendències estructurals, apareixen elements que s'han de solucionar. De tots, particularment creiem que s'ha de focalitzar l'atenció en la demografia. L'evidència de pèrdua de població territorial i la continuada emigració de població en edats juvenils o “mitjanes”, amb certa sensació de pèrdua de vitalitat econòmica territorial, no auguren resultats especialment expansius en el futur, almenys amb relació a les necessitats de recuperació global que té el territori. Creiem que la recuperació poblacional, impulsada pel creixement econòmic i les polítiques adequades pluridimensionals territorials i nacionals, són cabdals per aprofitar el potencial que té el territori, i que és moltíssim.

Capítol 1. Situació empresarial a les Terres de l'Ebre el 2017

Pau Galiana

Departament de Gestió d'Empreses

Universitat Rovira i Virgili

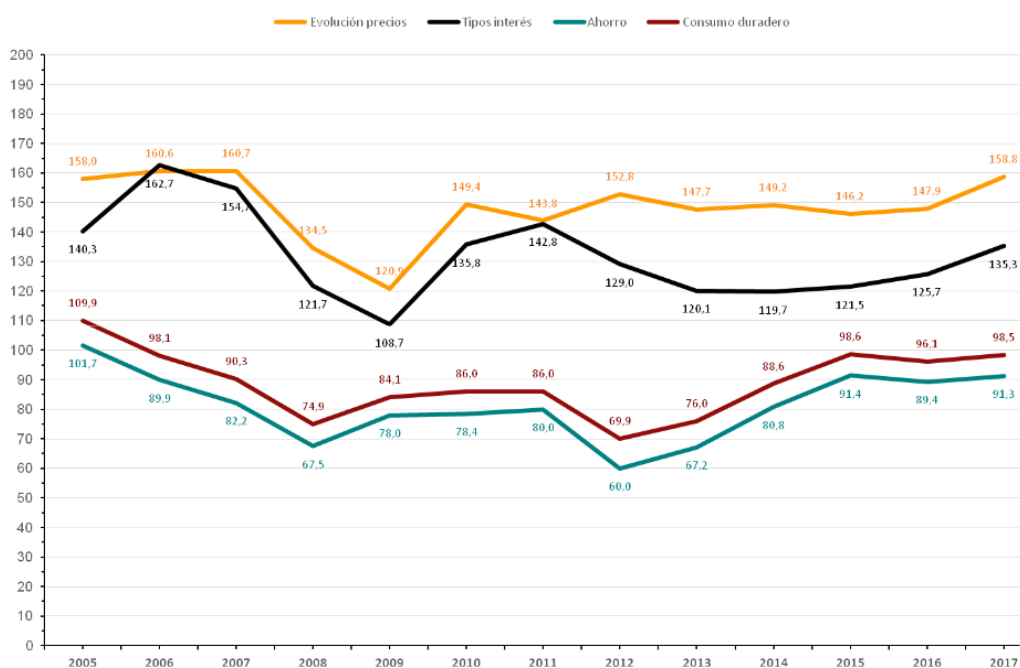
1. Evolució global

L'evolució positiva de les variables empresarials en els darrers anys ha tingut continuïtat durant el 2017, encara que cal introduir alguns matisos. L'evolució de les variables empresarials ha estat a l'alça en tots els sectors i les perspectives de l'empresariat així ho continuen apuntant. No obstant això, es percep un neguit creixent respecte la llarga incertesa generada a partir del conflicte polític a Catalunya i la falta d'impuls per part de l'Administració pública catalana, intervinguda durant mesos en el darrer període del 2017.

Com és habitual en aquest anuari, analitzarem la situació empresarial a les Terres de l'Ebre i la seva evolució, mitjançant una metodologia qualitativa, a partir de les dades facilitades pels mateixos empresaris i empresàries individualment; però també recollirem dades, indicadors i anàlisis des del punt de vista quantitatiu, seguint les principals dades empresarials publicades corresponents a l'any 2017 en l'àmbit de les Terres de l'Ebre. Les principals fonts d'informació consultades han estat l'Observatori d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya, l'Idescat, els informes trimestrals publicats per la Càtedra d'Economia Local i Regional de la URV i les dades de primera mà provinents de l'Índex de clima empresarial de les Terres de l'Ebre, publicat semestralment i que fa referència a les principals dades empresarials d'interès: evolució dels preus, de la cartera de demandes, la contractació, els ingressos d'explotació, etc. A més, podem incorporar l'opinió sobre l'afectació del clima polític a Catalunya en les dades empresarials.

La confiança del consumidor és una dada que es publica en l'àmbit nacional (CIS, 2017). Per tant, l'hem de contextualitzar en la seva importància; així, durant el 2017 ha tingut un increment de l'1,79% després del descens de l'any anterior. La perspectiva d'estalvi, de consum durador i l'evolució dels preus també tenen tendència alcista segons aquest estudi.

Gràfic 1.1. Evolució de les principals variables de consum

Font: CIS, Estudi núm. 3200. ICC de desembre 2017

Seguint la metodologia, doncs, repassarem les principals magnituds empresarials en aquest capítol, tenint en compte l'àmbit territorial ebrenc: les variacions i situació actual de l'ocupació, competitivitat, vendes, preus, comandes, internacionalització, etc. dels diversos sectors de l'economia ebrenca. Comentari a part mereix en aquest capítol la importància que l'economia social té al territori ebrenc; tant històricament mitjançant les cooperatives agràries com amb el nou paradigma de cooperatives de treball associat, de consum o de serveis que cada cop agafen més rellevància.

Cal posar l'accent en la dificultat manifesta per aconseguir dades rellevants quan l'àmbit territorial és més petit que el provincial, o fins i tot denunciar-ho. Així, per obtenir dades actualitzades des del punt de vista empresarial de les Terres de l'Ebre (i d'altres àmbits territorials), la dificultat és màxima. L'Administració no nodreix les bases de dades de forma adequada ni ràpida perquè els acadèmics hi puguin treballar. Per tant, l'inconvenient és doble: l'àmbit territorial i la temporalitat de les dades, que molts cops tenen anys d'endarreriment.

2. La producció i les vendes

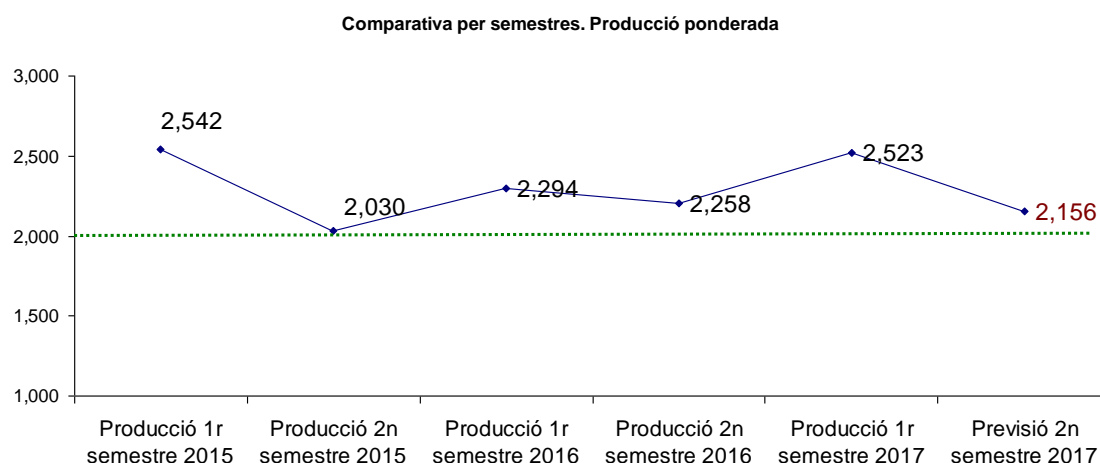
La tendència de creixement de producció i vendes i, per tant, de facturació dels tres darrers anys, s'ha mantingut durant l'any 2017 segons les aportacions empresarials recollides a l'Índex de clima empresarial de les Terres de l'Ebre, tenint en compte que parlem en termes generals, sense sectoritzar, tot i que sempre hi ha casos particulars que poden anar en sentit contrari. En tot cas, la dada recull la tendència a l'alça o l'estabilitat en més del 90% d'empreses del territori. Aquestes dades positives es reforcen amb les previsions empresarials que continuen sent optimistes.

Segons les dades revelades en l'Índex, durant el darrer any la producció de les empreses del nostre territori ha crescut i ho ha fet amb més força que en anys anteriors, sobretot en el primer semestre de l'any. La dada està ratificada pel saldo (diferència entre les empreses que declaren increment, respecte de les que declaren disminució), que demostra que més de la meitat de les empreses han tingut creixement de producció i vendes, mentre que només un 9% declaren disminució; per tant, el creixement o l'estabilitat és la tònica general.

Des del punt de vista sectorial, és remarcable el fet que tots els sectors han tingut increments de producció, tot i que destaca la construcció, seguida dels sectors primari i de la indústria. El sector turístic també ha tingut un comportament molt positiu. Per tant, segons les dades de primera mà de què disposem, la producció de les empreses de les Terres de l'Ebre continua el cicle de creixement iniciat el 2014.

Aquest increment continuat de la producció i de les vendes a les nostres terres no té un comportament sectorialment uniforme, tal com avançàvem. Així, en els darrers anys un dels sectors amb més increment ha estat el de la construcció, però cal tenir en compte que en els pitjors anys de la crisi, les davallades van ser tan profundes que no podem comparar els volums actuals amb els anteriors al 2007.

Gràfic 1.2. Evolució de l'índex de producció a les Terres de l'Ebre

Font: Índex de clima empresarial de les Terres de l'Ebre

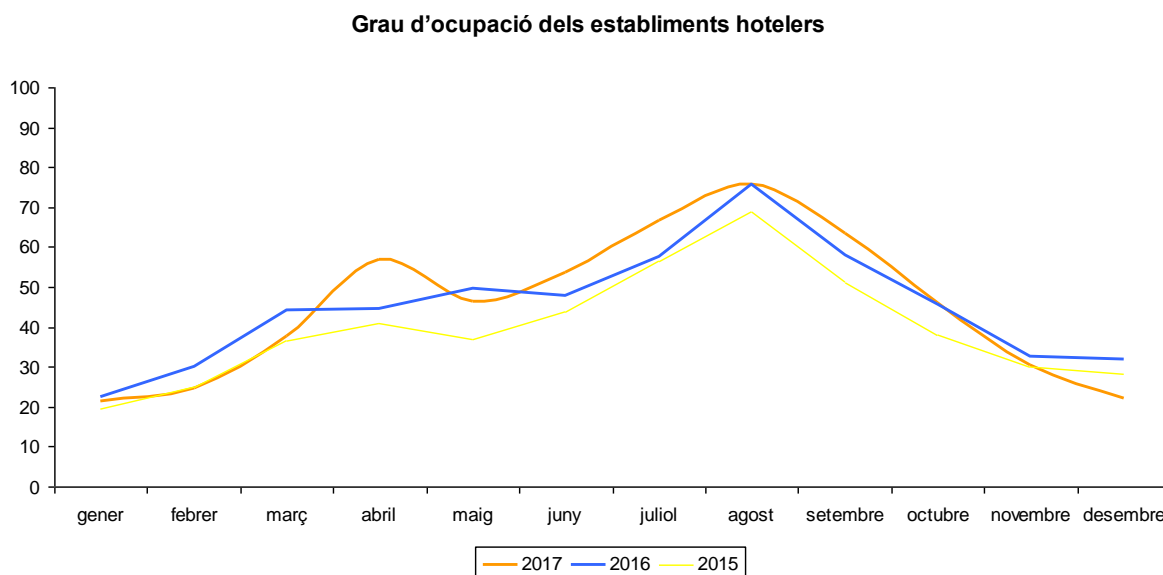
Els sectors més estables, tot i la tendència alcista han estat darrerament l'industrial (tant la manufactura com l'agroalimentària) i el sector primari. D'altra banda, el turisme es mostra clarament a l'alça però amb un comportament cíclic; s'incrementa el primer semestre amb més força que el segon, sobretot a causa de l'estacionalitat que de moment no troba solució al nostre territori. Respecte del sector serveis, l'increment també és constant, però perd força el comerç respecte el turisme i el transport o la logística, per posar exemples.

Les dades de primera mà obtingudes, tant a través d'enquestes que du a terme la Càtedra d'Economia Local i Regional, com d'entrevistes amb el teixit empresarial, ens fan veure que a curt termini l'escepticisme és el predominant i que tot i els increments sostinguts, no hi ha un clima d'eufòria empresarial, sinó de conteniment davant les constants incertes polítiques i socials que s'han magnificat durant el 2017 a l'Estat espanyol, com sobretot, a Catalunya en particular. Semestre rere semestre, l'empresariat no veu un futur proper amb increments consolidats, però en pocs casos se situen en escenaris pessimistes, sinó mes aviat amb una tendència a l'estabilitat o al creixement feble, però sostingut.

Una dada en l'àmbit català ens indica que l'índex de volum de negoci del sector serveis (IASSVN), ha augmentat un 2,2% respecte al desembre del 2016. Es mostren increments en el comerç del 2,5% i en les activitats administratives i serveis auxiliars (8,5%). El mateix índex en l'àmbit espanyol ha tingut increments superiors del 4,4% respecte al mateix mes de l'any 2016. En termes acumulats anuals, aquest índex creix quatre dècimes menys a Catalunya que a Espanya.

El consum familiar continua en ascens segons les dades de l'àmbit nacional de què disposem i que no estan desagregades per àmbits territorials. És cert, però, que les noves formes de consum afavoreixen més el mercat en línia que el mercat tradicional amb el comerç local. Aquest, com la restauració, ha de recórrer sovint a les ofertes continuades, les campanyes de promoció. S'està perdent el concepte de temporada de rebaixes per promocionar individualment o col·lectivament les ofertes segons els criteris comercials de cada agrupació o de cada municipi.

Gràfic 1.3. Grau d'ocupació en els establiments hotelers de Terres de l'Ebre

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

La superposició dels gràfics d'ocupació dels establiments hotelers en els tres darrers anys ens mostren que el 2017 ha estat un any de lleuger creixement respecte del 2016, que manté la tendència a l'alça que caracteritza el sector. La mitjana d'ocupació hotelera se situa en el 45,44% al llarg de l'any amb dos pics d'ocupació, coincidint amb la Setmana Santa (abril 57%) i l'estiu (juliol 66,7% i agost 75,7%). Cal apuntar, no obstant això, que després de deu anys encara no s'han assolit les mitjanes d'ocupació prèvies a la crisi; el 2007, per exemple, la mitjana d'ocupació estava en el 47,23% i va arribar a caure fins al 35% en els anys 2010-2012. Per tant, com veurem en altres dades tant de creixement com d'ocupació, la xifres han revertit la tendència però a un ritme molt lent que dificulta la consecució de nivells de facturació que tenien les empreses deu anys enrere.

També podem observar com el turisme, lluny de resoldre l'estacionalitat i aprofitar el potencial fora de la temporada alta, té tendència a incrementar l'ocupació en les dos temporades fortes i decau en els mesos de novembre a març. Aquesta especialització temporal no és desitjable pel sector, tant des del punt de vista de resultats empresarials com d'ocupació laboral, perquè fomenta la temporalitat, com podem observar mes endavant en l'apartat d'ocupació. Com dèiem en altres informes i reconeixent el que diuen experts, la formació continuada de l'empresariat i de la força de treball, la combinació dels productes amb altres sectors, la potenciació dels esdeveniments comercials, gastronòmics, i sobretot la millora de la governança turística poden ser factors clau per al futur desenvolupament del sector.

El comerç pateix territorialment diversos efectes que, combinats, provoquen en els professionals un canvi de paradigma que no tots estan disposats a assumir o no tots tenen les capacitats per fer-ho. Així, podem trobar casos de comerç tradicional en procés d'adaptació i professionalització al costat d'altres que, per jubilació o manca d'adaptació, no tenen continuïtat i opten per abaixar la persiana. Algunes de les amenaces sobre el comerç local són l'aparició de grans superfícies i franquícies al territori, el comerç en línia, que fa que el comerç

tradicional molts cops serveixi d'aparador o de banc de proves per a futures compres a la xarxa a un preu inferior del de les botigues físiques i també la competència apareguda des de sectors com la mateixa banca amb la venda de productes de consum durador.

La pitjor part, però, se l'emporta el comerç de municipis petits, sobretot els d'interior, que pateixen aquests mateixos problemes però amb menys poder de captació de clients que sovint son atrets per les capitals comercials, ja sigui en l'àmbit nacional (Barcelona o Castelló), ja sigui provincial o territorial, on, com dèiem, les franquícies i les grans superfícies han aterrat en els darrers anys, sobretot a la capital del Baix Ebre. La manca d'estratègies per aprofitar l'impuls d'aquesta atracció comarcal i la descoordinació sectorial està perjudicant el comerç de les ciutats mitjanes com Amposta i Tortosa.

El creixement es mostra en el sector industrial i més encara en l'agroindustrial, mentre que la resta tendeix a l'estabilitat. Les dades obtingudes directament de l'empresariat de l'agroindústria ens indiquen un índex de 2,44 per al primer semestre i una previsió de 2,5 pel segon, i ens recorden que l'índex es mou entre 1 i 3. Les xifres són lleugerament diferents en indústria manufacturera, 2,61 i 2,25 respectivament, dades, però, molt positives en tots dos casos.

Ha estat un any de creixement de la inversió productiva tant en dimensió com en producte. Les decisions d'inversió productiva que s'estan prenent consoliden aquest subsector industrial com un dels més importants i al qual es pot atribuir un potencial de creixement encara sense definir. L'aposta per la creació de producte transformat a partir de la matèria primera de proximitat i producte amb valor afegit comença a mostrar-se tímidament, sense la força i el convenciment necessaris, però amb innovació i moviments de màrqueting que fins ara no s'havien donat. Són intents encara incipients per no deixar-ho tot abocat a l'estratègia basada en el preu, millorar la imatge de marca i adreçar-se a mercats

que valorin més el producte alimentari i no exclusivament el volum i el preu de distribució.

Hi ha hagut moltes empreses i institucions que han sol·licitat i han aconseguit el segell “Terres de l'Ebre Reserva de la Biosfera”. No obstant això, empresarialment no ha tingut el ressò que potser alguns esperaven, encara que d'altres eren escèptics sobre la seva utilitat empresarial. És clar que no es tracta d'un segell de qualitat, però molts empresaris i empresàries encara no n'han trobat la utilitat i no han estat convençuts per implementar-lo a la seva empresa.

Cal indicar també que l'empresariat, preguntat sobre l'afectació de la situació política en la facturació de les empreses, declara que ha afectat negativament en alguns casos. No obstant això, quasi el 70% afirma que no l'ha afectat en absolut. Sí que varia la resposta en la previsió de futur, ja que quasi el 50% pensa que els afectarà negativament en el proper semestre, amb un índex de 1.460 sobre 3 i saldo de 44% (diferència entre els qui creuen que afectarà negativament i els qui pensen el contrari).

3. Ocupació a l'empresa de les Terres de l'Ebre

L'ocupació al territori ebrenc ha continuat amb la tendència a l'alça iniciada el 2014 (vegeu la taula inferior). Com es pot observar al cercle marcat, es va accelerant la disminució de l'atur registrat; concretament ha minvat un 12,75% en el darrer any 2017. Sectorialment les davallades han estat més importants en construcció (-24,34%), indústria (-17,64%) i agricultura (-11,21%). En canvi, costa més incorporar-se al mercat de treball si no s'ha tingut una ocupació anterior, tot i que aquest sector de població també ha tingut un bon any en comparació amb els anteriors (-8,87%).

Taula 1.1. Evolució de l'atur a les Terres de l'Ebre

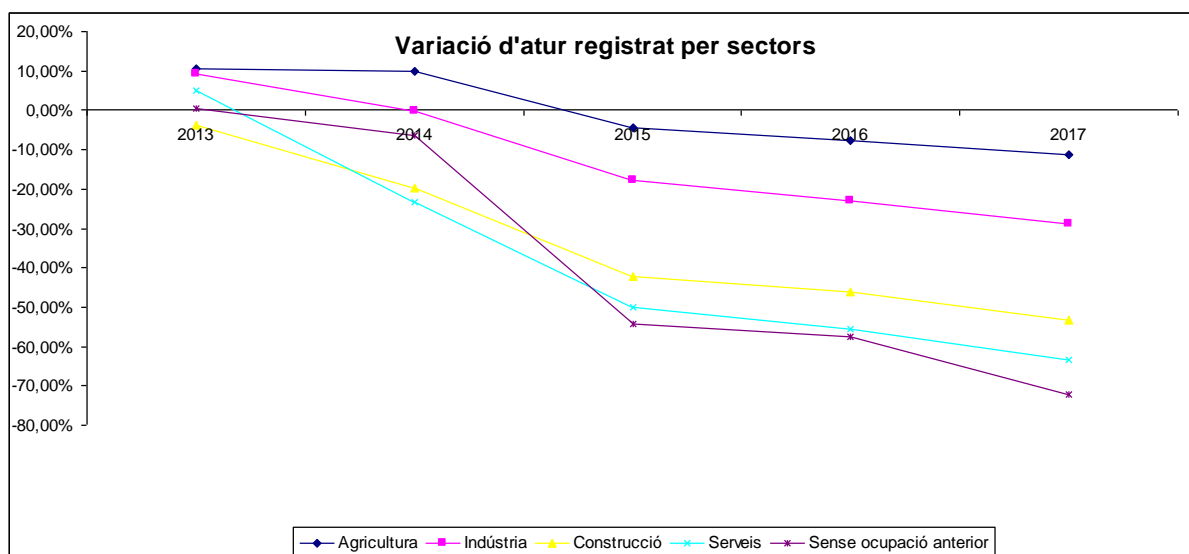
	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Sense ocupació anterior	Total
2006	0,71%	-0,42%	-7,80%	-5,17%	-9,13%	-4,34%
2007	-3,64%	0,30%	7,89%	5,41%	-23,57%	2,29%
2008	53,55%	32,82%	122,74%	29,23%	62,91%	48,27%
2009	26,87%	43,95%	83,16%	66,44%	31,18%	61,31%
2010	37,10%	24,42%	4,24%	16,02%	26,67%	15,97%
2011	19,10%	-1,85%	-4,60%	15,43%	12,45%	7,37%
2012	11,86%	1,06%	-1,27%	13,56%	8,77%	7,81%
2013	10,54%	-1,28%	-13,12%	8,74%	-4,51%	2,31%
2014	9,78%	-10,01%	-19,52%	-3,66%	17,06%	-5,31%
2015	-4,57%	-13,13%	-24,61%	-7,88%	-3,98%	-10,54%
2016	-7,79%	-15,16%	-23,24%	-9,35%	-2,00%	-11,32%
2017	-11,21%	-17,64%	-24,34%	-10,18%	-8,87%	-12,75%

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Situant les dades en context i lligant el comentari amb les perspectives empresarials, hem d'adonar-nos que aquestes dades positives ho són però amb un ritme que no és el més idoni. Veiem, doncs, que ni molt menys s'han arribat a eixugar les grans pèrdues de llocs de treball que vàrem tenir entre el 2007 i el 2013. Veiem que en els pitjors anys de la crisi de destrucció d'ocupació l'atur creixia a ritmes de fins al 61%; Per tant, al ritme actual la situació trigarà anys a revertir-se totalment.

Per sectors, podem indicar que el sector serveis té un comportament molt positiu, com mostra el gràfic inferior. Es veu com el punt d'inflexió tant en creixements de producció i vendes i com a conseqüència d'ocupació es va donar durant l'any 2014 i que a partir d'aleshores cada any ha anat millorant el percentatge en què ha disminuït l'atur, més acceleradament el 2015 i més moderadament en els dos darrers anys.

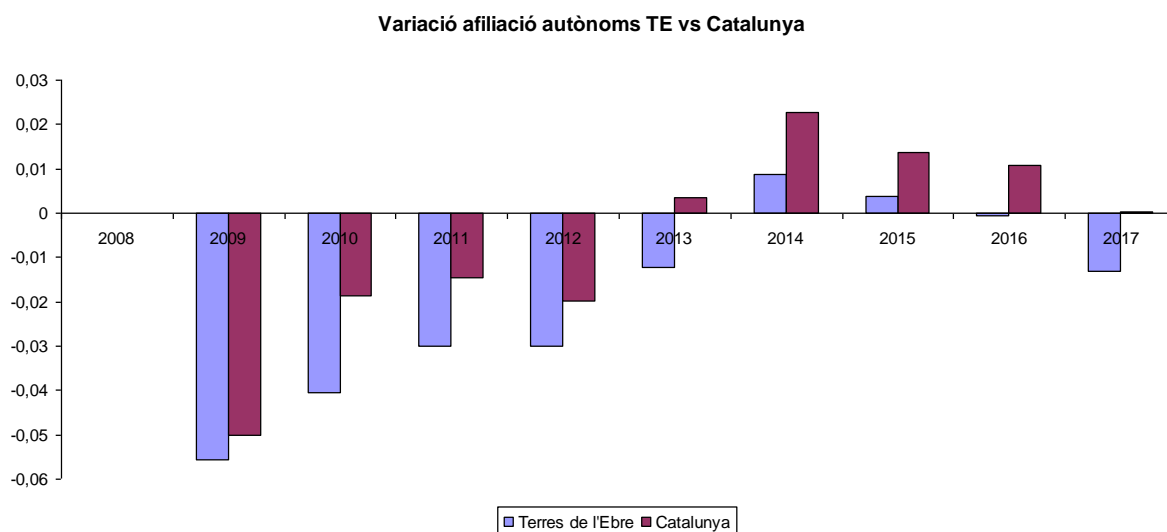
Gràfic 1.4. Variació d'atur registrat per sectors

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Una de les problemàtiques que es donen territorialment la podem exemplificar a partir del gràfic 3, on s'observa l'evolució dels autònoms des de 2008 fins a l'actualitat. Observem amb preocupació que en els pitjors anys de la crisi el descens d'afiliació a règim d'autònoms era més elevat a les Terres de l'Ebre que a Catalunya (-4% vs. -1,9%, per exemple el 2010). En canvi, en els anys de recuperació l'increment d'afiliats és superior a la resta del país respecte de les nostres terres; i el més preocupant és que en els dos darrers anys a les Terres de l'Ebre hi ha hagut un altre cop retrocés d'autònoms registrats, cosa que no succeeix al conjunt de Catalunya.

Gràfic 1.5. Variació d'afiliació d'autònoms

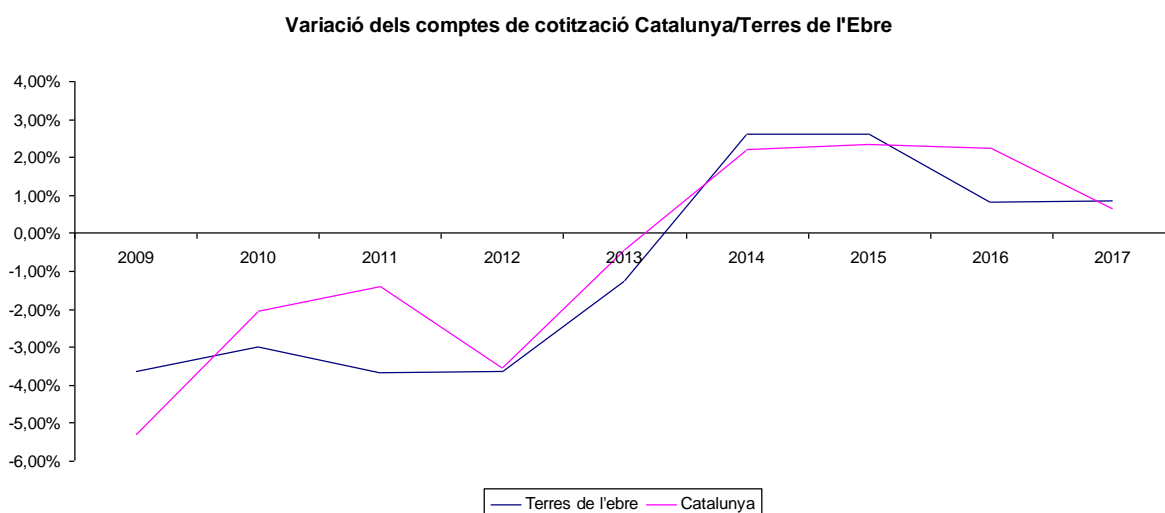

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Tampoc es demostra a les Terres de l'Ebre un fort esperit emprenedor, i això es veu reflectit en diverses dades, per exemple l'evolució dels comptes de cotització. Recordem que la Tresoreria General de la Seguretat Social atorga a l'empresa un número anomenat "codi de compte de cotització", que l'empresa ha de mantenir durant la seva existència i que ha de fer servir en tots els tràmits: altes, baixes, cotitzacions, nòmines, etc. L'empresari ha de sol·licitar un codi de compte de cotització a cada una de les províncies on exerceixi l'activitat. Les dades de comptes de cotització a les Terres de l'Ebre en els darrers anys es recullen en el gràfic 4. Doncs bé, l'evolució dels comptes de cotització reflecteix la mateixa característica que comentàvem respecte a les afiliacions al règim d'autònoms; entre 2010 i 2013 els descensos han estat percentualment més grans al territori ebrenç, mentre que els increments són més suaus i alentits que a la resta de Catalunya, amb la qual cosa podem afirmar que la recuperació existeix, però més feble en percentatge i lenta en el temps, quan precisament la crisi va ser més profunda i la davallada de producció i pèrdua de llocs de treball va ser més gran que la mitjana catalana.

La voluntat emprenedora al territori continua sent escassa. Aquesta reflexió no només l'extraiem de les dades publicades (per exemple dels comptes de cotització o de l'evolució dels autònoms, sinó de l'observació i l'opinió del mateix teixit empresarial privat i dels resultats de la tasca pública. Les Terres de l'Ebre no tenen cap inconvenient d'entorn que realment impedeixi la creació de petites empreses, ni l'evolució cap al creixement en nous negocis d'empreses ja existents. No obstant això, ni la creació d'empreses segueix el ritme d'altres àmbits territorials, ni les diverses ofertes d'espais i formació en emprenedoria són reeixides.

Gràfic 1.6. Comptes de cotització Catalunya / Terres de l'Ebre

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

L'empenta als joves perquè es decantin per l'emprenedoria és un punt encara lluny de resoldre's a les Terres de l'Ebre. Els intents són diversos i per part d'agents diferents, però cap d'ells reeixeix com cal. La joventut emprenedora té moltes ofertes d'assessorament en ajuntaments, consells comarcals i altres institucions, sobretot públiques, però no hi ha un pla de formació adequat per a l'empresariat i sobretot no està coordinat per mirar de no repetir o solapar esforços. És una feina molt important, no només el de la formació continuada, sinó, en primer lloc, la tasca prèvia de motivació i conscienciació a l'empresariat respecte de les bondats de la formació i la coordinació amb l'administració, les institucions privades i els centres de formació i recerca com la URV.

La desconexió publicoprivada és manifesta i així ho afirmen els dos àmbits, en són conscients; però els esforços per resoldre-ho són escassos i sense resultat. La llunyania entre el sector públic i el privat i de tots dos amb els centres de formació és evident i els pocs esforços fets (cursos, jornades, *challenge*, etc.), són més fruit de l'esforç dels pocs que fan la guerra pel seu compte i que no tenen continuïtat. Hi ha desconeixement o falta de xarxes fluides de comunicació, en rols separats i molt poc fructífers. El desajust està cronificat i la descoordinació és endèmica al sistema.

Un punt ja denunciat en informes anteriors i que no està resolt és el gap entre l'oferta formativa i la demanda laboral al territori. Comencen ha haver-hi eines com la formació professional dual, però encara no estan del tot implantades, a més de ser insuficients. Cal trobar la integració de l'empresa privada en el àmbit de l'ensenyament a tots els nivells: d'ensenyament secundari, de formació professional i també universitari. La formació està allunyada de les necessitats de les empreses i la descoordinació a què fèiem referència dificulta la credibilitat per part de les empreses i fa que la connexió amb el sector públic formatiu sigui quasi inexistent.

Centrant-nos en l'entorn empresarial, els empresaris i les empresàries no mostren un gran optimisme vers l'ocupació atesa la incertesa política catalana; tot i que consideren que l'afectació d'aquest entorn de moment és mínim (índex d'1,89, recordem entre 1 i 3), i un percentatge baix d'empreses que es consideren afectades, sí que anticipen un efecte negatiu si la situació no evoluciona a curt termini cap a l'estabilitat.

Passant de les dades publicades a la informació de primera mà obtinguda directament dels empresaris i empresàries, l'ocupació durant l'any 2017 reflecteix un creixement respecte de l'anterior i es continua en creixement (2.341, en el primer trimestre, en l'índex que es mesura entre 1 i 3). Un bon resultat que millora no només el de l'any anterior, sinó les mateixes expectatives marcades

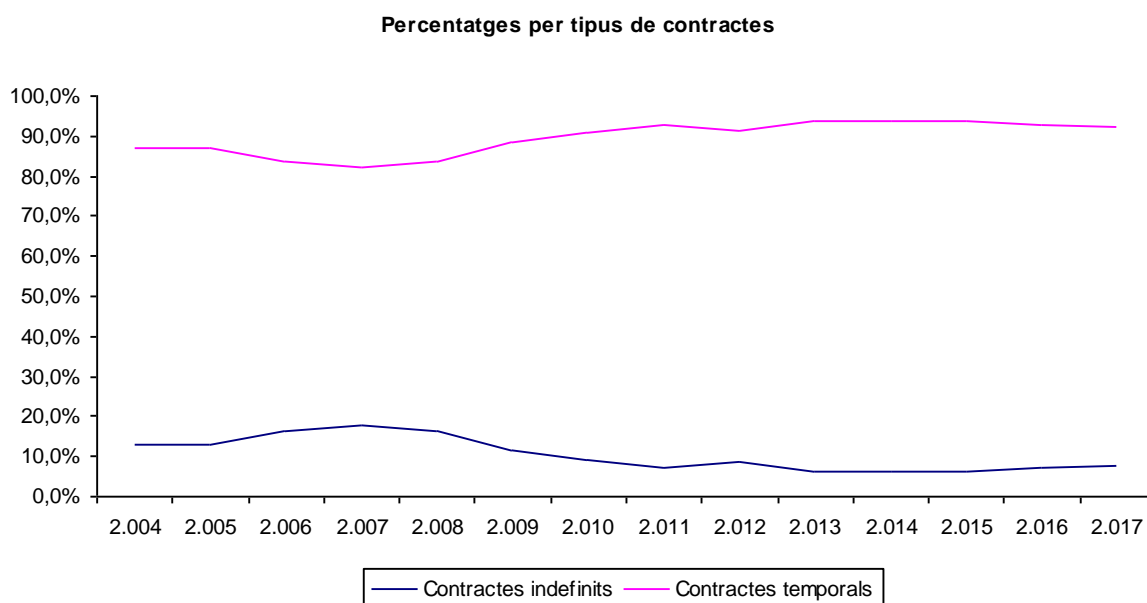
per l'empresariat en quasi dos dècimes. Tot i que la majoria de les respostes marquen estabilitat en l'ocupació (57,4%), s'obté un saldo molt positiu, ja que només el 7,4% de les empreses declaren que l'ocupació ha disminuït.

Segons les enquestes de clima empresarial, l'increment d'ocupació ha estat transversal, és a dir, s'ha donat en tots els sectors de l'activitat econòmica, amb l'excepció de l'estabilitat del sector primari. El creixement té lloc sobretot en turisme (que aporta el clar component estacional en el primer semestre), seguit per l'agroindústria, serveis, indústria i construcció. Val a dir que les dades d'ocupació són anticipades per l'empresariat amb una dosi alta d'encert, la qual cosa mostra el coneixement de l'empresa i del territori per part de si mateixos.

Un efecte derivat dels anys de crisi i que podem observar al gràfic següent és la tendència a l'alça de la temporalitat en els tipus de contractes signats. Així, mentre el 2004 el percentatge de contractes indefinits era del 12,9%, actualment només el 7,6% dels contractes tenen el caràcter de permanent, mentre que més del 92% són temporals. Per tant, podem afirmar que una conseqüència de la recuperació ha estat una contractació menor i més precària, almenys pel que fa a l'estabilitat laboral. A més es dona la circumstància negativa per al nostre territori que aquesta temporalitat encara és més acusada que a la resta de Catalunya. Mentre la taxa de contractes temporals, com dèiem, és del 92,7%, a la resta del país, tot i ser alta, es troba 5 punts per sota, un 87,4%.

Cal parlar també del tipus de contractació segons el contingut del treball. Podem comprovar que mentre a la totalitat de Catalunya es registren un 7,9% de treballs amb un alt contingut tecnològic, a les Terres de l'Ebre això es redueix a menys de la meitat, un 3,4%.

Gràfic 1.7. Tipus de contractes segons la temporalitat

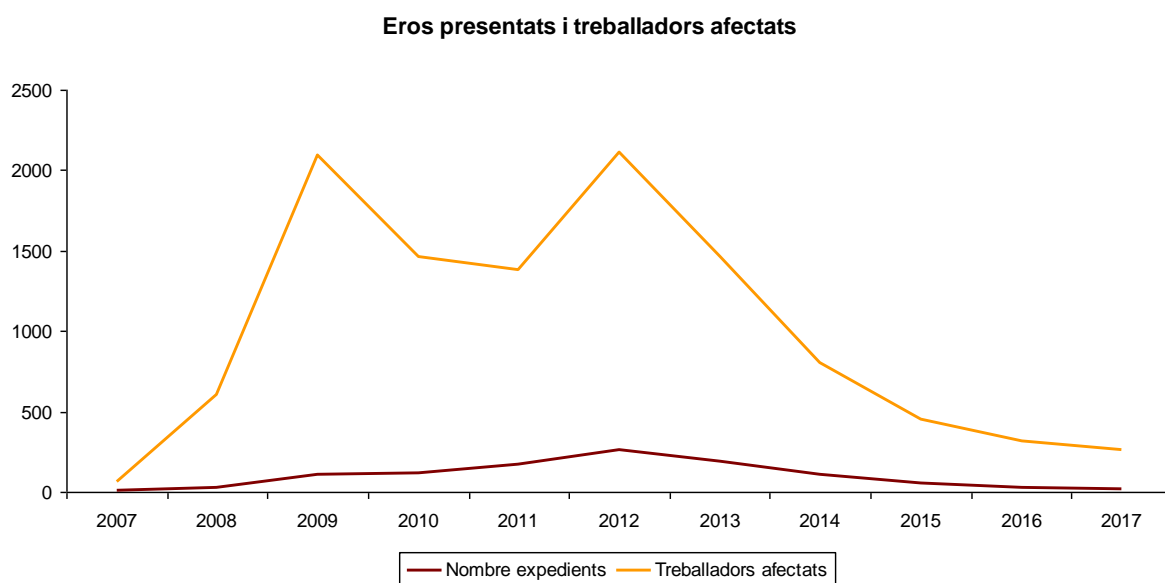

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Segons el butlletí de conjuntura local que elabora la Càtedra d'Economia Local i Regional de la URV, la disminució de l'atur està liderada novament pels homes, amb una caiguda més gran que la caiguda interanual de l'atur femení. També, fonts de la Generalitat apunten a escenaris prospectius en diversos casos, però en tots l'esclatxa entre la força laboral masculina i femenina es manté, la qual cosa ens reafirma en la necessitat d'implementar polítiques per a la igualtat tant en la incorporació de les dones al mercat laboral, com sobretot per la seva incorporació en càrrecs directius, la proliferació de dones emprenedores i la igualtat salarial entre els sexes.

Segons la disposició addicional primera del Reial decret 1483/2012, des del punt de vista estadístic, els procediments d'acomiadament col·lectiu i de suspensió de contractes i reducció de jornada poden anomenar-se abreujadament procediments de regulació d'ocupació.

Gràfic 1.8. Distribució dels ERO i treballadors afectats el 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

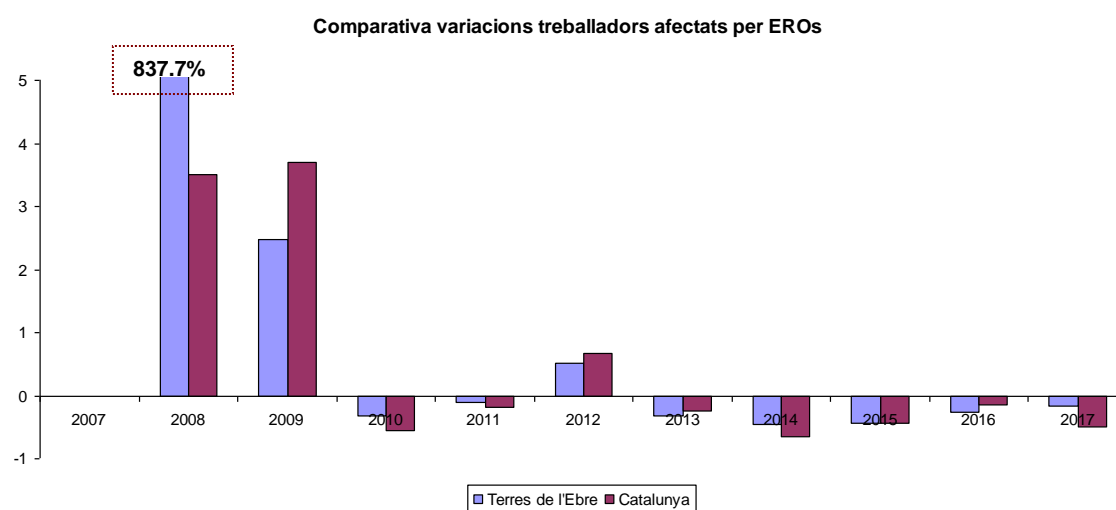
Seguint la dada anual d'ERO (expedients de regulació d'ocupació) presentats per les empreses a les Terres de l'Ebre al Departament d'Empresa i Ocupació, veiem que continuen havent-n'hi força, malgrat que ja fa tres anys que els indicadors de creixement han fet un tomb cap a xifres positives; concretament 20 expedients presentats aquest passat any, que han afectat 244 treballadors. És cert que en va disminuint el ritme, però l'afectació encara és elevada. En el darrer any, 2017, la xifra d'expedients ha disminuït un 31% en empreses però només un 19% pel que fa a treballadors afectats.

Taula 1.2. ERO i treballadors afectats

Anys	Nombre expedients	Treballadors afectats
2007	5	61
2008	31	572
2009	106	1.985
2010	113	1.348
2011	169	1.212
2012	261	1.847
2013	192	1.271
2014	108	699
2015	56	395
2016	29	289
2017	20	244

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

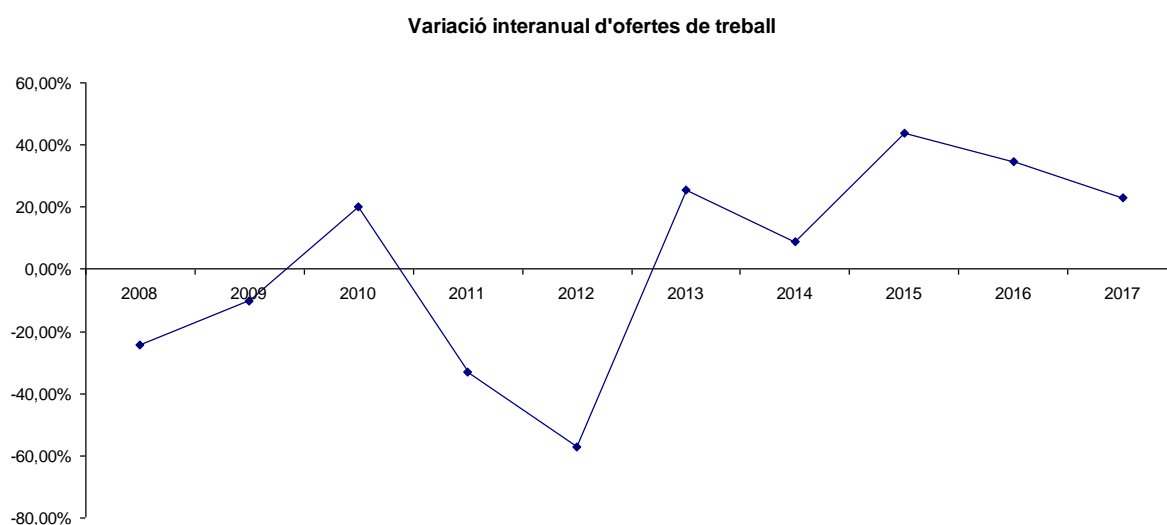
Si ho comparem amb les xifres de tot Catalunya ens adonem que de nou som davant d'una dada que reflecteix la recuperació més lenta al territori ebrenc respecte de la resta del país. A Catalunya la disminució d'ERO presentats el 2017 ha estat d'un -29,62% i la disminució dels treballadors afectats ha estat del -49,44%.

Gràfic 1.9. Comparativa evolució ERO

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

L'oferta del lloc de treball és el tràmit que fa una empresa o qualsevol altre ocupador que necessita cobrir llocs de treball de la seva organització, amb l'objectiu de trobar candidats adients a la feina. En aquesta taula es reflecteixen les ofertes gestionades i es pot observar com després d'un fort augment el 2015, en els dos darrers anys l'increment és més feble, de manera que la incertesa de la recuperació plana sobre el mercat laboral.

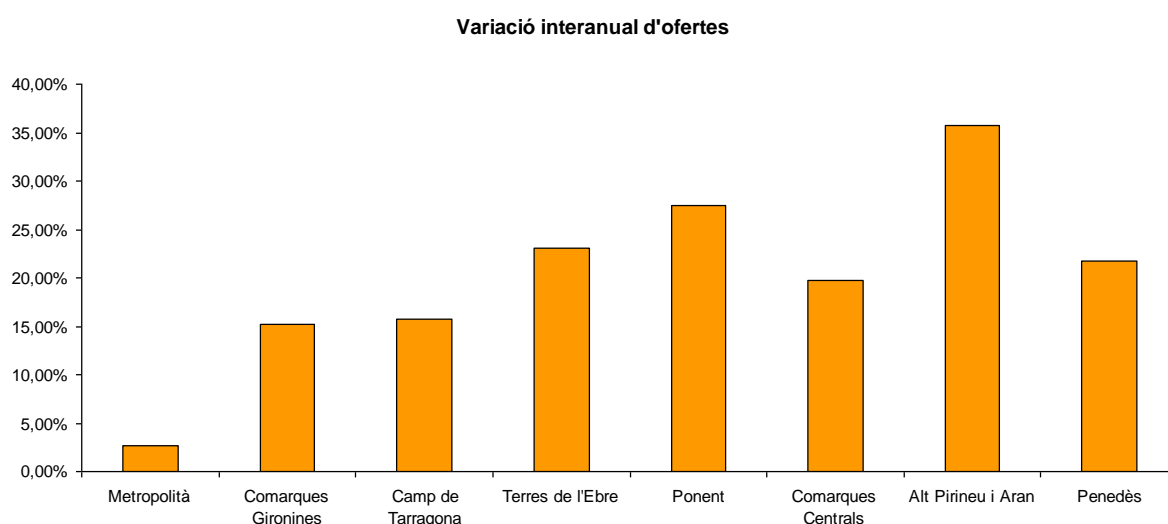
Gràfic 1.10. Ofertes de llocs de treball

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Empresa i Ocupació. Generalitat de Catalunya

Dèiem l'any passat que la tendència en el creixement de les ofertes de treball al sistema públic era de disminució tot i haver encapçalat el rànquing dels àmbits territorials. Malauradament, la tendència continua i després de la revifada experimentada entre el 2013 i el 2015 fa dos anys que disminueix el percentatge d'ofertes presentades tot i que es continua experimentant un increment del 23%. En el gràfic 7 podem veure l'evolució anual d'aquestes ofertes i com, a diferència de l'any anterior, les Terres de l'Ebre ja no encapçalen la tendència, sinó que estan just per sobre de la mitjana (20,2%). La interpretació és doble en aquesta dada: d'una banda, la manca de credibilitat del sistema públic d'ocupació per trobar força de treball capacitada fa que les ofertes siguin menors i, de l'altra, la falta de polítiques públiques efectives i coordinades amb el sector privat tampoc ajuda a l'encaix entre oferta i demanda laboral.

Gràfic 1.11. Variació d'ofertes d'ocupació

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

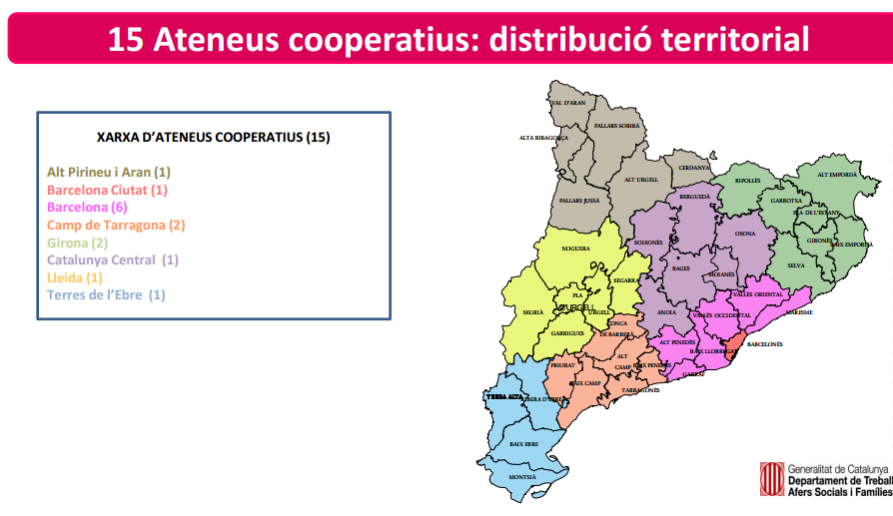
Les dades en l'àmbit català (ja que aquestes no consten desagregades) mostren com les ofertes en el sistema públic sobretot tenen increments en treballs sense estudis (+16,6%), o amb estudis secundaris (+31,8%), mentre que no hi ha increment d'ofertes registrades en personal tècnic superior (-1%) o universitari de primer i segon cicle (-10%). Aquesta dada es complementa amb la dels tipus de llocs de treball oferts, segons la qual veiem un increment en personal operari, treballadors i treballadores de neteja, d'indústria i construcció i altres ocupacions elementals o administratives sense atenció al públic, mentre que disminueix l'oferta en personal tècnic i professional de suport, així com en gerència i direcció.

4. Economia social i cooperativa

Amb l'objectiu d'impulsar el cooperativisme i l'economia social i solidària a cada comarca, la Xarxa d'Ateneus Cooperatius és un nou servei públic present a tot Catalunya. Els Ateneus acompanyen la creació de noves iniciatives econòmiques transformadores, la generació d'ocupació de qualitat per intentar resoldre les necessitats de les persones i del territori. De forma incipient però ferma s'estan duent a terme noves pràctiques de gestió i intervenció en diversos àmbits socials. L'eclosió del món cooperatiu a partir de la seva descoberta en l'àmbit urbà, amb exemples com la iniciativa d'autogestió de projectes educatius o sanitaris, les cooperatives de consum o de serveis, estan configurant una xarxa que pot evolucionar a curt i mitjà termini i és digna de tenir-se en compte.

L'Ateneu Cooperatiu de les Terres de l'Ebre està present al territori amb aquesta finalitat, repensar l'economia social a les comarques del Montsià, Baix Ebre, Terra Alta i Ribera d'Ebre. L'objectiu territorial s'enfoca a “enfortir l'economia social, fomentar la creació de noves empreses o la reconversió d'organitzacions ja existents d'acord amb els valors cooperatius, i crear també un espai per debatre i reflexionar”.

Imatge 1.1. Xarxa d'ateneus cooperatius

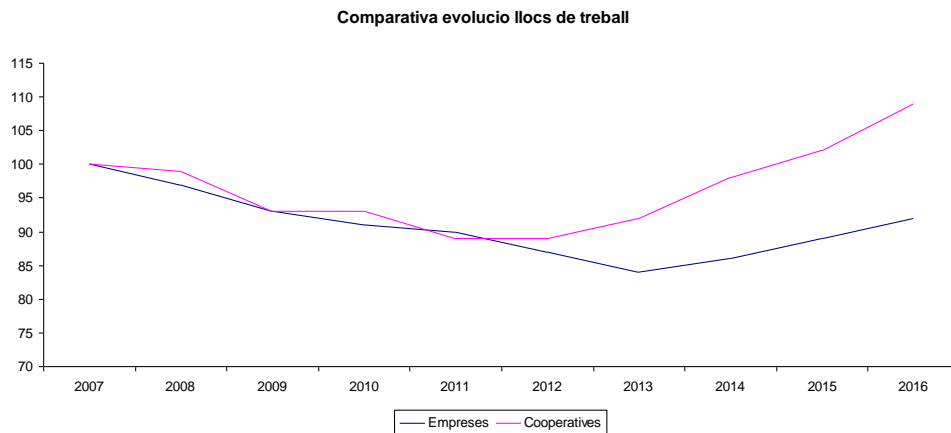
Font: Generalitat de Catalunya

L'Ateneu actualment és i pot esdevenir en el futur una bona eina per enfortir el teixit de l'emprenedoria social. En el poc temps de presència al territori du a terme jornades de caràcter formatiu, treball en xarxa per enfortir les relacions interempresarials, conferències monogràfiques o tràmits de subvencions en l'àmbit de l'economia social.

Les cooperatives estan molt arrelades a les Terres de l'Ebre, on sempre han format part del paisatge econòmic i social de tots els municipis, sobretot les cooperatives agràries, és clar. Els valors d'autoajuda, responsabilitat, democràcia, igualtat, equitat i solidaritat són la principal bandera d'aquest mode de relacionar-se socialment i econòmicament en el medi rural, però cada cop més també en el medi urbà i en cooperatives de tota mena d'objecte social. Les persones que integren les cooperatives creuen en els valors de l'honestedat, la transparència, la responsabilitat i la vocació social.

Com mostra el gràfic 8, la sortida de la crisi és més favorable per a l'economia social i el cooperativisme que no per a les empreses societàries i l'empresariat individual. Les dades ratifiquen que a partir de 2007, any d'inici de la crisi i fins al 2012, la pèrdua de llocs de treball ha estat similar en tots dos casos, però l'enlairament del sector cooperatiu ha estat molt més accelerat a partir d'aleshores de forma que ha superat amb escreix l'ocupació pre 2007, mentre que a la resta d'empreses aquesta xifra està lluny d'aconseguir-se (índex 92 vs. índex 109).

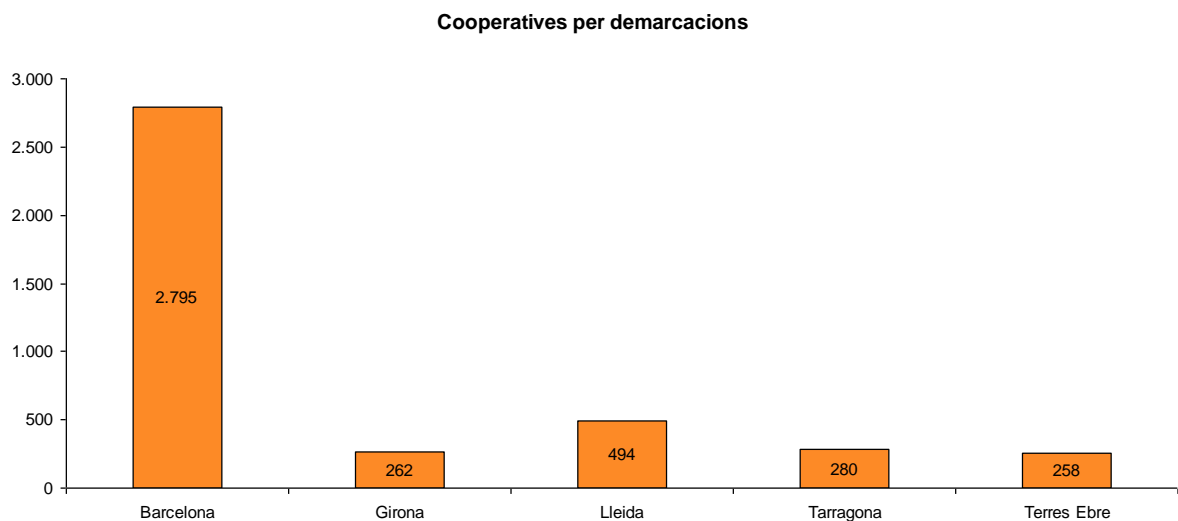
Gràfic 1.13. Evolució dels llocs de treball empreses vs. cooperatives

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Segons els gestors de la xarxa d'ateneus, una de les millors maneres d'afrontar els reptes socials i econòmics actuals és "optar perquè l'emprenedoria fomenti una economia social". Consideren que el model cooperatiu és la millor opció per potenciar les activitats empresarials i millorar la comercialització del producte o servei i reduir costos. La cooperativa possibilita que els treballadors es puguin fer càrrec de l'empresa a través d'aquesta fórmula jurídica, a més de gaudir d'una sèrie d'avantatges.

Gràfic 1.12. Distribució de les cooperatives per demarcacions

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Com mostra el gràfic 8, la presència de cooperatives a les Terres de l'Ebre és molt important. Tenint en compte el pes de la població, proporcionalment hi ha moltes més cooperatives que a la resta de Tarragona o a la província de Girona per posar dos exemples.

Veiem també a la taula 1 que per cada 740 habitants hi ha una cooperativa al territori, per sota de la mitjana de Catalunya (1.834) i de la resta de Tarragona (2.149). Si ens referim només a les cooperatives agràries, les xifres són encara més dispars, i se situen només per darrere de Lleida (2.344), de tradició rural i cooperativista com les Terres de l'Ebre (4.241), però a molta distància de la mitjana catalana (17.202). Per tant, ens referim a un model empresarial que tot i minoritari en nombre de treballadors que hi formen part, cada cop pren més rellevància en el nou i jove empresariat català en general i ebrenc en particular.

Taula 1.3. Ràtio de cooperativisme

	Habitants per cooperativa	Habitants per cooperativa agrària
Barcelona	1.976	64.986
Girona	2.826	23.142
Lleida	897	2.344
Tarragona	2.149	7.080
Terres Ebre	740	4.241
Total	1.834	17.202

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Al territori estudiat, a part de les cooperatives agràries i de transformació, que bona part han evolucionat bé cap a cooperatives de segon grau, bé pel simple creixement en volum i professionalització, podem posar exemples que reforcen aquesta evolució de l'economia social. Segons les dades obtingudes de la base de dades SABI, que recull la informació del registre mercantil, el darrer any

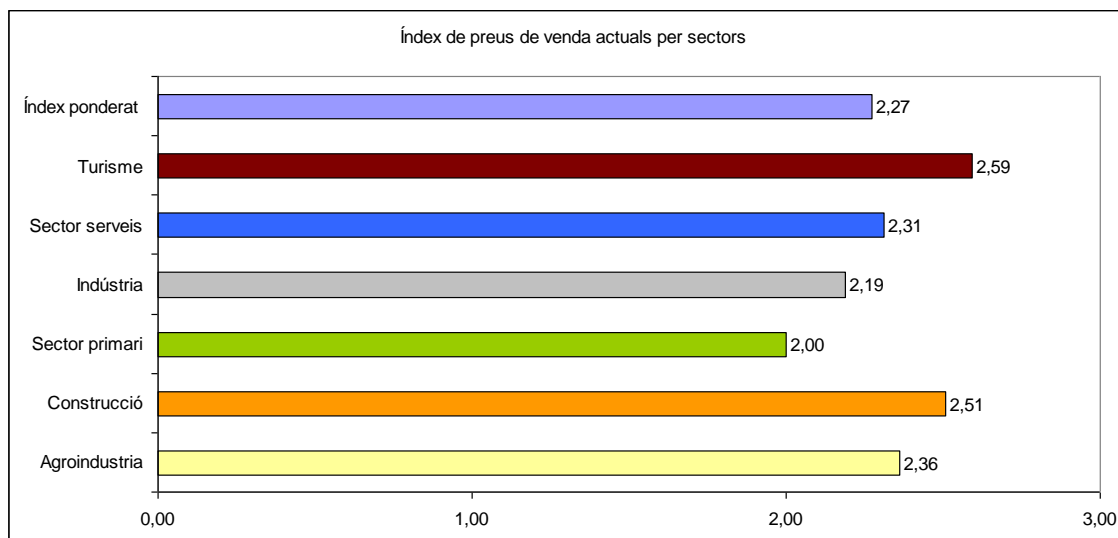
comptable registrat ens diu que només les cooperatives agrícoles de les Terres de l'Ebre han facturat més de 138 milions d'euros. Aquesta llista l'encapçalen les dues cooperatives arrosseres del Delta de l'Ebre, Arrossaires del Delta i Càmera Arrossera del Montsià amb una facturació que suma més de 56 milions, seguida de la cooperativa de cítrics d'Alcanar amb més de 15 milions d'euros.

A les Terres de l'Ebre, algunes cooperatives agràries, com la de Bot, han remarcat els valors fundacionals de l'organització i els han convertit en un actiu social indispensable al territori. Altres àmbits en què cal destacar l'evolució de l'economia social són la comunicació (amb l'exemple local de Surt de Casa, exportat a la resta de Catalunya), la cultura, les telecomunicacions o l'energia, i podem posar l'exemple de CRESOL, que vol construir un model energètic amb millors nivells de confort i qualitat ambiental.

5. Preus i competitivitat

Com hem afirmat en informes anteriors, la variable preus de venda està sotmesa a diversos factors, alguns dels quals són externs a l'empresa; No obstant això, és interessant, sobretot sectorialment, veure'n l'evolució, ja què té implicacions tant estratègiques com d'evolució del consum. A diferència d'altres semestres, l'índex ponderat de referència ha experimentat un increment i se situa en un valor de 2.274, impulsat pel turisme, l'agroindústria i la construcció. Cal tenir en compte el saldo net (diferència entre empreses que declaren increment i les que declaren decrement), per situar-nos en la justa mesura de l'evolució de la variable; veiem que el 77,8% de les empreses declaren estabilitat i que el saldo és molt petit, de 7,4%.

Gràfic 1.14. Variacions de preus per sectors

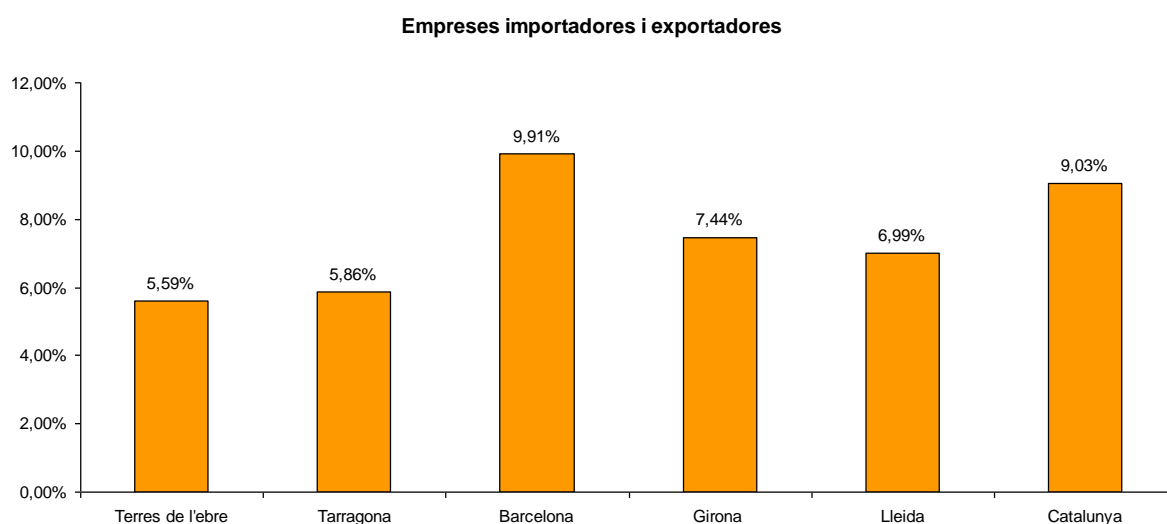
Font: elaboració pròpia a partir d'enquestes empresarials

A pesar que el 2016 va haver-hi un decrement de la competitivitat internacional, en el darrer any podem afirmar, sempre a partir de les dades que ens faciliten els mateixos empresaris i empresàries ebrenchs, que s'ha recuperat en tots els escenaris geogràfics plantejats: el català, l'espanyol, el de la comunitat europea i l'extracomunitari. Les empreses del territori continuen mantenint-la o incrementant de forma constant; concretament en el mercat català no hi ha cap empresari dels que formen part de l'estudi de clima empresarial que opini que ha perdut competitivitat, mentre que en l'àmbit espanyol només el 4,3% té aquesta opinió de pèrdua.

La competència internacional per a les empreses que tenen relacions internacionals d'importació i exportació s'ha mantingut en el darrer període sense variacions. Cal tenir en compte, seguint les dades del SABI, que actualment a les Terres de l'Ebre hi ha un total de 278 empreses que importen, exporten o totes dues coses, fet que representa un percentatge del 5,6% del total de les 4.972 empreses existents i actives al territori. El percentatge d'empreses amb relacions internacionals en l'àmbit català puja fins al 9%, i si tenim en compte la

província de Tarragona, és del 5,8%. Per tant, les empreses ebrenques tenen aproximadament la mateixa activitat internacional que la resta de la província, però molt menor que la mitjana catalana.

Gràfic 1.15. Relacions internacionals de les empreses segons localització

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

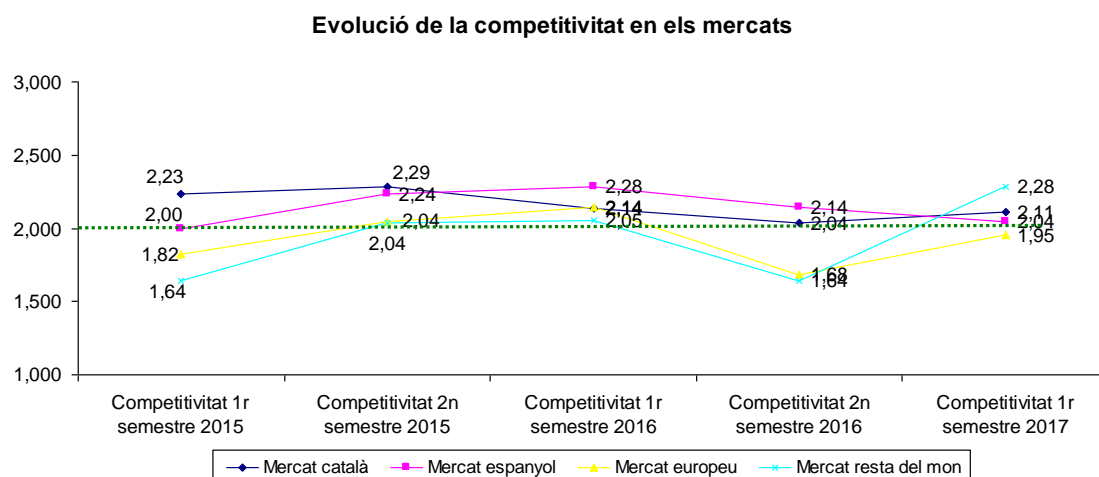
Veiem, doncs, que les Terres de l'Ebre tenen el pitjor percentatge d'empreses amb relacions internacionals, molt semblants a la resta de la província, però menor fins i tot que la província de Lleida, amb la qual ens podem assemblar en l'estructura productiva segons hem constatat en apartats anteriors.

El volum de facturació de les nostres empreses amb vocació internacional supera els 1.400 milions d'euros i està encapçalat per empreses de la indústria agroalimentària: indústria de l'oli com Faiges SL o Ballester Roses SA, càrnia o derivats com PADESA o Ous Roig SA, indústria de l'arròs com Arrossaires del Delta SCCL o Càmera Arrocerà Balfegó SL, cítrics com Agrofruit Export SA o Agris Alcanar SCCL, indústria de la tonyina com Balfegó SA, entre altres. En els primers llocs apareixen també algunes indústries manufactureres com Laboratorios Maverick SL, Celulosa de Levante SA, Amiantit Spain SA, Controlpack Systems SA, Gráficas Salaet SA o Adobimbe SL.

Com hem dit anteriorment, s'analitza la competitivitat en funció de l'entorn competitiu en què cada empresa està situada, encara que algunes competeixen simultàniament en entorns diversos tant geogràficament com respecte dels grups estratègics en funció de cada negoci. L'informe de clima empresarial analitza aquesta variable a partir de l'opinió dels actors empresarials i respecte a diversos àmbits geogràfics: el mercat català, l'espanyol i l'internacional, separant l'uropeu del de la resta de països.

L'històric de dades de què disposa la càtedra comença al primer semestre de 2015 (gràfic 12); observem la tendència estable en la seva evolució, només trencada puntualment en l'àmbit internacional, però que es recupera amb escreix en el primer semestre de 2017.

Gràfic 1.16. Variació de la competitivitat

Font: elaboració pròpia a partir d'enquestes empresarials

Hem de tenir en compte, com dèiem, que les principals empreses exportadores ebrenques són del sector agroindustrial i estan situades entre les líders en facturació i en ocupació al nostre territori, com es pot deduir ja que es tracta d'un territori eminentment agrícola i ramader.

Una dada que influeix en la competitivitat de l'empresa és la capacitat productiva instal·lada a les empreses, variable estratègica que forma part de les decisions a llarg termini de les empreses. L'índex de clima empresarial recull el nivell d'utilització d'aquesta capacitat productiva, per observar-ne la trajectòria i la força d'emprenedoria, d'innovació i d'inversió de l'empresariat.

Així, la utilització de la capacitat productiva se situa al voltant del 70% i es manté estable en els darrers anys. Això ofereix a les empreses del territori la possibilitat de creixement a curt termini si es donessin les condicions necessàries a tal efecte.

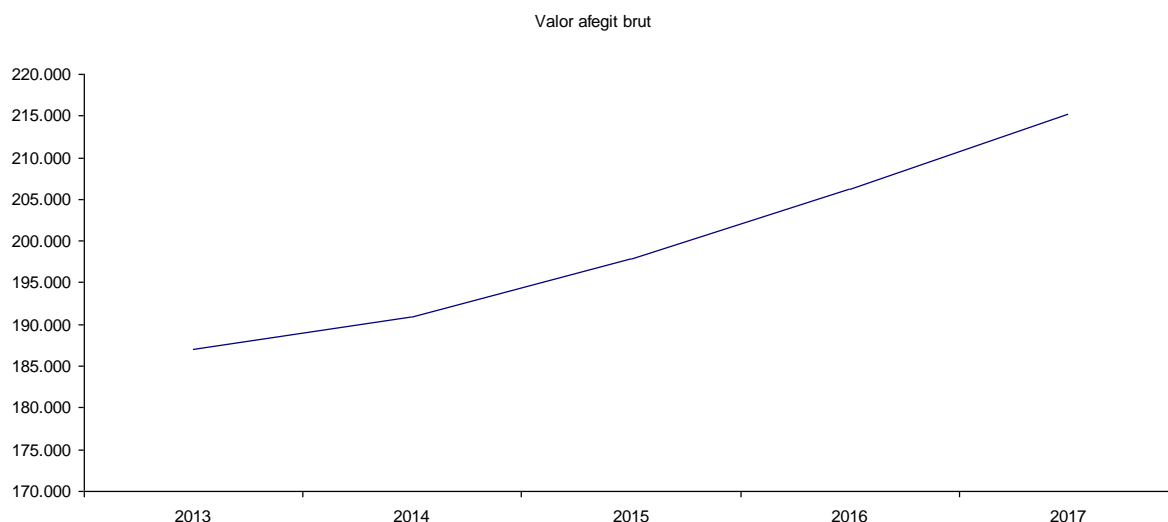
L'empresariat de les Terres de l'Ebre afirma que entre els factors que han limitat la producció en els darrers temps destaca, sobretot, la demanda interna i que aquesta continua mostrant-se estancada o amb lleugers increments. No és bona notícia que els empresaris afirmen que la demanda interna, és a dir, el consum intern, en limita el creixement. Aquesta dada és un símptoma que la recuperació no està consolidada i que els consumidors encara no tenen la confiança necessària per fer-ne enlairar la producció i, amb ella, les vendes, l'ocupació i la inversió.

La resta de causes que limiten o poden arribar a limitar la producció i el creixement, segons els empresaris i empresàries són: el context i la incertesa política a Catalunya, la manca d'inversió pública i la deficiència d'infraestructures, la competència sectorial amb preus molt ajustats i la competència internacional de multinacionals (sobretot en el sector agroalimentari, la climatologia en turisme i en el sector primari o d'altres motius subsectorials o particulars. Com hem apuntat en altres informes, en l'àmbit empresarial preocupa la inacció actual davant de infraestructures necessàries com la gratuïtat de l'AP7 i el projecte de construcció de l'A7 o el corredor del mediterrani.

A curt termini destaca la preocupació per la incertesa del context polític i les seves conseqüències sobre la demanda interna i la inversió. És positiu, no obstant això, que la cartera de comandes ha repuntat lleugerament impulsada pels serveis i la construcció, i s'ha mantingut estable als altres sectors.

El valor agregat brut (VAB) o valor afegit brut és la macromagnitud econòmica que mesura el valor afegit generat pel conjunt de productors d'una àrea econòmica, i recull els valors que s'agreguen als béns i serveis en les diverses etapes del procés productiu. A partir del valor afegit brut s'obté fàcilment el PIB, ja que tots dos mesuren el mateix fet; el PIB s'obté després d'afegir al valor agregat els impostos indirectes que graven les operacions de producció.

Gràfic 1.17. Valor afegit brut. Evolució

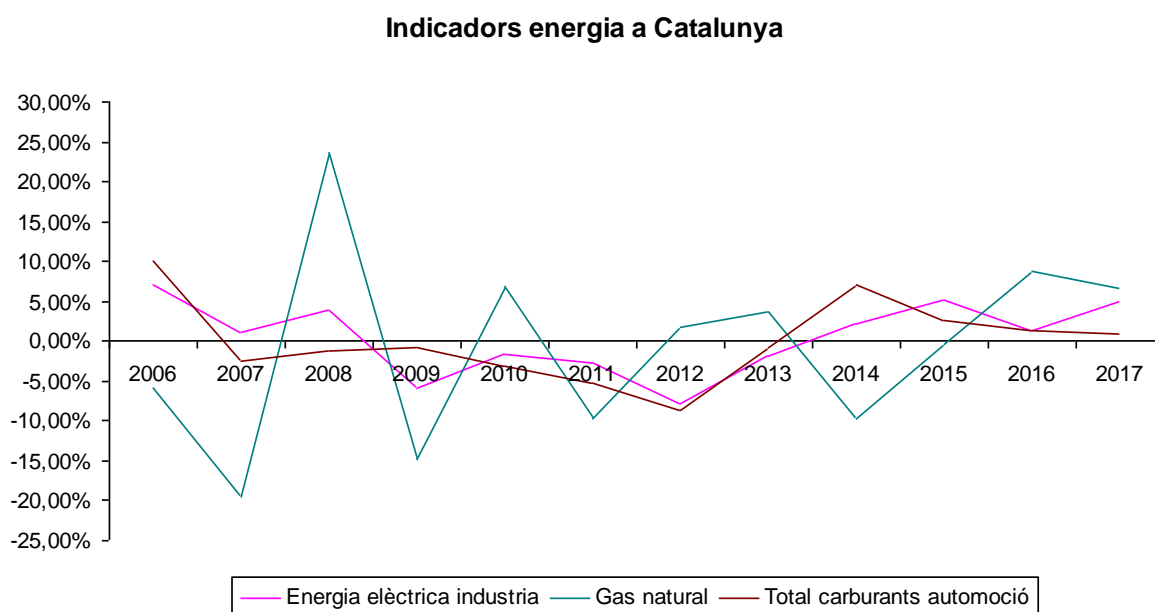
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

El VAB a Catalunya ha mantingut el creixement dels darrers anys, i s'ha incrementat en un 4,37%. Malauradament, com dèiem a la introducció, no disposem de dades comarcals per analitzar l'evolució territorial a diferència d'altres anys. Destaca en aquest sentit l'increment en agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca (9,16%), informació i comunicacions (6,82%), les activitats científiques i administratives (6,59%), la construcció (6,28%) i la indústria (6,10%). Per la banda baixa, les activitats en menys creixement han estat la immobiliària (2,28%), les activitats artístiques (2,76%), el comerç, el transport i l'hostaleria (3,07%) i l'Administració pública (3,14%).

Per acabar, un breu comentari sobre el consum de fonts energètiques, dada que preocupa moltes empreses i que sovint pot ser una de les variables que afecta la competitivitat empresarial. Doncs bé, segons dades de l'Institut Català de l'energia, la facturació elèctrica a la indústria ha crescut en el darrer any 2017 en un 5,03%, mentre que als serveis s'ha mantingut estable (-0,16%) i al sector primari ha pujat un 2,10%.

Pel que fa a la demanda de gas natural, s'ha incrementat un 6,57%, la qual cosa va en consonància amb els increments del sector industrial que hem comentat. Finalment, el consum de carburants d'automoció, clau per a l'empresa de transport i el sistema logístic, ha tingut un creixement moderat del 0,81% en el conjunt de les modalitats de carburants.

Gràfic 1.18. Indicadors de despesa d'energia

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Amb les línies de tendència veiem que tot i créixer una mica el consum de carburants per automoció, la tendència és a la baixa, que no s'han assolit els nivells de consum precrisi i que, a més, no sembla que aquest consum es recuperi, la qual cosa és un indicador clar d'activitat econòmica. El consum de gas també ha desaccelerat el creixement i tampoc està com abans del 2007.

En canvi, la facturació elèctrica industrial, aquest 2017 abasta els nivells semblants a fa deu anys, però no podem saber si es tracta d'increments de consum o més aviat d'increments de preus del GWh.

6. Conclusions

La tendència dels diversos indicadors i de les principals variables empresarials estudiades és de creixement. No obstant això, en alguns casos, el creixement en aquest 2017 és desaccelerat respecte dels anys immediatament anteriors. Dades estretes a partir de l'índex de clima empresarial amb fonts de primera mà de caire qualitatiu, junt amb altres dades quantitatives, ens indiquen que el creixement encetat el 2014 continua el seu camí, però no amb l'empenta necessària per revertir, en el curt termini, els efectes d'una crisi com la que ha sacsejat l'economia ebrenca en els darrers deu anys.

Tant els índexs de creixement com d'ocupació tenen un creixement positiu, però a ritmes menors que en altres demarcacions territorials i respecte de la mitjana de Catalunya. Així, per exemple, veiem com la taxa d'afiliació d'autònoms ha crescut en els tres anys anteriors a ritmes menors que la mitjana i que en el darrer any fins i tot ha revertit la tendència. Altres dades que ens poden preocupar des del punt de vista laboral són el nivell d'ERO presentats i treballadors afectats pels mateixos expedients de regulació; les xifres són decreixents però a un ritme menor que a la resta de país. I la mateixa situació es dona en altres variables, la qual cosa, juntament amb l'evidència que la crisi en alguns aspectes va ser més profunda al territori ebrenca que en altres àmbits territorials, fa que es facin necessàries polítiques i estratègies de creixement que accelerin l'actual tendència.

A partir de les dades qualitatives obtingudes, podem afirmar que l'empresariat es mostra amb cautela davant de les xifres que són positives, però que a curt termini no acaben de veure-hi continuïtat. Juntament amb la incertesa política i social que hi ha al país i que s'ha fet més evident en el darrer tram de l'any, fa que la cautela i la indecisió plani sobre l'ambient empresarial i que les inversions (excepte alguna excepció) siguin escasses.

En aquest darrer tram de l'any la intervenció de la Generalitat ha provocat, segons l'opinió de l'empresariat, una paràlisi administrativa que perjudica sobretot la presa de decisions i afecta en general les empreses, sobretot les que tenen relacions comercials, d'inversió, de finançament, etc. amb l'Administració pública. A més, la planificació a mitjà i llarg termini o l'execució de les decisions preses amb anterioritat també es veuen afectades. La rigidesa habitual del sector públic s'ha incrementat notablement i la descoordinació endèmica al territori encara s'ha fet més evident amb l'entrada de nous gestors.

La internacionalització de les nostres empreses és una evidència i les administracions i les institucions com la Cambra de Comerç continuen fent esforços per ampliar la presència d'empreses ebrenques en el comerç internacional. Tot i això, les xifres ens diuen que la taxa d'internacionalització és la més baixa de la dels diversos àmbits territorials de Catalunya, tot i que les empreses confirmen que la seva competitivitat tant nacional com internacional és elevada. Es ratifica amb les dades a la mà que el sector agroindustrial és la principal aposta del territori tant en força d'ocupació, ingressos d'explotació i nivells d'internacionalització.

L'aparició, encara incipient, de l'economia social i cooperativa, juntament amb l'evidència de disposar d'un territori eminentment cooperativista, sobretot de caire agrari, fa necessari prestar-li atenció i empènyer-lo en la mesura del que sigui possible; sobretot si, tal com demostren les xifres, la seva evolució és molt millor que la de l'empresa tradicional i societària.

Fonts d'informació

- Departament de Territori i Sostenibilitat. Generalitat de Catalunya.
<<http://territori.gencat.cat/ca>>
(Consultes febrer i març de 2018)
- Empresaris i representants institucionals de les Terres de l'Ebre, entrevistes personals.
Febrer i març de 2018.
- Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Generalitat de Catalunya.
<<http://www.idescat.cat/>>
(Consultes febrer i març 2018)
- Informe de l'Índex de clima empresarial de les Terres de l'Ebre. Semestres de 2015 i 2016 i 2017. Càtedra d'Economia Local i Regional. Universitat Rovira i Virgili.
- Informes trimestrals de conjuntura econòmica de les Terres de l'Ebre 2016. Duro, J.A. *et al.*, 2017. Càtedra d'Economia Local i Regional. Universitat Rovira i Virgili.
- Observatori Empresa i Ocupació. Departament d'Empresa i Ocupació. Generalitat de Catalunya.
<<http://www20.gencat.cat/portal/site/observatoritreball/>>
(Consultes entre febrer i març de 2018)
- Observatori Empresa i Ocupació. Focus Territorial. Departament d'Empresa i Ocupació. Generalitat de Catalunya.
<<http://www20.gencat.cat/portal/site/observatoritreball/>>
(Consultes febrer i març 2018)
- Observatori Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural. Generalitat de Catalunya.
<<http://www20.gencat.cat/portal/site/DAR/>>
(Consultes febrer i març de 2018)
- Pla d'Empresa i Ocupació de les Terres de l'Ebre. Duro, J.A. *et al.*, 2014. Càtedra d'Economia Local i Regional. Universitat Rovira i Virgili.
- Sistema de anàlisis de balances Ibèriques (SABI).
<www.sabi.bvdep.com/>
(Consultes febrer i març de 2018)

Capítol 2. El sector primari a les Terres de l'Ebre 2017

Maria Victòria Soldevila
Departament d'Economia
Universitat Rovira i Virgili

1. Introducció

En aquest capítol sobre el sector primari de l'Informe d'economia local i regional, analitzarem l'evolució del sector primari de les Terres de l'Ebre durant l'any 2017. Tal com fem en cada informe, en la part final tractarem un tema en profunditat. En aquest cas, volem incidir en l'evolució de la producció ecològica a les Terres de l'Ebre, aprofitant que aquest any s'ha presentat l'*Estrategia para la Producción Ecológica (2018-2020)* del Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient. El que hem fet és recuperar les dades de producció ecològica que vàrem presentar en l'Informe d'economia local i regional de les Terres de l'Ebre 2011 i comparar-les amb les dades del 2016 i 2017 facilitades per la CCPAE. Aquesta comparativa ens permetrà veure l'evolució del sector ecològic en aquests sis anys.

El present capítol s'estructura en cinc parts. En l'apartat següent s'analitza breument la situació de l'agricultura a Catalunya durant el 2017, en la qual cal destacar, de nou, l'excel·lent comportament de les exportacions agroalimentàries.

Els apartats 3 i 4 representen el nucli de l'Informe, ja que ens centrem en la situació del sector primari a les Terres de l'Ebre. En l'apartat 3, en primer lloc, analitzarem l'estructura agrària de les quatre comarques ebrenques i la contribució del sector agrari al creixement del 2017. Després passarem a analitzar les dades disponibles sobre les produccions amb més pes dins les comarques ebrenques. Hem dividit aquesta part en tres subapartats. El primer serà l'evolució dels conreus agrícoles. Aquesta part la farem segons les dades provisionals de superfícies i rendiments agrícoles del 2017. El següent subapartat el centrarem en la ramaderia, respecte de la qual també disposem de les dades de 2017. Tant les dades sobre superfícies i producció com la capacitat ramadera han estat facilitades pels Serveis Territorials del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP) però cal tenir en compte que es tracta de dades provisionals. Finalment, el tercer apartat fa referència a la pesca i ens basarem en les dades de captures de les llotges situades a les comarques ebrenques, disponibles al web del DARP.

En l'apartat 4 s'analitza l'evolució de l'ocupació i l'atur en el sector primari el 2017. Les fonts utilitzades són les afiliacions a la Seguretat Social, extretes de l'Observatori d'Empresa i Ocupació, i l'atur registrat publicat per l'Idescat.

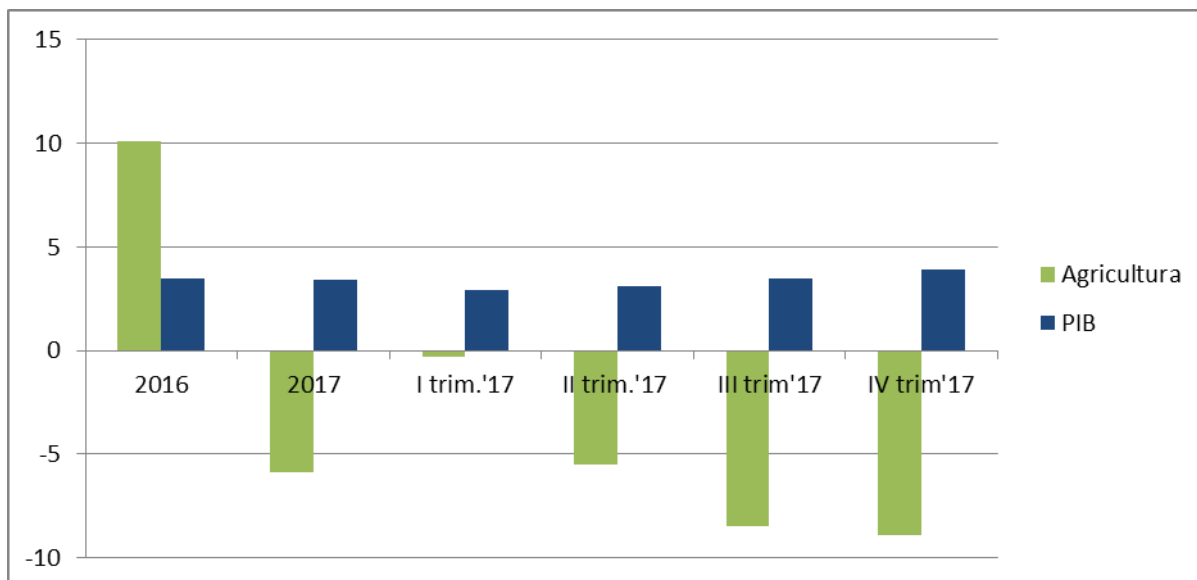
Finalment en l'apartat 5, tal com hem comentat, farem referència a l'evolució de les superfícies inscrites com a producció ecològica en els principals produccions agrícoles de les Terres de l'Ebre.

2. El sector primari a Catalunya el 2017

El 2017 l'economia catalana va créixer un 3,4%, una taxa lleugerament inferior a la de l'any anterior (3,5%), però que confirma la consolidació del creixement de l'economia catalana, que en els darrers tres anys ha crescut a taxes superiors al 3%. El creixement d'aquest any s'explica especialment per la recuperació del sector de la construcció, que ha crescut un 5,3%, el continuat dinamisme de la indústria (creixement del 3,7%) i el bon comportament del sector serveis (creixement del 3,1%). En canvi, l'agricultura no ha participat d'aquesta bonança econòmica: el sector agrari català presenta unes taxes de creixement negatives en tots els trimestres i en el conjunt de l'any (-5,7%), tal com es mostra en el gràfic 2.1 (Font: Indicadors de conjuntura, març 2018, Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda).

El bon comportament de l'economia catalana al llarg del 2017 ha permès reduir la taxa d'atur al 13,4 % (inferior a la taxa d'atur del conjunt de l'Estat que se situa al 17,2 %). Si bé el mercat de treball continua presentant disfuncionalitats: la precarietat laboral es manifesta amb una taxa de temporalitat molt elevada (21,6%) i la situació dels joves catalans no presenta una millora substancial, ja que l'atur juvenil es manté per sobre del 30% (Font: Indicadors de conjuntura, març 2018, Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda).

Gràfic 2.1. Variació interanual del VAB agrari i del PIB de Catalunya. 2016 i 2017 (taxes mitjanes anuals) i I, II, III i IV trimestre de 2017

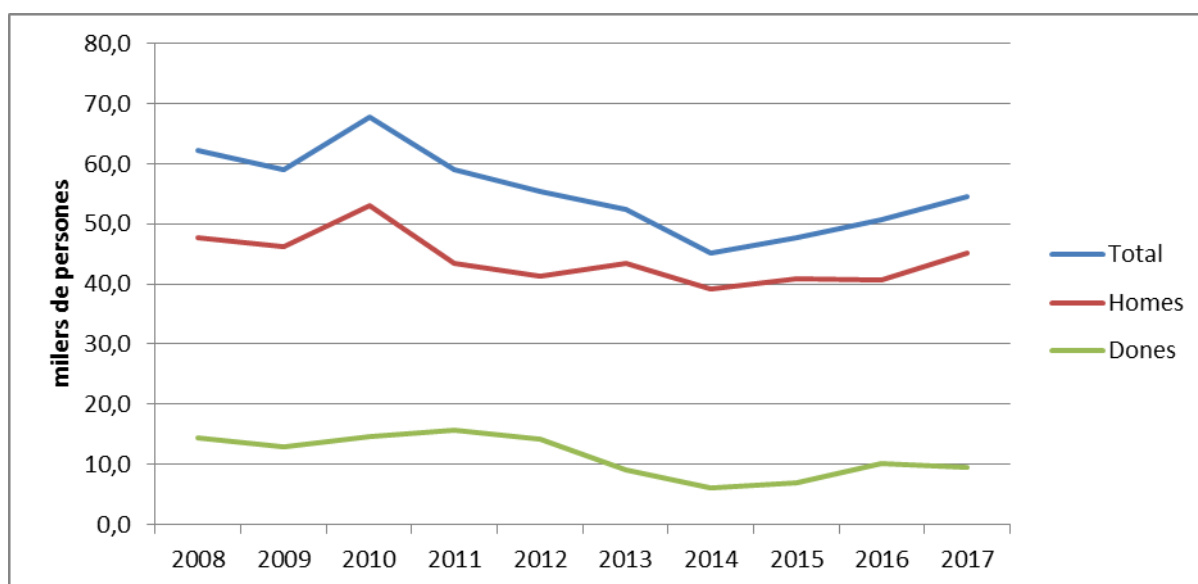

Font: elaboració pròpia amb dades d'Indicadors de conjuntura, març de 2018

No obstant això, el comportament negatiu de la producció agrària no ha afectat l'**ocupació** del sector. De fet, els ocupats al sector agrari català van augmentar en 3.700 persones segons les dades de la darrera enquesta de població activa (EPA). L'ocupació va créixer el 2017 en un 7,3%, i va consolidar els bons resultats que ja s'observaven des del 2014, tal com s'observa en el gràfic 2.2. El creixement de l'ocupació s'ha degut a l'augment de l'ocupació masculina, que va créixer un 11,1%. Per contra, l'ocupació femenina al sector va disminuir (-7,8%). La participació de les dones en el sector agrari català continua sent força reduït (17,2% de l'ocupació).

També segons l'EPA, el nombre d'aturats es va reduir lleugerament durant el 2017, i passà de 5.500 aturats en el quart trimestre del 2016 a 5.300 en el darrer trimestre del 2017 (Font: Encuesta de Población Activa, INE, 2018).

Gràfic 2.2. Evolució dels ocupats agraris a Catalunya. 2008-2017

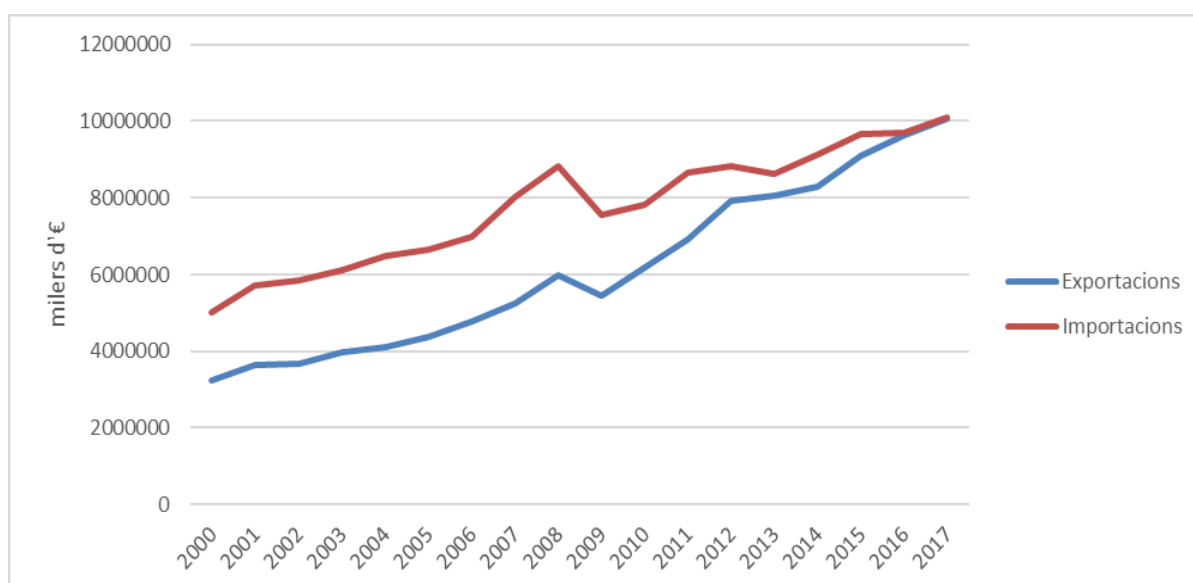

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Encuesta de Población Activa, INE, 2018

No disposem de les dades definitives de la **renda agrària** del 2017. Pel que fa al 2016, la renda agrària es va situar en 1.739,4 milions d'euros, cosa que va suposar un lleuger augment respecte a l'any anterior (d'un 4,4% a preus corrents i d'un 6,11% a preus constants). No obstant això, la renda agrària a Catalunya continua lluny dels valors que va assolir a principis de segle. De fet, la renda agrària ha disminuït gairebé un 30% (en termes reals) respecte als valors de 2002. (Font: Avanç de la Renda Agrària de Catalunya 2016, DARP).

Pel que fa al **comerç exterior**, aquest any les exportacions de productes agropesquers han augmentat un 4,6% mentre que les importacions tenen un increment lleugerament inferior (4,2%). A resultes d'aquesta circumstància, el 2017 la taxa de cobertura ha estat del 99,7%, és a dir, pràcticament equilibri exterior. Si no tenim en compte els productes de la pesca, el saldo comercial de les produccions agràries presenta superàvit comercial, ja que la taxa de cobertura se situa en el 105,2%. Aquesta dada posa de manifest el dinamisme exportador del sector agrari català en els últims anys, tal com pot observar-se en el gràfic 2.3. El sector carni, els productes de l'horta, les begudes i l'oli lideren les exportacions catalanes, mentre que es continua mantenint la dependència exterior dels cereals i les oleaginoses, que són els principals productes agraris que importem.

Gràfic 2.3. Evolució de les exportacions i importacions de productes agraris i pesquers de Catalunya. 2000-2017

Font: elaboració pròpia amb dades de Comerç Exterior, DARP, 2018

3. El sector primari a les Terres de l'Ebre

La disponibilitat de les dades ha condicionat l'estructura d'aquest apartat. En el primer s'analitza el creixement sectorial i l'aportació del sector primari al creixement de les Terres de l'Ebre el 2016 (les dades del 2017 encara no estan disponibles). El segon i tercer apartat fan referència a l'evolució dels principals conreus agrícoles i produccions ramaderes de les Terres de l'Ebre amb les dades provisionals del 2017. Finalment, en l'apartat sobre la pesca, ja disposem de les dades definitives del 2017.

3.1 Introducció. L'aportació del sector primari al creixement econòmic de les Terres de l'Ebre el 2016

El 2016 va ser un bon any per a la producció primària a Catalunya: el VAB agrari a Catalunya va experimentar un increment del 10,1%. El bon comportament del sector primari s'explica pels excel·lents registres del sector agrícola i ramader. El VAB agrícola català va augmentar un 12,4%, amb produccions com els cereals, les plantes industrials i l'oliva amb creixements superiors al 30% amb relació al 2015.

El VAB ramader va créixer un 9%, impulsat pel creixement de totes les produccions ramaderes, especialment per l'aviram (12,2%) i pel boví (11,7%). El sector pesquer també presenta taxes de creixement positives (3,8%); per contra, el sector forestal experimenta una lleu disminució de la seva producció (-2,6%) (Font: Anuari Econòmic Comarcal 2017, BBVA Research).

El comportament del sector primari a les Terres de l'Ebre va ser molt positiu, amb un creixement del 13,5%, i conjuntament amb el Pla de Lleida liderà el creixement del sector en el conjunt de Catalunya. El sector agrícola, que representa el 60% del VAB primari de les Terres de l'Ebre, va créixer més d'un 13% especialment gràcies al bon comportament dels cítrics (que representen gairebé el 25% del VAB agrari) i sobretot de les plantes i flors, que van créixer un 34,5%. A això cal afegir el bon comportament dels sectors dels cereals (principalment, l'arròs), hortalisses i fruita fresca. Pel que fa al sector ramader, l'aviram és el sector més important de les Terres de l'Ebre i aquest any va experimentar un creixement important (15,4%). Finalment, el sector pesquer també va presentar un bon comportament (9,3%) (Font: Anuari Econòmic Comarcal 2016, BBVA Research).

El gràfic 3.1.1 presenta l'evolució del VAB primari per comarques. El Montsià va ser la quarta comarca de Catalunya en creixement del sector primari, un 17,2%. Cal tenir en compte que les principals produccions del Montsià són els cítrics, les plantes i flors, l'aviram, l'arròs i la pesca i tots aquests sectors han experimentat creixements importants el 2016. El Baix Ebre va presentar també un important creixement del sector primari (13,2%), en aquest cas especialment motivat pel creixement de l'aviram que té un pes molt important en el seu VAB agrari (46%). El creixement del VAB primari de la Ribera d'Ebre va ser d'un 12,1%, en aquest cas impulsat per la fruita fresca, i també per l'aviram. Finalment, la Terra Alta va presentar un creixement més moderat que la resta de comarques ebrenques: el VAB agrari va créixer un 4,4%. Cal tenir en compte que el VAB agrícola de la Terra Alta s'assenta sobretot en el raïm (i el vi), la fruita seca i l'oliva (i l'oli) i que aquests sectors van experimentar creixements més moderats que altres produccions agràries.

Gràfic 3.1.1. Taxes de creixement anual del VAB primari al Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta, 2010-2016

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Idescat i de l'Anuari econòmic comarcal de CatalunyaCaixa / BBVA Research, diversos anys

L'aportació del sector primari al creixement de les comarques ebrenques va ser, doncs, força significatiu el 2016, tal com pot observar-se a la taula 3.1, ja que una de les característiques de l'estructura productiva de les Terres de l'Ebre en comparació amb la resta de Catalunya és el pes de les activitats primàries. Cal tenir en compte que el VAB primari representa només un 0,9% del VAB total a Catalunya, mentre que en el conjunt de les Terres de l'Ebre aquest percentatge és de gairebé un 5,5%. Totes les comarques ebrenques presenten més especialització en el primari en comparar-ho amb el conjunt de Catalunya.

El pes del primari al Baix Ebre el 2016 és del 7% del PIB comarcal, en el cas del Montsià és d'un 6,5% i en el cas de la Terra Alta, la segona comarca més "agrària" de Catalunya després de les Garrigues, aquest valor se situa per sobre del 13% del PIB. El pes del primari a la Ribera d'Ebre és significativament inferior al de la resta de les comarques ebrenques, però, tot i així, se situa per sobre de la mitja catalana (1,8%) el 2016 (Font: Anuari Econòmic Comarcal BBVA 2017). D'aquesta manera s'explica que dels 2,9 punts percentuals de creixement del VAB del Baix Ebre, 0,9 punts van ser gràcies al sector primari. L'aportació del sector agrari al creixement del Montsià (3,8 punts percentuals) va ser de més d'1 punt percentual. Les aportacions del primari van ser més moderades en el cas de la Ribera d'Ebre i la Terra Alta: en el primer cas degut al fet que el pes del sector agrari no és tan significatiu, i en el segon cas, perquè el creixement del primari no va ser tan elevat.

Taula 3.1. Taxes de variació interanual del VAB primari, pes del VAB primari sobre el VAB comarcal i aportació sectorial a la variació del VAB comarcal, 2016

	Taxa de variació interanual del VAB pb primari (2016-2015)	Pes del VAB pb primari sobre VAB pb comarcal (2015)	Aportació a la variació del VAB pb comarcal (2016)
Baix Ebre	13,2	7	0,92
Montsià	17,2	6,5	1,12
Ribera d'Ebre	12,1	1,8	0,22
Terra Alta	4,4	13,1	0,58

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Anuari econòmic comarcal de BBVA Research, 2017

3.2. Les produccions agrícoles a les Terres de l'Ebre el 2017

Si analitzem de manera més desagregada les produccions agràries, podem veure l'heterogeneïtat del sector en les comarques ebrenques. L'arròs, els cítrics i les hortalisses tenen un pes important en el VAB primari del Baix Ebre i el Montsià. La producció de fruita fresca (especialment, préssecs, nectarines i cireres) es concentra a la Ribera d'Ebre. La fruita seca, principalment ametlles, és present a la Terra Alta però ha anat perdent pes a la Ribera d'Ebre. El vi s'ha convertit en la producció més important de la Terra Alta, on ja representa més d'un 55% del VAB primari comarcal. El vi també és una producció que va prenent una creixent importància a la Ribera d'Ebre (16% del VAB primari). L'oli és un producte destacat en les quatre comarques: representa més del 16% del VAB primari de la Ribera d'Ebre i percentatges lleugerament per sota del 10% del VAB primari en les altres comarques.

En definitiva, el Baix Ebre, el Montsià i la Ribera d'Ebre presenten una estructura productiva força diversificada, mentre que a la Terra Alta presenta una forta especialització en el sector vitivinícola i, en menor grau, en l'oli.

Tal com hem comentat per a l'anàlisi de la producció agrícola, utilitzem la informació subministrada pels Serveis Territorials del DARP a partir dels avenços sobre superfície, rendiments i producció agrícola¹.

¹ Agraïm als Serveis Territorials del DARP de Tarragona i, en especial, al senyor Lluís Rafel Ferré i Solé, la seva col·laboració.

En la producció d'oli d'**oliva**, el 2017 va ser, en general, un bon any per als productors d'oliva i oli, amb increments de la producció i millora del preus. Tal com hem comentat, l'olivera és un conreu important a les quatre comarques ebrenques; el Baix Ebre i el Montsià són les comarques amb més presència d'olivera. En el conjunt de les Terres de l'Ebre, la producció va augmentar un 8,4% gràcies a la millora en els rendiments, ja que la superfície es va mantenir bastant estable. Els increments de la producció s'aprecien sobretot a la Terra Alta (32,3%) i a la Ribera d'Ebre (20,5%). En canvi, en el Montsià la producció gairebé no va augmentar (2,4%) mentre que al Baix Ebre va disminuir lleugerament (-1,2%). No s'observen variacions significatives en la superfície conreada.

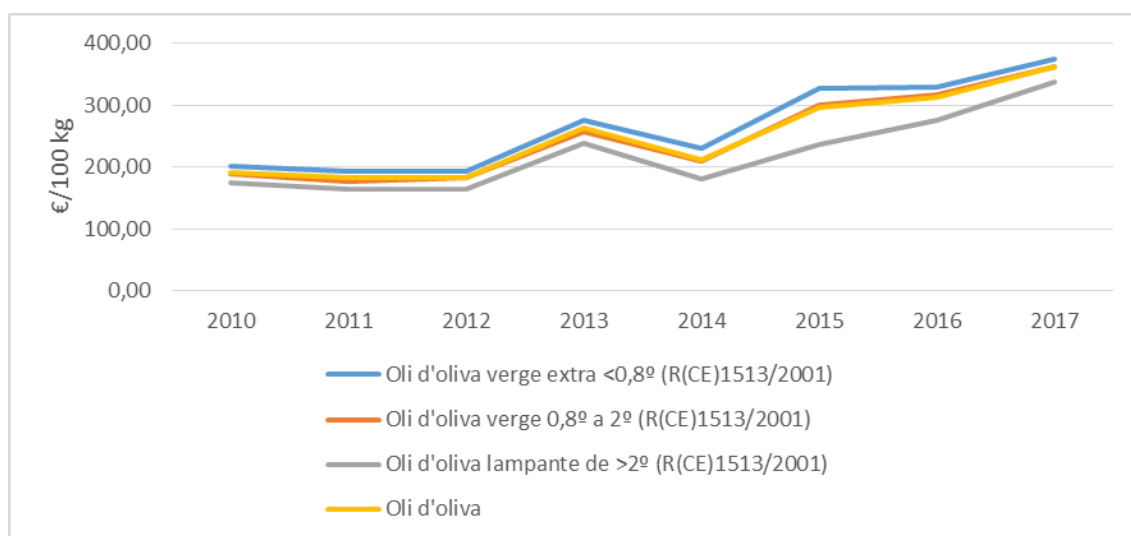
Quadre 3.2. 1. Superfície i producció d'oli d'oliva. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	<i>Superfície productiva (ha)</i>		<i>Producció (tn)</i>		<i>Taxes de variació 2017-2016 (%)</i>	
	2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
Baix Ebre	20.487	20.263	27.707	28.041	1,11%	-1,19%
Montsià	13.923	13.822	19.735	19.277	0,73%	2,38%
Ribera d'Ebre	8.438	8.592	17.566	14.583	-1,79%	20,46%
Terra Alta	5.902	5.854	11.670	8.818	0,82%	32,34%
Terres de l'Ebre	48.750	48.531	76.678	70.719	0,45%	8,43%

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Pel que fa als preus, es consolida la millora de preus de les darreres campanyes, amb un increment del 16% respecte al 2016. El preus han crescut en les tres tipologies d'oli, tal com es pot observar en el gràfic.

Gràfic 3.2.1. Evolució del preu de l'oli d'oliva a Catalunya (2010-2017)

Font: Preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

La producció d'**arròs** es localitza a les comarques del Baix Ebre i el Montsià. La superfície conreada va disminuir lleugerament el 2017 a les Terres de l'Ebre (-1,53%), aquesta davallada va ser més significativa al Montsià (-2,23%) que al Baix Ebre (-0,56%). La producció va disminuir un 3,2 %, especialment a causa de les condicions climàtiques adverses i dels problemes fitosanitaris (cargol mançana, fong *Pyricularia oryzae*) i també a la reducció en la superfície.

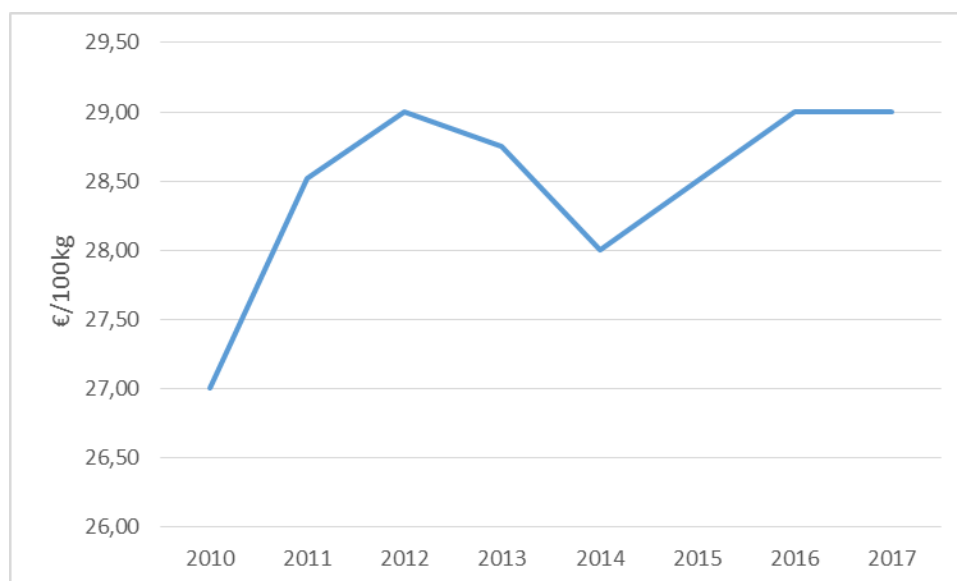
Quadre 3.3.2. Superfície i producció d'arròs. Baix Ebre, Montsià i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	Superfície productiva (ha)		Producció (tn)		Taxes de variació 2017-2016 (%)	
	2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
Baix Ebre	8.286	8.333	52.583	54.165	-0,56%	-2,92%
Montsià	11.300	11.558	72.580	75.127	-2,23%	-3,39%
Terres de l'Ebre	19.586	19.891	125.163	129.292	-1,53%	-3,19%

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Durant el 2016 els preus de l'arròs van augmentar, seguint la tendència iniciada el 2014. El 2017, el preu de l'arròs es va estabilitzar en el conjunt de Catalunya. Tal com pot observar-se en el gràfic, els nivells de preus del 2017 es van situar al mateix nivell dels del 2016.

Gràfic 3.2.2. Evolució del preu de l'arròs a Catalunya (2010-2017)

Font: preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

La producció de vi es concentra sobretot a la Terra Alta i en menor mesura a la Ribera d'Ebre. La collita va disminuir a la Terra Alta (-11,7%) a causa de les condicions climàtiques que van obligar a avançar l'inici de la verema i de les pedregades que en van malmetre una part. La Ribera d'Ebre també va veure reduïda la seva producció (-18,1%) i la superfície va reduir-se lleugerament (-1,9%). En el conjunt de les Terres de l'Ebre, la producció va reduir-se un 13% tot i el lleuger augment de superfície (1%).

Quadre 3.2.3. Superfície i producció de vinya. Terra Alta, Ribera d'Ebre i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

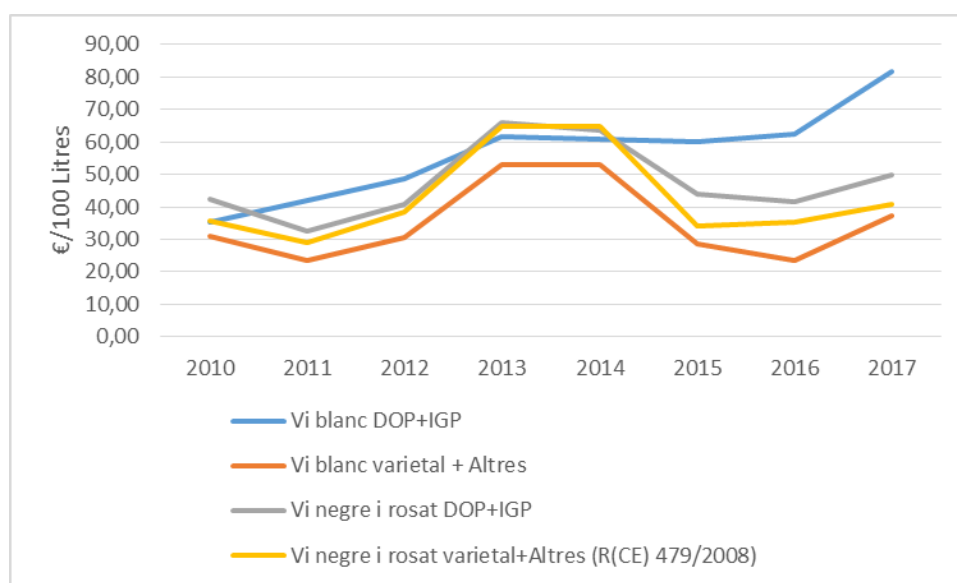
	Superfície productiva (ha)		Producció (tn)		Taxes de variació 2017-2016 (%)	
	2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
Ribera d'Ebre	1.146	1.168	6.688	8.166	-1,88%	-18,10%
Terra Alta	6.059	5.969	35.066	39.685	1,51%	-11,64%
Terres de l'Ebre(*)	7.205	7.137	41.754	47.851	0,95%	-12,74%

(*) no inclou superfície i produccions de Baix Ebre i Montsià

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

En el conjunt de Catalunya, el 2016 va ser un any de preus més o menys estables, però amb més tendència a la baixa (especialment en els vins comuns, no integrats en DO o IGP). El 2017, la tendència és a una millora dels preus, entre els quals destaca l'augment dels preus del vi blanc, especialment del vi de qualitat vinculat a DO. Les altres varietats també presenten increments, però més moderats.

Gràfic 3.2.3. Evolució dels preus del vi a Catalunya (2010-2017)

Font: Preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

Pel que fa a la producció de **cítrics**, la collita del 2016 va ser excepcional. Per tant, era esperable una reducció de la producció en el 2017. No obstant això, la reducció de la producció ha estat superior a la prevista. Les disminucions de producció van ser superiors al 40% en les dues comarques ebrenques on es concentra la producció de cítrics (Baix Ebre i Montsià). També s'observa una reducció de la superfície de cítrics.

Quadre 3.2.4. Superfície i producció de cítrics. Baix Ebre, Montsià i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

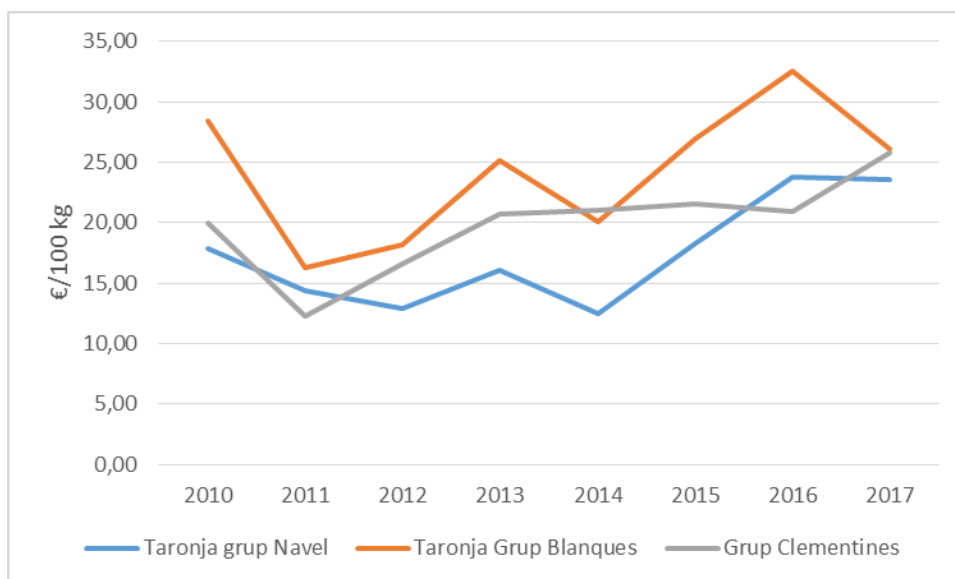
	<i>Superfície productiva (ha)</i>		<i>Producció (tn)</i>		<i>Taxes de variació 2017-2016 (%)</i>	
	2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
Baix Ebre	4.267	4.509	58.088	105.843	-5,37%	-45,12%
Montsià	3.937	4.011	53.511	93.915	-1,84%	-43,02%
Terres de l'Ebre(*)	8.204	8.520	111.599	199.758	-3,71%	-44,13%

(*) no inclou superfície i produccions de Baix Ebre i Montsià

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Pel que fa als preus dels cítrics, durant el 2016 van augmentar els preus de les taronges i es van mantenir estables els de les clementines. El 2017 la tendència ha estat més dispar: el preu de les clementines presenta una millora substancial (25%), mentre que el preu de la taronja del grup blanques ha davallat fins a situar-se als 26 €/100 kg. En el cas de les taronges navel els preus es mantenen estables.

Gràfic 3.2.4. Evolució dels preus dels cítrics a Catalunya (2010-2017)

Font: Preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

Les principals produccions de **fruita fresca** a les Terres de l'Ebre són els préssecs i les nectarines i les cireres. Pel que fa als **préssecs i nectarines**, tal com pot observar-se al quadre 3.2.5, la producció es concentra a la Ribera d'Ebre, que representa més del 80% de la superfície total de préssecs i nectarines de les Terres de l'Ebre. Tant la producció de préssecs com de nectarines s'han reduït aquesta campanya (-7,5% i -12,3%, respectivament). Les superfícies han augmentat en el conjunt de les Terres de l'Ebre, un 5% pel que fa a les nectarines i un 0,4% pel que fa als préssecs. A la Ribera d'Ebre, la superfície plantada pràcticament no ha variat però la producció s'ha reduït més d'un 10% en els dos productes. En les altres comarques, les variacions són més acusades però s'expliquen perquè es parteix de nivells de superfície i de producció molt baixos.

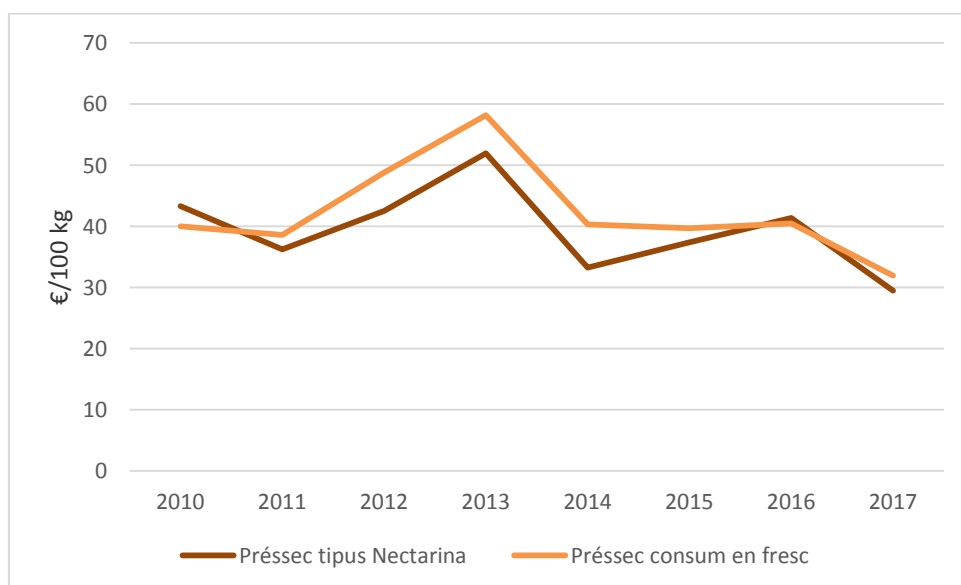
Quadre 3.2.5. Superfície i producció de préssecs i nectarines. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

		Superfície productiva (ha)		Producció (tn)		Taxes de variació 2017-2016 (%)	
		2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
		e					
Baix Ebre	Préssecs	146	150	2.701	2.625	-2,67%	2,90%
	Nectarines	26	20	0	368	30,00%	-100,00%
Montsià	Préssecs	112	110	2.043	1.899	1,82%	7,58%
	Nectarines	33	12	551	221	175,00%	149,32%
Ribera d'Ebre	Préssecs	1.020	1.018	15.794	17.815	0,20%	-11,34%
	Nectarines	560	559	8.960	10.286	0,18%	-12,89%
Terra Alta	Préssecs	50	45	814	736	11,11%	10,60%
	Nectarines	4	3	62	45	33,33%	37,78%
Terres de l'Ebre	Préssecs	1.328	1.323	21.352	23.075	0,38%	-7,47%
	Nectarines	623	594	9.573	10.920	4,88%	-12,34%

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Els preus d'aquests productes van remuntar lleugerament el 2015 i 2016, però el 2017 han baixat de forma pronunciada, fet que ha generat demandes per trobar solucions a aquesta recurrent crisi de preus: més ajudes a les retirades, ajuts a desplaçaments, etc. En aquesta campanya els preus es van situar sobre els 30 €, els preus més baixos en tota la dècada.

Gràfic 3.2.5. Evolució dels preus dels préssecs i nectarines a Catalunya (2010-2016)

Font: Preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

Pel que fa a la **cirera**, la producció es localitza a la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. La millora en els rendiments i l'augment de la superfície (6%) van generar un increment destacable en la producció (19%). Tant la superfície com la producció va augmentar en totes les comarques ebrenques. La Ribera d'Ebre és la comarca que presenta els increments de superfície (8,3%) i de producció (21%) més elevats.

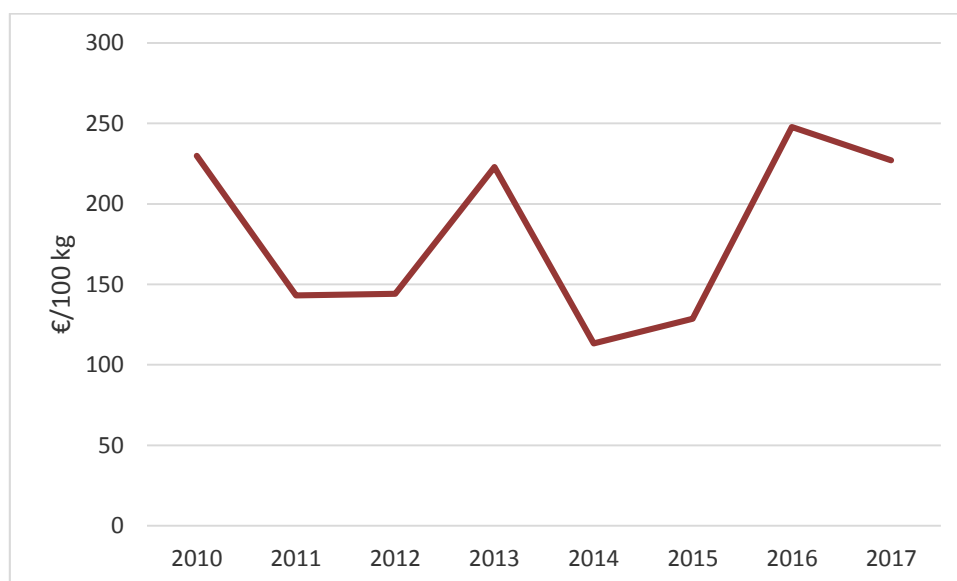
Quadre 3.2.6. Superfície i producció de cireres. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	Superfície productiva (ha)		Producció (tn)		Taxes de variació 2017-2016 (%)	
	2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
Baix Ebre	51	50	238	206	2,00%	15,53%
Montsià	27	26	126	107	3,85%	17,76%
Ribera d'Ebre	718	663	3.393	2.805	8,30%	20,96%
Terra Alta	198	198	878	783	0,00%	12,13%
Terres de l'Ebre	994	937	4.635	3.901	6,08%	18,82%

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Per a la cirera, el 2016 va ser un molt bon any, els preus van augmentar de forma significativa (gairebé van duplicar el preu del 2015). Durant el 2017 no s'han mantingut els elevats preus de la temporada passada i se n'observa una davallada (-8%), tot i així continuen situant-se per sobre dels 2,2 €/kg.

Gràfic 3.2.6. Evolució dels preus de les cireres (2010-2017)

Font: Preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

Pel que fa a **la fruita seca**, la Terra Alta representa més de la meitat de la producció i superfície d'ametlla. La Ribera d'Ebre també és productora d'ametlles. L'avellana representa una part marginal en la producció de fruita seca a les comarques de l'Ebre.

La campanya de 2017, tant pel que fa a producció d'ametlles com la d'avellanes, va augmentar aproximadament un 7%. Pel que fa a la superfície, la superfície d'avellanes es va reduir lleugerament (-2,26%), mentre que la d'ametlles s'ha mantingut estable. A la Terra Alta, les produccions van augmentar (5% les ametlles, 7% les avellanes) malgrat la lleugera davallada de la superfície (-0,9% en ametlles i -2% en avellanes).

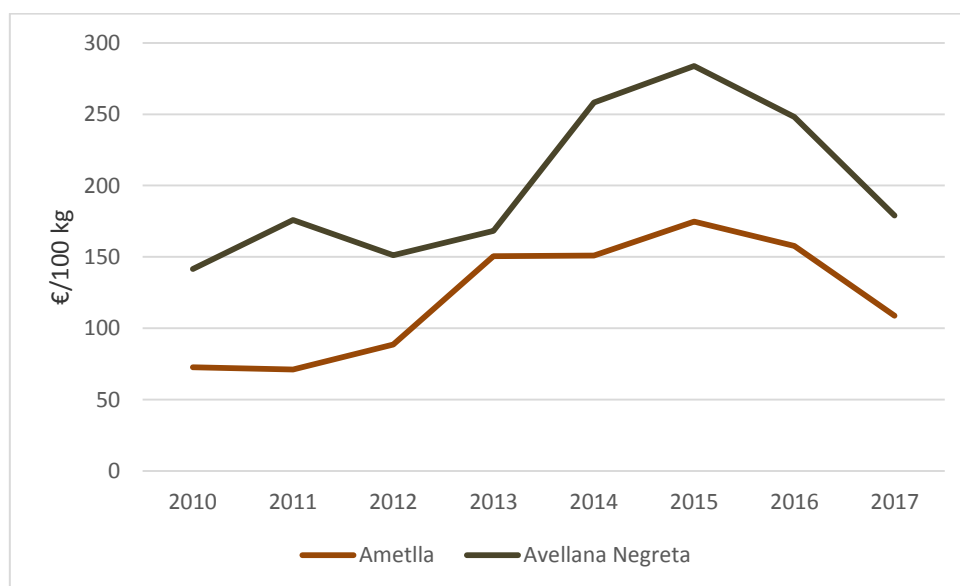
Quadre 3.2.7. Superfície i producció d'ametlles i avellanes. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

		<i>Superfície productiva (ha)</i>		<i>Producció (tn)</i>		<i>Taxes de variació 2017-2016 (%)</i>	
		2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
Baix	<i>Ametlles</i>	1.597	1.517	669	612	5,27%	9,31%
Ebre	<i>Avellanes</i>	0	0	0	0	0,00%	0,00%
Montsià	<i>Ametlles</i>	449	397	235	190	13,10%	23,68%
	<i>Avellanes</i>	0	0	0	0	0,00%	0,00%
Ribera d'Ebre	<i>Ametlles</i>	2.469	2.444	1.298	1.196	1,02%	8,53%
	<i>Avellanes</i>	96	99	59	57	-3,03%	3,51%
Terra Alta	<i>Ametlles</i>	9.312	9.395	3.331	3.165	-0,88%	5,24%
	<i>Avellanes</i>	467	477	299	278	-2,10%	7,55%
Terres de l'Ebre	<i>Ametlles</i>	13.827	13.753	5.533	5.163	0,54%	7,17%
	<i>Avellanes</i>	563	576	358	335	-2,26%	6,87%

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Pel que fa als preus, el 2016 i 2017 presenten davallades de preus. El 2017 la disminució ha estat del 30% en el cas de l'ametlla i un 28% en el cas de l'avellana. És una tendència preocupant, ja que ja s'arrosseguen dues campanyes amb preus a la baixa. No obstant això, els preus es mantenen a nivells superiors als de principis de la dècada, uns preus que posaven en perill la viabilitat del sector.

Gràfic 3.2.7. Evolució dels preus de l'ametlla i l'avellana (2010-2017)

Font: Preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

Els productes de l'**horta** també tenen un pes important a les comarques ebrenques, especialment, al Baix Ebre i al Montsià. El Baix Ebre presenta producció d'una gran varietat de productes de l'horta: destaquen la producció de tomàquets i coliflor, però també enciam, escarola, síndria, carbassa i carbassó, cogombre, pebrot, carxofa, ceba i porro. El Montsià no té una varietat de productes tan àmplia, però cal remarcar la producció de tomàquet, coliflor i, sobretot, carxofa. La producció d'hortalisses és força més reduïda a la Ribera d'Ebre i a la Terra Alta. El 2017, hi ha hagut una disminució molt lleu de producció i de superfície, al voltant de l'1%. La reducció de superfície s'ha produït al Baix Ebre (-2,5%) mentre que al Montsià la superfície s'ha incrementat lleugerament (1%).

Quadre 3.2.8. Superfície i producció d'hortalisses. Baix Ebre, Montsià i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	<i>Superfície productiva (ha)</i>		<i>Producció (tn),</i>		<i>Taxes de variació 2017-2016 (%)</i>	
	2017	2016	2017	2016	Superfície	Producció
Baix Ebre	1.066	1.093	24.346	24.990	-2,47%	-2,58%
Montsià	786	778	17.383	17.466	1,03%	-0,48%
Terres de l'Ebre(*)	1.852	1.871	41.729	42.456	-1,02%	-1,71%

(*) no inclou superfície i produccions de Ribera d' Ebre i Terra Alta.

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Un sector que havia crescut en els darrers anys a les Terres de l'Ebre és el sector de **la planta ornamental**. No disposem de les dades de producció del 2017 sobre el conjunt de les Terres de l'Ebre, però sí de les dades de superfície. Tal com es pot observar en el quadre 3.2.9, la reducció de superfície de planta ornamental es va produir a les tres comarques ebrenques amb presència d'aquest conreu (Baix Ebre, Montsià i Ribera d'Ebre). En el conjunt de les Terres de l'Ebre, la superfície va reduir-se en més d'un 24%.

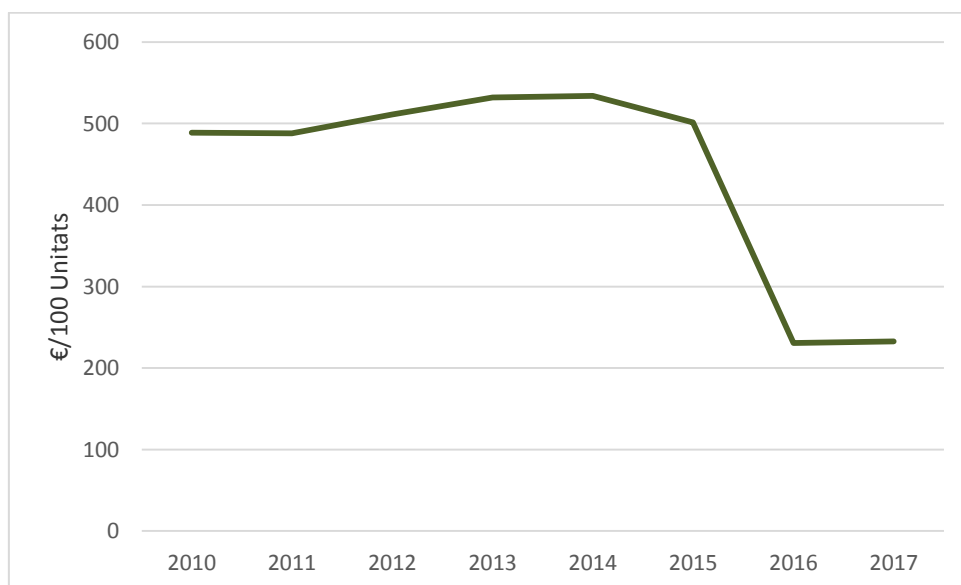
Quadre 3.2.9. Superfície de planta ornamental. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	Superfície productiva (ha)		Variació superfície 2017-2016 (%)
	2017	2016	Superfície
Baix Ebre	21	26	-19,23%
Montsià	67	91	-26,37%
Ribera d'Ebre	46	60	-23,33%
Terres de l'Ebre(*)	134	177	-24,29%

(*) no inclou superfície i produccions de la Terra Alta

Els preus van caure de forma molt acusada el 2016, tal com es pot observar al gràfic 3.2.8. El 2017 s'observa una certa estabilització dels preus, que s'han situat en els 232 € per cada 100 unitats (un euro més que l'any anterior) però que representa gairebé la meitat dels preus del 2012 i 2013.

Gràfic 3.2.8. Evolució dels preus de la planta ornamental (2010-2017)

Font: Preus percebuts pel pagès. Observatori Agroalimentari de Preus. 2018

3.3. Les produccions ramaderes a les Terres de l'Ebre el 2017

Pel que fa als sectors ramaders, a les quatre comarques trobem una forta implantació de l'aviram i, en menor mesura, del porcí. L'aviram i els ous representen aproximadament un 10% del VAB agrari al Baix Ebre i el porcí és més marginal (4 %). A la Terra Alta, l'aviram i els ous representen un 8% del VAB primari i el porcí un 7%. Al Montsià i a la Ribera d'Ebre, les dues produccions ramaderes presenten percentatges molt similars del VAB primari comarcal: 6% l'aviram i els ous i 8% el porcí. La resta de produccions són més marginals; no obstant això, en aquest apartat analitzarem també l'evolució de l'oví i el cabrum, els conills i les abelles.

3.3.1. La producció d'aviram al 2017

L'aviram, principalment gallines i pollastres, es troba força concentrat a la comarca del Baix Ebre, gairebé el 80% de la capacitat. La resta de la producció es localitza al Montsià (9% de la capacitat total) i a la Terra Alta (8% de la capacitat total). A la Ribera d'Ebre, el sector és pràcticament marginal (3%).

El 2017 s'observa un increment molt significatiu de la capacitat al Baix Ebre (48%). A la resta de comarques ebrenques s'observa també aquesta tendència a incrementar la capacitat: a la Terra Alta, el creixement també és significatiu (21%), però a la Ribera d'Ebre i al Montsià els creixements són força més moderats (4% i 2%, respectivament). En el conjunt de les Terres de l'Ebre ha augmentat un 37% les places de gallines i pollastres.

Quadre 3.3.1. Capacitat total aviram (*). Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	2017	2016	% Variació 2017-2016
Baix Ebre	15.650.301	10.605.914	47,56
Montsià	1.952.801	1.917.996	1,81
Ribera d'Ebre	569.887	549.247	3,76
Terra Alta	1.602.249	1.328.132	20,64
Terres de l'Ebre	19.775.238	14.401.289	37,32

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

(*)només gallines i pollastres

3.3.2. La producció de porcí el 2016

Tal com hem comentat en anteriors informes, sembla que el porcí va guanyant pes en la producció ramadera de les comarques de l'Ebre. La producció porcina es concentra sobretot a la comarca del Montsià (47% de la capacitat). La capacitat ha continuat augmentant en aquesta comarca, si bé d'una forma moderada (3%). El sector continua expansionant-se al Baix Ebre, que és la comarca que presenta creixements més significatius (7%). Actualment, el Baix Ebre representa el 22% de les places de porcí a les Terres de l'Ebre. La Terra Alta suposa el 17% de la capacitat de les Terres de l'Ebre i aquest any continua la tendència a l'expansió del sector, si bé de forma més moderada que en anys anteriors (3%). Finalment, la Ribera d'Ebre és l'única comarca on el sector recula, si bé de forma força moderada (-3%). La Ribera d'Ebre és la comarca on el porcí té menys presència (13% de la capacitat total).

En definitiva, sembla que el sector porcí es va consolidant en la producció ramadera de les Terres de l'Ebre i la capacitat productiva continua creixent, si bé de forma més moderada que en períodes anteriors (3%).

Quadre 3.3.2. Capacitat total porcí. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	2017	2016	% Variació 2017-2016
Baix Ebre	88.650	82.818	7,04
Montsià	188.450	182.543	3,24
Ribera d'Ebre	52.497	54.089	-2,94
Terra Alta	66.943	65.139	2,77
Terres de l'Ebre	396.540	384.589	3,11

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

3.3.3. L'oví i el cabrum el 2017

L'oví i el cabrum s'estan convertint en una producció ramadera marginal a les Terres de l'Ebre i aquesta tendència el 2017 tampoc no s'ha frenat, tal com es pot observar en els quadres 3.3.3 i 3.3.4.

Pel que fa a l'oví, la capacitat es reparteix força equitativament entre les quatre comarques: la principal productora és el Baix Ebre, que representa el 33% de les places totals. La Ribera d'Ebre és la segona comarca en producció, amb un 24%. La Terra Alta i el Montsià representen el 22% i el 20% respectivament de la producció. El 2017, la capacitat va reduir-se un 8% en el conjunt de les comarques ebrenques. El Baix Ebre és la comarca on va disminuir més la capacitat d'oví (-22%). També s'observa reducció de capacitat al Montsià (-9%), mentre que a la Terra Alta i a la Ribera d'Ebre, la capacitat va augmentar un 6% i un 3,5%, respectivament.

Quadre 3.3.3. Capacitat total oví. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	2017	2016	% Variació 2017-2016
Baix Ebre	22.969	29.371	-21,80
Montsià	14.237	15.660	-9,09
Ribera d'Ebre	16.833	16.258	3,54
Terra Alta	15.909	15.039	5,78
Terres de l'Ebre	69.948	76.328	-8,36

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

Pel que fa al **cabrum**, la situació és molt similar. El Baix Ebre, que suposa gairebé la meitat de la capacitat d'aquesta espècie a les Terres de l'Ebre, presenta una reducció en capacitat al 2017 del 13%. Al Montsià la reducció de capacitat és més acusada (-19%), si bé el Montsià representa solament el 14% de la capacitat de les Terres de l'Ebre. Per contra, la capacitat augmenta tant a la Terra Alta i a la Ribera d'Ebre (10% i 6%, respectivament). Tot i així, en el conjunt de les Terres de l'Ebre, la capacitat de cabrum reula un 7% respecte al 2016.

Quadre 3.3.4. Capacitat total cabrum. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	2017	2016	% Variació 2017-2016
Baix Ebre	16.308	18.739	-12,97
Montsià	4.567	5.654	-19,23
Ribera d'Ebre	9.355	8.847	5,74
Terra Alta	3.135	2.847	10,12
Terres de l'Ebre	33.365	36.087	-7,54

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

3.3.4. Altres produccions ramaderes a les Terres de l'Ebre

El **conill** ha continuat amb la tendència negativa dels darrers anys. La capacitat s'ha reduït en el conjunt de les Terres de l'Ebre un 18%, una xifra molt similar a la de l'any anterior. La capacitat s'ha reduït a totes les comarques ebrenques. La disminució ha estat més acusada al Baix Ebre i al Montsià, que són també les principals comarques productores. La reducció de capacitat ha estat de gairebé un 30% al Baix Ebre i d'un 18% al Montsià. A la Ribera d'Ebre la capacitat pràcticament no ha variat (-0,11%), mentre que a la Terra Alta, la reducció de capacitat ha estat d'un 8% (vegeu el quadre 3.3.5).

Quadre 3.3.5. Capacitat total conills. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	2017	2016	% Variació 2017-2016
Baix Ebre	72.804	103.981	-29,98
Montsià	43.540	52.908	-17,71
Ribera d'Ebre	28.063	28.094	-0,11
Terra Alta	72.659	79.432	-8,53
Terres de l'Ebre	217.066	264.415	-17,91

Font: elaboració pròpia amb dades del DARP, 2018

L'**apicultura** es concentra al Baix Ebre, que representa més del 70% de la capacitat. El Montsià és la segona comarca productora, amb un 13% de la capacitat i és on la capacitat s'ha incrementat de forma més significativa durant el 2017: un 30% d'increment. Aquest increment ha compensat les reduccions que s'observen en la resta de comarques, de manera que pel conjunt de les Terres de l'Ebre, la capacitat s'ha mantingut pràcticament estable respecte al 2016.

La resta de produccions ramaderes són gairebé marginals a les Terres d'Ebre. Actualment, hi ha poc més de 120 explotacions de **boví** a les Terres de l'Ebre, la majoria al Baix Ebre i al Montsià. El 2016, la capacitat es va mantenir pràcticament estable a les dues comarques (va disminuir lleugerament al Baix Ebre i va augmentar lleugerament al Montsià). A la Terra Alta, la capacitat va reduir-se lleugerament. El canvi més significatiu que s'observa es dona a la Ribera d'Ebre, on l'increment de places va ser força significatiu (80%). En el conjunt de les Terres de l'Ebre, la capacitat de boví va augmentar un 6%.

Pel que fa a l'**equí**, hi ha més de 500 explotacions que tenen cavalls a les Terres de l'Ebre. No obstant això, la majoria no es tracta d'explotacions productives sinó que els animals es tenen pel lleure. El 2017 van augmentar les places d'equins a les Terres de l'Ebre (8%). Els augments es van produir al Baix Ebre, el Montsià i la Terra Alta, mentre que a la Ribera d'Ebre la capacitat va disminuir.

3.4. La pesca a les Terres de l'Ebre el 2017

La pesca representa un percentatge significatiu del VAB primari a les dues comarques costaneres (9,5% al Montsià, 4,7% al Baix Ebre). Durant el 2017, les Terres de l'Ebre van representar més del 16% de les captures pesqueres de Catalunya i gairebé el 24% dels ingressos totals. Les captures van reduir-se en totes les llotges ebrenques: la llotja de Sant Carles (la més important de Catalunya quant a recaptació) va reduir les captures un 12% aquest any, la disminució de la recaptació va ser però menor (-3,6%). Les captures també van

disminuir a la resta de llotges de les Terres de l'Ebre. Les disminucions de captures van ser significatives a Deltebre (-21%), l'Ametlla (-19%) i l'Ampolla (-18%). Això va suposar una disminució dels imports en totes les llotges, excepte a l'Ametlla, on la recaptació es va mantenir malgrat la caiguda en les captures. En definitiva, per al conjunt de les Terres de l'Ebre, la pesca no va presentar resultats gaires positius el 2017, malgrat tot, la forta caiguda en les captures (-12%) no va suposar una caiguda tan elevada dels ingressos (-3,6%).

Quadre 3.4.1. Captures pesqueres (en kg) i import (en €). Principals llotges de les Terres de l'Ebre. 2017 i 2016

	2017		2016		Variació 2017-2016 (%)	
	Captures (en kg)	Import (€)	Captures (en kg)	Import (€)	Captures	Import
Ametlla de Mar, l'	1.159.816	6.492.115	1.430.247	6.478.253	-18,91	0,21
Ampolla, l'	152.741	957.929	186.518	1.034.408	-18,11	-7,39
Deltebre	208.721	2.258.504	263.229	2.285.775	-20,71	-1,19
Cases d'Alcanar	194.152	998.548	224.562	1.038.591	-13,54	-3,86
St. Carles de la Ràpita	2.512.415	13.227.469	2.854.177	13.723.638	-11,97	-3,62
<i>Terres de l'Ebre</i>	<i>4.227.845</i>	<i>23.934.565</i>	<i>4.958.733</i>	<i>24.560.665</i>	<i>-14,74</i>	<i>-2,55</i>

Font: Estadístiques pesqueres, DARP, 2018

La flota pesquera s'està estabilitzant en els darrers anys. De fet, la disminució de la flota als ports de les Terres de l'Ebre és menys acusada que a la resta de Catalunya.

Quadre 3.4.2. Flota pesquera. Terres de l'Ebre i Catalunya. 2017 i 2016

	2017	2016	Variació 2017- 2016 (%)
<i>Ametlla de Mar, l'</i>	66	70	-5,71
<i>Ampolla, l'</i>	18	18	0,00
<i>Deltebre</i>	17	15	13,33
<i>Alcanar</i>	14	13	7,69
<i>St. Carles de la Ràpita</i>	89	89	0,00
Terres de l'Ebre	204	205	-0,49
Catalunya	778	814	-4,42

Font: elaboració pròpia amb Estadístiques pesqueres, DARP, 2018

4. L'evolució de l'ocupació i l'atur del sector primari el 2017

Per tal d'analitzar l'evolució del mercat de treball al sector agrari de les Terres de l'Ebre, utilitzarem la informació trimestral sobre afiliats a la Seguretat Social de l'Observatori d'Empresa i Ocupació. Aquestes dades estan desagregades en règim general i règim especial de treballadors autònoms. De fet, els treballadors autònoms representen la majoria dels treballadors en el sector agrari. El 2017, el 78% dels treballadors agraris de les Terres de l'Ebre es van comptabilitzar en el RETA. A la Terra Alta i la Ribera d'Ebre, el percentatge de treballadors RETA sobre el conjunt de treballadors agraris se situa al voltant del 90% (95% i 89%, respectivament). Al Montsià els treballadors autònoms són més del 82%. En canvi, el Baix Ebre és la comarca on hi ha un percentatge més gran d'afiliats al règim general dins dels treballadors agraris (un 59%). (Font: elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació, 2018).

Comparant les dades de l'últim trimestre de l'any amb les de l'any anterior (vegeu quadre 4.1), es pot observar que en el conjunt de les Terres de l'Ebre hi ha una lleugera disminució dels afiliats a la Seguretat Social (-1,64%), tant en règim general (-0,48%) com en RETA (-1,96%). La disminució d'afiliats va ser més acusada a la Ribera d'Ebre (-4,5%), especialment en afiliats al règim general (-9,09%). A la Terra Alta també van disminuir els afiliats agraris (-2,4%) tot i l'increment d'afiliats al règim general (14%), però cal tenir en compte que, tal com hem comentat anteriorment, en aquesta comarca els afiliats al règim general representen una part molt petita del total d'afiliats. També s'observa una lleu disminució d'afiliats al Montsià (-2%). El Baix Ebre és l'única comarca on l'afiliació no va disminuir (+0,22%), ja que la disminució d'afiliats en el règim general es va veure compensada per l'augment del RETA.

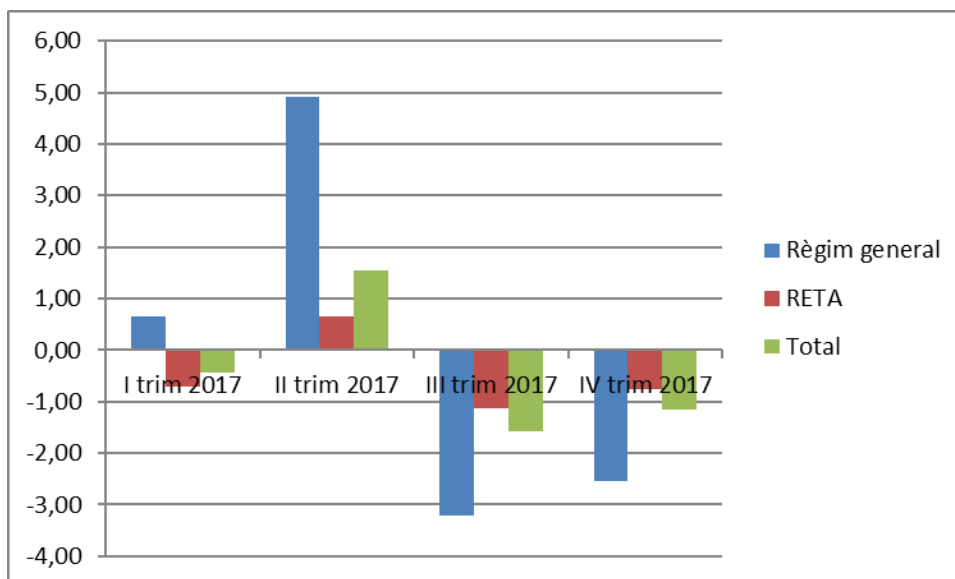
Quadre 4.1. Règim general i RETA sobre el total de treballadors del sector primari. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre

	<i>IV trimestre 2017</i>		<i>IV trimestre 2016</i>		<i>Variació interanual</i>	
	Règim general	RETA	Règim general	RETA	Règim general	RETA
Baix Ebre	548	792	550	787	-0,36	0,64
Montsià	197	931	199	952	-1,01	-2,21
Ribera d'Ebre	50	440	55	458	-9,09	-3,93
Terra Alta	41	731	36	755	13,89	-3,18
Terres de l'Ebre	836	2894	840	2952	-0,48	-1,96

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació, 2018

El gràfic 4.1 presenta les variacions intertrimestrals dels treballadors en règim general, RETA i el total, per al conjunt de les Terres de l'Ebre. Tal com es pot observar en el gràfic, hi ha oscil·lacions elevades en els afiliats al règim general, mentre que les variacions del règim RETA són més moderades. El gràfic permet observar que les davallades d'afiliats es van concentrar especialment en els darrers semestres de l'any i això va compensar amb escreix l'increment d'afiliats —tant en règim general com en el RETA— que es va produir en el segon semestre.

Gràfic 4.1. Taxa de variació intertrimestral (2017-2016) dels afiliats a la Seguretat Social en el sector de l'agricultura, ramaderia i pesca. Afiliats al règim general i RETA. Terres de l'Ebre

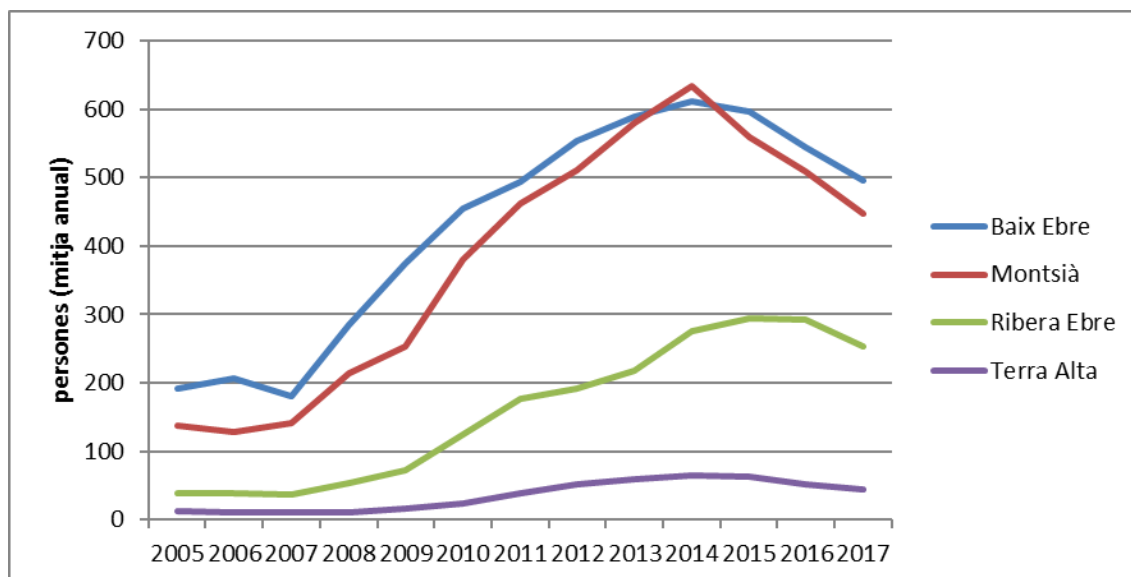

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació, 2018

El gràfic 4.2 ens permet observar l'evolució dels aturats registrada des del 2005. Tal com podem observar en el gràfic, els aturats registrats del sector agrari no van deixar d'augmentar des de 2008 fins al 2014, i aquesta tendència es va donar a totes les comarques ebrenques, però aquesta tendència es va revertir el 2015 i ha continuat el 2017, tot i la reducció dels afiliats a la Seguretat Social, cosa que ens indica que la reducció d'afiliats pot estar motivada per l'abandonament de l'activitat (jubilacions).

En el conjunt de les Terres de l'Ebre, els aturats registrats al sector agrari es van reduir significativament (-11,2%). Els aturats agraris van disminuir en totes les comarques ebrenques. Les reduccions més significatives van tenir lloc a la Terra Alta (-13,8%) i a la Ribera d'Ebre (-13,6%). També van ser importants al Montsià (-12%), mentre que al Baix Ebre la disminució va ser d'un 9%. (Font: elaboració pròpia amb dades de l'Idescat, 2018).

Gràfic 4.2. Aturats registrats en el sector agrari. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta. 2005-2017

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Idescat, 2018

5. La producció ecològica a les Terres de l'Ebre

Recentment s'ha publicat l'*Estrategia para la Producción Ecológica (2018-2020)* del Ministeri d'Agricultura i Pesca, Alimentació i Medi Ambient. Aquest document es planteja com a objectiu potenciar el sector de producció ecològica a l'Estat espanyol i adaptar-lo al nou marc reglamentari europeu.

De resultes de les taules de treball i jornades que es van organitzar i en les quals van participar representants del sector, en van sortir 113 actuacions concretes, 36 línies estratègiques i 4 objectius generals. Aquests objectius són:

- fomentar el consum intern i millorar-ne la comercialització;
- contribuir a una millor vertebració sectorial (cadena de valor) de la producció ecològica;
- donar suport al el creixement i la consolidació de la producció ecològica, especialment pel que fa a la ramaderia ecològica i l'aqüicultura;
- impulsar el paper de la producció ecològica en la política de medi ambient i l'adaptació al canvi climàtic

Hem pensat que la publicació de l'*Estrategia* podia ser una bona oportunitat per analitzar l'evolució i el dinamisme del sector a les Terres de l'Ebre. Per això, hem recuperat les dades de superfície ecològica que vam publicar en l'Informe d'economia local i regional de les Terres de l'Ebre 2010 i les hem comparades amb les dades del 2016 i 2017 (setembre del 2007, últimes dades disponibles) que ens ha facilitat la CCPAE. Aquest exercici ens ha permès visualitzar el creixement del sector en aquest període.

5.1. Evolució de la superfície agrària ecològica (2010-2017)

Malgrat que les dades del 2010 són incompletes (no disposem de les dades per a tots els conreus) i que ha millorat la recollida de les dades en els darrers anys (poden haver-hi diferències atribuïbles a aquestes millores), creiem que pot ser un exercici interessant comparar l'evolució de les principals produccions agrícoles ecològiques en aquests vuit anys per tenir una idea de quina ha estat l'evolució del sector. També analitzem l'evolució d'aquestes produccions en el darrer any (dades de 2016 i dades de setembre de 2017) i ho comparem amb les taxes de creixement mitjanes anuals acumulades del període 2009-2016 per veure si aquestes taxes es mantenen en l'actualitat o hi ha un alentiment de l'activitat ecològica.

El quadre 5.1 mostra l'evolució de la superfície inscrita en **olivera** ecològica. És una de les produccions en què la producció ecològica presenta més creixement en el període, ja que la seva superfície s'ha triplicat amb relació als valors de 2009 en el conjunt de les Terres de l'Ebre. Aquest creixement s'ha produït en totes les comarques ebrenques, si bé cal assenyalar el fort creixement al Montsià, on es partia de molt poca superfície en ecològic. Aquest creixement es manté en el darrer any, en què les superfícies han augmentat en totes les comarques, on de nou, el Montsià el lidera.

Quadre 5.1. Superfície inscrita ecològica en olivera. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017, 2016 i 2010. Taxes de creixement i taxa de creixement mitjana anual acumulada 2016-2010

	Superfície (ha) 2017	Superfície (ha) 2016	Superfície (ha) 2010	Taxa creix. 2017-2016	Taxa creix. mitja anual acumulativa (2016-2010)	Taxa creix. 2017- 2010
Baix Ebre	642	603	241	6,07	16,52	166,4
Montsià	201	110	28	45,27	25,61	617,9
Ribera d'Ebre	752	641	319	14,76	12,33	135,7
Terra Alta	452	416	149	7,96	18,66	203,4
<i>Terres de l'Ebre</i>	<i>2047</i>	<i>1770</i>	<i>737</i>	<i>13,53</i>	<i>15,72</i>	<i>177,7</i>

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Informe d'Economia Local i Regional 2010 i dades provisionals 2016 i setembre 2017 facilitades per la CCPAE

Una altra producció en què la superfície inscrita ha augmentat significativament des de 2010 és la **vinya**. Aquest increment s'ha produït especialment a la Ribera d'Ebre coincidint amb l'expansió del sector. A la Terra Alta, on el sector està plenament consolidat, s'observa un creixement continuat de la superfície ecològica, especialment en el darrer any.

Quadre 5.2. Superfície inscrita ecològica en vinya. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017, 2016 i 2010. Taxes de creixement i taxa de creixement mitjana anual acumulada 2016-2010

	Superfície (ha) 2017	Superfície (ha) 2016	Superfície (ha) 2010	Taxa creix. 2017-2016	Taxa creix. mitja anual acumulativa (2016-2010)	Taxa creix. 2017- 2010
Baix Ebre	27	27	28	0,00	-0,54	-3,2
Montsià	3	3	3	-2,33	0,39	0,0
Ribera d'Ebre	117	102	46	13,26	14,16	155,2
Terra Alta	921	721	697	21,75	0,56	32,2
<i>Terres de l'Ebre</i>	<i>1069</i>	<i>853</i>	<i>774</i>	<i>20,20</i>	<i>1,63</i>	<i>38,1</i>

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Informe d'economia local i regional 2010 i dades provisionals 2016 i setembre 2017 facilitades per la CCPAE

Pel que fa a l'**arròs**, els creixements de la producció ecològica han estat força significatius, especialment al Baix Ebre (taxa de creixement mitja acumulativa de l'11%) i sembla que aquest creixement es manté, ja que l'any passat la superfície ecològica va augmentar més d'un 18%. Al Montsià aquest creixement ha estat més moderat i fins i tot s'observa una disminució el 2017. En el conjunt del període també es mostren creixements en la superfície ecològica d'altres cereals, com l'ordi i la civada.

Quadre 5.3. Superfície inscrita ecològica en arròs. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017, 2016 i 2010. Taxes de creixement i taxa de creixement mitjana anual acumulada 2016-2010

	Superfície (ha) 2017	Superfície (ha) 2016	Superfície (ha) 2010	Taxa creix. 2017-2016	Taxa creix. mitja anual acumulativa (2016-2010)	Taxa creix. 2017-2010
Baix Ebre	64	52	27	18,75	11,36	134,8
Montsià	75	80	65	-6,67	3,57	15,7
Terres de l'Ebre	139	132	92	5,04	6,19	51,0

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Informe d'economia local i regional 2010 i dades provisionals 2016 i setembre 2017 facilitades per la CCPAE

Pel que fa a la producció ecològica de **cítrics**, es concentra especialment al Baix Ebre. Els creixements de superfície en aquesta comarca han estat importants durant el període analitzat (taxa mitjana anual acumulada del 6,5%) i la tendència sembla que es manté en el darrer any (creixement del 6,2%). Al Montsià la producció ecològica s'ha mantingut estable durant aquest període, amb una lleugera disminució en el darrer any.

Quadre 5.4. Superfície inscrita ecològica en cítrics. Baix Ebre, Montsià i Terres de l'Ebre. 2017, 2016 i 2010. Taxes de creixement i taxa de creixement mitja anual acumulada 2016-2010

	Superfície (ha) 2017	Superfície (ha) 2016	Superfície (ha) 2010	Taxa creix. 2017- 2016	Taxa creix. mitja anual acumulativa (2016-2010)	Taxa creix. 2017-2010
Baix Ebre	118	111	76	6,19	6,51	55,6
Montsià	33	34	34	-4,48	-0,10	-4,9
Terres de l'Ebre	152	146	110	3,86	4,76	37,49

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Informe d'economia local i regional 2010 i dades provisionals 2016 i setembre 2017 facilitades per la CCPAE

Pel que fa a la fruita seca, i concretament a l'**ametller**, la producció ecològica presenta taxes de creixement molt elevades. L'increment de superfície ecològica s'ha concentrat especialment a la Terra Alta amb augments anuals propers al 20%. Al Baix Ebre els increments han estat més moderats i a la Ribera d'Ebre i el Montsià les taxes es veuen molt afectades pel fet que es partia de nivells de superfície molt baixos (especialment al Montsià) i no resulten gaire representatius.

Quadre 5.5. Superfície inscrita ecològica en ametller. Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre, Terra Alta i Terres de l'Ebre. 2017, 2016 i 2010. Taxes de creixement i taxa de creixement mitja anual acumulada 2016-2010

	Superfície (ha) 2017	Superfície (ha) 2016	Superfície (ha) 2010	Taxa creix. 2017-2016	Taxa creix. mitja anual acumulativa (2016-2010)	Taxa creix. 2017-2010
Baix Ebre	303	266	234	12,22	2,17	29,6
Montsià	2	1	0	67,90	30,22	1418,8
Ribera d'Ebre	109	108	40	0,61	18,05	172,3
Terra Alta	501	450	152	10,19	19,81	229,4
<i>Terres de l'Ebre</i>	<i>916</i>	<i>826</i>	<i>426</i>	<i>9,87</i>	<i>11,64</i>	<i>114,9</i>

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Informe d'economia local i regional 2010 i dades provisionals 2016 i setembre 2017 facilitades per la CCPAE

En definitiva, la comparativa ens permet observar que el creixement de la superfície ecològica ha estat important en els conreus més representatius de les Terres de l'Ebre. Aquests creixements han estat especialment elevats en les produccions d'olivera (taxa mitja anual acumulativa del 15,7%) i de l'ametller (11,6%). L'arròs i els cítrics també presenten creixements significatius (6,2% de taxa de creixement mitjana anual acumulada pel que fa a l'arròs i del 4,7% en els cítrics). La vinya presenta un augment més moderat (1,63%) i el creixement es concentra especialment a la Ribera d'Ebre.

5.2. La ramaderia ecològica a les Terres de l'Ebre

En l'Informe d'economia local i regional de les Terres de l'Ebre 2010 ja vàrem constatar que la presència de producció ramadera ecològica a les Terres de l'Ebre era pràcticament inexistent.

La situació no ha canviat gaire en aquests sis anys i la **ramaderia ecològica** continua sent testimonial a les Terres de l'Ebre. Actualment hi ha únicament 7 explotacions de ramaderia ecològica a les Terres de l'Ebre: 2 al Baix Ebre, 3 al

Montsià i 2 a la Ribera d'Ebre. Pel que fa a les produccions, una de les explotacions és d'apicultura, una altra d'avicultura (ous) i la resta són d'oví i cabrum.

Cal tenir en compte que un dels objectius de l'*Estrategia para la Producción Ecológica (2018-2020)* és precisament el foment de la producció ramadera ecològica. Caldrà veure si això es materialitza en un augment de les explotacions ramaderes ecològiques.

6. Resum i consideracions finals

L'agricultura catalana no ha participat de la bonança econòmica de l'any 2017. El sector va presentar una davallada de 5,7% del seu VAB. No obstant això, aquesta disminució no ha tingut repercussions en l'ocupació: el nombre d'ocupats agraris va augmentar i es va reduir el nombre d'aturats. Tampoc ha repercutit negativament sobre la renda agrària, que va continuar augmentant. Cal remarcar, de nou, el bon comportament de les exportacions agràries que van marcar un nou rècord. La taxa de cobertura de l'agropesca es va situar en el 99,7%, és a dir, pràcticament en equilibri extern.

En l'anàlisi de les produccions agràries, el comportament dels principals sectors primaris de les Terres de l'Ebre ha estat força dispar. Pel que fa a la producció agrícola, s'observen creixements en l'oliva (8%), cirera (18%) i fruita seca (6%). Per contra, les condicions climàtiques adverses han afectat especialment els cítrics (-44%), el vi (-12%) i els préssecs (-7%) i nectarines (-12%). Les davallades en la producció han estat molt moderades en l'arròs (-3%) i en l'horta (-2%). Pel que fa als preus, també s'observa molta variabilitat. Els preus han millorat en el sector de l'oliva i algunes varietats de raïm. S'han mantingut bastant estables en els cítrics i l'arròs. Mentre que els sectors més afectats per davallades de preus han estat el sector de la fruita fresca (especialment, préssecs i nectarines, que agreuja encara més la dramàtica situació del sector) i la fruita seca.

Pel que fa a la ramaderia, cal destacar el significatiu creixement de capacitat del sector de l'aviram (gallines i pollastres), un 37%. També el porcí es consolida i creix un 3%. La resta de produccions ramaderes, més marginals, presenten situacions disperses: els conills i l'oví i cabrum, continuen disminuint la seva capacitat (i ja acumulen diversos anys en aquesta situació), mentre que l'equí i el boví presenten un lleuger creixement.

Val la pena fer algunes consideracions sobre les problemàtiques i situacions dels principals sectors agraris ebrencs. Així, pel que fa a l'**arròs**, aquest any la preocupació s'ha centrat en l'augment de les importacions de tercers països (especialment, Cambodja i Myanmar) i les seves repercussions sobre els preus en l'àmbit europeu. La situació és tan dramàtica que s'ha demanat la implementació de la clàusula de salvaguarda per frenar les importacions. D'altra banda, la producció d'arròs a les Terres de l'Ebre es va veure molt afectada per les altes temperatures del juliol i l'agost que van facilitar la proliferació del fong *Pyricularia oryzae*, i que va afectar força la producció d'arròs bomba. A això cal afegir el debat sobre l'ús del Triciazol (un fitosanitari utilitzat, entre d'altres, per lluitar contra aquest fong) i els seus límits. Finalment pel que fa al cargol mançana, l'aparició d'un nou brot a Miravet va generar la preocupació de l'expansió a la Ribera d'Ebre. La lluita contra la plaga continua i es va aprovar la concessió de les ajudes (cofinançades pel DARP i el FEADER) per executar el projecte mediambiental de lluita contra el cargol mançana.

El sector de l'**oliva** s'enfronta a dues preocupacions en aquest moment: d'una banda, els aranzels que els Estats Units puguin imposar sobre l'oliva de taula i, de l'altra, la possible entrada de la *Xylella fastidiosa*, que pot suposar una greu amenaça per a la viabilitat del sector; en aquest sentit, s'estan extremant les precaucions. També ha augmentat la preocupació pels robatoris al camp, en un any que els preus han estat favorables.

Els robatoris i la *Xylella fastidiosa* també preocupen en el sector dels **cítrics**. Aquest 2017 es va materialitzar l'acord per promocionar la IGP Clementina de les Terres de l'Ebre per donar un nou impuls a aquesta producció.

La **fruita dolça** ha resultat força castigada aquesta campanya. Al vet rus cal afegir-hi la incertesa sobre les conseqüències del Brexit. Això ha portat a pressionar per augmentar les retirades de fruita i, fins i tot, s'han plantejat propostes per impulsar l'arrencament de fruiters. S'ha elaborat també el Pla de

Mesures per a la Millora del Sector de la Fruita Dolça, si bé les organitzacions n'han criticat la insuficiència del pressupost.

Quant a la **vinya**, el 2017 es va presentar, a l'Estat espanyol, el Programa de Suport al Sector Vitivinícola 2019-2023 en compliment de la normativa comunitària. A Catalunya, s'introduiran canvis en la targeta vitivinícola. El més destacat és l'obligatorietat del lliurador de la collita a indicar la parcel·la d'on procedeix el raïm. D'aquesta manera es pretén millorar-ne la traçabilitat.

En la **fruita seca** la campanya es va iniciar amb preus baixos per la bona collita a Turquia (avellana) i per la collita dels Estats Units (ametlla). L'Observatori de preus ja recull les cotitzacions de l'avellana i ha començat a cotitzar a la Llotja de Reus. Finalment, cal assenyalar l'elaboració del Pla Estratègic per a la Valorització de l'Avellana a càrrec de la URV.

Pel que fa a **la pesca**, el 2017 no es van repetir les bones dades del 2016. Les captures es van reduir un 15%. No obstant això, la repercussió sobre els ingressos no va ser tan acusada i aquests es van reduir únicament un 2,5%. D'altra banda, es manté la tendència a estabilitzar la flota pesquera de les confraries ebrenques.

Sobre l'evolució del **mercat treball**, cal assenyalar la lleugera disminució dels afiliats agraris. En el conjunt de les Terres de l'Ebre hi ha una lleugera disminució dels afiliats tant en règim general (-0,48%) com en RETA (-1,96%). Tot i això, el aturats agraris es van reduir a les quatre comarques ebrenques.

Finalment, en la part final, hem dedicat especial atenció a **l'evolució de la producció ecològica a les Terres de l'Ebre en el període 2017-2010**. Hem pogut constatar el dinamisme del sector: el creixement de la superfície ecològica ha estat important en els conreus més representatius de les Terres de l'Ebre.

Aquests creixements han estat especialment elevats en les produccions d'olivera (taxa mitjana anual acumulativa del 15,7%) i de l'ametller (11,6%). L'arròs i els cítrics també presenten creixements significatius (6,2% de taxa de creixement mitjana anual acumulada pel cas de l'arròs i del 4,7% en el cas dels cítrics). La vinya presenta un creixement més moderat (1,63%) i el creixement es concentra especialment a la Ribera d'Ebre. L'assignatura pendent, però, és la producció ramadera ecològica que continua sent molt marginal a les Terres de l'Ebre.

- BBVAResearch (2018). *Anuari Econòmic Comarcal 2017*.
- BBVAResearch (2017). *Anuari Econòmic Comarcal 2016*.
- Caixa de Catalunya (2015). *Anuari Econòmic Comarcal 2014*.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Quadre de Comandament Agroalimentari i Rural*, desembre 2016.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Comerç exterior agroalimentari*, 2017.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Avenços de superfícies i produccions agrícoles*. Gener 2018.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Superfícies, rendiments i produccions comarcals dels conreus agraris. Any 2015*, 2016.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Avanç de la Renda Agrària de Catalunya 2017*, 2018.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Nombre explotacions i places de bestiar per comarca. Any 2016*.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Capacitat explotacions ramaderes, Any 2016*.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Estadístiques pesqueres. DARP. 2018*.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Preus percebuts pels agricultors. Catalunya 2005-2016*, 2017.
- Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació (DARP), *Programa de dones del món rural i marítim 2016-2020*, 2017.
- Departament d'Empresa i Ocupació, *Afiliats a la Seguretat Social (diversos trimestres)*, Observatori d'Empresa i Ocupació. 2018.
- Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda, *Indicadors de Conjuntura*, març de 2018.
- Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya, *Anuari Socioeconòmic de les Cooperatives Agràries de Catalunya*, 2016.
- Idescat. Indicadors de conjuntura econòmica. Mercat de treball, 2018.
- Idescat. Aturats registrats. Banc d'estadístiques de municipis i comarques. 2018.

Capítol 3. Localització i espais empresarials. Tendències generals i especificitats a les Terres de l'Ebre

Josep Maria Piñol Alabart
Fundació URV
CELIR

3.1. Economia i factors de localització

L'activitat econòmica mostra disparitat geogràfica i dinàmiques de polarització. En aquest context, els factors de localització industrial han experimentat diverses fases, en què han incidit factors territorials i socioeconòmics.

Tradicionalment, l'espai de la producció ha estat vinculat a les matèries primeres, a les fonts d'energia, a la disponibilitat de mà d'obra i a la proximitat dels mercats o la capacitat d'accedir-hi, sempre cercant reducció de costos de producció i sinergies competitives.

Les empreses que entren al mercat no es localitzen aleatòriament. El territori importa i aquesta no és una variable neutral per a les empreses. Quan una empresa industrial cerca una localització per instal·lar-hi el seu establiment, no busca només un espai físic sinó sobretot unes característiques de l'entorn.

Tot i que es manté la importància de l'accés als mercats i la qualificació de la mà d'obra, els factors de competitivitat d'un territori inclouen variables com: evolució sectorial, diversificació, paper dels agents, regulació administrativa, finançament, fiscalitat, capacitat innovadora, formació industrial i costos laborals, a banda d'una estructura empresarial preexistent i suport de recerca.

Els nous productes es creen a les ciutats i regions diversificades, les quals fomenten la innovació. Després, la producció es trasllada a centres especialitzats on s'exploten les economies de localització.

Les ciutats o regions tendeixen a concentrar els serveis a les empreses, en un procés que s'autoalimenta. Les ciutats tenen una capacitat d'atracció de persones i activitats econòmiques que és determinant en els processos de creixement.

Des del punt de vista de l'empresa, entre les raons per invertir en un territori hi ha obrir mercats (amb suficient densitat i capacitat de consum), acostar-se als competidors, la millora tecnològica, el manteniment de l'activitat, establir partenariat amb el sector públic, reduir costos, obtenir ajuts i altres.

Els establiments entrants actuen més en funció de la disposició territorial de l'activitat econòmica (teixit existent, activitats de serveis) que no pas de la

disposició territorial de la població. Les activitats avançades mostren uns nivells de concentració geogràfica superiors als de les activitats intermèdies i tradicionals.

En general es busca proximitat als mercats i als centres de decisió, mentre que la mobilitat converteix el mercat de treball en un factor cada cop més complementari.

Les dinàmiques d'expulsió tenen a veure amb les deseconomies d'aglomeració, manca de mà d'obra i restriccions, mentre que l'atracció des de les perifèries es deu sobretot a infraestructures, preus i descentralització de la força de treball.

A Catalunya les empreses busquen ciutats intermèdies, per gaudir de determinats serveis sense els problemes de l'excessiva congestió.

3.2. Caràcter perifèric i context empresarial ebrenc

Els factors esmentats reforcen la vinculació entre desenvolupament industrial i fet urbà. La terciarització i la globalització comporten un allunyament amb relació a la cadena de producció (guanyen pes tasques anteriors i posteriors).

Les empreses duen a terme processos amb activitats que tenen una localització urbana (i en alguns casos restringida a les grans aglomeracions metropolitanes, per la necessitat d'especialització d'alguns processos i serveis).

Taula 3.1. Àrees afavorides pels canvis socioeconòmics

- Grans ciutats globals i àrees metropolitanes
- Espais específics d'innovació (p. ex. districtes industrials)
- Àrees turístiques i d'agricultura intensiva
- Eixos de desenvolupament urbà i industrial

Font: elaboració pròpia a partir del Llibre d'estil sectors d'activitat econòmica

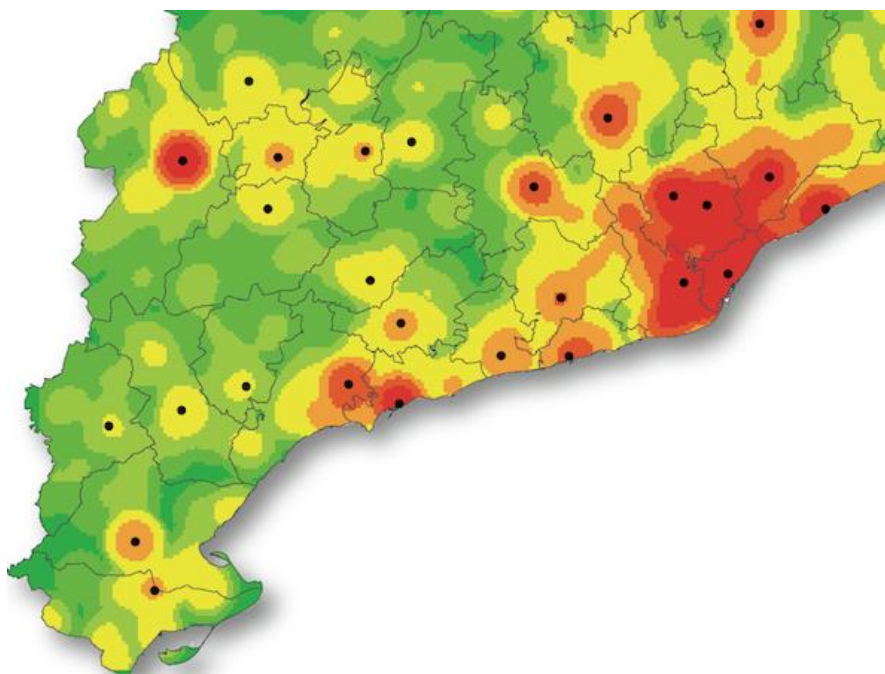
És difícil fer entrar territoris poc industrials en el grup de les principals zones receptores. Més encara si tenim en compte que la globalització tendeix a prioritzar uns espais competitius i a relegar-ne d'altres, en un context de competitivitat entre eixos i regions.

El comportament de l'ocupació industrial és divers al llarg de la geografia catalana.

En el context català es tendeix a reforçar la dicotomia entre àrees denses i espais perifèrics, incidint en territoris com les Terres de l'Ebre, i especialment en les àrees interiors, no només per la dificultat de captació de noves activitats sinó per la feblesa comparativa del teixit empresarial propi.

Resten com a àrees desfavorides les poc accessibles, les zones rurals centrades en una agricultura extensiva i també les àrees industrials que tenen una especialització en sectors en crisi.

Imatge 3.1. Dinàmiques centrals i perifèriques dins de Catalunya*

*A partir de densitat de població i localització econòmica
Font: *Atles de la nova ruralitat*. Fundació Món Rural (2015)

Variables externes i internes —p. ex. la massa crítica i la preparació dels recursos humans— ha afegit una clara dificultat a l'arribada de noves inversions industrials a les Terres de l'Ebre. Continua vigent a l'Ebre un teixit industrial basat en la realitat preexistent i en activitats i implantacions singulars, sempre amb el component aigua-riu com a factor comú i, en part, diferenciador amb relació a altres territoris.

La dinàmica de localització en territoris poc densos i perifèrics amb relació a les principals àrees urbanes —com és el cas de les Terres de l'Ebre— està condicionada per l'evolució de les activitats preexistents i pel factor distància/accessibilitat.

La localització de les activitats econòmiques tendeix a afavorir les poblacions de determinada dimensió que alhora tenen més equipaments públics i amb altres variables positives per continuar polaritzant l'activitat. Aquesta concentració no segueix unes pautes graduals amb relació a la dimensió.

Dels gairebé 50.000 afiliats a la Seguretat Social a les comarques de l'Ebre, únicament 8.452 (un 17%) corresponen al sector industrial. D'aquests, el 46,35% corresponen al Montsià i el 35% al Baix Ebre.

Taula 3.2. Activitats per 1.000 habitants en els sectors més representatius*

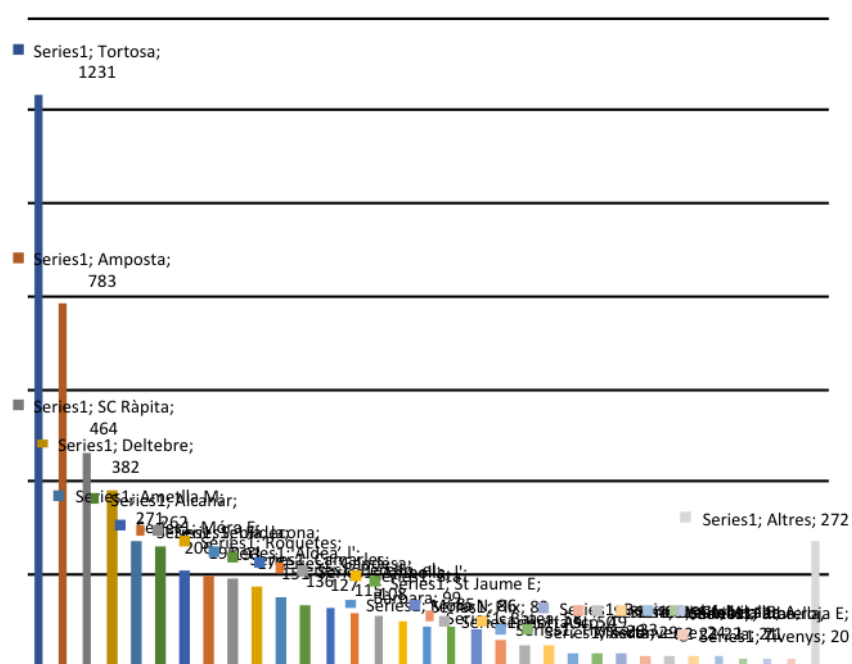
	Entitats dipòsit	Activitats industrials	Activitats construcció	Comerç majorista	Comerç minorista
Alcanar	0,66	2,35	6,38	4,13	16,33
Aldea, l'	0,38	2,53	5,63	1,41	7,51
Ametlla de Mar, l'	0,56	2,25	10,70	2,06	11,54
Ampolla, l'	0,38	0,94	7,88	1,03	5,82
Amposta	1,78	12,29	25,24	7,98	41,00
Batea	0,38	4,97	2,81	0,75	3,75
Camarles	0,28	2,35	3,94	1,60	5,25
Deltebre	1,22	4,79	19,23	2,44	21,39
Flix	0,38	3,66	2,53	0,38	6,76
Gandesa	0,47	4,88	3,57	1,60	6,38
Móra d'Ebre	0,66	3,38	8,82	1,60	11,45
Móra la Nova	0,28	3,85	3,38	0,84	6,47
Perelló, el	0,19	2,16	3,19	1,50	4,41
Roquetes	0,47	4,03	10,32	2,44	7,13
St. Carles de la Ràpita	1,22	5,72	15,20	3,94	26,18
Sant Jaume d'Enveja	0,19	1,50	6,76	0,94	4,60
Santa Bàrbara	0,19	3,10	4,50	1,22	5,82
Sénia, la	0,66	8,82	3,47	1,41	10,32
Tortosa	3,10	18,58	29,09	15,48	74,78
Ulldecona	0,47	8,82	5,44	1,97	8,63

*Municipis de més de 1.000 habitants

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Anuari de Municipis de la Caixa (dades de 2012)

El 81,26% dels comptes de localització es concentren en només 15 municipis, i el 48,44% en els quatre municipis que tenen més de 10.000 habitants (Tortosa, Amposta, Sant Carles de la Ràpita i Deltebre).

Gràfic 3.1. Distribució de comptes de cotització per municipis, set. 2017*

*Hi ha 82 activitats de les quals no consta la localització.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

Sense entrar en la dimensió dels comptes, la consideració de les activitats amb relació a la dimensió local permet confirmar aquesta concentració, tot i que amb criteris comparatius algunes altres poblacions mostren comportaments més favorables.

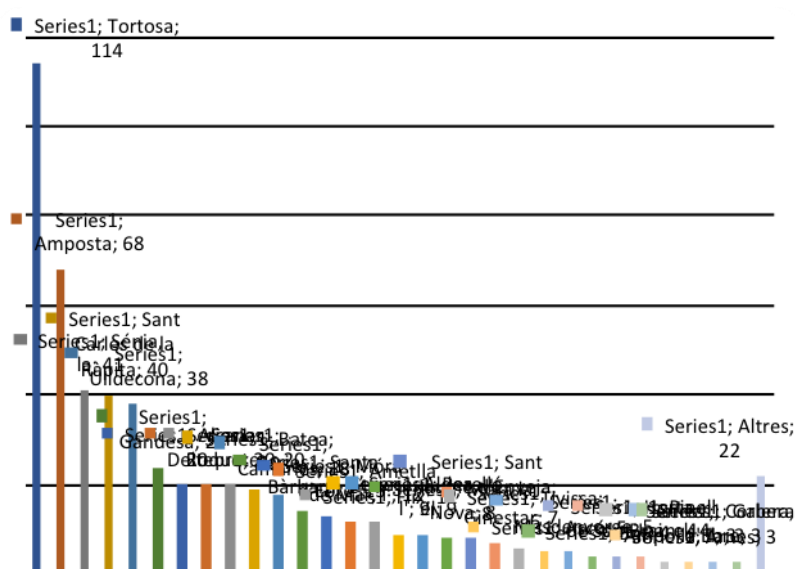
Taula 3.3. Centres de cotització per municipis i sectors (set. 2017)

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total	Població	Activitats/ 1.000 h.	Activitats ind./1.000 h.
Alcanar	2	20	22	218	262	9.393	27,89	2,13
Aldea, l'	10	9	28	104	151	4211	35,86	2,14
Aldover	2	2	3	11	18	842	21,38	2,38
Alfara de Carles	2		1	5	8	369	21,68	0,00
Ametlla de Mar, l'	1	12	350	228	271	6.887	39,35	1,74
Ampolla, l'	1	3	9	95	108	3.334	32,39	0,90
Amposta	22	68	63	630	783	20.572	38,06	3,31
Arnes	2	3	2	12	19	459	41,39	6,54
Ascó		5	6	38	49	1.690	28,99	2,96
Batea	2	19	8	29	58	1.938	29,93	9,80
Benifallet	1	1	1	19	22	721	30,51	1,39
Benissanet	3	1	4	20	28	1.172	23,89	0,85
Bot	1	4		12	17	609	27,91	6,57
Camarles	7	18	28	83	136	3.270	41,59	5,50
Caseres	1	1	1	4	7	234	29,91	4,27
Corbera d'Ebre		3	4	15	22	1.061	20,74	2,83
Deltebre	20	20	69	273	382	11.499	33,22	1,74
Fatarella, la	1	2	6	12	21	980	21,43	2,04
Flix	1	12	13	57	83	3.605	23,02	3,33
Freginals			1	9	10	397	25,19	0,00
Galera, la	2	3	1	11	17	719	23,64	4,17
Gandesa	3	24	11	89	127	3.011	42,18	7,97
Garcia		1	2	8	11	531	20,72	1,88
Ginestar	3	7	1	7	18	777	23,17	9,01
Godall	5	1		12	18	608	29,61	1,64
Horta de St. Joan	6	4	9	31	50	1.171	42,70	3,42
Mas de Barberans	2	1	1	10	14	584	23,97	1,71
Masdenverge		5	3	16	24	1.067	22,49	4,69
Miravet	1	2		13	16	726	22,04	2,75
Móra d'Ebre	2	13	20	171	206	5.625	36,62	2,31
Móra la Nova	2	8	15	61	86	3.070	28,01	2,61
Palma d'Ebre, la	2	1		5	8	356	22,47	2,81
Paüls		1	1	3	5	567	8,82	1,76
Perelló, el	3	9	15	88	115	2.884	39,88	3,12
Pinell de Brai, el	2	4	2	10	18	1.012	17,79	3,95
Pobla de Massaluca	1		1	7	9	335	26,87	0,00
Prat de Comte				2	2	181	11,05	0,00
Rasquera		2		13	15	796	18,84	2,51
Riba-roja d'Ebre		1	2	18	21	1.116	18,82	0,90
Roquetes	10	20	32	111	173	8.084	21,40	2,47
St. Carles Ràpita	2	40	39	383	464	14.902	31,14	2,68
St. Jaume Enveja	4	8	15	58	85	3.479	24,43	2,30
Santa Bàrbara	3	14	10	72	99	3.797	26,07	3,69
Sénia, la	5	41	12	137	195	5.652	34,50	7,25
Tivenys		1	3	16	20	879	22,75	1,14
Tivissa	1	6	2	24	33	1.677	19,68	3,58
Torre de l'Espanyol	6	1		7	14	634	22,08	1,58
Tortosa	35	114	95	987	1231	33.445	36,81	3,41
Ulldecona	8	38	14	133	193	6.321	0,57	0,11
Vinebre	1	2		12	15	428	35,05	4,67
Xerta	2	2	1	24	29	1.188	24,41	1,68

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

El 56,42% de les activitats industrials es concentren en només sis municipis (Tortosa, Amposta, la Sénia, Sant Carles de la Ràpita, Uldecona i Gandesa). Més concretament, el 31,61% s'integren entre les dues principals ciutats. Setze municipis tenen una presència testimonial d'activitats industrials (una o dues activitats). Quatre municipis (Alfara de Carles, Freginals, la Pobla de Massaluca i Prat de Comte) no tenen cap activitat.

Gràfic 3.2. Distribució de comptes de cotització industrials per municipis

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

Analitzant les empreses industrials més destacades, podem comprovar bàsicament el pes de l'alimentació i l'efecte seu en l'entorn de Tortosa.

Taula 3.4. Principals empreses amb seu a les Terres de l'Ebre*

Empresa	Municipi	Sector	Facturació
Asociación Nuclear Ascó Vandellòs AIE	Vandellòs i l'Hospitalet	Energia	276.654.000
Pavo y Derivados SA	Amposta	Alimentació	189.534.811
F. Faiges SL	Tortosa	Alimentació	161.320.300
Daniel Aguiló Panisello SA	Aldea, l'	Embalatges	153.836.048
Laboratorios Maverick	Uldecona	Productes neteja	124.266.505
Plàstics Castellà SA	Tortosa	Plàstics	49.340.824
Balfegó & Balfegó SL	Ametlla de Mar, l'	Alimentació	48.899.566
Arrossaires del Delta de l'Ebre SCCL	Deltebre	Alimentació	40.
Tortosa Energía, SA	Tortosa	Energia	36.621.556
Amiantit Spain SA	Camarles	Mat. construcció	34.368.379
Cambra Arrossera Montsià SCCL	Amposta	Alimentació	30.088.000

Celulosa de Levante SA	Tortosa	Paper	26.800.000
Juan Ballester Roses Sucesores SA	Tortosa	Alimentació	26.082.158
Agustín Roig SA	Tortosa	Alimentació	23.971.656
Controlpack Systems SL	Sènia, la	Embalatges	23.413.422

*S'inclou Associació Nuclear tot i que té la seu a Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant (Baix Camp) reforçar el pes sectorial en el conjunt i la inclusió de les centrals d'Ascó.

Font: SABI, a partir de resultats empresarials de 2015 i 2016 dels registres mercantils

Ampliant el radi a una dimensió empresarial una mica menor, es detecta un efecte de localització més dispers i certes disparitats per branques entre àmbits comarcals i subcomarcals.

Taula 3.5. Altres empreses destacades*

Empresa	Municipi	Sector	Facturació
Hospital Comarcal d'Amposta SAM	Amposta (Montsià)	Sanitat	17.522.693
Delta Stock SA	Amposta (Montsià)	Logística	15.860.664
Fertilizantes Gombau SL	St. Carles Ràpita (Montsià)	Productes agricultura	15.523.659
Avifood SL	Santa Bàrbara (Montsià)	Avicultura	14.160.920
Bariperfil SL	Santa Bàrbara (Montsià)	Materials construcció	14.013.771
Hermanos Gélida SA	Amposta (Montsià)	Concessionari vehicles	13.905.700
Adovinbe SL	Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre)	Pell	12.674.082
International Testing Pipelines SA	Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre)	Canonades	5.989.006
Grup Fruiter de Benissanet SCCL	Benissanet (Ribera d'Ebre)	Alimentació	5.728.811
Canals de Distribució Oliva SL	Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre)	Distribució alimentació	4.227.731
Producció Cirera Ribera d'Ebre SL	Tivissa (Ribera d'Ebre)	Alimentació	4.052.477
Distribucions de Begudes Grup 3 SL	Móra la Nova (Ribera d'Ebre)	Distribució alimentació	3.846.365
Comercial Llauradó SA	Móra la Nova (Ribera d'Ebre)	Materials construcció	2.592.478
Proyectos y Mant. Granero Vilarasau	Flix (Ribera d'Ebre)	Químic	2.492.677
Vivero Ebro SL	Miravet (Ribera d'Ebre)	Alimentació/agroalim.	2.389.282
Carburants Perpinyà SL	Móra la Nova (Ribera d'Ebre)	Químic	2.271.186
Gràfiques Salaet SA	Gandesa (Terra Alta)	Embalatges	15.305.635
Piensos Borrás SL	Gandesa (Terra Alta)	Alimentació/agroalim.	13.197.586
Hierros Altadill SL	Gandesa (Terra Alta)	Metall	10.679.002
La Vinícola de Gandesa SA	Gandesa (Terra Alta)	Alimentació	6.434.728
SCAC i SCRL de Batea	Batea (Terra Alta)	Alimentació	4.399.008
Limplas SA	Gandesa (Terra Alta)	Envasos	4.321.850
Cellers Mariol SL	Batea (Terra Alta)	Alimentació	3.859.657
L'Agrícola i S. Crèdit SCCL St Josep	Bot (Terra Alta)	Alimentació	3.554.5069
Ganados Galcerà SL	Batea (Terra Alta)	Alimentació/agroalim.	2.307.621
Coop. Agrícola Gandesa SCCL	Gandesa (Terra Alta)	Alimentació/agroalim.	1.883.384

*A partir de rànquings comarcals (no es reflecteixen les del Baix Ebre perquè figuren en el general).

Font: SABI, a partir de resultats empresarials de 2015 i 2016 dels registres mercantils.

3.3. El paper dels espais empresarials i noves tendències

Infraestructures com el sòl, l'energia i el sistema de mobilitat tenen un caràcter primordial com a factors de competitivitat, a banda d'altres elements de suport. Les zones empresarials poden constituir un entorn afavoridor o limitador de la competitivitat empresarial.

La política econòmica ha de crear les millors condicions per al desenvolupament empresarial, incloent espais empresarials adients, correctament localitzats, dimensionats i equipats.

Aquesta realitat es relaciona directament amb l'oferta i la producció de sòl empresarial, davant la qual els ens públics, per exemple, han actuat de manera diversa en el temps. Sempre en relació amb les demandes empresarials, però no sempre de manera estrictament lligada a les seves necessitats específiques.

Les darreres fases de desplegament passen per configurar localitzacions empresarials d'ubicació estratègica i d'elevat potencial dotacional.

Taula 3.6. Grans fases de desplegament de l'oferta de sòl empresarial

a)	Assentament vinculat a les matèries primeres.
b)	Assentament a la ciutat, sense tenir un sòl específic (tendència a la perifèria).
c)	Crisi dels anys setanta (reducció de dinàmica en el sector).
d)	Tendències empresarials recents (centres logístics, parcs empresarials).
e)	Crisi i noves localitzacions estratègiques qualitatives.

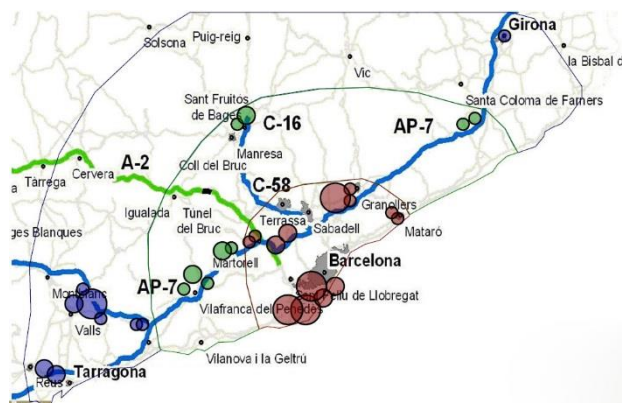
Font: elaboració pròpia

En general, els agents públics, sobretot en l'esfera local, continuen primant la producció d'un determinat perfil de sòl —sense tenir en compte tots els requeriments dotacionals— i les demandes en accessos viaris, així com la promoció basada en factors com la disponibilitat d'aigua, obviant o deixant en segon terme molts dels altres elements comentats.

La localització industrial, en especial en les zones que han viscut la Revolució Industrial, com és el cas de Catalunya, té una base econòmica i geogràfica que es concreta en el temps i que ha de ser llegida en clau de territoris en xarxa i no de manera endògena.

En certa mesura hi continua havent una inèrcia de les dinàmiques tradicionals en la localització industrial. Concretament, l'ocupació en el sector a Catalunya tendeix a coincidir àmpliament en els mateixos espais on en el segle XIX va tenir lloc la industrialització. Així, observem com els espais de més potencial no s'allunyen dels espais metropolitans, i incideixen des d'allà en la resta del territori (per corones).

Imatge 3.2. Corones d'assentament industrial

Font: Estrada & Partners

La realitat que han presentat tradicionalment els diversos territoris del país se suma, en els darrers anys, a dinàmiques de localització o desconcentració que motiven una diferenciació d'àrees en el conjunt del territori. Els valors de captació d'inversió i ocupació són secundaris a les comarques perifèriques, tot i que tenen gran importància per a les poblacions on es localitzen i per a la vertebració d'aquest territori.

Mentre que corredors viaris com l'A-2, l'AP-2, la C-14 i la C-17 han tendit a ser eixos de desconcentració, en el corredor litoral no s'ha registrat una dinàmica equivalent, segurament per raons de preu i disponibilitat, i de valor del sòl. Existeix una associació directa entre proximitat als principals centres urbans i infraestructures i nova oferta de sòl.

Cal tenir una visió integral que inclogui totes les variables en les quals es pot incidir per incrementar les possibilitats de localització empresarial.

Les localitzacions van tendir a ser planificades des dels anys cinquanta del segle passat, i es generalitzà la figura del polígon cap als vuitanta. De les formes de concentració espontànies i simples s'ha tendit a d'altres planificades i compostes, i s'han configurat complexos territorials.

Les empreses requereixen espais específics, amb accessibilitat, adaptabilitat d'espais, cobertura energètica i funcional, així com entorns amb mà d'obra i serveis, sempre amb adaptació a cada cas. Això ha motivat una creixent diversitat dels espais i més complexitat de gestió.

Taula 3.7. Noves necessitats dels espais empresarials

Demandes generades	Algunes mesures
Millora de la qualitat; morfològica, dotacional, ambiental	Espais lliures, aparcaments, accessos
Elevació d'estàndards urbanístics	Control mediambiental i paisatgisme
Reducció de la magnitud de les promocions	Vigilància i seguretat interna
Diversificació interna dels parcs industrials	Magnitud parcel·les
Diversificació en formes d'accés	Oferta de naus i edificis ind. en alçada
Superació de la dicotomia indústria-serveis	Centres d'empreses
Promoció de parcs mixtos d'activitat; oficines, àrees comercials...	Venda en propietat
Flexibilitat per adaptar-se als canvis en la demanda empresarial	Lloguer o lísing
Límits a la liberalització pel risc de pèrdua de caràcter productiu	Més pes de la superfície destinada a oficines en immobles industrials
Programes de rehabilitació d'espais obsolets	Més superfície serveis complementaris
	Millora de la qualitat en polígons i àrees
	Recuperació d'antics edificis industrials
	Millora integral del medi ambient

Font: *Llibre d'estil sectors d'activitat econòmica*

Al mateix temps, s'incrementa l'interès pels efectes de la deslocalització i per una competitivitat basada en activitats que incorporen coneixement i generen valor afegit. Tot plegat genera canvis en el disseny dels espais, i tendeix a sistemes de disseny i gestió integrats.

S'identifica una creixent diversitat d'espais, amb requeriments específics.

Taula 3.8. Tipologies de sectors d'activitat industrial

	Localització	Requeriments	Morfologia
Emplaçaments singulars	Emplaçament específic i aïllat, fora d'àmbits urbans.	Molt alts en accessibilitat, seguretat, subministrament i expedició productiva.	Molt específica i variada en dimensions i formes segons tipus i elements de producció.
Empreses mitjanes amb requeriments específics	Lligada al procés productiu, prop de les matèries primeres. Difícil reubicació.	Bàsics pel que fa als serveis, però molt específics per al procés productiu.	Indústria aïllada, que ocupa grans superfícies o en polígons "marrons".
Sectors petita i mitjana empresa	En tot el territori, especialment propera a l'entorn urbà i eixos de comunicacions. Forta vinculació amb teixit industrial i mercat de treball local.	Flexibilitat d'ús, espais modulars, tant en parcel·lari com en les edificacions.	Naus aïllades o en filera, amb diversitat de superfícies, amb flexibilitat tipològica.
Centres logístics i de distribució	En funció d'una bona mobilitat territorial i en els nusos d'accessibilitat territorial.	Alta connectivitat, bona imatge, bona dotació de serveis comuns.	Grans naus i grans extensions d'emmagatzematge cobert, en ocupació extensiva en planta baixa i aparcaments.
Indústries urbanes	En parcel·la tancada en espais compartits en teixits urbans d'ús mixt.	En tipologies urbanes, compatible amb altres usos urbans.	Integrada en les formes del teixit urbà.
Parcs empresarials, tecnològics i científics	Proximitat i accessibilitat al nucli urbà, en àrees de centralitat o de nova centralitat territorial amb bona qualitat paisatgística.	Integració entre producció, serveis avançats i centres d'investigació, imatge corporativa favorable.	Grau baix d'ocupació de gran parcel·la, amb alta edificabilitat que conforma peces de diversa granulometria.

Font: Llibre d'estil sectors d'activitat econòmica

Un exemple d'especialització és l'àmbit logístic, en el qual algunes de les condicions necessàries són l'existència de mínim 100.000 m² de sostre, espais vigilats, zones de serveis per a persones, empreses i transport i estacions intermodals per a la integració entre els diversos tipus de transport.

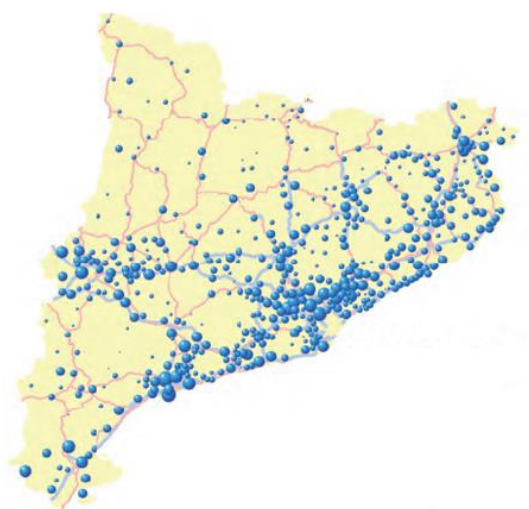
3.4. Espais empresarials ebrenca: oferta i característiques

Les característiques del sistema de ciutats i assentament determinen la distribució dels polígons i altres espais empresarials. La configuració funcional de les Terres de l'Ebre mostra una distribució més extensiva que en altres zones, i contribueix a una certa xarxa capil·lar en el conjunt del Principat.

Els guanys més significatius en pes relatiu del sòl qualificat per activitat tenen lloc en els àmbits territorials on ha tingut una significació més modesta.

A les Terres de l'Ebre, el sòl productiu planificat ha passat de representar el 4,1% de Catalunya el 2009 a aglutinar-ne el 5,9% actualment, segurament no de manera suficientment vinculada a una anàlisi detallada de necessitats i projecció.

Imatge 3.3. Superfície de sectors d'activitat econòmica per municipi (ha)

Font: *Atles de la nova ruralitat* (2015) a partir de dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

El sòl urbà d'activitat econòmica de les Terres de l'Ebre representa el 4,27% del total català, mentre que l'urbanitzable per a activitat econòmica significa el 7,52%.

Taula 3.9. Qualificació del sòl urbà i urbanitzable vinculat a act. econòmica (ha)

	Sòl urbà		Detall sòl activitat econòmica			Urbanitzable		Activitat autoritzada no urbanitzable
	Activitat econòmica	Mixtos i altres	Industrial	Serveis	Logística	Urbanitzable a. econòmica	U. mixt	
Baix Ebre	249,20	44,98	215,31	33,89		468,28	106,28	70,10
Montsià	361,06	43,10	345,16	15,60	0,30	319,04	53,68	25,69
Ribera d'Ebre	80,88	13,41	79,44	1,44		130,89	1,26	197,51
Terra Alta	33,29	4,86	33,04	0,25		63,82		16,12
Terres de l'Ebre	724,43	106,36	672,95	51,18	0,30	982,03	161,22	309,42

Font: Mapa Urbanístic de Catalunya (dades 1 gener 2017)

Aquesta superfície s'aglutina en més de 60 polígons, de dimensió i trets molt diversos i amb una localització, a grans trets, diferenciada en tres subzones:

- a) Un espai de concentració més gran en l'àrea Tortosa-Amposta-Camarles (que incorpora també els espais més grans). Destaquen espais com els polígons Baix Ebre i Catalunya Sud i els diversos polígons d'Amposta. Majoritàriament espais segregats, propers als eixos de comunicacions.

b) Les localitzacions de poblacions mitjanes de Baix Ebre i Montsià, amb superfícies també significatives i a partir de factors més específics. Hi ha un eix complementari Alfacs-Alcanar-Ulldecona-la Sénia (amb polígons bàsicament aïllats) i un sistema el Perelló-l'Ametlla amb una dinàmica més local i diferenciada.

Taula 3.10. Principals espais a la zona sud i any d'inici

	Polígon	Superfície (ha)	Any inici
Amposta	Les Toses	54,64	1988
Camarles	La Venta Nova	64,73	1989
Aldea, l'	Estació de Mercaderies	41,23	1991
Tortosa	Polígon Baix Ebre	110,98	1980
Tortosa-Roquetes	Pla de l'Estació	11,05	1993
Santa Bàrbara	Barranc de Lledó	13,80	1990
Ulldecona	Valldepins	17,98	1992

Font: INCASÒL

c) Una localització més dispersa a l'interior, amb espais menors (exceptuant les localitzacions singulars de química i energia). S'hi observa una concentració en el sistema Flix-Ascó-Móres-Gandesa.

Altres característiques que defineixen l'oferta són:

- Una especialització absoluta comarcal més gran en el Montsià (58% de sòl industrial amb relació al sòl residencial).
- La presència reduïda d'espais d'orientació terciària planificada (fet que afavoreix la terciarització dels espais "convencionals").
- Un baix nivell d'ocupació en general. Dues tercers parts dels polígons presenten ocupacions inferiors al 50% (2/3 de la superfície). En 15 dels 21 que podem considerar petits trobem ocupacions superiors al 70%.
- Una oferta concentrada de manera absoluta en pocs municipis. Quatre (l'Aldea, Tortosa, Amposta, la Sénia) acaparen més del 60% de l'oferta. El darrer municipi presenta una realitat diferent, per la voluntat d'ordenar la dispersió d'oferta existent.
- Una identificació progressiva de polaritats estratègiques i un contrast creixent amb els espais locals de reduïda dotació, així com una dinàmica de terciarització progressiva de les activitats implantades i una singularitat evident dels casos de Flix i Ascó.

Les dades de sòl urbanitzable també tendeixen a definir la consolidació en la concentració de l'oferta, així com visualitzar un futur sistema integrat de localitzacions, que pot afavorir una especialització més gran de les àrees.

Taula 3.11. Dades més representatives, sòl d'activitat econòmica per municipis (ha)*

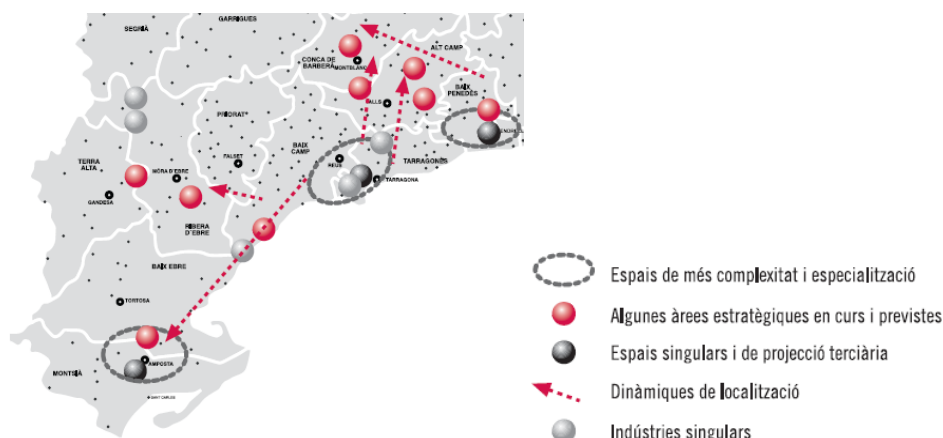
	Sòl activitat econòmica	Industrial	Serveis	Urbanitzable delimitat	Plans parcials act. econòmica
Tortosa	138,99	127,96	11,02	161,73	6
Sènia, la	125,01	125,01		172,5	4
Amposta	77,28	73,82	3,47	58,68	3
Alcanar	71,95	60,98	10,66		
Camarles	41	35,81	5,19	29,05	2
St. Carles Ràpita	34,1	34,1		9,77	2
Flix	32,5	32,5		10,33	1
Ulldecona	30,9	30,9		44,65	5
Roquetes	25,01	25,01		52,53	11
Móra la Nova	24,49	24,49		47,39	5
Aldea, l'	14	14		154,88	7
Batea	12,25	12,25		2,17	1
St. Jaume E.	11,44	9,98	1,46	3,97	1
Deltebre	12,79	9,92	2,87		
Móra d'Ebre	9,45	9,45		16,46	4
Gandesa	8,82	8,82		15,23	1
Santa Bàrbara	7,01	7,01		12,2	1
Ascó	5,64	5,32	0,32	25,77	4
Bot	4,09	4,09			
Godall	2,56	2,56		7,01	1
Benissanet	2,18	2,18		23,32	2
Arnes	2,01	2,01			
Fatarella, la	1,61	1,61		46,41**	1
Tivissa	1,55	1,55		5,9	1
Miravet	1,36	1,36			
Perelló, el	1,14	1,14		21,23	9
Horta Sant Joan	1,08	1,08			
Corbera d'Ebre	1,03	1,03			
Torre Espanyol,	0,96	0,96			
Ametlla de Mar	8,69	0,81	7,8	32,94	3
Pobla Massaluca	0,68	0,68			
Pinell de Brai, el	0,66	0,66			
Garcia	0,63	0,63			
Palma d'Ebre, la	0,48	0,48			
Vilalba dels Arcs	0,46	0,46			
Vinebre	0,73	0,42	0,31		
Galera, la	0,41	0,41			
Paüls	0,31	0,31			
Caseres	0,56	0,3	0,25		
Tivenys	0,25	0,25			
Mas Barberans	0,22	0,22			
Freginals	0,12	0,12			
Riba-roja d'Ebre	0,06	0,06		1,68	1
Ampolla, l'	6,99		6,99	15,89	2
Xerta	1,51		1,51		
Masdenverge				10,22	2
Ginestar	0,8		0,8		

*Classificat per sòl industrial (no mixt) existent.**El polígon de les Camposines no té calendari.

Font: Mapa Urbanístic de Catalunya

Lligant amb els factors de localització comentats inicialment, la creació i distribució de l'oferta i les pautes funcionals dels espais no poden ser interpretats únicament en clau local, sinó que responen en part a unes determinades influències territorials de caràcter exogen.

Imatge 3.4. Evolució funcional tendencial: dinàmiques a la Catalunya Sud

Es recull l'actuació paralitzada a les Camposines (Terra Alta).
 Font: Piñol i Teruel (2008)

La diversitat tipològica també tendeix a ser identificada en el cas de les Terres de l'Ebre, a partir de la seva localització, configuració i funcions (en un marc de certa superposició d'activitats).

Taula 3.12. Síntesi de tipologies d'espais

Tipologia	Característiques	Exemples	Observacions
Polígons de gran dimensió	Nivells d'ocupació relativament consolidats. Inclusió de logística.	Baix Ebre (Tortosa)	Pendent de definició el cas del Catalunya Sud.
Espais singulars (indústria pesada)	Vinculació amb infraestructures energètiques o empreses individuals.	Central d'Ascó, Ercros (Flix)	Requereixen complexos processos de readaptació per al futur.
Polígons mitjans	Trets polivalents. Inclou p. ex. centre d'empreses Baix Ebre.	Valldepins (Ulldecona), l'Oriola (Amposta), Venta Nova (Camarles), Partida Aubals (Móra la Nova), la Plana (Gandesa)	Avançat procés de consolidació.
Espais de vocació terciària	Dissenyats en funció de la posició en cruïlles o punts accessibles des de les ciutats.	Tosses (Amposta), entorn de la C-12 i Portals de Ciutat a Tortosa, cruïlla de l'Aldea	La seva consolidació depèn de variables diferents.
Espais lligats a l'impuls de l'R+D+I	Punts de contacte entre recerca i transferència.	CENFIM (la Sénia), CETECOM (Amposta)	
Espais logístics	En funció de les principals infraestructures. Localització d'activitats no estrictament logístiques.	Central de Mercaderies (l'Aldea). Previsió de Logis Ebre sense concreció (inclòs en un sistema amb el Port dels Alfacs)	Interès en una instal·lació complementària a la Ribera d'Ebre, aprofitant el pas del ferrocarril.
Polígons de dimensió local	Elevat dinamisme en general i tendència a la terciarització.	Polígons del Perelló i Ascó, Camins Nous (Móra d'Ebre)	
Altres espais locals	Adaptació a les demandes locals.	Indústria en sòl urbà, Planes del Riu (Arnes)	Inclou dinàmiques locals de trasllats. En alguns casos resten buits.
Nous espais de localització estratègica	Tendència a la mancomunitat i a la diversitat de funcions. Orientació encara no definida.	Catalunya Sud (Tortosa-l'Aldea), el Molló (Móra la Nova).	El Molló articula la gestió sobre un consorci supramunicipal.

Font: elaboració pròpia

Observem el joc entre els diversos agents que actuen com a productors de sòl i la seva influència en les lògiques territorials, no sempre amb un criteri adaptat als cicles i necessitats del mateix sector. Si ens centrem en la realitat ebreca, l'Administració pública —especialment municipal— ha tingut una gran incidència, partint dels polígons industrials de concepció tradicional.

Han intervingut factors com la tendència al mimetisme i al localisme, així com una excessiva identificació de la creació d'ocupació industrial com a solució per al desenvolupament, i la necessitat d'incrementar ingressos per llicències. En general, l'Administració local ha atorgat un excessiu paper potencial a les variables tradicionals (accessibilitat i recursos bàsics) en la justificació, en detriment de variables com la formació i la gestió.

En alguns casos, els ajuntaments operen de manera directa o en conveni amb altres promotors. En aquest sentit, ha tingut un paper important l'Institut Català del Sòl (INCASÒL), per la voluntat d'introduir un criteri més gran de viabilitat i ordre. La seva actuació ha tendit de localitzacions comarcals a polaritats estratègiques, a partir de programes plurianuals.

Taula 3.13. Incasòl: actuacions en els sectors d'activitat econòmica

Comarca	Actuacions
Baix Ebre	<ul style="list-style-type: none"> - l'Aldea: estació de mercaderies i ampliació estació de mercaderies, ampliació Catalunya Sud - la Foneria i polígon industrial Catalunya Sud (subsectors 1 i 2) - Camarles: la Venta Nova - Tortosa: Baix Ebre, el Pla de l'Estació, Catalunya Sud i ampliació Foneria
Montsià	<ul style="list-style-type: none"> - Amposta: les Tosses (polígons I i II) - Santa Bàrbara: Barranc de Lledó - Ulldecona: Valldepins (polígons I —1a i 2a fase— i II)
Ribera d'Ebre	<ul style="list-style-type: none"> - Ascó: Polígon industrial S-8 - Flix: l'Aubal (no desenvolupat) - Móra d'Ebre: la Verdeguera (polígons I-II-III) - Móra la Nova: la Partida Aubals i ampliació, el Molló (polígons I i II)
Terra Alta	<ul style="list-style-type: none"> - Arnes: Plana del Riu - Batea: Vall de Vinyes - Bot: les Forques - Gandesa: la Plana (1a i 2a fase)

Font: Pla Territorial Parcial de les Terres de l'Ebre

La situació de crisi econòmica de llarga durada ha provocat una caiguda acumulada de la demanda del 50% només en el període 2011-14 (ha arribat al 90% en el pes del lloguer en les operacions). En el cas de les Terres de l'Ebre, de fet, es detecta una demanda molt baixa previsible a llarg termini.

L'existència d'oferta, la caiguda de la demanda i les limitacions financeres han provocat una aturada en el mercat, amb efectes com l'encara terciarització més gran, la reorientació d'alguns espais, la incertesa i en altres i la identificació de zones obsoletes i poc competitives, considerant especialment les demandes descrites. Aquesta realitat introdueix dues reflexions:

- a) Com donar resposta a les noves necessitats en un context singular que sembla de llarga durada.
- b) Com intervenir en les zones de dimensió local, que semblen abocades a absorbir, únicament, les demandes endògenes.

Tot això, en el marc d'una vocació més proactiva no només de gestió del sòl, sinó també de l'aterratge empresarial (involucrant com a agent significatiu el mateix Govern català).

3.5. Limitacions i oportunitats

Les reflexions següents es plantegen de manera compatible entre la realitat catalana i la corresponent a les Terres de l'Ebre:

- La generalització de polígons i la millora de l'accessibilitat perd efecte en les polítiques de desenvolupament regional, i tendeix a motivar més competència entre les zones.
- Els polígons poden ser entorns adients o factors limitadors per al desenvolupament empresarial.

- La descentralització productiva diversifica localitzacions, però costa trencar les tendències de localització existents.
- La promoció ha estat desordenada i no ha considerat suficientment la demanda i el conjunt de necessitats, amb una visió integral.
- Es detecta una progressiva diversitat tipològica entre espais, que en els casos sense gestió integrada s'arriba a produir dins un mateix espai. Això genera disfuncions i menor competitivitat.
- Algunes actuacions han estat sobredimensionades, enfront de la continuïtat dels dèficits dotacionals en els espais. Més del 50% de polígons catalans té dèficits importants.
- Ha hagut una actuació sovint poc respectuosa amb el territori i entre usos interns i externs.
- La demanda registra un estancament a llarg termini (a l'entorn del 35% de sòl industrial català, que es concentra en la seva meitat a la Regió Metropolitana de Barcelona, es troba desocupat).
- Podem identificar uns determinats espais amb potencial estratègic supralocal, que cal prioritzar. Cal passar del concepte de polígon a sector d'activitat econòmica, espai o parc empresarial.
- Cal implementar mecanismes de gestió integrals d'abast supralocal i regional, considerant identificació de la demanda, priorització de l'oferta estratègica, una comercialització proactiva i cicle immobiliari integrat.
- Cal superar la lentitud dels processos de gestió i millorar la coordinació entre els agents i els sistemes d'informació. També cal superar les limitacions de gestió i promoció del mateix sòl en àmbits com el preu, que ha constituït element teòric (però insuficient) de competitivitat.
- La política de promoció i comercialització ha de ser progressivament integrada, i ha homogeneïtzat els tractaments fiscals.

- La realitat comparativament menys desenvolupada de zones com les Terres de l'Ebre dificulten les dinàmiques de desenvolupament empresarial i l'assentament de noves activitats. Això s'accentua per la manca d'estratègies de conjunt i per la manca d'adaptació de la gestió pública i la governança entre els agents.
- L'optimització dels factors de localització al sistema Tortosa-Amposta pot afavorir més complexitat en el teixit empresarial i la disponibilitat de serveis de suport.

A les Terres de l'Ebre, fins ara l'existència de recursos i àmbits d'oportunitat per ara no aporta una alternativa suficient, però ha de ser posada en valor de cara al futur.

Taula 3.14. Oportunitats per a l'aterratge d'empreses, Terres de l'Ebre

Disponibilitat de recursos hídrics i energètics, de sòl i de planejament	Situació entre àrees metropolitanes significatives
Actors amb capacitat de gestió (p. ex. IDECE)	Recursos territorials específics (p. ex. en el sector agroalimentari)
Sistema de ciutats i viles de certa dimensió i equilibri	Corredor mediterrani (amb la projecció intacta)
Ascens de la visió supralocal i territorial per al futur	Entorn atractiu i factors d'identitat i qualitat de vida

Font: elaboració pròpia

Entre els factors de suport que sovint s'obliden hi ha la capacitat innovadora del mateix territori i les orientacions i normatives inherents a cada nivell administratiu i sector.

3.6. UNA VISIÓ PROACTIVA

Mesures urbanístiques i de gestió per considerar individualitzadament

La promoció i gestió del sòl industrial/empresarial ha d'anar encaminada a ser un clar element de suport al desenvolupament i l'assentament d'activitats (a partir dels factors de competitivitat que valoren les mateixes empreses, i que hem vist a l'inici del capítol). Això inclou directrius adients de planejament.

Taula 3.15. Directrius de planejament

Àmbit	Directrius
Localització	<ul style="list-style-type: none"> - Eixos de promoció d'emplaçaments, aprofitant concentracions. - Eixos de mobilitat, integrant infraestructures. - Poden ser concentrats o sistèmics, especialitzats o generalistes, etc. - També accessibles, de dimensió suficient, agrupats, situats en nodes territorials, flexibles, amb bona integració i comunicabilitat. - Amb eficient gestió del cicle de l'aigua, etc.
Mobilitat	<ul style="list-style-type: none"> - Generar accessibilitat i minimitzar desplaçaments. - La racionalització dels desplaçaments entre domicili i el centre de treball és un objectiu per a l'estratègia d'estalvi i eficiència energètica i reducció de la contaminació. - Adaptar-se a la Llei de mobilitat i a les Directrius nacionals de mobilitat.
Sostenibilitat	<ul style="list-style-type: none"> - Evitar envair nous sòls si és possible, preservant la matriu biofísica. - Garantir la permeabilitat als sistemes naturals i cicle de l'aigua. - Minimitzar l'ús de l'aigua potable i la generació d'aigües residuals. - Intentar sinergies entre processos productius. - Assolir un bon nivell d'eficiència energètica. - Afavorir materials reciclats o renovables d'origen local.
Paisatge	<ul style="list-style-type: none"> - Vetllar per la bona integració en el lloc i en el paisatge. - Projectar una visió a llarg termini de les intervencions. - Fer una valoració del paisatge d'influència immediata. - Dotar de valor afegit els espais d'actuació i transformació construïda. - Integrar les edificacions en el paisatge. - Millorar la qualitat estètica dels elements construïts. - Valorar espais lliures interiors del sector. - Dotar de qualitat l'espai lliure (i continuïtat amb entorn).
Urbanització	<ul style="list-style-type: none"> - Projectar en coherència amb el context (rural o urbà). - Jerarquitzar espais de mobilitat i lleures. - Funcionalitat per a vialitat i espais lliures. - Establir mesures de mobilitat per al transport públic, bicicletes i vianants. - Considerar elements, materials i solucions en coherència amb la funcionalitat. - Incloure la vegetació com un element fonamental del projecte. - Dissenyar xarxes de serveis en coherència amb l'entorn. - Reservar els espais per a energies renovables.
Edificació	<ul style="list-style-type: none"> - Millorar l'estàndard de qualitat arquitectònica. - Conformar una nova imatge del sector. - Oferir una imatge homogènia de conjunt. - Ordenar les noves edificacions controlant exposició i visibilitat. - Flexibilitzar tipologies edifici i la situació de l'edificació en parcel·la. - Controlar la imatge de l'edificació, especialment les cobertes. - Edificis que incorporin sistemes constructius sostenibles. - Establir solucions amb un eficient aprofitament dels recursos naturals. - Promoure una millor arquitectura.

Font: Llibre d'estil sectors d'activitat econòmica

Cal identificar els àmbits de necessària aplicació als espais industrials existents o de nova creació. Els criteris que recull la taula de necessitats són vàlids, en bona mesura, per al cas de les comarques ebrenques, i poden ser aplicats d'una manera individualitzada o, preferiblement, amb visió de conjunt. En general, cal:

- Analitzar la viabilitat i fer planificació integral.
- Cal definir usos i sectors amb caràcter global i no espontani, i adaptació als criteris de planejament.
- Implementar infraestructures, formació, mobilitat i serveis a les empreses, així com qualitat en l'entorn.
- Tenir en compte els punts de vista de les empreses.

Pel que fa als espais locals poc competitius, caldria:

- Una estratègia coordinada d'actuació en espais locals, i readaptar els obsolets o no competitius. Consolidar dotacions i accessos bàsics.
- Adaptar els no desenvolupats al planejament.
- Incloure elements de suport a empreses (p. ex. TIC).

A banda d'aquestes mesures de disseny, urbanisme i dotació, cal avançar a adaptar les fórmules de gestió dels espais, a partir de la gestió urbanística (p. ex. transformar les juntes de compensació en entitats urbanístiques de conservació i aprofundir en la possibilitat d'ampliar les funcions a la generació de serveis i recursos a revertir al sector) i a partir de l'estructura de la propietat (p. ex. gestió a partir de la retenció de la propietat del sòl).

A partir dels òrgans de gestió, es pot garantir la implicació de l'Administració, la pertinença dels propietaris i l'associacionisme i una coordinació per a l'obtenció de finançament.

Mesures integrades per a un sistema territorial de localitzacions

Els polígons localitzats al territori han de redirigir el seu rol per atraure noves empreses i donar eines de competitivitat a les empreses instal·lades. Les orientacions del futur van en la línia de la visió territorial en xarxa (aprofitant les eines de planejament supramunicipal) i la gestió integral dels polígons.

A l'hora de plantejar-se la conveniència de la generació de nova oferta de sòl, cal partir d'un cert dinamisme econòmic i empresarial propi, una voluntat d'enfortir el teixit empresarial i disposar de polítiques actives d'aterratge.

Amb una visió de conjunt, integrant les directrius generals al cas de les Terres de l'Ebre, cal incorporar els criteris previs a cada espai. A més, però cal intentar avançar en mecanismes de governança regional —o en la coordinació d'estructures locals i comarcals— per al desenvolupament econòmic o empresarial, per permetre articular una oferta competitiva única i coordinada, amb elements com:

- Orientar conjuntament l'oferta als criteris del planejament urbanístic i territorial i als criteris necessaris de competitivitat.
- Concentrar les actuacions en infraestructures en els àmbits que puguin desbloquejar el potencial empresarial (p. ex. gasificació i fibra òptica, A-7 i accessos viaris específics, com al polígon la Plana de Gandesa).
- Prioritzar el sòl en localitzacions estratègiques i intercomplementàries (fins i tot en el context de cada comarca), a partir de la determinació de necessitats reals. Zones com el polígon Catalunya Sud i el Molló poden ser part d'aquesta xarxa bàsica i estratègica d'assentaments, i actuar com a àncores de cara a l'exterior (la qual cosa comporta solventar-ne les carencies dotacionals).
- Especialitzar alguna de les zones com a parcs empresarials avançats i com a nodes logístics respectivament.

- Afavorir mecanismes formatius i serveis de suport a l'empresa, amb un criteri també sistèmic.
- Introduir elements innovadors per al desbloqueig de l'oferta i la dinamització empresarial (naus de protecció oficial, energies renovables, transport compartit).
- Avançar en fórmules de gestió supralocals (consorcis i equivalents) per a l'optimització dels recursos i la competitivitat.
- Dur a terme una promoció i una comercialització i gestió integrals per a l'aterratge empresarial, així com iniciatives estratègiques conjuntes.
- Gestionar conjuntament projectes de cooperació i fons europeus per a la millora dels espais propis.

Taula 3.16. Una proposta per a la promoció del sistema i l'aterratge*

Accions	Components principals	Observacions
Afavorir les inversions empresarials i l'aterratge d'empreses	<ul style="list-style-type: none"> - Gestió d'ajuts coordinadament - Anàlisi de les dinàmiques de localització i factors potencial. - Cooperació ACCIÓ. - Mecanisme d'interlocució i simplificació administrativa. - Inversió en afavoriment d'R+D+I i ocupació qualificada. - Gestió de la marca territorial. - Cerca i seguiment d'empreses i oferiment de facilitats comparatives. - Promoció conjunta dels avantatges. - Afavoriment d'un entorn innovador. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sintetitzo les variables que poden facilitar la captació d'empreses. - Es vincula amb actuacions de captació de talent, impuls de l'emprenedoria, sistema d'innovació i agència de desenvolupament. - Responsables: IDECE adaptat, Invest in Catalonia, COPCA, Diputació, ajuntaments, cambres de comerç, sindicats, patronals, URV, àmbit privat.
Afavorir la gestió i la promoció conjunta de l'oferta de sòl i sostre empresarial	<ul style="list-style-type: none"> - Inventariat dinàmic o seguiment de l'oferta i característiques de sòl i sostre empresarial. - Identificació i coneixement de models similars (sistema info Girona, Agencia de Desarrollo Álava, SODERCAN). - Estructuració de continguts per a la difusió amb suport físic i digital. - Concreció de les eines de promoció i actualització periòdica. 	<ul style="list-style-type: none"> - La promoció conjunta exigeix la solució dels estrangulaments de la dotació energètica i d'altres infraestructures. - Preferiblement, amb comercialització i orientació exterior. - Es vincula amb totes les actuacions de planejament urbà i territorial, d'impuls d'un sistema d'innovació i econòmic competitiu, promoció i governança. - Responsables: IDECE adaptat, Dept. Territori, INCASÒL, Diputació, ajuntaments, empreses, cambres de comerç.

*Accions de màxima prioritat estratègica. Pla Estratègic per a l'Empresa i l'Ocupació de les Terres de l'Ebre (PEEOTE).
 Font: elaboració pròpia

Cal remarcar la necessitat d'avançar en mecanismes regionals de governança que permetin aquestes orientacions i altres de complementàries, com la política de l'habitatge i l'oferta de formació professional i altres d'orientació estratègica. Aquests mecanismes poden ser de nova creació o bé a partir de la coordinació dels agents.

Taula 3.17. PEEOTE. Altres actuacions vinculades amb la implantació empresarial

- Finalitzar el corredor de la Mediterrània i l'estació de l'Aldea com a node principal.
- Impulsar el desenvolupament d'un model energètic distribuït (*smart grids*).
- Dissenyar una àrea de localització de serveis d'abast territorial a Tortosa-Roquetes.
- Impulsar la cobertura territorial tecnològica de banda ampla.
- Concretar les peces prioritàries per impulsar un sistema logístic.
- Impulsar clústers energètics, agroalimentàries i del moble, així com un microclúster TIC.
- Articular i consolidar un clúster
- Impulsar la reactivació de les zones afectades per dinàmiques accentuades de desindustrialització.
- Potenciar els centres tecnològics i de recerca ja existents.
- Optimitzar la difusió de la innovació a les empreses i el sistema amb criteris d'oficina tècnica.
- Crear un centre de recerca en energia centrat en renovables i eficiència.

Font: Pla Estratègic per a l'Empresa i l'Ocupació de les Terres de l'Ebre (PEEOTE)

A banda, s'hi proposen altres actuacions que també tenen a veure amb el desenvolupament d'un teixit empresarial fort.

Taula 3.18. Les Terres de l'Ebre com a plataforma de captació i desenvolupament empresarial: alguns ingredients

- Prioritzar espais empresarials estratègics (especialment uns tres de màxima dotació i competitivitat).
- Dissenyar polítiques supralocals i gestió comarcal coordinades.
- Coordinar eines de dinamització empresarial (C. Comarcal, consorcis, centres tecnològics, vivers, cotreball, centres formatius).
- Activar serveis per a la competitivitat per a les empreses i clusterització.
- Utilitzar fons europeus amb orientació a l'economia del coneixement.
- Unificar la promoció (incl. sòl i sostre empresarial) i atractius residencials.

Font: elaboració pròpia

Aquesta visió integral ha de ser, al mateix temps, un element de suport als espais amb necessitats de reindustrialització. Aquests territoris —p. ex. Flix-Ascó, Roquetes, la Sénia— requereixen concertació mitjançant la figura de taules estratègiques, que han de treballar, al mateix temps, en les línies següents:

- Regenerar la indústria i impulsar un aterratge amb visió de conjunt.
- Optimitzar la iniciativa endògena.
- Millorar els recursos humans.
- Afavorir altres sectors (especialment el terciari).
- Avançar en una visió supralocal.
- Coordinar-se amb administracions i altres agents.
- Comunicar polítiques i projectes.
- Fixar població.
- Aprofitar canvis socials i nous valors.

Les iniciatives que s'impulsen en aquest tipus d'espais ofereixen interès pel fet de ser en part extrapolables a altres situacions en general: anàlisi d'opcions sobre espais concrets, impuls d'iniciatives d'R+D, operacions en energies renovables, sostenibilitat per als sectors tradicionals, accions innovadores per a la captació de noves inversions (p. ex. gestió de la tarifa elèctrica) i altres.

Taula 3.19. Una selecció de bones pràctiques

<p>Gestió/governança/ plans de millora</p>	<p>Recull de bones pràctiques, Diputació de Barcelona: http://www.diba.cat/documents/361694/366697/RECULL+BB+PP+PAE+def.pdf</p> <p>Camp de Valls, parc industrial de l'Alt Camp (promoció conjunta del sòl empresarial): http://vallsgenera.cat/noticies/183-camp-de-valls</p> <p>Pla de dinamització dels polígons d'activitat econòmica del Berguedà: www.adbergueda.cat/media/noticies/pae_pla_dinamitzacio_poligons.pdf</p> <p>Readaptació d'un espai estratègic: http://www.elperiodico.com/es/noticias/viladecans/viladecans-quiere-convertir-poligono-del-centro-uno-los-mas-modernos-europa-4111601</p> <p>Álava Agencia de Desarrollo (oferta integrada i sistema d'informació de sòl): www.aad.es</p>
<p>Espais singulars/ estratègics</p>	<p>Parc empresarial de localització estratègica i projecció industrial i terciària: www.viladecansbusinesspark.com</p> <p>ConSORCI i polígon mancomunat Rocarodona (Berguedà); inclou centre de serveis: www.rocarodonaolvan.cat/</p> <p>Zona empresarial de les Preses (Garrotxa), amb centre d'empreses i espai cotreball: http://www.lespreses.cat/index2.php?accio=menu&menu=4_23_138</p> <p>Campus empresarial Lekaroz (Navarra), innovador en un context rural: www.campuslekaroz.com/</p> <p>Baglan Bay, parc empresarial sobre l'energia (Gal·les): http://www.baglanbay.com/baglan_energy_park.htm</p> <p>Antics espais industrials amb orientació a altres usos i paisatgisme en antigues mines i zones industrials: www.belval.lu/ http://www.lagodeaspontes.com/ http://www.publicspace.org/es/obras/a008-landschaftspark-duisburg-nord</p>
<p>Aterratge/ reindustrialització</p>	<p>Municipi amb política integral de dotació, aterratge, formació i suport a l'empresa: http://turisme.laselvadelcamp.cat/promocio-economica</p> <p>Oficines de Captació d'Inversions: investcentercatalonia.cat/ www.investinbages.cat/ www.espaisindustrialsemporda.com/ www.ahoraolvega.com</p> <p>Mancomunitat de municipis i pla estratègic, entorn de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant: www.midit2020.com/</p> <p>ConSORCI de la B-30, que aglutina al Vallès universitats, R+D+I, ajuntaments i polígons: www.b30i.cat</p>
<p>Atles/localitzadors</p>	<p>www.gencat.cat/sipae/ http://poligons.tarragona.cat/inicio-poligonos-mapa-buscador/ http://www.sabadellempresa.cat/industria/poligons-industrials http://www.berguedaempreses.cat/ http://www.camarazaragoza.com/poligonos/html/mapa_poligonos.asp http://xarxac17.cat/mapes http://nodegarraf.cat/poligons-dactivitat-economica http://www.iaf.es/poligonos/</p>

Font: elaboració pròpia

3.7. BIBLIOGRAFIA

ALONSO, M.P.: "Nuevas dinámicas de creación de suelo en la aglomeración urbana de Zaragoza". UdL.

ARAUZO, JM (coord.); MANJÓN, M.; FIBLA, M.: *Determinants de localització d'establiments industrials a Catalunya: anàlisi empírica i formulació de polítiques públiques*. CIDEM, Departament de Treball i Indústria, Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2006.

ÀREA DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC: *Recull de bones pràctiques de Polígons d'Activitat Econòmica*. Diputació de Barcelona. Barcelona, 2009.

BÁGUENA, J. (coord.): *Anàlisi de la oferta i la demanda de polígons d'activitat industrial i terciària a Catalunya*. Departament de Política Territorial i Obres Públiques (en col·laboració amb el Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona). Barcelona, 2006.

CARAVACA Y MÉNDEZ, R. (2003): "Trayectorias industriales metropolitanas: nuevos procesos, nuevos contrastes". *EURE. Revista de Estudios Regionales y Urbanos*. Universitat Catòlica de Xile, Santiago, vol. 29, no. 87, p. 37-50.

DIRECCIÓ GENERAL D'ARQUITECTURA I PAISATGE: *Guia d'integració paisatgística dels Polígons industrials i d'activitat econòmica*. Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2006.

FONT, A.: "Algunes estratègies projectuals per a la regeneració integral dels polígons industrials". Seminari Tècnic Local. Federació de Municipis de Catalunya. Barcelona, 2015.

GRAU, J.A: "El pla estratègic del sòl industrial". Jornades GlobalCat. Barcelona, 2014.

LLOP, C.; JORNET, S.; PASTOR, J.: *Llibre d'estil Sectors d'Activitat Econòmica*. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Institut Català del Sòl. Barcelona, 2008.

MARTINEZ, A.: "Necessitat d'una oferta logística competitiva i coordinada". Jornades GlobalCat. Barcelona, 2014.

MUÑOZ, X. et al.: *Localització del sòl per a activitat econòmica a Catalunya. Anàlisi del planejament municipal vigent l'any 2009*. Observatori Econòmic i Social i de la sostenibilitat de Terrassa (OESST). Terrassa, 2012.

PIÑOL, J.M. i TERUEL, M.: "Els polígons industrials i empresarials del segle XXI: tendències de localització, terciarització i gestió". *Informe de Conjuntura*. Cambres de Comerç de Tarragona, 2008.

Pla Territorial Parcial de les Terres de l'Ebre. Departament de Territori i Sostenibilitat. Barcelona, 2010.

VILADECANS, E. i JOFRE, J.: "La localització geogràfica de la indústria a Catalunya: El paper de les economies d'aglomeració". *Papers d'Economia Industrial* n. 22. Departament de Treball i Indústria. Barcelona, 2006.

VIVES, X.: "Globalització i localització de l'activitat econòmica: Catalunya i la geografia del poder econòmic". Institut d'Anàlisi Econòmica (CSOC). A *Nota d'Economia*, setembre-desembre 2000.

Capítol 4. El sector industrial a les Terres de l'Ebre. 2017

Mònica Martín
Departament d'Economia
Universitat Rovira i Virgili

4.1. Introducció

L'informe del sector industrial a les Terres de l'Ebre proporciona una visió general i una anàlisi dels principals indicadors econòmics vinculats a l'activitat de les indústries ebrenques. Aquest estudi descriu els trets més destacats que se'n poden extreure a partir de les dades del valor afegit brut (VAB), de l'ocupació i del teixit empresarial industrial. L'anàlisi ofereix una visió conjunta de l'activitat industrial i aborda, en particular, el sector manufacturer i, amb les dades disponibles, s'explora el detall de les activitats que l'inclouen.

La informació disponible sobre el VAB en l'àmbit comarcal permet abordar el creixement de l'activitat econòmica industrial i, en particular, de la manufacturera. La indústria s'entén en termes amplis; per tant, inclou, les activitats industrials extractives, manufactureres, energètiques i les vinculades a l'aigua, el sanejament i gestió de residus. Pel que fa a la informació sobre ocupació i teixit empresarial també permet abordar l'àmbit comarcal. Addicionalment, aquestes dades es troben desagregades per les activitats que formen part de la indústria manufacturera i permeten analitzar amb més detall aquest sector.

Aquest informe actualitzat de la indústria ajuda a respondre preguntes com ara:

- Quina és la participació de l'activitat industrial en el conjunt de l'activitat productiva de les Terres de l'Ebre?
- Quina ha estat la dinàmica en el creixement de l'activitat en les Terres de l'Ebre?
- Quina és la contribució del valor afegit industrial al creixement de l'activitat econòmica de les Terres de l'Ebre?
- Quines són les oportunitats d'ocupació industrial que ofereixen les Terres de l'Ebre?

Per tal de cercar respostes a aquestes qüestions, s'identifiquen el perfil i la dinàmica industrial i manufacturera de les Terres de l'Ebre i les seves comarques. Les dades del VAB, ocupació i teixit empresarial s'analitzen pels motius següents:

- El perfil del territori permet oferir estadístiques clau d'un àmbit territorial seleccionat i es poden fer comparacions amb referències territorials, per exemple el conjunt de l'economia catalana.
- El perfil de la indústria selecciona indicadors que faciliten l'estudi de les dades amb l'objectiu d'examinar-ne la distribució territorial o dins de la mateixa estructura productiva.

Taula 4.1. Resum perfil i dinàmica industrial a les Terres de l'Ebre

Pes i taxa de creixement en percentatges, aportació en punts percentuals

Valor afegit brut	VAB industrial Taxa de creixement '15-'16	0,70
	VAB industrial Pes sobre VAB total '15	44,53
	VAB industrial Aportació a la Taxa de creixement del VAB total '15-'16	0,31
T treballadors	Ocupats industrial Taxa de creixement '16-'17	9,68
	Ocupats industrial Pes sobre Ocupats totals '16	20,98
	Ocupats industrial Aportació al creixement de l'ocupació total	2,03
Empreses	Empreses indústria Taxa de creixement '16-'17	4,91
	Empreses indústria Pes sobre Ocupats totals '16	9,85
	Empreses indústria Aportació al creixement de l'ocupació total	0,48
Autònoms	Autònoms indústria Taxa de creixement '16-'17	-0,62
	Autònoms indústria Pes sobre Ocupats totals '16	6,94
	Ocupats industrial Aportació al creixement de l'ocupació total	-0,04

Font: elaboració a partir de dades de l'Anuari econòmic comarcal 2017 i de la Seguretat Social

El creixement de l'activitat industrial s'analitza mitjançant les taxes de variació del valor afegit. Aquesta variable és una estimació del valor a preus de mercat dels béns i serveis produïts en un territori un cop s'ha deduït el cost de les mercaderies utilitzades en el procés de producció, però abans de deduir les provisions per al capital fix de consum. El resultat és equivalent a les rendes que hem remunerat als factors productius primaris (treball i capital). L'anàlisi de l'ocupació s'estudia a través dels registres de les cotitzacions a la Seguretat Social i el teixit empresarial també recull les dades sobre cotització d'empreses i

treballadors per compte propi. La taula 1 mostra un resum del perfil i la dinàmica industrial a les Terres de l'Ebre amb la informació disponible dels darrers anys.

L'informe s'estructura en 4 apartats, que aborden el perfil i la dinàmica industrial de les Terres de l'Ebre i addicionalment s'inclou un darrer apartat que presenta un apunt panoràmic que posa el focus sobre la tendència del sector industrial. L'apartat que segueix aquesta introducció identifica el perfil i la dinàmica industrial que caracteritzen les Terres de l'Ebre i el següent explora aquesta anàlisi des d'una perspectiva territorial. El quart apartat se centra en l'àmbit de les manufactures i el cinquè desenvolupa en detall les activitats que formen part de la indústria manufacturera. El darrer apartat fa referència a factors clau que fan reflexionar sobre elements que impulsen la competitivitat de la indústria. Ofereix un marc conceptual que explora les moltes dimensions de la competitivitat industrial dels territoris i que poden ajudar a posar el focus en els riscos per al creixement futur.

4.2. El perfil i la dinàmica industrial de les Terres de l'Ebre

L'activitat industrial en termes amplis fa referència als processos de producció de les indústries extractives, manufactureres, energètiques i als vinculats a l'aigua, el sanejament i la gestió de residus. El resultat de la seva activitat en un territori es mesura en termes de valor afegit i la seva evolució permet conèixer quin ha estat en termes relatius el seu creixement en un període determinat. L'evolució de VAB en base a un índex de volum base 2010.

Taula 4.2. Perfil i dinàmica de l'activitat industrial de les Terres de l'Ebre

	Terres de l'Ebre	Catalunya
VAB total Pes sobre VAB total Catalunya '15	1,90	100,00
VAB total Taxa de creixement '15-'16	2,30	3,40
VAB industrial Taxa de creixement '15-'16	0,70	4,00
VAB industrial Pes en el VAB total '15	44,53	20,70
VAB industrial Taxa de creixement acumulada '07-'16	-16,40	-5,80
VAB industrial Taxa de creixement acumulada '07-'13	-12,80	-15,30

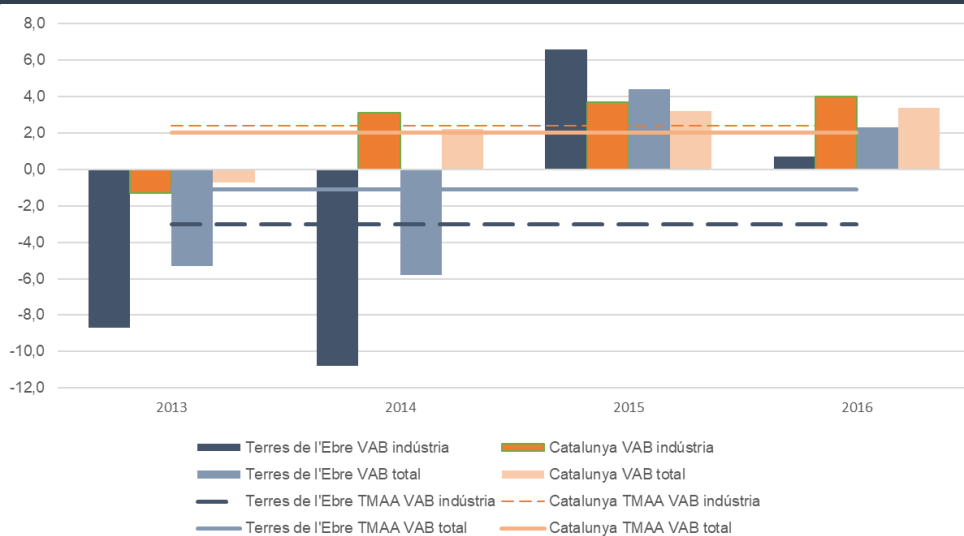
VAB industrial		
Taxa de creixement acumulada '13-'16	-4,20	11,20
Índex d'industrialització	2,15	1,00

Font: elaboració a partir de dades de l'Anuari econòmic comarcal 2017

A les Terres de l'Ebre les activitats que produeixen béns industrials generen el 44,5% del VAB productiu total i l'any 2016 van incrementar la producció en un 0,7%. Aquest increment moderat, tot i que està per sota del que experimenta la mitjana de l'economia catalana, permet anar recuperant les pèrdues acumulades des de l'any 2007. La pèrdua acumulada de la producció industrial ha estat d'un 16,4% des de 2007 mentre que la del conjunt de Catalunya suposa un 5,8%. Ara bé, si comparem les pèrdues anuals mitjanes anteriors i posteriors al 2013 es pot observar que les taxes s'han reduït, que han passat d'un -1,83% a un -1,05% (taula 2).

La important activitat industrial que té lloc a les Terres de l'Ebre destaca pel seu pes molt rellevant en l'estructura econòmica del territori. L'índex d'especialització reflecteix que l'activitat econòmica de les Terres de l'Ebre està més especialitzada en la producció de béns industrials que en el conjunt de l'economia catalana. Aquest indicador reflecteix que la participació del VAB industrial a les Terres de l'Ebre més que duplica el pes que té aquest VAB en l'activitat productiva catalana (taula 1).

Figura 4.1. Creixement anual del VAB industrial (%). 2013-2016

Font: elaboració a partir de dades de l'Anuari econòmic comarcal 2017

Des d'una perspectiva temporal podem observar la recuperació el 2015, com el VAB industrial ebrenca ha reduït la seva intensitat el 2016 i el seu creixement s'ha mantingut per sota de la mitjana de Catalunya. El dinamisme de l'activitat industrial està per sota de la mitjana del conjunt de l'economia de les Terres de l'Ebre, l'any 2016 l'increment de la producció ha estat per sota de l'augment l'activitat econòmica global. La taxa mitjana de l'activitat industrial del període 2013-2016 a la indústria ebrenca ha estat negativa i molt més intensa que a la del VAB total i recull una dinàmica oposada a la del conjunt de l'economia catalana (figura 1).

Pel que fa a l'ocupació que genera el teixit empresarial, es poden explorar les dades sobre el nombre de treballadors per compte aliè i d'empreses vinculades a aquests treballadors així com el nombre de treballadors per compte propi (taula 3).

Quant al primer col·lectiu, les dades de la Seguretat Social reflecteixen que els ocupats del sector industrial representen un 20,98% de l'ocupació total i que han incrementat 9,68% el 2016 respecte al 2015. Tenint en compte que l'ocupació total de les Terres d'Ebre ha crescut un 7,30%, l'ocupació industrial ha aportat 2,03 punts percentuals d'aquest creixement. Aquestes dades, comparades amb les del conjunt de l'economia catalana, reflecteixen uns resultats superiors per al conjunt de les Terres de l'Ebre.

Taula 4.3. Perfil i dinàmica de l'ocupació i el teixit empresarial industrial a les Terres de l'Ebre

Treballadors	Terres de l'Ebre	Catalunya
Ocupats total	1,35	100,00
Pes sobre ocupats total Catalunya '17		
Ocupats total	7,30	6,03
Taxa de creixement '16-'17		
Ocupats indústria	1,78	100,00
Pes sobre ocupats indústria Catalunya '17		
Ocupats indústria	9,68	10,28
Taxa de creixement '16-'17		
Ocupats indústria	20,98	15,59
Pes sobre ocupats totals '16		
Ocupats industrial	2,03	1,60
Aportació al creixement de l'ocupació total		
Empreses	Terres de l'Ebre	Catalunya
Empreses total	2,26	100,00
Pes sobre empreses total Catalunya '17		
Empreses total	21,75	21,01
Taxa de creixement '16-'17		
Empreses indústria	2,31	100,00
Pes sobre empreses indústria Catalunya '17		
Empreses indústria	4,91	3,95
Taxa de creixement '16-'17		
Empreses indústria	9,85	9,72
Pes sobre empreses totals '16		
Empreses indústria	0,48	0,38
Aportació al creixement de les empreses total		
Autònoms	Terres de l'Ebre	Catalunya
Autònoms total	2,82	100,00
Pes sobre autònoms total Catalunya '17		
Autònoms total	-0,89	1,02
Taxa de creixement '16-'17		
Autònoms indústria	2,27	100,00
Pes sobre autònoms indústria Catalunya '17		
Autònoms indústria	-0,62	2,17
Taxa de creixement '16-'17		
Autònoms indústria	6,94	8,54
Pes sobre autònoms totals '16		
Autònoms indústria	-0,04	0,19
Aportació al creixement dels autònoms total		

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

El nombre d'empreses del sector industrial representa un 9,85% del total d'empreses de les Terres de l'Ebre i ha augmentat lleugerament en el darrer any (0,48%). En termes generals el nombre d'empreses ha experimentat un important increment molt similar al del mitjana de l'economia catalana però tenint en compte que les empreses industrials tenen poc pes en el conjunt del teixit empresarial i el seu creixement és molt baix, la seva aportació al creixement de l'ocupació també és poc significatiu.

Pel que fa als treballadors per compte propi, és el col·lectiu més afectat per l'estancament de l'activitat econòmica. Els registres de la Seguretat Social indiquen que el nombre de treballadors autònoms s'ha reduït un 0,62% el 2016, tot i que és inferior a la del conjunt d'aquests treballadors a les Terres de l'Ebre (-0,89%). En el conjunt de l'economia catalana, la dinàmica d'aquest col·lectiu és oposada i ha experimentat un creixement positiu en el darrer, 2,17%.

4.3. El perfil i la dinàmica industrial a les comarques de les Terres de l'Ebre

En l'àmbit de les Terres de l'Ebre, el perfil i dinamisme de les comarques ebrenques posa de relleu com les particularitat de cada territori defineixen els trets de l'eix territorial.

Taula 4.4. Perfil i dinàmica de l'activitat industrial a les comarques de les Terres de l'Ebre

	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
VAB industrial Pes sobre VAB total '15	20,40	35,10	81,80	40,80
VAB industrial Taxa de creixement '15-'16	1,70	1,40	0,10	2,00
VAB industrial Aportació a la Taxa de creixement del VAB total '15-'16	0,40	0,50	0,10	0,80
VAB total Taxa de creixement '15-'16	2,9	3,8	0,5	1,6

Font: elaboració a partir de dades de l'Anuari econòmic comarcal 2017

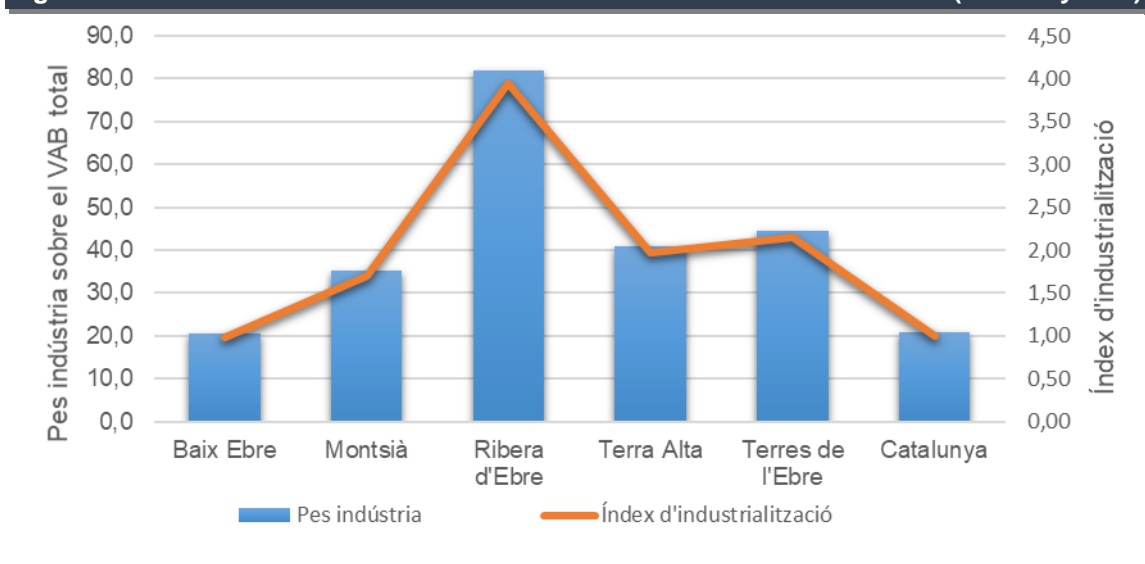
Les dades del VAB industrial reflecteixen per a cada comarca quina ha estat l'evolució del darrer any i la importància de la indústria en la seva activitat econòmica (taula 4):

- Baix Ebre. El pes del sector industrial és similar al del conjunt de l'economia catalana tot i que el seu creixement ha estat per sota al de la mitjana del sector de Catalunya.
- Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta. El sector industrial participa en un percentatge molt superior a la mitjana de Catalunya, principalment per l'activitat del sector energètic que s'inclou en el VAB industrial.
- Terra Alta. El creixement del VAB industrial ha estat el més notable de les Terres de l'Ebre, tot i que inferior al de la mitjana de Catalunya.

- Baix Ebre, Montsià i Terra Alta. L'aportació del sector industrial al creixement de l'activitat econòmica de la comarca és molt important.

El pes de la indústria en el conjunt economia del territori reflecteix la importància de la producció de béns industrials i, comparat amb la mitjana de Catalunya, permet observar l'índex d'industrialització de la comarca. A la Ribera d'Ebre el VAB industrial té un pes quatre vegades superior al que representa el VAB industrial a l'economia catalana (cal tenir en compte que el sector energètic s'inclou en aquest VAB) i la Terra Alta el duplica (figura 2).

Figura 4.2. Pes de la indústria sobre el VAB total i índex d'industrialització (Catalunya = 1)

Font: elaboració a partir de dades de l'Anuari econòmic comarcal 2017

Quant a les dades sobre ocupació i teixit empresarial en el sector industrial a les comarques de les Terres de l'Ebre, es poden destacar els trets principals següents (taula 5):

- Treballadors:
 - El Montsià i la Ribera d'Ebre han experimentat un creixement en l'ocupació industrial superior al de la mitjana de Catalunya i a la del conjunt de les Terres de l'Ebre.
 - Al Montsià i la Terra Alta els ocupats industrials representen un percentatge superior al de la mitjana de la mitjana de Catalunya i del conjunt de les Terres de l'Ebre.

Taula 4.5. Perfil i dinàmica de l'ocupació i el teixit empresarial industrial a les comarques de les Terres de l'Ebre

Treballadors	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Ocupats total Pes sobre Ocupats total Terres de l'Ebre '17	49,23	37,47	8,98	4,31
Ocupats total Taxa de creixement '16-'17	7,07	5,11	-0,62	4,35
Ocupats indústria Pes sobre ocupats indústria Terres de l'Ebre '17	39,26	48,74	5,50	6,50
Ocupats indústria Taxa de creixement '16-'17	5,74	13,32	12,34	5,79
Ocupats indústria Pes sobre ocupats totals '16	17,30	26,26	11,61	31,91
Ocupats indústria Aportació al creixement de l'ocupació total	0,99	3,50	1,43	1,85
Empreses	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Empreses total Pes sobre empreses total Terres de l'Ebre '17	45,71	37,37	10,55	6,38
Empreses total Taxa de creixement '16-'17	21,39	22,14	17,73	25,11
Empreses indústria Pes sobre empreses indústria Terres de l'Ebre '17	37,03	41,12	10,54	11,31
Empreses indústria Taxa de creixement '16-'17	1,28	4,77	3,77	20,91
Empreses indústria Pes sobre empreses totals '16	8,26	10,87	9,61	15,51
Empreses indústria Aportació al creixement de les empreses total	0,11	0,52	0,36	3,24
Autònoms	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Autònoms total Pes sobre autònoms total Terres de l'Ebre '17	40,40	36,09	12,24	11,27
Autònoms total Taxa de creixement '16-'17	-1,01	-0,27	-0,90	-2,28
Autònoms indústria Pes sobre autònoms indústria Terres de l'Ebre '17	33,89	35,19	13,54	17,38
Autònoms industrial Taxa de creixement '16-'17	-1,02	-0,85	-0,34	0,40
Autònoms indústria Pes sobre autònoms totals '16	5,84	6,83	7,66	10,44
Autònoms indústria Aportació al creixement dels autònoms total	-0,06	-0,06	-0,03	0,04

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

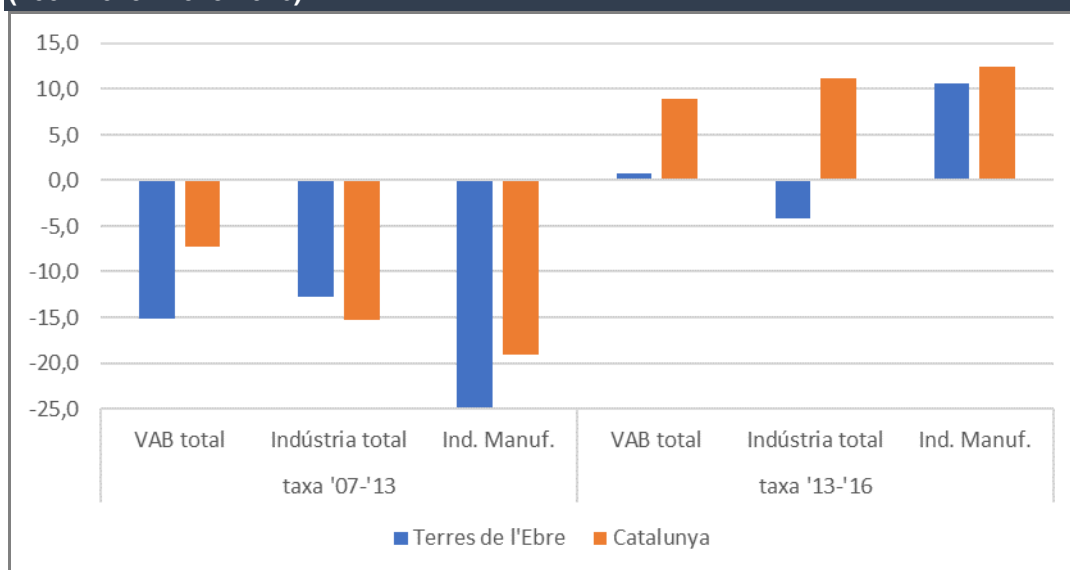
- **Empreses:**
 - El Montsià i la Terra Alta han experimentat un creixement en l'ocupació industrial superior al de la mitjana de Catalunya i a la del conjunt de les Terres de l'Ebre.
 - Al Montsià i la Terra Alta les empreses industrials representen un percentatge superior al de la mitjana de Catalunya i a la del conjunt de les Terres de l'Ebre.

- Treballadors autònoms:
 - El Montsià i la Terra Alta han experimentat un creixement en l'ocupació industrial superior al de la mitjana de Catalunya i a la del conjunt de les Terres de l'Ebre.
 - Al Montsià i la Terra Alta les empreses industrials representen un percentatge superior al de la mitjana de Catalunya i a la del conjunt de les Terres de l'Ebre.

4.4. Perfil i dinàmica de les manufactureres a les comarques de les Terres de l'Ebre

A continuació posem el focus en una part del sector industrial, el que representa les activitat manufactureres. En concret, s'exploren dades que permeten observar l'evolució del seu valor afegit, de l'ocupació i del teixit empresarial.

Figura 4.3. Indústria manufacturera. Creixement del VAB* total, industrial i manufacturera (2007-2013 i 2013-2016)

Taxa real de variació acumulada

Font: elaboració a partir de dades de l'Anuari econòmic comarcal 2017

A la figura 3 es pot observar l'increment o la caiguda acumulada de l'activitat econòmica, la industrial i la manufacturera en dos subperíodes, 2007 i 2013, d'una banda, i el 2013 i 2016 de l'altra. A les Terres de l'Ebre, la caiguda acumulada de la indústria manufacturera entre l'any 2007 i 2013 ha estat molt important i superior a la mitjana de l'activitat econòmica. Aquesta contracció de les manufactures ebrenques ha estat superior a la que ha experimentat el conjunt de manufactures catalanes. Si comparem l'activitat manufacturera de 2016 amb

la del 2013, s'observa un increment acumulat que ha permès recuperar part de la caiguda del període anterior. A més, l'increment acumulat d'aquest període ha estat superior a l'assolit per l'activitat econòmica, en general i per la indústria, en particular. Tot i l'increment assolit entre l'any 2016 i 2013, la producció manufacturera és encara un 16,9% inferior a la que es va generar el 2007 (taula 6).

Taula 4.6. Creixement del VAB pb industrial manufacturer. 2007-2016.
Taxa real de variació acumulada

Acumulat 2017-2013			
	VAB total	Indústria total	Indústria manufacturera
Baix Ebre	-13,6	-11,8	-18,7
Montsià	-22,3	-26,3	-29,3
Ribera d'Ebre	-8,5	-6,1	-24,2
Terra Alta	-14,5	-8,5	-18,5
Terres de l'Ebre	-15,1	-12,8	-24,9
Catalunya	-7,3	-15,3	-19,1
Demarcació TGN	-11,7	-8,6	-17,2
Acumulat 2013-2016			
	VAB total	Indústria total	Indústria manufacturera
Baix Ebre	4,4	4,8	9,6
Montsià	8,3	10,7	11,4
Ribera d'Ebre	-7,7	-10,2	12,7
Terra Alta	1,9	0,2	7,8
Terres de l'Ebre	0,7	-4,2	10,6
Catalunya	9,0	11,2	12,4
Demarcació TGN	5,7	4,1	11,4
Acumulat 2007-2016			
	VAB total	Indústria total	Indústria manufacturera
Baix Ebre	-9,9	-7,6	-10,8
Montsià	-15,9	-18,5	-21,2
Ribera d'Ebre	-15,6	-15,7	-14,5
Terra Alta	-12,8	-8,3	-12,1
Terres de l'Ebre	-4,3	-16,4	-16,9
Catalunya	1,0	-5,8	-9,1
Demarcació TGN	-6,6	-4,9	-7,8

Font: elaboració a partir de dades de l'Anuari econòmic comarcal 2017

La reducció del nivell d'activitat manufacturera entre 2007 i 2016 ha estat generalitzat en totes les comarques de les Terres de l'Ebre. La comarca que més ha patit aquesta caiguda ha estat la indústria de les productes manufacturats del Montsià. Tanmateix, totes les comarques han recuperat part d'aquests descens

entre l'any 2013 i 2016, tot i que no ha compensat la caiguda del període anterior. Les comarques que han experimentat taxes anuals mitjanes més elevades han estat la Ribera d'Ebre i el Montsià (taula 6).

Taula 4.7. Perfil i dinàmica de l'ocupació i el teixit empresarial manufacturer a les comarques de les Terres de l'Ebre

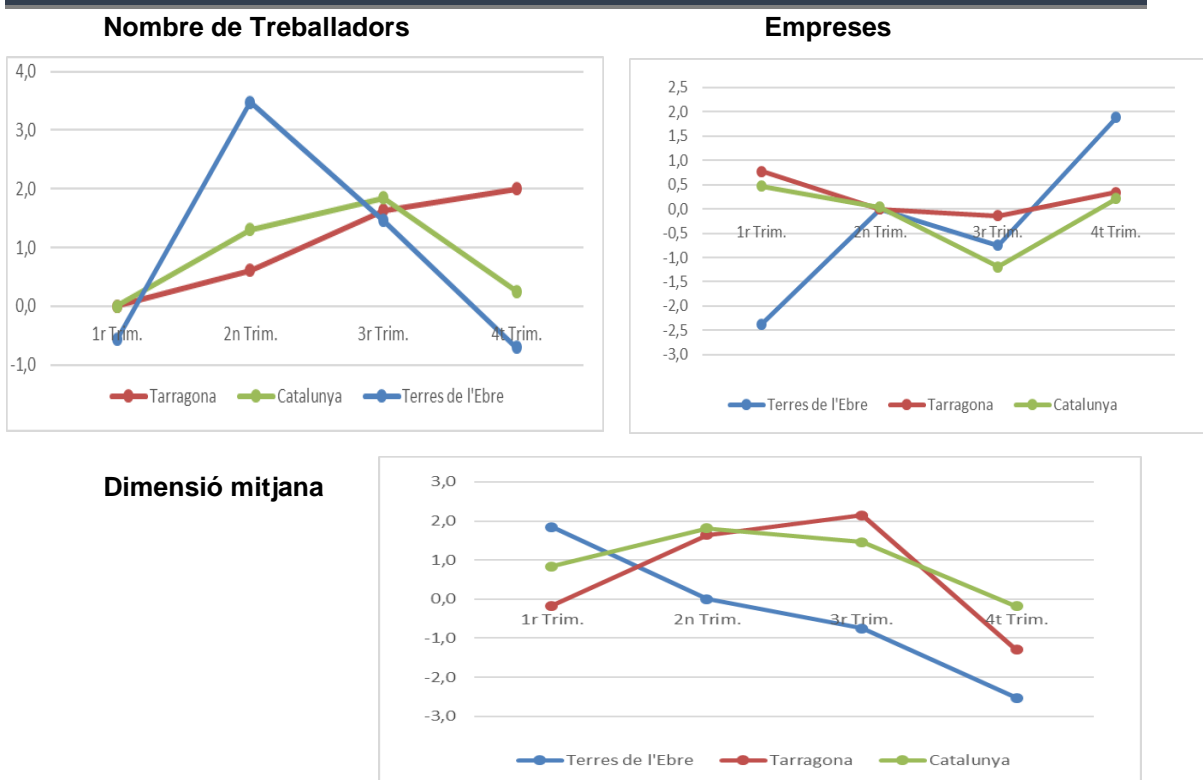
Treballadors	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Ocupats Indústria Pes sobre ocupats indústria Terres de l'Ebre '17	39,26	48,74	5,50	6,50
Ocupats indústria Taxa de creixement '16-'17	5,74	13,32	12,34	5,79
Ocupats manufactures Pes sobre ocupats manufactures Terres de l'Ebre '17	40,52	50,07	5,52	7,07
Ocupats manufactures Taxa de creixement '16-'17	-0,14	5,11	3,64	3,76
Ocupats manufactures Pes sobre ocupats indústria '16	98,66	99,97	98,31	100,00
Ocupats manufactures Aportació al creixement de l'ocupació industrial	-0,14	5,11	3,57	3,76
Empreses	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Empreses Indústria Pes sobre empreses indústria Terres de l'Ebre '17	37,03	41,12	10,54	11,31
Empreses indústria Taxa de creixement '16-'17	1,28	4,77	3,77	20,91
Empreses manufactures Pes sobre empreses manufactures Terres de l'Ebre '17	37,03	41,28	10,17	11,61
Empreses manufactures Taxa de creixement '16-'17	-5,59	-3,70	-5,63	13,18
Empreses manufactures Pes sobre empreses indústria '16	97,79	99,57	96,65	100,00
Empreses manufactures Aportació al creixement d'empreses indústria	-5,47	-3,68	-5,44	13,18
Autònoms	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Autònoms Indústria Pes sobre autònoms indústria Terres de l'Ebre '17	33,89	35,19	13,54	17,38
Autònoms indústria Taxa de creixement '16-'17	-1,02	-0,85	-0,34	0,40
Autònoms manufactures Pes sobre autònoms manufactures Terres de l'Ebre '17	33,56	35,28	13,68	17,44
Autònoms manufactures Taxa de creixement '16-'17	-4,01	-2,95	-1,71	-1,61
Autònoms manufactures Pes sobre autònoms indústria '16	99,73	100,00	100,00	100,00
Autònoms manufactures Aportació al creixement dels autònoms indústria	-4,00	-2,95	-1,71	-1,61

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

Quant a les dades sobre ocupació i teixit empresarial en el sector manufacturer a les comarques de les Terres de l'Ebre, es poden destacar els trets principals següents (taula 7):

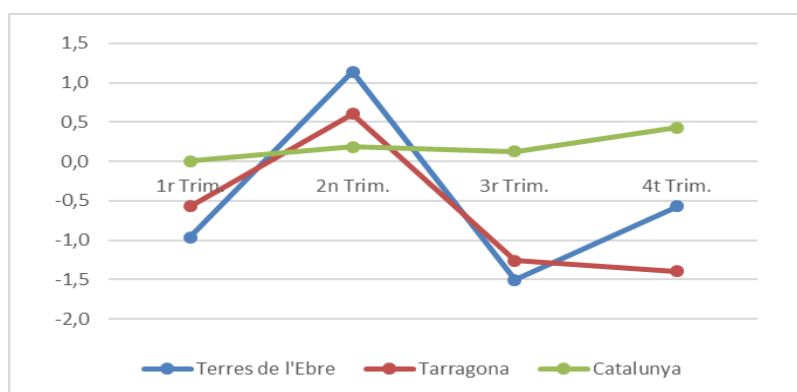
- Treballadors:
 - El Montsià, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta han experimentat un creixement en l'ocupació en activitats manufactureres.
 - En totes les comarques els pes del ocupats de la indústria manufacturera sobre el total d'ocupats és gairebé del 100%.
- Empreses:
 - La Terra Alta ha experimentat un creixement en l'ocupació industrial.
 - En totes les comarques les empreses dedicades a la indústria manufacturera suposen gairebé la totalitat del teixit industrial.
- Treballadors autònoms:
 - Totes les comarques han experimentat una reducció del treballadors autònoms en la indústria manufacturera.
 - En totes les comarques els treballadors autònoms del sector manufacturer representen gairebé el 100% dels autònoms industrials.

Figura 4.4. Creixement trimestral del nombre de treballadors, les empreses i la dimensió mitjana a la indústria manufacturera. Any 2017

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

Figura 4.5. Creixement trimestral dels autònoms dels sectors manufacturers. Any 2017

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

Les figures 4 i 5 mostren l'evolució trimestral de l'ocupació, el teixit empresarial i la dimensió mitjana en la indústria manufacturera el 2017 en el conjunt de les Terres de l'Ebre, la demarcació de Tarragona i Catalunya. Les taxes intertrimestrals mostren el comportament cíclic de les variables dins del període:

- Caiguda del nombre de treballadors en la indústria manufacturera en el primer i quart trimestre amb més força que al conjunt de Catalunya i que la demarcació de Tarragona.
- Recuperació del nombre d'empreses en el quart trimestre per sobre del conjunt de Catalunya i de la demarcació de Tarragona.
- Caiguda en el nombre de treballadors autònoms en el tercer i quart trimestre tot i que reduint la intensitat.

L'evolució trimestral de l'ocupació i el teixit empresarial en l'àmbit comarcal es resumeix en la taula 8. A continuació es presenta el resultat de les taxes interanuals pels diversos indicadors:

- El Baix Ebre i el Montsià:
 - Creació neta de llocs de treball
 - Destrucció neta d'empreses
 - Increment de la dimensió mitjana
 - Destrucció neta de treballadors per compte propi
- La Ribera d'Ebre:
 - Creació neta de llocs de treball
 - Destrucció neta d'empreses
 - Increment de la dimensió mitjana
 - Creació neta de treballadors per compte propi
- La Terra Alta:
 - Creació neta de llocs de treball
 - Creació neta d'empreses
 - Reducció de la dimensió mitjana
 - Destrucció neta de treballadors per compte propi

Taula 4.8. Evolució trimestral en percentatge el 2016. Manufactures

	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Baix Ebre				
Treballadors	-2,95	2,19	1,70	0,82
Empreses	-4,81	-1,01	-0,51	5,13
Dimensió mitjana	1,95	3,23	2,23	-4,10
Treballadors autònoms	-1,10	-1,67	-2,54	2,03
Montsià				
Treballadors	0,70	3,95	1,48	-1,49
Empreses	-1,32	-1,33	-1,80	0,92
Dimensió mitjana	2,04	5,36	3,34	-2,38
Treballadors autònoms	1,08	1,07	-1,33	-2,96
Ribera d'Ebre				
Treballadors	7,02	7,65	-4,82	0,27
Empreses	-6,90	1,85	-1,82	1,85
Dimensió mitjana	14,94	5,69	-3,06	-1,56
Treballadors autònoms	-1,41	3,57	0,69	-1,37
Terra Alta				
Treballadors	-0,86	4,33	4,98	-4,35
Empreses	7,27	6,78	3,17	-4,62
Dimensió mitjana	-7,58	-2,30	1,75	0,28
Treballadors autònoms	-4,43	5,06	-1,60	0,00

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

4.5. Les activitats manufactureres a les Terres de l'Ebre

L'activitat manufacturera es compon d'un conjunt d'empreses amb processos productius força diversos. A les Terres de l'Ebre es localitza un ventall força heterogeni d'empreses dedicades a produir béns manufacturats. Aquesta heterogeneïtat es pot observar amb les dades que subministren els registres de la Seguretat Social referents a l'ocupació i al teixit empresarial del sector.

Taula 4.9. Perfil manufacturer de les Terres de l'Ebre. Ocupats 2017

	% Treballadors	% Acumulat
Indústries de productes alimentaris	24,46	24,46
Cautxú i plàstic	12,50	36,96
Indústries químiques	10,46	47,43
Indústries del paper	9,59	57,01
Productes metàl·lics, exc. maquinària	8,94	65,96
Mobles	7,10	73,05
Indústries fusta i suro, exc. mobles	3,73	76,79
Productes minerals no metàl·lics ncaa	3,68	80,46
Fabricació de begudes	3,49	83,95
Resta de manufactures	16,05	100,00

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

Pel que fa a la distribució dels ocupats en activitats de la indústria manufacturera, s'observa que hi ha 10 activitats que generen el 84% dels llocs de treball. D'aquestes n'hi ha 3 que ocupen quasi el 50% dels treballadors (taula 9):

- Indústries de productes alimentaris
- Cautxú i plàstic
- Indústries químiques

Taula 4.10. Perfil manufacturer de les Terres de l'Ebre. Empreses 2017

	% Empreses	% Acumulat
Indústries de productes alimentaris	26,10	26,10
Productes metàl·lics, exc. maquinària	17,90	44,00
Fabricació de begudes	8,31	52,31
Indústries fusta i suro, exc. mobles	7,23	59,54
Arts gràfiques i suports enregistrats	6,05	65,59
Mobles	5,74	71,33
Productes minerals no metàl·lics ncaa	4,56	75,90
Indústries químiques	3,74	79,64
Cautxú i plàstic	2,87	82,51
Resta de manufactures	17,49	100,00

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

Si s'exploren les dades sobre el nombre d'empreses registrades a la Seguretat Social s'identifiquen 9 activitats que suposen el 82,51% del teixit empresarial manufacturer. D'aquestes n'hi ha 3 que acumulen el 52,31% (taula 10): indústries de productes alimentaris.

- Indústries de productes alimentaris
- Productes metàl·lics, exc. maquinària
- Fabricació de begudes

Taula 4.11. Perfil manufacturer de les Terres de l'Ebre. Treballadors autònoms 2017

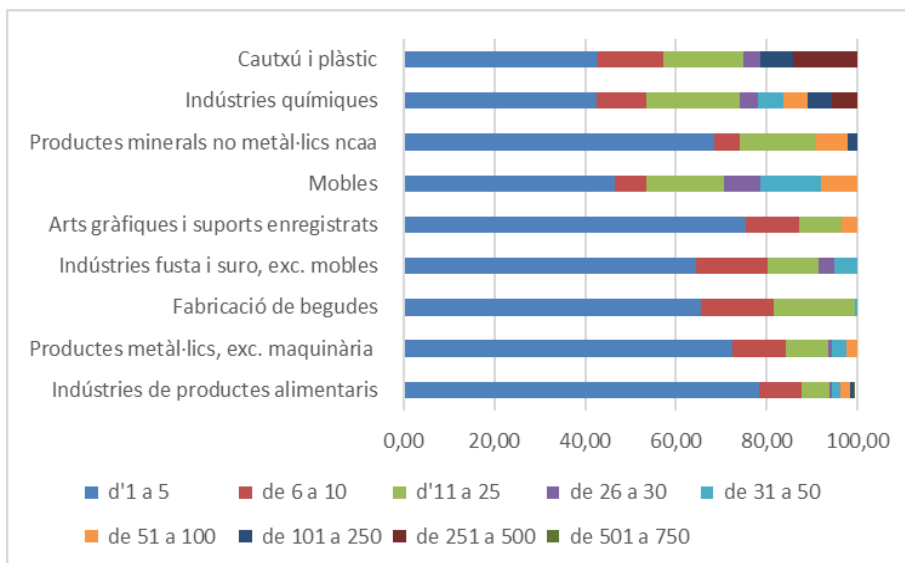
	% Treballadors autònoms	% Acumulat
Productes metàl·lics, exc. maquinària	18,12	18,12
Indústries de productes alimentaris	17,78	35,90
Indústries fusta i suro, exc. mobles	10,38	46,28
Confecció de peces de vestir	7,05	53,33
Mobles	6,08	59,40
Arts gràfiques i suports enregistrats	5,73	65,13
Materials i equips elèctrics	5,41	70,55
Productes minerals no metàl·lics ncaa	5,02	75,57
Fabricació de begudes	4,33	79,90
Resta de manufactures	20,10	100,00

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

L'anàlisi dels treballadors autònoms que es dediquen a activitats manufactures mostra que nou activitats representen el 79,90% del teixit empresarial per compte propi de la indústria manufacturera. D'aquestes n'hi ha 4 que acumulen el 53,33% (taula 11):

- Productes metàl·lics, exc. maquinària
- Indústries de productes alimentaris
- Indústries fusta i suro, exc. mobles
- Confecció de peces de vestir

Figura 4.6. Distribució de la grandària segons activitat manufacturera de les Terres de l'Ebre. 2017

Font: elaboració a partir de dades de la Seguretat Social

Pel que fa a la grandària de les empreses del sector manufacturer, el 67,28% té entre 1 i 5 treballadors; entre 6 i 10 suposen el 10,97% i entre 11 i 25 representen l'11,44%. La distribució per trams en cadascun dels sectors es pot observar en la figura 6. D'altra banda, es pot analitzar la distribució de les empreses dins de cada tram de grandària i s'observa que destaquen les següents:

- Entre 1 i 5 treballadors: indústries de productes alimentaris (32,45% del tram)
- Entre 6 i 10 treballadors: indústries de productes alimentaris (22,43% del tram)
- Entre 11 i 25 treballadors: productes metàl·lics, exc. maquinària (14,80% del tram)
- Entre 26 i 30 treballadors: mobles (32,14% del tram)
- Entre 31 i 50 treballadors: mobles (21,74% del tram)
- Entre 51 i 100 treballadors: productes metàl·lics, exc. maquinària (18,97% del tram)
- Entre 101 i 250 treballadors: indústries de productes alimentaris, cautxú i plàstic i indústries químiques (cadascuna una 15,38% del tram)
- Entre 251 i 500 treballadors: cautxú i plàstic (50% del tram)
- Entre 501 i 750: indústries de productes alimentaris (100% del tram)

4.6. El focus en la indústria

L'economia de les Terres de l'Ebre va registrar l'any 2016 un creixement del 2,3% i l'activitat industrial ho va fer segons una taxa del 0,70%. Malgrat això, algunes comarques s'han beneficiat més que altres. Aquest resultat comporta importants implicacions per a la sostenibilitat i continuïtat del creixement econòmic del territori ebrenc.

Els indicadors utilitzats per mostrar el perfil industrial i mesurar-ne la dinàmica industrial mostren signes de recuperació però amb certa debilitat, que posen de manifest que mantenir-se competitiu amb els avenços tecnològics i la globalització en curs constitueixen reptes constants.

Tanmateix, la creació d'ocupació a les Terres de l'Ebre sorgeix com a resultat del procés de desenvolupament econòmic i dels esforços dels empresaris i de les institucions locals per generar nous negocis i noves activitats econòmiques. Per tant, aquesta dinàmica requereix la capacitat del sistema econòmic de generar constantment noves activitats altament competitives que generin valor afegit al conjunt del territori amb elevats nivells de productivitat.

La competitivitat es pot considerar un concepte multifuncional que requereix esforços continus per assolir-la. La indústria manufacturera de les Terres de l'Ebre pot tenir un paper destacat en aquest impuls i desenvolupar les activitats que permetin satisfer les noves demandes de productes manufacturats. Mantenir el creixement amb la creació sostinguda d'ocupació és la principal preocupació per contribuir en desenvolupament social del territori.

Una de les principals reflexions que es fan en l'àmbit de l'economia és la necessitat de moure's de sectors de baixa als d'alta intensitat tecnològica i de sectors de menys a més valor afegit i productivitat. Tot i que la identitat pròpia de les Terres de l'Ebre ha projectat un canvi estructural condicionat per les tendències del passat, la seva potencialitat ha permès incorporar el canvi tecnològic a la seva indústria manufacturera. En aquest sentit, aprendre de la història i del factors que han impulsat el canvi estructural permet posar en valor el coneixement que proporcionen les experiències del territori.

L'estructura econòmica que caracteritza un territori va més enllà del resultat de l'activitat desenvolupada per cada tipus d'indústria. Cadascuna de les empreses que impulsen la seva activitat productiva fa que la resta del teixit productiu se'n beneficiï. Les empreses de les Terres de l'Ebre formen un entramat que estimula un efecte de multiplicar pel territori. Tanmateix, el desenvolupament de la indústria genera incentius per incrementar el valor afegit i impulsar l'aplicació de la ciència, la tecnologia i la innovació. Això fa que els processos productius puguin optimitzar la seva capacitat productiva i esdevinguin subministradors de nous béns de consum.

Per tant, en termes generals es considera que la indústria pot formar part d'una estratègia territorial que integri el desenvolupament de capacitats, l'eficiència energètica, la creació d'ocupació i el canvi tecnològic, entre altres elements per potenciar. Però el darrer informe sobre el desenvolupament industrial de Nacions Unides posar el focus en el consum dels béns manufacturats. En particular, considera que entendre l'aspecte relacionat amb el consum és important per assolir una comprensió plena dels factors impulsors i de l'impacte de la industrialització. Atès que la demanda de productes nous promou noves activitats o incrementa el valor afegit de les existents, cal conèixer els factors que determinen el consum de béns manufacturats. Posar en marxa nous plantejaments industrials pot proporcionar beneficis importants per als consumidors i, això fa que sigui important comprendre millor com es pot millorar l'impacte positiu en els consumidors.

El desenvolupament industrial requereix incorporar processos sostenibles en termes ambientals. La demanda de béns manufacturats no s'ha de satisfer afegint pressió al medi ambient i les indústries manufactureres han de ser capaces de mitigar aquesta pressió. Això fa que les activitats que generen béns manufacturats facin ús de tecnologies netes que minimitzin l'ús de recursos naturals i materials tòxics, així com la generació de residus. En definitiva, les Terres de l'Ebre disposen de l'entorn i el potencial necessari per promoure les "indústries ecològiques" perquè es produeixin béns i serveis respectuosos amb el medi ambient. Ara bé, la inquietud ambiental ha d'afavorir que dels hàbits de consum tendeixin cap a l'adquisició de productes d'alt component ecològic.

5.1. Introducció. Marques Turístiques de Catalunya

El sector serveis representa un paper primordial en l'economia d'un país perquè és el sector amb més pes dins de la seva estructura econòmica i perquè és generador d'una gran quantitat de llocs de treball. Ningú dubta de la importància que té el sector turístic en el sector serveis i, a més a més, cal recordar que és el sector econòmic de més creixement al llarg de les darreres dècades i el que més bé resisteix els períodes de crisi econòmica.

Un cop superada l'última crisi econòmica, tant des del punt de vista nacional com internacional, el turisme espanyol va batre l'any 2017 el seu rècord de visitants internacionals amb l'arribada d'uns 82 milions de turistes, cosa que suposa un increment del 8,6% respecte a l'any 2016. També es van assolir xifres rècord amb la despesa total dels turistes que van visitar Espanya i que va ascendir a 87.000 milions d'euros, xifra que representa un increment del 12,4% respecte a l'any anterior. Igualment, la despesa mitjana per turista va experimentar un creixement del 3,1% i va arribar als 1.061 euros per persona amb una despesa mitjana diària de 137 euros i un increment del 4,4% respecte a 2016. Per destinacions nacionals, Catalunya va ser la principal comunitat autònoma amb més de 19 milions de turistes internacionals, la qual cosa suposa un augment del 5,0% respecte a l'any anterior².

De tota manera, a l'hora d'analitzar el turisme a Catalunya durant l'any 2017, cal tenir present dos factors que han incidit directament sobre la seva evolució: els atemptats terroristes que van sotragar Barcelona i Cambrils a l'agost de 2017 i la incertesa política que ha viscut Catalunya en l'últim trimestre de l'any anterior. Aquests factors poden explicar, encara que sigui parcialment, el motiu pel qual les taxes de creixement corresponents a l'últim trimestre de 2017 han estat inferiors respecte al mateix trimestre de 2016, tant per al conjunt de l'Estat espanyol com per a Catalunya, però amb la particularitat que a Catalunya la taxa

² Dades segons l'estimació elaborada sobre la informació de Turespaña i les estadístiques que aporten les enquestes FRONTUR i EGATUR de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

de creixement anual acumulada ha estat positiva però sensiblement inferior a la de la resta de l'Estat espanyol.

Com acabem de comentar i malgrat totes les dificultades experimentades durant l'any 2017, Catalunya és una destinació turística de primer ordre que ofereix múltiples atractius: des de la cultura fins a la natura passant pel turisme familiar, l'esportiu o el de negocis, que la converteixen en una de les principals destinacions dintre de l'Estat espanyol i Europa. Per a una millor promoció turística, per fer front als grans reptes del turisme, per intentar fidelitzar la clientela, per facilitar el màrqueting i per permetre resistir millor les crisis econòmiques, es van definir i crear les marques turístiques catalanes. Des de la seva creació, tant el nombre, com les comarques o les poblacions que formen part d'una marca turística han anat evolucionant en el temps. Així, l'any 2003 es van crear les marques turístiques Terres de l'Ebre, que estava inclosa a la Costa Daurada, i Val d'Aran, que formava part de Pirineus. Posteriorment, a finals de l'any 2011, es va crear una nova zona turística anomenada Costa Barcelona, que engloba les marques, ara ja desaparegudes, Costa del Garraf i Costa de Barcelona-Maresme. L'any 2015, les comarques del Vallès Oriental i del Vallès Occidental van passar a formar part de la marca Costa Barcelona, i la marca Catalunya Central, a denominar-se Paisatges Barcelona. Finalment, a partir del 2016, amb la creació de la comarca del Moianès, tots els municipis que l'integren, van passar a formar part de la marca Paisatges Barcelona. D'aquesta manera, actualment Catalunya es divideix en nou marques turístiques. El gràfic 5.1 ens mostra les marques turístiques d'una forma visual i l'annex A5.1, les comarques que en formen part.

Gràfic 5.1. Marques turístiques de Catalunya, 2017

Font: elaboració pròpia

La marca Terres de l'Ebre inclou les quatre comarques situades més al sud de Catalunya: Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta (vegeu el gràfic 5.2 i l'annex A5.2 amb la relació de municipis que integren cada comarca). Ocupa una extensió territorial de 3.308,5 km², que representa el 10,4% de tota l'extensió territorial catalana, i una població de 179.508 habitants (padró municipal d'habitants, 2017. Idescat) que només representa el 2,4% del total de Catalunya. La comarca més poblada és el Baix Ebre amb 78.180 habitants (el 43,6% del total de les Terres de l'Ebre) i la menys poblada correspon a la Terra Alta amb 11.634 habitants (el 6,5% del total de les Terres de l'Ebre). Per la seva banda, el Montsià i la Ribera d'Ebre representen el 37,6% i el 12,4% del total de la població de les Terres de l'Ebre amb 67.491 i 22.203 habitants respectivament.

La situació geogràfica de les Terres de l'Ebre i el fet d'estar allunyada dels principals punts que constitueixen l'origen i la destinació dels moviments turístics, són dos dels principals motius que ens permeten explicar les raons per les quals

la marca Terres de l'Ebre és víctima d'un cert desconeixement per part dels seus potencials clients. Això fa que aquesta marca tingui un elevat potencial de creixement tant a curt termini com a llarg termini, ja que disposa de les condicions necessàries per a això (una llarga extensió de costa per gaudir del que és coneix com el turisme de sol i platja que és complementa amb un ric patrimoni monumental i amb la possibilitat de gaudir d'una naturalesa única).

Gràfic 5.2. Comarques que formen part de la marca Terres de l'Ebre

Font: elaboració pròpia

En aquest capítol s'estudia detalladament l'evolució i la importància que té un sector clau com el turístic per al desenvolupament d'un territori com el de les Terres de l'Ebre. Es fa especial èmfasi en el seu impacte tant econòmic com social i es mostren les possibles línies d'actuació per a la seva consolidació i desenvolupament. Abans de començar la nostra anàlisi convé advertir al lector que s'han intentat mantenir les sèries estadístiques que s'han utilitzat en estudis anteriors, que apareixen moltes vegades en els annexos, per poder donar una millor informació que en permeti al lector la pròpia interpretació.

5.2. Moviment turístic a les Terres de l'Ebre, 2017

5.2.1. Moviment turístic a les Terres de l'Ebre, 2017. Visió global

Seguint la tendència d'anys anteriors, les Terres de l'Ebre continuen sent la sisena marca turística més visitada de Catalunya tant pel que fa a arribades com a pernoctacions de turistes. Aquesta posició s'ha anat consolidant amb el temps per al total d'establiments turístics de tota mena. En els diversos tipus d'establiments turístics, aquesta sisena posició es manté per al sector hotelier i per al sector del càmping però no per al sector corresponent al turisme rural que ocupa l'última posició (excloent la marca Barcelona) tant per a viatgers com per pernoctacions de turistes (vegeu les taules 5.1 i 5.2). Com ja es comentava en les memòries dels anys 2015 i 2016, aquest és un resultat una mica sorprenent atesa la imatge turística de la marca Terres de l'Ebre orientada cap a la naturalesa i que disposa d'una àmplia oferta de productes orientats, a la seva vegada, en aquesta direcció. Pel que fa a l'any anterior, ha crescut el nombre de viatgers sensiblement superior al de la mitjana catalana (vegeu la taula de l'annex, A5.3) especialment en el sector de turisme rural, que va tenir un creixement del 36,5% molt superior al 10,3% del total de Catalunya i que confirmà els resultats de l'exercici anterior, en què ja es va obtenir un creixement del 15,6% enfront d'un 4,3% del total de Catalunya. També el sector del càmping ha presentat creixements sensiblement superiors (19,5% enfront d'un 10,2 del total). No obstant això, és el sector hotelier el que obté un creixement més petit: el 3,6%, amb un valor molt similar al del conjunt de Catalunya. Aquest comportament és més irregular en el cas de les pernoctacions (annex, A5.4) però destaquen, una altra vegada, el fort creixement de les pernoctacions del turisme rural enfront del total de Catalunya; un creixement lleugerament superior en el sector del càmping i un comportament invers en el sector hotelier. És a dir, mentre el conjunt de Catalunya experimentava un creixement del 3,1% en el sector hotelier, Terres de l'Ebre presentava un decreixement del 2,4%.

Taula 5.1. Viatgers a les marques turístiques de Catalunya, 2017

	Total	Hotels	Càmping	Turisme rural
Total viatgers	23.487.100	19.744.600	3.306.900	435.600
Barcelona	8.071.100	8.071.100	-	-
Catalunya Central/Paisatges Barcelona	361.700	266.500	42.400	52.800
Costa Brava	4.745.900	3.399.700	1.236.200	110.000
Costa Daurada	3.691.400	2.774.000	889.800	27.600
Costa Barcelona	4.306.200	3.683.300	592.000	30.900
Pirineus	1.296.800	733.700	401.700	161.400
Terres de Lleida	314.500	284.900	-	29.600
Terres de l'Ebre	437.200	304.800	111.100	21.300
Val d'Aran	238.900	227.100	11.800	-
Terres de l'Ebre com a % de tot Catalunya	1,86	1,54	3,36	4,89

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Dades provisionals (febrer 2017)

Taula 5.2. Pernoctacions en les marques turístiques de Catalunya, 2017

	Total	Hotels	Càmping	Turisme rural
Total pernoctacions	75.300.600	57.079.700	17.030.300	1.190.600
Barcelona	20.627.300	20.627.300	-	-
Catalunya Central/Paisatges Barcelona	732.500	482.300	104.300	145.900
Costa Brava	19.286.300	11.449.800	7.518.000	318.500
Costa Daurada	15.389.700	10.270.900	5.046.000	72.800
Costa Barcelona	13.423.000	10.929.300	2.407.900	85.800
Pirineus	3.135.800	1.453.100	1.242.500	440.200
Terres de Lleida	488.600	421.100	-	67.500
Terres de l'Ebre	1.404.700	779.500	573.800	51.400
Val d'Aran	720.700	666.700	54.000	-
Terres de l'Ebre com a % de tot Catalunya	1,87	1,37	3,37	4,32

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Dades provisionals (febrer 2017)

L'última línia de les taules 5.1 i 5.2 es refereix al pes que té la marca Terres de l'Ebre pel que fa al total de Catalunya. En tots els casos s'observa una posició feble³ especialment acusada en el sector hotelier, tant pel que fa a viatgers com a pernoctacions de turistes. Si ens referim als viatgers, en l'informe corresponent de 2016 dèiem que, amb relació a l'any 2015, la posició relativa de les Terres de l'Ebre respecte del total de Catalunya va empitjorar el 2016 en tots els tipus d'establiments turístics a excepció dels de turisme rural, que van millorar lleugerament. Com que durant el 2017 s'han produït creixements superiors a la mitjana catalana, respecte al nombre de viatgers, s'ha recuperat el pes de Terres

³ Aquests percentatges no es corresponen amb el pes que hauria de tenir Terres de l'Ebre pel que fa al total de Catalunya, ja que l'extensió de Terres de l'Ebre, com s'acaba de comentar, representa una mica més del 10% de tot el territori català, i la seva població el 2,4% del total.

de l'Ebre respecte a tot Catalunya. Així, el pes del turisme rural s'ha incrementat d'un 3,95% corresponent a l'any 2016 a un 4,89% del 2017.

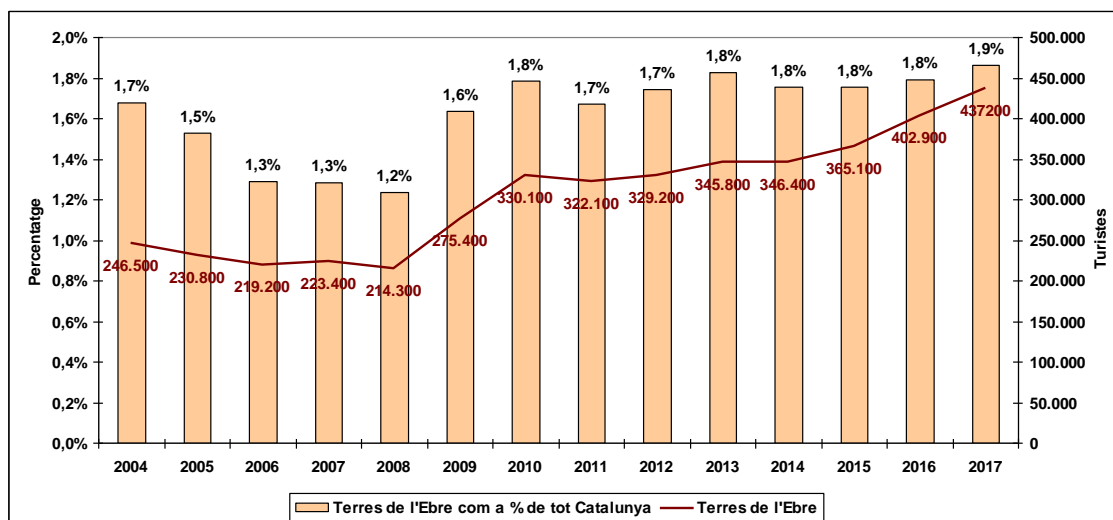
El pes dels càmpings ha passat d'un 3,10% a un 3,36%, mentre que el del sector hotelier s'ha mantingut constant en un 1,54%. Respecte a les pernoctacions (última línia de la taula 5.2), el pes de Terres de l'Ebre pel que fa a tot Catalunya experimenta un creixement important en el sector del turisme rural (3,56%, el 2016 i 4,32%, el 2017); un creixement moderat en el sector del càmping (de l'1,44% a l'1,56%, el 2017) i una reculada en el sector hotelier, que representa només l'1,54% del conjunt català (enfront d'un 1,44% de l'any 2016). Evidentment aquests valors estan d'acord amb les variacions en valors absoluts que hem comentat anteriorment.

Des d'un punt de vista més dinàmic, és a dir, mirant l'evolució temporal d'aquesta posició relativa (gràfics 5.3 i 5.4, on també apareixen els valors absoluts) es comprova com en el cas dels viatgers, aquesta posició relativa decau al principi de la sèrie, entre els anys 2004 i 2008, i experimenta un creixement acusat entre aquest últim any i 2010 i, finalment, té un creixement més o menys sostingut amb lleugeres oscil·lacions fins avui. Els valors absoluts tenen una evolució semblant encara que amb un creixement més sostingut al final de la sèrie considerada. Una anàlisi similar es pot fer en el cas de les pernoctacions turístiques amb unes variacions menys brusques.

Els establiments hotelers presenten unes característiques semblants, respecte a la seva evolució temporal, a les del conjunt d'establiments turístics que acabem de comentar (annex, A5.5 i A5.6), però observem el retrocés en les pernoctacions (annex A5.6) de l'últim any de la sèrie, el 2017. El mateix podria dir-se de l'evolució temporal de càmpings (annex A5.7 i A5.8). No ocorre el mateix amb els establiments de turisme rural. Aquests locals van experimentar un decreixement gradual fins a tocar fons el 2013 (annex, A5.9 i A5.10). A partir d'aquest any, tant la posició relativa com els seus valors absoluts, i tant per a les arribades com per a les pernoctacions dels turistes, han experimentat un fort creixement sensiblement superior al de la mitjana catalana i han assolit valors molt similars als que ja es tenien abans de la present crisi econòmica, que va començar als voltants de l'any 2007, tal com pot comprovar-se en l'annex. També

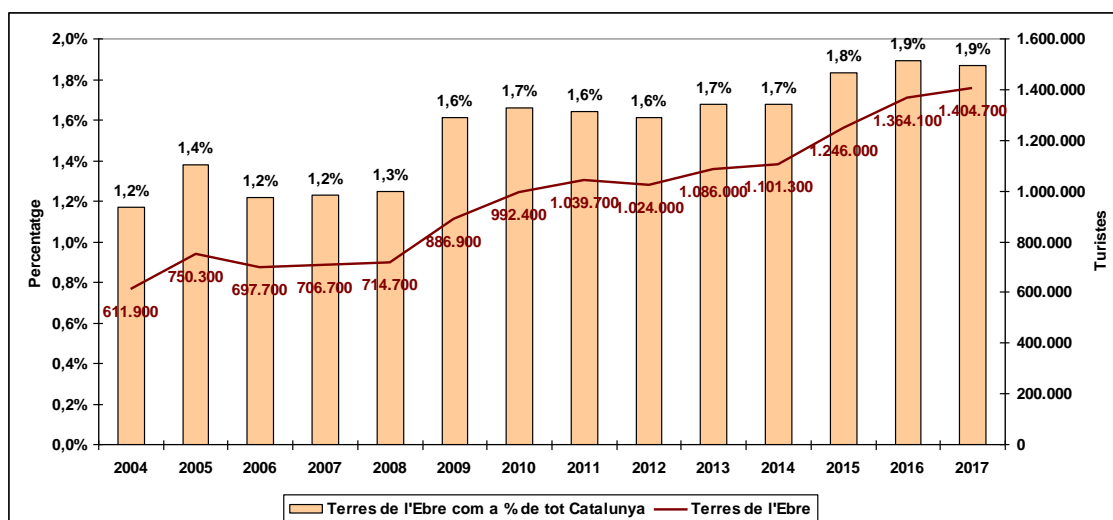
pot comprovar-se el fort increment experimentat l'any 2017, tant pel que fa a viatgers com a pernoctacions.

Gràfic 5.3. Arribades a les Terres de l'Ebre en tota mena d'establiments turístics. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

Gràfic 5.4. Pernoctacions a les Terres de l'Ebre en tota mena d'establiments turístics. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

5.2.2 Moviment turístic. Anàlisi conjuntural

Com ja és habitual, l'Observatori Turístic de la Costa Daurada i Terres de l'Ebre (CDTE) duu a terme una enquesta de periodicitat quinzenal sobre diversos aspectes relacionats amb el turisme, i distingeix dos àmbits territorials d'actuació: el litoral, que abasta als municipis de la costa, i l'interior, a la resta de municipis. Basant-nos en els resultats d'aquestes enquestes, durem a terme, en aquest apartat, una anàlisi de tipus conjuntural que ens permeti veure quina és la situació actual i la seva previsible evolució de l'activitat turística de les Terres de l'Ebre.

La taula 5.3 ens mostra les dades mensuals sobre el moviment turístic a Terres de l'Ebre d'establiments turístics de tota mena corresponents a les pernoctacions dutes a terme durant l'any 2017 i separant els àmbits territorials en dos: litoral i interior. Ràpidament, pot observar-se la prominència de la zona litoral pel que fa a la interior, ja que la zona litoral capta el 77,4% de totes les pernoctacions (les pernoctacions a la zona litoral són 3,43 vegades superiors a les de l'interior). Aquest percentatge és molt semblat al corresponent a 2016 (77,6%) i a 2015 (77,7%) però trenca la tendència d'anys anteriors que havien experimentat una lleugera reducció de la quota de la zona interior.

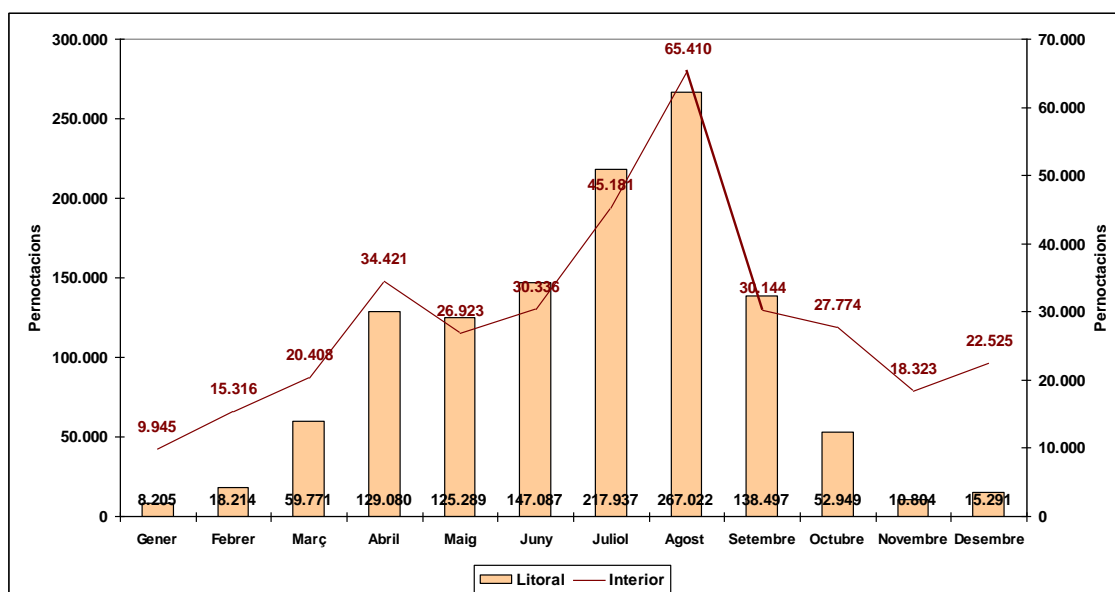
Taula 5.3. Moviment turístic (pernoctacions) a Terres de l'Ebre (tota mena d'establiments turístics), 2017

	2017	Litoral	Interior	Total
Gener		8.205	9.945	18.150
Febrer		18.214	15.316	33.530
Març		59.771	20.408	80.179
Abril		129.080	34.421	163.501
Maig		125.289	26.923	152.212
Juny		147.087	30.336	177.423
Juliol		217.937	45.181	263.118
Agost		267.022	65.410	332.432
Setembre		138.497	30.144	168.641
Octubre		52.949	27.774	80.723
Novembre		10.804	18.323	29.127
Desembre		15.291	22.525	37.816
Total		1.190.146	346.706	1.536.852
% Variació 2016/17		8,4%	9,5%	8,6%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

En ambdues zones s'observa una forta estacionalitat, especialment a la zona litoral, que es concentra, com és habitual, en els mesos d'estiu. Així, durant els mesos de juliol i agost la zona litoral recull el 40,7% de totes les pernoctacions, mentre que la zona interior recull el 31,9%. Respecte a l'any 2016 s'ha reduït lleugerament l'estacionalitat a la zona litoral, 1,6 punt percentuals, mentre que s'ha incrementat la d'interior en 4,3 punts percentuals. Si ampliem els mesos d'estiu, incloent juny i setembre, s'accentua la diferència entre zones: el litoral capta el 64,7% de totes les pernoctacions de l'any (percentatge molt similar a 2016), mentre que la zona interior ho fa en un 49,1% (3,9 punts percentuals més que 2016). També pot observar-se en la taula 5.3 com el mes d'abril (Setmana Santa), en ambdues zones, presenta un volum de pernoctacions superior als mesos de maig i setembre. A la zona interior el mes d'octubre també presenta un volum important de pernoctacions que posa de manifest la menor estacionalitat d'aquesta zona pel que fa a la zona litoral. Finalment, la tendència conjuntural dels últims anys es continua confirmant, i mostra una menor importància dels períodes abril-juny i setembre-octubre, especialment a la zona litoral (el gràfic 5.5 també ens mostra el que acabem de comentar).

Gràfic 5.5. Moviment turístic (pernoctacions) a Terres de l'Ebre (tota mena d'establiments turístics), 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Segons els diversos tipus d'establiments turístics, comprovem la supremacia del sector hotelier, que representa el 49,0% de les pernoctacions de la zona litoral i el 65,8% de la zona interior. D'una manera similar als anys anteriors (2015 i 2016), convé remarcar que a la zona litoral les quotes corresponents als diversos establiments turístics es concentren en hotels (el 49,4%) i càmpings (46,7%) i presenten valors molt allunyats tant els apartaments turístics (2,2%) com els establiments de turisme rural (2,0%). Com era d'esperar, l'estacionalitat més gran la presenten els hotels i els càmpings i tenen un comportament molt més estable els altres dos tipus d'establiments turístics: apartaments i establiments de turisme rural. Com hem comentat, a la zona interior, predominen majoritàriament les pernoctacions en establiments hotelers (65,8% del total) però amb una caiguda d'uns cinc punts percentuals respecte a l'any 2016 i, per tant, se'n redueix la importància relativa. A diferència de la zona litoral, els càmpings només representen el 23,8% del total de les pernoctacions però guanyen una part del pes relatiu que han perdut els establiments hotelers. També com era d'esperar, la quota corresponent al turisme rural és sensiblement superior, el 8,6%, en comparació al litoral, però tant el turisme rural com els apartaments presenten quotes molt similars a les d'anys anteriors. Finalment, l'estacionalitat és molt menys acusada, encara que continuen predominant les pernoctacions en els mesos de juliol i agost. A les taules 5.4 i 5.5, podem observar com són les pernoctacions als apartaments turístics i en establiments de turisme rural les que experimenten un creixement més pronunciat pel que fa a l'any 2016, en créixer un 17,0% i un 10,5% respectivament a la zona litoral. Les segueixen els càmpings amb un creixement del 8,7% i dels hotels amb un 7,5% de creixement. Aquesta tendència no és la mateixa a la zona interior, ja que, ara, són els càmpings (37,2%) els que experimenten un creixement més gran seguit dels apartaments turístics (15,9%), el turisme rural (7,2%), i els hotels, amb un increment del 2,1%.

Taula 5.4. Pernoctacions a les Terres de l'Ebre (zona litoral) en diversos tipus d'establiments turístics, 2016

2017	Hotel	Càmping	Apartaments	Turisme rural
Gener	4.312	2.665	935	293
Febrer	13.707	3.326	759	422
Març	41.718	16.834	787	432
Abril	62.191	62.712	1.503	2.674
Maig	64.251	57.285	2.202	1.551
Juny	67.993	75.530	1.300	2.264
Juliol	96.567	110.988	6.732	3.650
Agost	108.155	144.469	7.300	7.098
Setembre	78.077	55.595	2.649	2.176
Octubre	32.820	17.550	1.147	1.432
Novembre	6.386	3.692	181	545
Desembre	7.302	4.972	1.507	1.511
Total	583.479	555.618	27.002	24.048
% Variació 2016/17	7,5%	8,7%	17,0%	10,5%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Taula 5.5. Pernoctacions a les Terres de l'Ebre (zona interior) en diversos tipus d'establiments turístics, 2017

2017	Hotel	Càmping	Apartaments	Turisme rural
Gener	8.992	54	11	888
Febrer	12.667	1.760	87	802
Març	12.825	5.012	1.300	1.271
Abril	22.836	7.795	578	3.212
Maig	18.520	6.083	430	1.890
Juny	20.620	7.454	410	1.852
Juliol	26.648	13.328	1.189	4.016
Agost	36.708	19.593	1.567	7.542
Setembre	18.765	8.661	222	2.496
Octubre	19.143	6.334	326	1.971
Novembre	14.524	2.720	92	987
Desembre	16.024	3.604	127	2.770
Total	228.272	82.398	6.339	29.697
% Variació 2016/17	2,1%	37,2%	15,9%	7,2%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

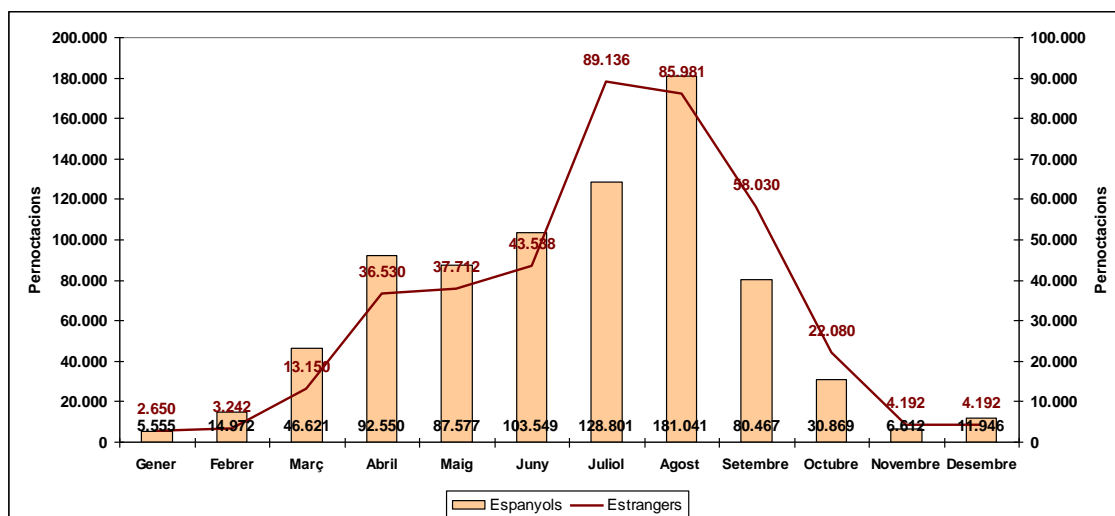
A la taula 5.6 s'observen les tendències conjunturals pel que fa als mercats turístics que visiten les Terres de l'Ebre. Es veu com el mercat espanyol representa el 69,9% del moviment turístic total, i és del 66,3% a la zona litoral amb un valor molt semblant a 2016, que era del 69,4%. És a dir, s'ha incrementat lleugerament la presència de visitants d'origen espanyol a la zona litoral. Pel que fa a la zona interior, aquests percentatges canvien considerablement, ja que els visitants espanyols representen el 82,1% del total, un percentatge lleugerament inferior a l'any 2016. Els gràfics 5.6 i 5.7 ens mostren una estacionalitat acusada en el litoral, especialment per als visitants estrangers, amb un pic molt pronunciat durant els mesos de juliol i agost (per als visitants espanyols aquest pic és encara més pronunciat al mes d'agost) i un comportament més estable a la zona d'interior, encara que per als espanyols el mes de més aflluència continua sent el mes d'agost. També convé destacar el canvi de tendència de la dinàmica negativa de la zona interior que havia experimentat creixements negatius el 2016 i passa a creixements clarament positius, tant per a espanyols com per a visitants estrangers. Això és especialment rellevant per als visitants estrangers amb un creixement de més de 20 punts percentuals.

Taula 5.6. Moviment turístic mensual a les Terres de l'Ebre per mercats espanyol i estranger, 2017

	LITORAL		INTERIOR		
	2017	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers
Gener		5.555	2.650	8.911	1.034
Febrer		14.972	3.242	13.693	1.623
Març		46.621	13.150	17.081	3.327
Abril		92.550	36.530	31.839	2.582
Maig		87.577	37.712	21.135	5.788
Juny		103.549	43.538	23.025	7.311
Juliol		128.801	89.136	36.054	9.127
Agost		181.041	85.981	48.011	17.399
Setembre		80.467	58.030	23.874	6.270
Octubre		30.869	22.080	23.275	4.499
Novembre		6.612	4.192	16.619	1.704
Desembre		11.946	4.192	21.350	1.175
Total		790.560	400.433	284.867	61.839
% Variació 2016/17		10,4%	4,6%	7,3%	20,6%

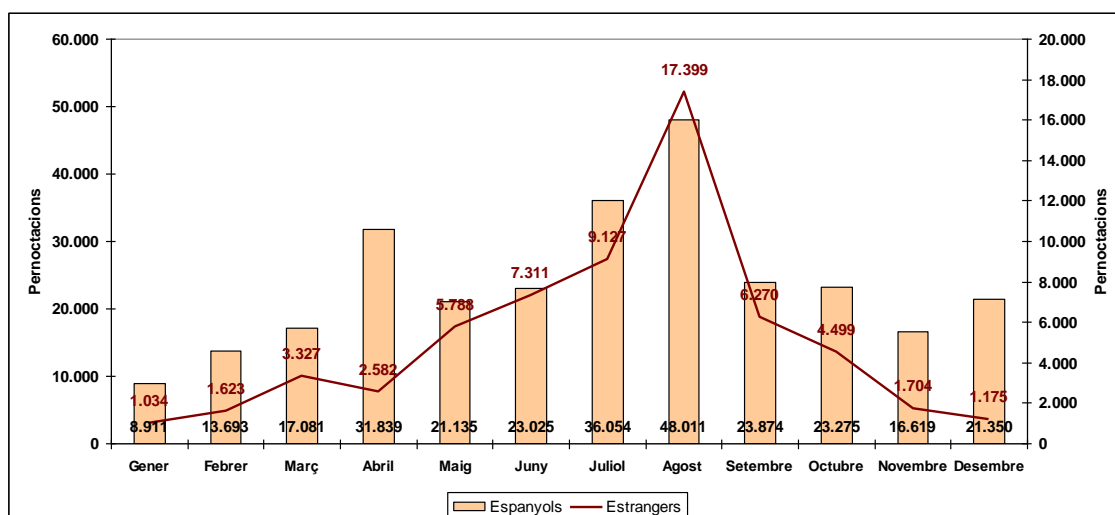
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Gràfic 5.6. Moviment turístic mensual a les Terres de l'Ebre (zona litoral) per mercats espanyol i estranger, 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Gràfic 5.7. Moviment turístic mensual a les Terres de l'Ebre (zona interior) per mercats espanyol i estranger, 2016

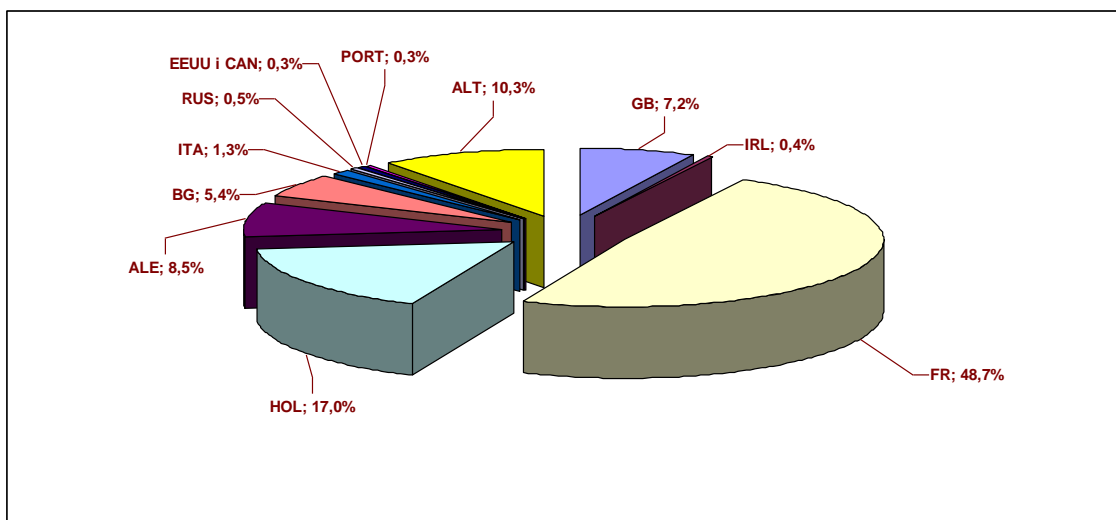

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Un any més i en el moviment turístic del mercat estranger destaquen, a la zona litoral, la presència de visitants francesos, que representen casi la meitat del total (48,7%), seguits pels holandesos (17,0%), els alemanys (8,5%) i els anglesos (7,2%).

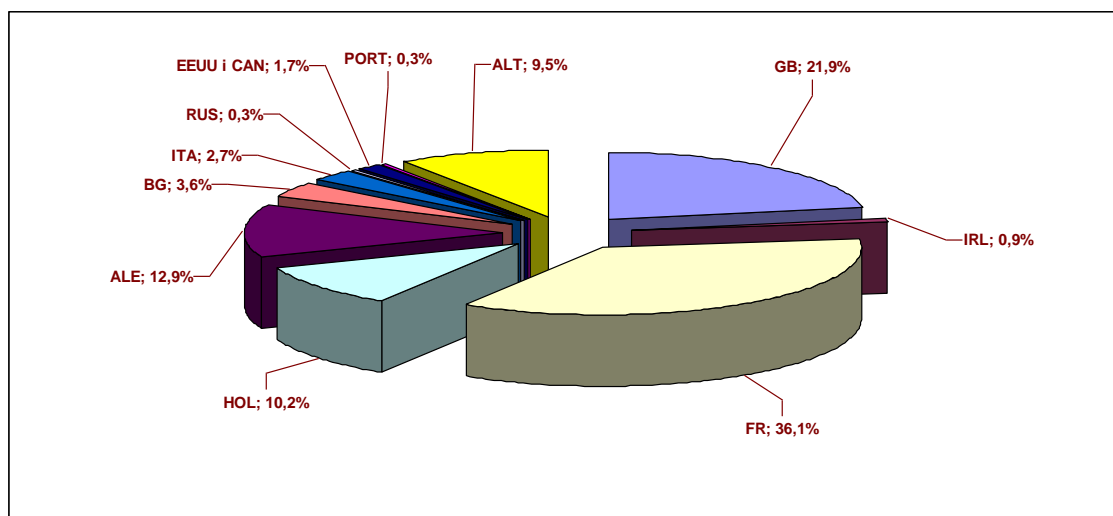
La resta de procedències ja són valors sensiblement inferiors tal com pot observar-se al gràfic 5.8. La zona interior presenta unes quotes més equilibrades i ocupen igualment el primer lloc els visitants francesos (36,1%) seguit dels anglesos (21,9%), els alemanys (12,9%) i els holandesos (10,2%), gràfic 5.9. Respecte a l'any 2016, s'observa com a la zona litoral tant l'ordre de procedència com la quota corresponent a cada país d'origen són molt similars. No obstant això, a la zona interior els francesos van augmentar la presència en gairebé deu punts percentuals i els visitants d'origen alemany es van col·locar per davant dels holandesos.

Gràfic 5.8. Moviment turístic a les Terres de l'Ebre (zona litoral) per als mercats estrangers, 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Gràfic 5.9. Moviment turístic a les Terres de l'Ebre (zona interior) per als mercats estrangers, 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Per finalitzar aquest apartat, posem la nostra atenció en el moviment turístic mensual a les Terres de l'Ebre per a mercats espanyols i estranger i per tipus d'establiments d'acollida (taules 5.7 i 5.8). Ambdues taules ens mostren les dades corresponents a la zona de litoral i d'interior relatives a l'any 2017. Començant per la zona litoral, constatem que als hotels es confirma el canvi en la tendència observada el 2016, ja que el mercat espanyol recupera una bona part de la seva quota de mercat (augmenta un 11,7%, el 2016 i un 8,0% el 2017) a costa de la quota estrangera, que va disminuir un 1,6% el 2016 però que es recupera el 2017 amb un increment del 5,8%. Es consoliden els creixements tant per als càmpings com per als establiments de turisme rural. En aquest últim cas, s'observen percentatges de creixement bastant elevats i molt especialment per al mercat estranger, com ja va succeir l'any anterior. Referent als apartaments turístics, cal destacar que s'ha produït una forta recuperació del mercat domèstic després de la dràstica caiguda experimentada a l'any 2015 i la seva parcial recuperació de 2016. En aquest sector el mercat estranger experimenta una forta caiguda del 26,1%.

Si ens centrem a la zona interior de les Terres de l'Ebre veiem que, després del fort increment experimentat el 2015 i les caigudes acusades el 2016 pel que fa al mercat estranger tant en establiments hotelers com en càmpings, que són

precisament els establiments amb més volum de pernoctacions, es produeix una recuperació molt feble en els establiments hotelers (0,5%) i una gran recuperació en els càmpings del 74,1%. El mercat domèstic manté la senda de creixement pels hotels i es recuperen sensiblement els càmpings. També es recupera la quota domèstica pel que fa als apartaments turístics i pels allotjaments de turisme rural, especialment en el primer cas (vegeu la taula 5.8)⁴.

Taula 5.7. Moviment turístic mensual a les Terres de l'Ebre (zona litoral) per a mercats espanyol i estranger i per tipus d'establiment receptor, 2017

2017	Hotel		Càmping		Apartaments		Turisme rural	
	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers
Gener	3.527	785	911	1.754	859	76	256	37
Febrer	12.706	1.001	1.111	2.215	759	0	410	12
Març	39.048	2.670	6.498	10.336	670	117	385	47
Abril	47.638	14.553	40.951	21.761	1.366	137	2.599	75
Maig	55.513	8.738	28.356	28.929	2.202	0	1.458	93
Juny	55.754	12.239	45.318	30.212	525	775	1.958	306
Juliol	68.852	27.715	53.607	57.381	3.413	3.319	2.935	715
Agost	91.175	16.980	79.891	64.578	4.490	2.811	5.345	1.753
Setembre	58.870	19.207	17.512	38.083	2.130	519	1.945	231
Octubre	22.022	10.798	6.458	11.092	1.147	0	1.257	175
Novembre	4.904	1.482	1.111	2.581	97	84	501	44
Desembre	6.025	1.277	2.917	2.055	1.507	0	1.497	14
Total	466.036	117.443	284.643	270.975	19.165	7.837	20.547	3.501
% Variació 2016/17	8,0%	5,8%	12,6%	4,9%	53,6%	-26,1%	8,2%	25,8%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

A l'inici d'aquest capítol comentàvem que calia tenir present els dos factors que han incidit directament sobre la evolució del turisme a Catalunya: els atemptats terroristes d'agost de 2017 i la incertesa política de Catalunya en l'últim trimestre de l'any anterior. Aquests factors explicaven el motiu pel qual les taxes de creixement corresponents a l'últim trimestre de 2017 han estat inferiors respecte al mateix trimestre de 2016, tant per al conjunt de l'Estat espanyol com per a Catalunya, però amb la particularitat que a Catalunya la taxa de creixement anual acumulada ha estat positiva però sensiblement inferior a la de la resta de l'Estat espanyol i exactament això és el que ha succeït a Terres de l'Ebre: creixements positius però sensiblement inferiors als de la resta de l'Estat espanyol.

⁴ A l'annex A5.11 es presenten les dades per a tots dos mercats pel que fa al conjunt de les Terres de l'Ebre.

Taula 5.8. Moviment turístic mensual a les Terres de l'Ebre (zona interior) per mercats espanyol i estranger i per tipus d'establiment receptor, 2017

2017	Hotel		Càmping		Apartaments		Turisme rural	
	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers
Gener	8.012	980	54	0	8	3	835	53
Febrer	11.134	1.533	1.760	0	85	2	703	99
Març	10.709	2.116	3.869	1.143	1.297	3	1.196	75
Abril	21.580	1.256	6.680	1.115	465	113	3.122	90
Maig	15.909	2.611	3.035	3.048	402	28	1.773	117
Juny	17.321	3.299	3.660	3.794	349	61	1.709	143
Juliol	22.598	4.050	9.410	3.918	981	208	3.068	948
Agost	28.816	7.892	12.383	7.210	1.529	38	5.264	2.278
Setembre	16.175	2.590	5.578	3.083	211	11	1.907	589
Octubre	16.367	2.776	4.972	1.362	304	22	1.646	325
Novembre	13.014	1.510	2.617	103	84	8	904	83
Desembre	14.973	1.051	3.604	0	122	5	2.654	116
Total	196.607	31.665	57.622	24.776	5.839	500	24.782	4.915
% Variació 2016/17	2,4%	0,5%	25,7%	74,1%	16,8%	7,1%	9,5%	-2,8%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

5.3. Característiques del turisme: enquesta 2017⁵

Amb l'objectiu de diferenciar sociodemogràficament els turistes allotjats a les Terres de l'Ebre, de conèixer la distribució i les característiques dels turistes segons les diverses tipologies d'allotjament i de descobrir les pautes de relació amb el territori dels turistes, des de fa uns quants anys, l'Observatori Turístic de la Costa Daurada i Terres de l'Ebre duu a terme una enquesta sobre les principals característiques de la demanda turística, segons diverses modalitats d'allotjament, de la marca Terres de l'Ebre.

Aquest apartat el dedicarem a destacar alguns dels principals resultats obtinguts en aquest estudi que procedeixen de la memòria "Terres de l'Ebre. Primavera i Tardor 2017. Caracterització de la demanda turística d'hotels, càmpings i establiments de turisme rural", elaborada, com acabem de comentar, pel CDTE. Els resultats es basen en 738 enquestes dutes a terme entre maig i juny de 2017 i setembre i octubre de 2017 al territori de les Terres de l'Ebre. Després d'onze anys fent el mateix tipus d'enquesta durant el període estival, l'Observatori Turístic de la Costa Daurada i Terres de l'Ebre va considerar d'interès conèixer el perfil de demanda fora de la temporada d'estiu pel qual va realitzar el seu estudi, que es va centrar en els períodes de primavera i tardor. Aquesta decisió fa que els resultats siguin difícilment comparables, ja que la tipologia de turista

⁵ L'autor vol agrair a l'Observatori Turístic de la Costa Daurada i Terres de l'Ebre les facilitats que ha donat per obtenir tant la memòria com les bases de dades que han fet possible l'elaboració de part d'aquest capítol.

que acudeix a passar les vacances a les Terres de l'Ebre varia, com veurem més endavant, considerablement depenent del període temporal analitzat. Així, per exemple, cal esperar menys presència de famílies (els fills estan en període escolar), més presència de persones de major edat (jubilats), més desplaçaments amb autobús o estades més curtes (caps de setmana). Això és precisament el que analitzarem a continuació. La taula 5.9 ens mostra les diverses característiques del turista durant la primavera i la tardor de 2017. En les taules només s'han posat els principals resultats i s'han afegit els corresponents a l'estiu de 2016, fet que ens permetrà veure les similituds i les diferències entre períodes. Per entendre-ho millor, hem dividit la taula 5.9 en tres parts, que es refereixen a les característiques del turista, les característiques de l'estada i la relació amb la destinació.

Els turistes de més de 65 anys són el grup més freqüent a les Terres de l'Ebre durant la primavera i la tardor de 2017, ja que representen el 37,2% del total. A continuació, segueix el grup entre 35 i 44 anys amb un 20,0% i després, el grup d'entre 55 i 64 anys amb un 16,1%. Aquests són, com era d'esperar, uns resultats molt diferents dels obtinguts durant l'estiu de 2016, en què el grup dominant era el d'entre 35 i 44 anys (39,8%) i en el qual els majors de 65 anys només representaven el 10,2% del total. És a dir, s'observa més presència de gent jubilada.

Quant a l'origen, el mercat català continua sent el més nombrós amb una freqüència del 53,7%; seguit del mercat espanyol amb un 20,5% i l'estranger, que aglutina el 25,8% del total de turistes. Respecte a l'estiu de 2016, s'observa més presència dels visitants d'origen estranger en detriment dels de la resta de l'estat, que es manté en percentatges molt similars als de precedència catalana. Existeix una plena coincidència al mercat català, ja que són els barcelonins els que majoritàriament ens visiten, seguits a molta distància pels tarragonins. Pel que fa a la resta de l'Estat, els majoritaris són els procedents de comunitats autònomes adjacents: Aragó i el País Valencià. La diferència la trobem en els d'origen estranger: continuen dominant els d'origen francès (amb un percentatge lleugerament inferior als de l'estiu de 2016) seguits pels holandesos i per

britànics i alemanys (pel que fa als dos últims, l'ordre fou l'invers durant l'estiu de 2016 amb percentatges sensiblement inferiors).

Taula 5.9. Característiques de la demanda turística primavera i tardor 2017. Característiques del turista

	Estiu 2016		Primavera-Tardor 2017	
Edat				
	35/44 anys	39,8%	65 o més	37,2%
	45/54 anys	24,6%	35/44 anys	20,0%
	65 o més	10,2%	55/64 anys	16,1%
Origen				
	Catalans	54,5%	Catalans	53,7%
	Barcelona	41,8%	Barcelona	42,0%
	Tarragona	6,3%	Tarragona	6,5%
	Resta Estat	25,1%	Resta Estat	20,5%
	Aragó	5,4%	Aragó	6,7%
	País Valencià	6,1%	País Valencià	4,6%
	Estrangers	20,4%	Estrangers	25,8%
	França	11,0%	França	9,3%
	Països Baixos	4,1%	Països Baixos	4,7%
	Regne Unit	0,6%	Regne Unit	3,0%
	Alemanya	1,5%	Alemanya	2,9%
Classe social				
	Mitjana	45,2%	Mitjana	36,1%
	Mitjana-Baixa	35,7%	Mitjana-Alta	20,2%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Un altre punt que cal destacar fa referència a la classe social dels turistes: la classe mitjana ha estat el grup social predominant amb una freqüència del 36,1% del total i segueix la classe mitjana-alta amb un 20,2%. A l'estiu de 2016 també va predominar la classe mitjana però, aquesta vegada, seguida de la classe mitjana baixa. En definitiva, durant la primavera i tardor de 2017 els visitants van pertànyer a una classe social més elevada. Com veurem més endavant, això tindrà les seves conseqüències, ja que la despesa per turista, molt probablement, serà superior.

Taula 5.9. (continuació) Característiques de la demanda turística primavera i tardor 2017. Característiques de l'estada

	Estiu 2016		Primavera-Tardor 2017	
Durada Estada				
	Mitjana	6,5 nits	Mitjana	4,7 nits
	1-2 nits	16,7%	1-2 nits	33,0%
Acompanyants				
	Famílies amb nens	69,7%	Famílies amb nens	21,4%
	Parelles	25,1%	Parelles	43,1%
Mitjà de transport				
	Vehicle particular	93,3%	Vehicle particular	69,5%
	Autocar	0,3%	Autocar	13,2%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Una diferència notable entre temporades s'observa en les característiques de l'estada. Ara predominen els viatges en parella (a l'estiu destacaven les famílies), l'estada és més curta, d'1 o 2 dies (més estades corresponents a un cap de setmana), i encara que majoritàriament es continua utilitzant el vehicle propi com a principal mitjà de transport, durant el període primavera-tardor apareix com relativament important els desplaçaments en autocar (viatges organitzats).

Taula 5.9. (continuació) Característiques de la demanda turística primavera i tardor 2017. Relació amb la destinació

	Estiu 2016		Primavera-Tardor 2017	
Fidelitat				
	Primera vegada	40,1%	Primera vegada	31,5%
Activitats realitzades				
	Platja	67,7%	Platja	43,3%
	Visitar llocs culturals	60,7%	Visitar llocs culturals	67,7%
	Relaxar-se	35,9%	Relaxar-se	20,2%
	Passejar	26,1%	Passejar	61,1%
	Gastronomia	21,6%	Gastronomia	30,3%
Despesa mitjana				
	Mitjana	129 Euros	Mitjana	151 Euros

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Amb relació a la destinació, predominen els que ja coneixen el lloc (prop d'un 70%, enfront d'un 60% a l'estiu de 2016); difereixen els percentatges pel que fa a les activitats realitzades (menys presència de la platja), i la despesa mitjana és sensiblement superior.

En definitiva, podríem dir que, a grans trets, el perfil corresponent a la demanda turística primavera tardor de 2017 és el d'una persona de més de 65 anys, que viatja en parella i ho fa majoritàriament en vehicle particular, encara que també són importants els desplaçaments en autocar. Es tracta d'una persona d'origen català (principalment de Barcelona). Si vingués de l'estranger, predominarien els francesos i, si ho fes de la resta de l'Estat, provindria de les dues comunitats autònomes limítrofes amb la catalana. Fa una estada mitjana de 4,7 nits, encara que hi predominen les estades curtes, d'una o dues nits. Aproximadament el 70% dels turistes ja coneixen les Terres de l'Ebre i aprofiten la seva estada per fer activitats relacionades amb la cultura, passejar o relaxar-se. Procedeixen d'una classe social entre mitjana i mitjana alta i fan una despesa de 151 euros, sensiblement superior a la d'estiu de 2016.

5.4. Oferta turística a les Terres de l'Ebre

5.4.1. Oferta receptiva⁶

Ja hem comentat diverses vegades que el nombre d'establiments turístics i de les seves corresponents places de la marca Terres de l'Ebre estan molt poc de d'acord amb la seva extensió territorial, ja que mentre aquesta representa el 10,4% de tot el territori català, el nombre d'establiments turístics només representa el 4,0% del total i el nombre de places un 2,2%, valors que es mantenen relativament estables amb el temps (de fet aquests valors, l'any 2016, eren el 3,9% i el 2,3% respectivament). Aquesta paradoxa s'accentua si tenim en compte que es tracta d'una marca que té una extensió considerable de costa i, no obstant això, tant el nombre d'establiments turístics com les seves places, s'assemblen més a comarques d'interior o a marques com Terres de Lleida i no a altres comarques amb longituds de costa similars (vegeu la taula 5.10).

⁶ Totes les dades que apareixen en aquest capítol es refereixen a l'any 2016, atès que encara no han aparegut les corresponents al 2017 en el moment de redactar aquestes línies (febrer de 2017).

Taula 5.10. Oferta d'equipaments receptius a les marques turístiques de Catalunya, 2016

	Establiments		Places		Quota 2016	
	2015	2016	2015	2016	Establiments	Places
Barcelona	704	728	77.525	79.455	12,7	13,3
Costa Barcelona	646	657	93.005	93.276	11,5	15,6
Costa Brava	1.298	1.329	200.415	202.301	23,2	33,8
Costa Daurada	546	542	123.143	123.877	9,5	20,7
Paisatges Barcelona	409	410	10.411	10.286	7,2	1,7
Pirineus	1.432	1.438	58.971	59.101	25,1	9,9
Terres de l'Ebre	222	228	13.425	13.286	4,0	2,2
Terres de Lleida	266	267	7.718	7.740	4,7	1,3
Val d'Aran	133	132	9.657	9.687	2,3	1,6
Total Catalunya	5.656	5.731	594.270	599.009	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

En aquest apartat farem una breu anàlisi sobre l'oferta turística a les Terres de l'Ebre i la compararem, en la mesura del possible, amb la seva posició relativa a la resta de Catalunya. Estudiarem els establiments turístics existents, la seva classificació i categoria, el nombre de places que ofereixen o la qualitat d'aquestes places, entre altres aspectes que cal considerar. Així, comencem analitzant l'evolució temporal (període 2004-2016) en què s'observa que el turisme rural, com en la resta de marques i de Catalunya en el seu conjunt, ha augmentat considerablement el nombre d'establiments i de places, però la seva quota ha experimentat un declivi constant que ha passat del 6,3% del total l'any 2004 al 4,6% el 2015, i s'ha mantingut constant aquest valor per a l'any 2016. Dit d'una altra forma, ha augmentat el nombre d'establiments de turisme rural i les seves places ofertes però a un ritme inferior al de la resta de Catalunya. Pel que fa als càmpings, ha disminuït el nombre d'establiments al llarg dels anys analitzats i també el seu pes relatiu; no obstant això, el nombre de places ha experimentat un lleuger increment que ha indicat l'existència d'establiment de més capacitat. Finalment, els establiments hotelers han experimentat lleugers avanços tant en nombre com a les places ofertes i com en la seva posició relativa encara que, igual que la resta de marques, tant els establiments com les places han anat augmentant gradualment al llarg del temps (vegeu la taula 5.11).

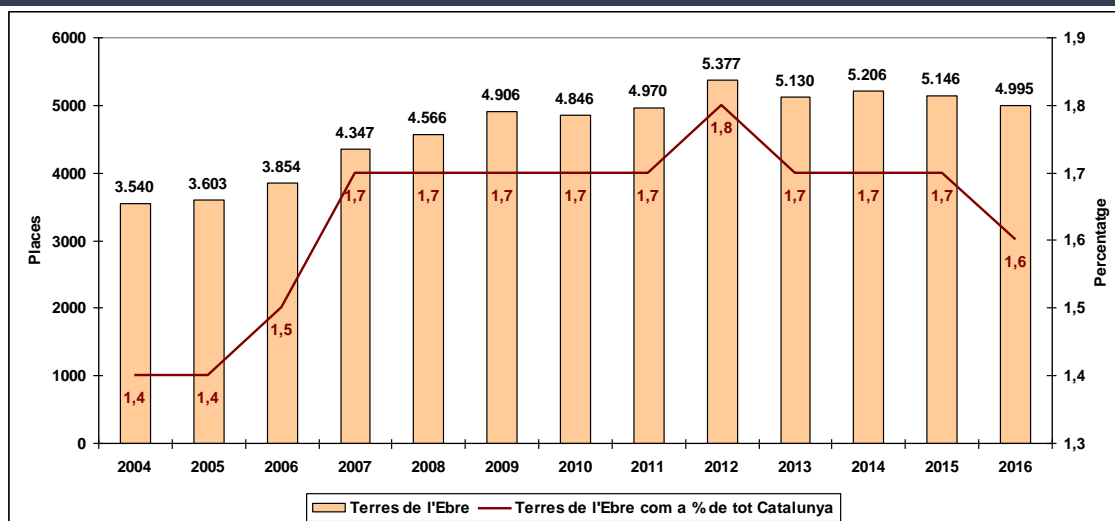
Taula 5.11. Evolució del nombre d'establiments de tota mena a les Terres de l'Ebre, les seves comarques i Catalunya

	Hotels	Places d'hotels	Càmpings	Places de càmpings	Turisme rural	Places de turisme rural	Total places turístiques
Baix Ebre							
2004	27	1.458	10	5.043	27	169	6.670
2007	31	2.074	8	4.305	32	192	6.571
2010	31	2.334	8	4.305	39	244	6.883
2015	35	2.626	4	4.119	45	289	7.034
2016	34	2.471	4	4.119	50	298	6.888
Montsià							
2004	30	1.626	7	2.399	26	256	4.281
2007	30	1.521	6	1.754	30	301	3.576
2010	31	1.576	5	1.514	30	301	3.391
2015	31	1.540	5	2.400	32	300	4.240
2016	31	1.532	5	2.400	32	300	4.232
Ribera d'Ebre							
2004	10	315	1	163	7	68	546
2007	12	354	1	163	11	87	604
2010	13	375	1	163	15	115	653
2015	14	402	2	333	15	110	845
2016	16	414	2	333	15	113	860
Terra Alta							
2004	10	297	1	335	16	149	781
2007	15	398	1	335	20	183	916
2010	15	561	2	354	22	193	1.108
2015	16	578	3	561	20	167	1.306
2016	16	578	3	561	20	167	1.306
Terres de l'Ebre							
2004	77	3.696	19	7.940	76	642	12.278
2007	88	4.347	16	6.557	93	763	11.667
2010	90	4.846	16	6.336	106	853	12.035
2015	96	5.146	14	7.413	112	866	13.425
2016	97	4.995	14	7.413	117	878	13.286
Catalunya							
2004	2.577	248.907	358	246.007	1.283	10.131	505.045
2007	2.671	261.548	344	235.838	1.777	13.629	511.015
2010	2.826	286.955	353	231.769	2.034	15.859	534.583
2015	2.941	306.691	348	268.842	2.367	18.737	594.270
2016	2.978	309.486	350	270.585	2.403	18.938	599.009

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

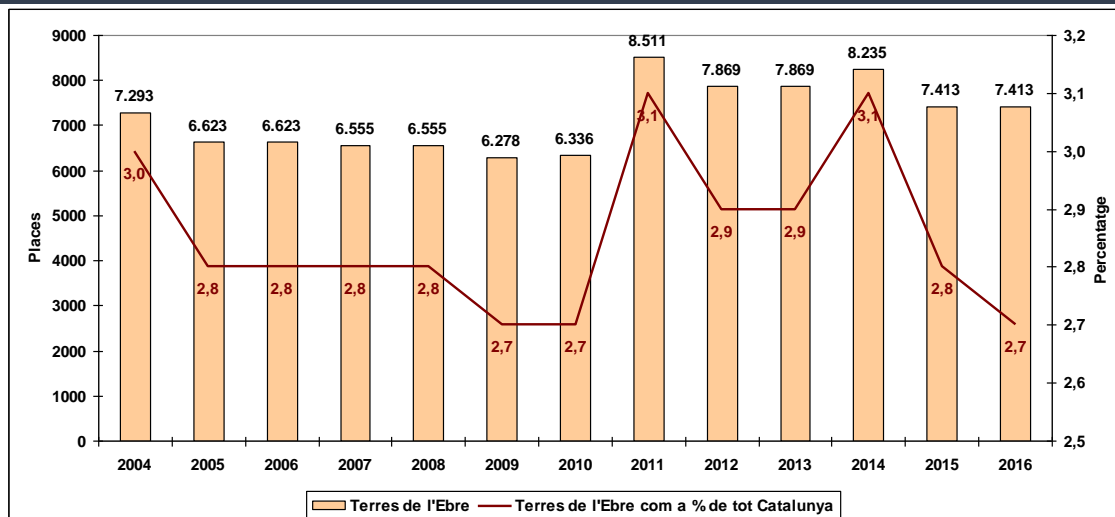
Visualment, l'evolució temporal que acabem de comentar la trobem en els gràfics (5.10 – 5.12). El gràfic 5.10 ens indica el nombre de places hoteleres juntament amb la seva posició relativa de Terres de l'Ebre pel que fa al conjunt de Catalunya. Els gràfics ens mostren el nombre de places i la posició relativa pel que fa a Catalunya de càmpings (gràfic 5.11) i allotjaments de turisme rural (gràfic 5.12). Hem deixat en els annexos els mateixos gràfics però referits al nombre d'establiments tant en valor absolut com en la posició relativa pel que fa al conjunt de Catalunya tant per a establiments hotelers com per a càmpings i establiments de turisme rural (annexos A5.12, A5.13 i A5.14).

Gràfic 5.10. Nombre de places hoteleres a Terres de l'Ebre i la seva posició relativa com a percentatge del total de Catalunya

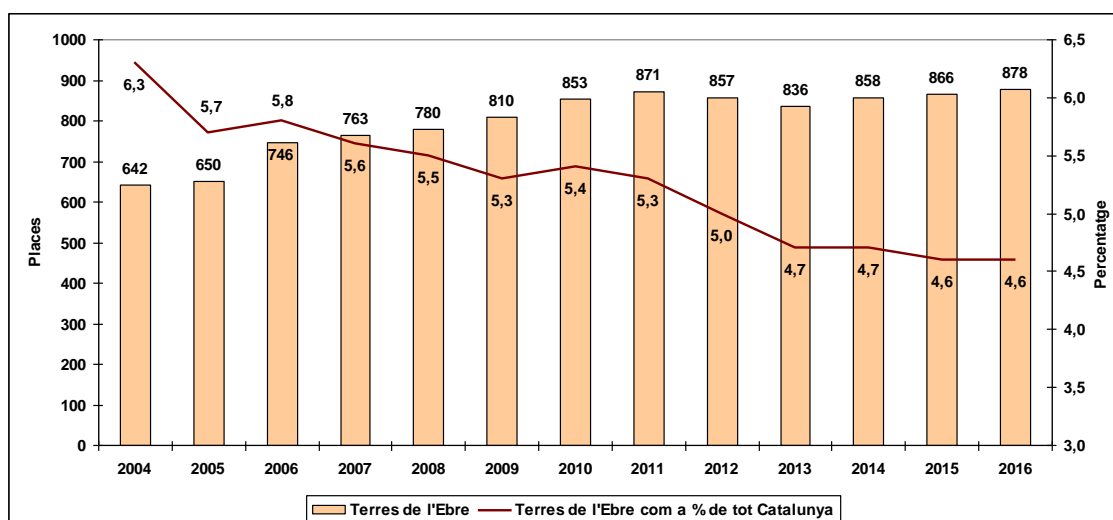
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

Gràfic 5.11. Nombre de places de càmping a Terres de l'Ebre i la seva posició relativa com a percentatge del total de Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

Gràfic 5.12. Nombre de places d'establiments de turisme rural a Terres de l'Ebre i la seva posició relativa com a percentatge del total de Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

Al gràfic 5.13 s'observa la distribució de la capacitat⁷ dels diversos establiments turístics segons les comarques que constitueixen Catalunya. Es pot apreciar que els càmpings tenen una posició predominant a les comarques de litoral i això és precisament el que ocorre a les comarques del Baix Ebre i del Montsià. A les altres dues comarques d'interior, en canvi, predominen les places de turisme rural i les hoteleres. Un altre aspecte que cal destacar és que la grandària mitjana dels establiments hotelers és sensiblement inferior al de la resta de Catalunya i que, les comarques amb més grandària mitjana són, precisament, les dues comarques litorals: el Baix Ebre i el Montsià. Exactament ocorre el mateix amb els càmpings, encara que en aquest cas els del Baix Ebre presenten una grandària considerablement superior a la mitjana catalana. No obstant això, la grandària mitjana dels establiments de turisme rural és molt semblant a la mitjana catalana a les quatre comarques que integren les Terres de l'Ebre, a excepció del Baix Ebre amb una grandària lleugerament inferior a la mitjana catalana (vegeu la taula 5.12).

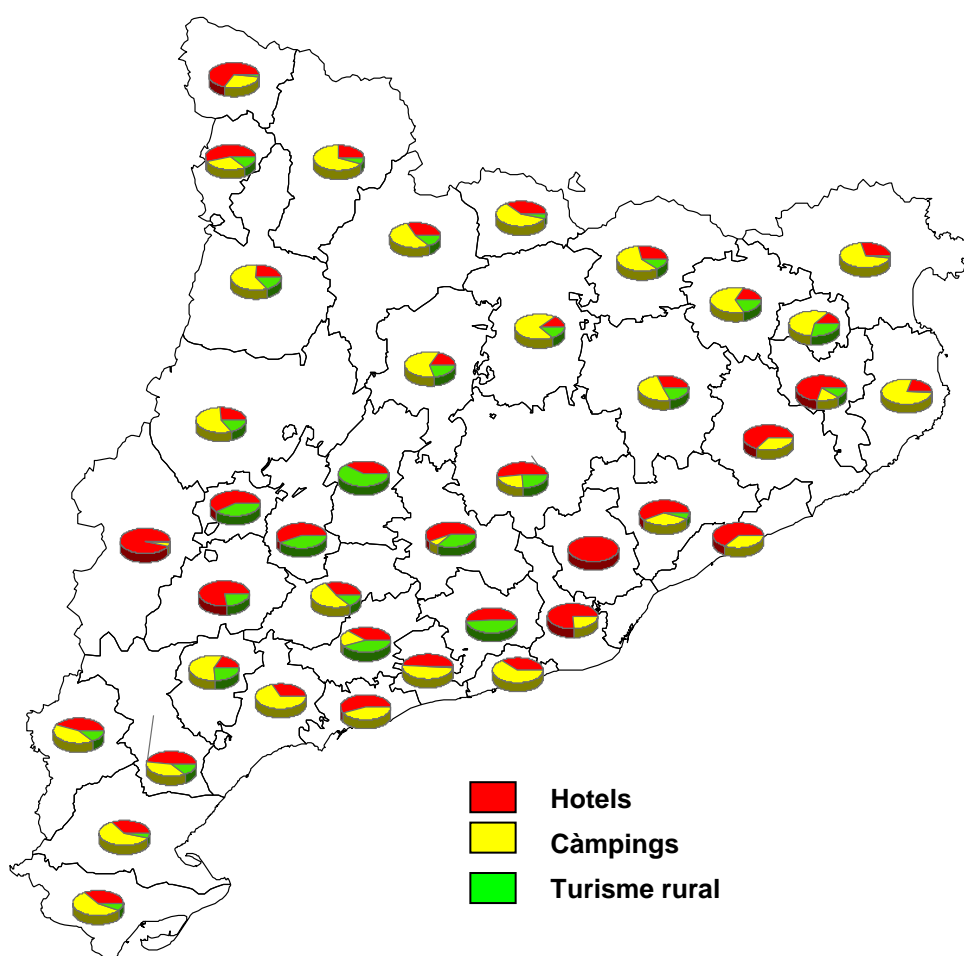
⁷ A l'annex A5.15 es pot observar la distribució per comarques del nombre de tota mena d'establiments turístics, 2016.

Taula 5.12. Oferta d'equipaments receptius de les comarques que integren la marca Terres de l'Ebre, 2016

	Hotels	Places d'hotels	Tamany mitjà	Càmpings	Places de càmpings	Tamany mitjà	Turisme rural	Places de turisme rural	Tamany mitjà
Baix Ebre	34	2.471	72,7	4	4.119	1.029,8	50	298	6,0
Montsià	31	1.532	49,4	5	2.400	480,0	32	300	9,4
Ribera d'Ebre	16	414	25,9	2	333	166,5	15	113	7,5
Terra Alta	16	578	36,1	3	561	187,0	20	167	8,4
Terres de l'Ebre	97	4.995	51,5	14	7.413	529,5	117	878	7,5
Total Catalunya	2.978	309.486	103,9	350	270.585	773,1	2.403	18.938	7,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

Gràfic 5.13. Distribució de la capacitat d'allotjament en tota mena d'establiments turístics per comarques, 2016

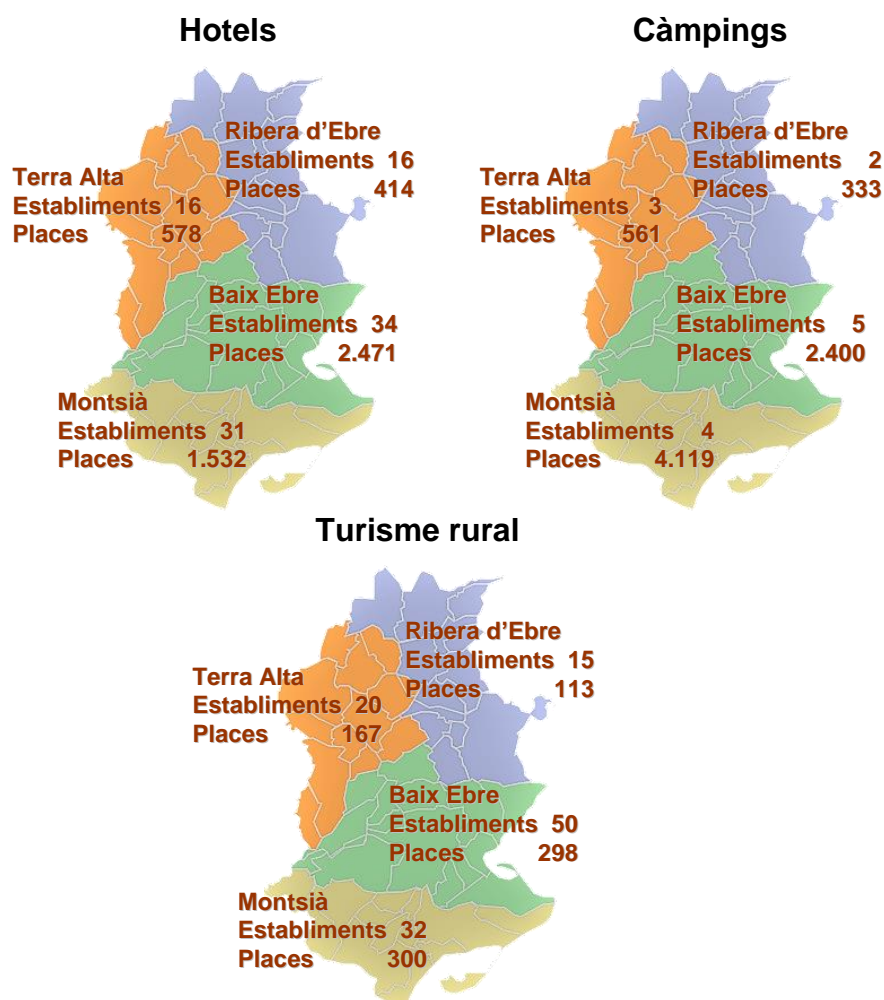

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

Als annexos A5.16 i A5.17 es constata el pes que té cada modalitat d'allotjament per a cadascuna de les comarques catalanes. Com ja hem constatat, predominen les places de càmping al Baix Ebre i al Montsià i les d'hotel a la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. No obstant això, atesa la petita grandària dels

establiments de turisme rural, aquests predominen en tres de les quatre comarques de l'Ebre pel que fa a nombre d'establiments. A la Ribera d'Ebre hi predomina el nombre d'establiments hotelers amb un percentatge molt similar al dels establiments rurals però lleugerament superior. El gràfic 5.14 ens mostra per a cada comarca, d'una manera gràfica, el nombre d'establiments turístics i les places. Com a complement a la taula 5.12, s'ha elaborat una altra taula (annex A5.18) que ens mostra la dimensió temporal dels establiments turístics en referència a la seva grandària mitjana.

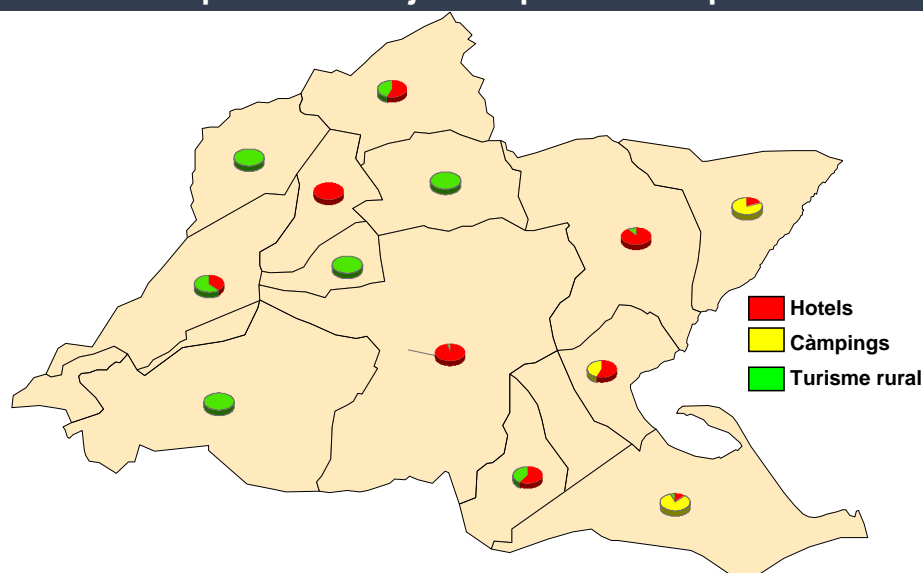
Gràfic 5.14. Capacitat d'allotjament per a cada comarca de les Terres de l'Ebre, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

En l'àmbit municipal la distribució de la capacitat d'allotjament pot observar-se en els gràfics 5.15, 5.16, 5.17 i 5.18⁸ per a cadascuna de les comarques de les Terres de l'Ebre. Als annexos A5.19 – A5.22 es presenten les taules amb el nombre d'establiments turístics i les places ofertades per a cadascun dels municipis que formen part de les quatre comarques considerades i la seva distribució gràfica als annexos A5.23 – A5.26. De tots aquests gràfics i taules en podem destacar els punts següents: 1) els càmpings es localitzen en municipis del litoral: l'Ametlla de Mar, l'Ampolla i Deltebre (Baix Ebre) i Alcanar i Amposta (Montsià). Són càmpings d'una elevada capacitat. A les comarques d'interior hi ha menys establiments de càmping i de grandària sensiblement inferior als del litoral; 2) els hotels es distribueixen d'una manera més uniforme però abunden a les ciutats (Tortosa o Amposta) i, una altra vegada, a les localitats de la costa, que són els de més capacitat. Igual que abans, a la resta de municipis els hotels solen ser de menor grandària; 3) els establiments de turisme rural es concentren en poblacions properes al delta de l'Ebre o als municipis de l'interior, especialment, als de la Terra Alta i la Ribera d'Ebre.

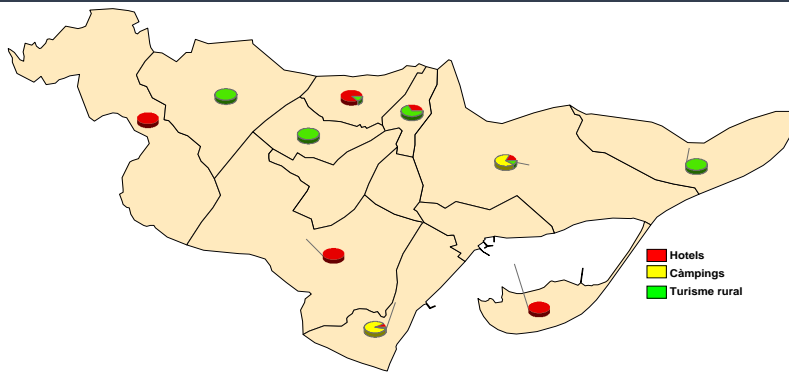
Gràfic 5.15. Capacitat d'allotjament per a municipis del Baix d'Ebre, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

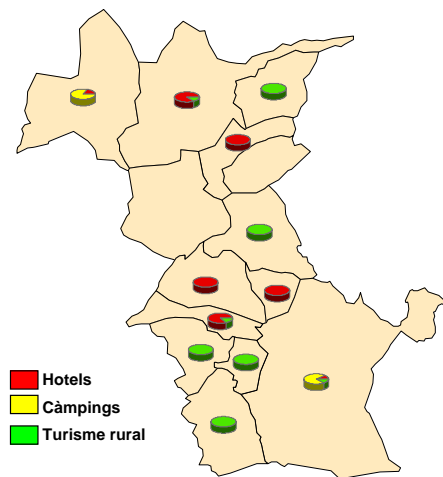
⁸ Als annexos A5.27 – A5.30 es poden veure les mateixes distribucions municipals però per nombre d'establiments turístics de tota mena.

Gràfic 5.16. Capacitat d'allotjament per a municipis del Montsià, 2016

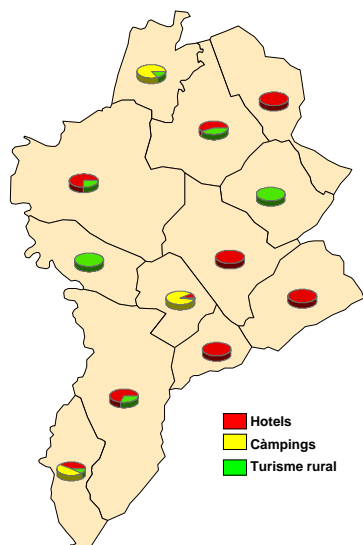
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Gràfic 5.17. Capacitat d'allotjament per a municipis de la Ribera d'Ebre, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

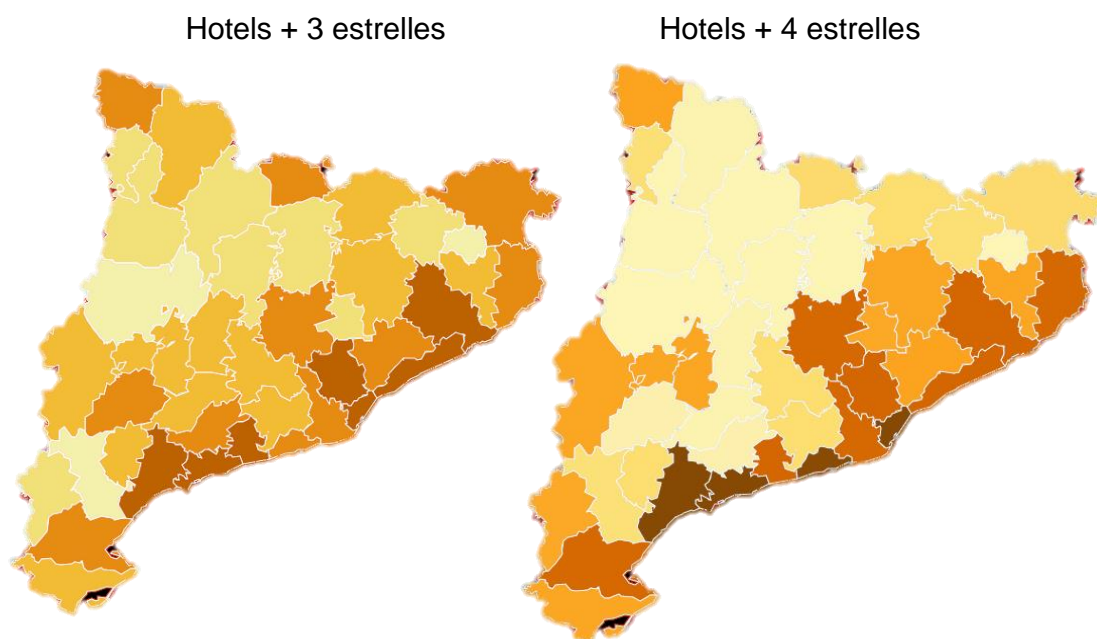
Gràfic 5.18. Capacitat d'allotjament per a municipis de la Terra Alta, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Per finalitzar aquest apartat, farem un breu comentari sobre la qualitat de les places hoteleres pel que fa al nombre d'estrelles d'aquests establiments. El gràfic 5.19 ens mostra visualment el que estem comentant: com més intensitat de color, millor és la qualitat dels establiments, és a dir, més estrelles obtenen i, a l'inrevés, com menys intensitat de color tenen, més gran és la presència d'hotels d'una o dos estrelles i pensions, i més petit el nombre de places d'establiments de categories superiors. En el gràfic 5.19, en el mapa de l'esquerra es representa el percentatge d'hotels de més de tres estrelles sobre el total de places hoteleres, mentre que en el de l'esquerra es representa el percentatge d'hotels de més de quatre estrelles també sobre el total de places hoteleres. Centrant-nos a les Terres de l'Ebre, com ja hem comentat anteriorment, són les comarques de la costa les que tenen hotels de més categoria i les d'interior les que tenen més places d'establiments d'una o dos estrelles o de pensions. Clarament es veu aquesta diferència: les dues comarques litorals presenten un color més fosc, que indica més qualitat i les de l'interior, un color més clar, que representa menys estrelles. Arribem a les mateixes conclusions si l'anàlisi la fem en l'àmbit municipal. En els annexos A5.31 i A5.32 es mostren, per comarques de les Terres de l'Ebre, el nombre de places segons la categoria dels establiments hotelers i el percentatge que representa cadascuna sobre el total.

Gràfic 5.19. Qualitat mitjana de les places en establiments hotelers. Comarques Catalunya, 2016⁹

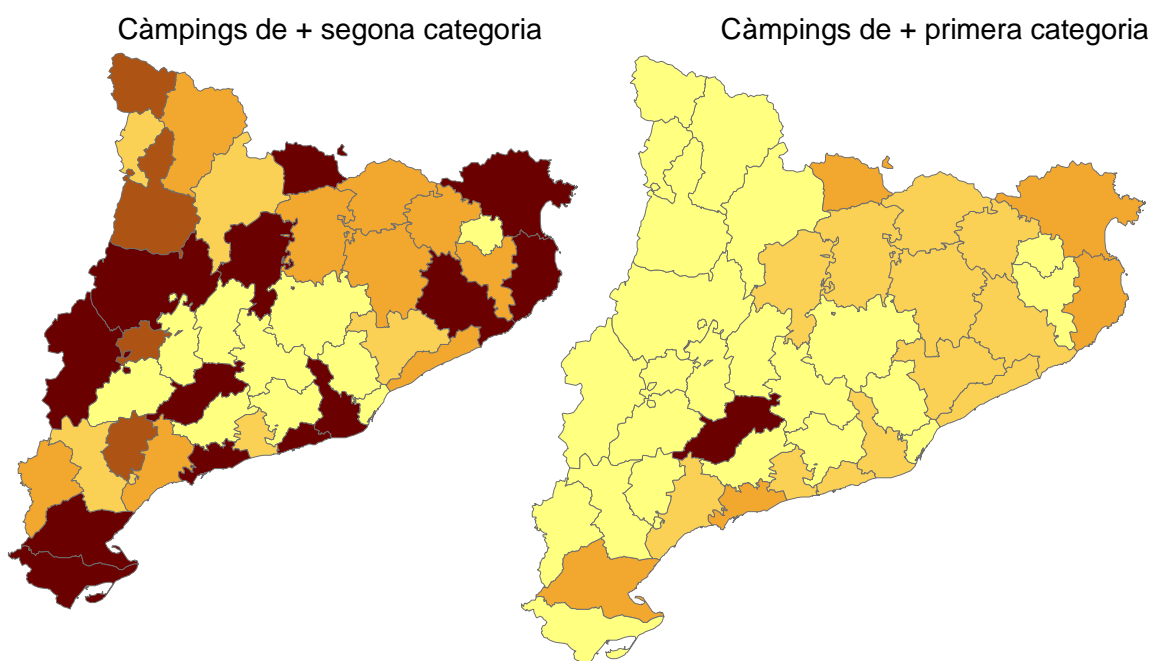

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Podríem fer una anàlisi similar sobre les places de càmping. En aquest cas les Terres de l'Ebre tenen una categoria semblant a la de la mitjana de les comarques catalanes. En el gràfic 5.20 s'han representat dos mapes que indiquen el percentatge de places de càmping de segona categoria o superior (mapa de l'esquerra) o de primera categoria o superior (mapa de la dreta). En tots dos mapes com més intensitat de color, més percentatge de places d'una categoria superior. Es pot comprovar com les dues comarques situades en el litoral tenen una intensitat de color més forta, que indica la presència de places de més categoria. De la mateixa forma que a les places hoteleres, els annexos A5.33 i A5.34 ens mostren els valors absoluts i els relatius de les diverses categories de càmping per a les comarques de Terres de l'Ebre.

⁹ Els annexos A5.31 i A5.32 ens mostren els valors absoluts i relatius dels establiments hotelers de les comarques de les Terres de l'Ebre.

Gràfic 5.20. Qualitat mitjana de les places en càmpings. Comarques Catalunya, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

5.4.2. Altres formes d'oferta

Per complementar la nostra anàlisi sobre l'oferta turística ens queda per veure la presència, cada vegada més important, d'un cert tipus d'oferta que està relacionada amb l'intercanvi de productes, l'allotjament per exemple, o amb algun tipus d'experiència turística en què hi pot haver, o no, una transacció econòmica. La forma més habitual de fer aquests intercanvis sol anar lligada a alguna plataforma tipus web. Estem parlant del turisme col·laboratiu. Moltes vegades aquest tipus de turisme es duu a terme en grans ciutats. Barcelona n'és un exemple d'això, o en llocs amb un gran atractiu turístic. No sembla que aquest sigui el cas de les Terres de l'Ebre, però no per això, aquest tipus de turisme va adquirint cada vegada més més presència a la marca pròpia Terres de l'Ebre. Inicialment aquest tipus de turisme consisteix en un intercanvi pur, per exemple, una habitació. Dos individus es posen d'acord i intercanvien l'habitació durant un període de temps determinat. Ateses les dificultats que moltes vegades planteja

aquesta modalitat, que coincideixin exactament els desitjos dels individus, ha fet que hagin començat a proliferar companyies i empreses especialitzades a oferir aquests serveis. És el cas, per exemple, d'Airbnb. Aquestes empreses s'estan convertint en veritables empreses globals, "nous gegants del negoci de la mobilitat", la principal funció de les quals deixa de ser purament col·laborativa i es converteixen en un tipus mixt entre l'oferta tradicional i l'oferta col·laborativa.

Nosaltres ens centrarem en tres d'aquestes plataformes, que són les que tenen més presència a les Terres de l'Ebre, com la ja comentada Airbnb i Homeexchange, que permeten allotjaments en una habitació, en habitació compartida o en una propietat sencera. Ambdues disposen d'una àmplia varietat d'oferta i la seva importància a les Terres de l'Ebre va augmentant considerablement. La tercera plataforma analitzada és Helpx, que permet l'allotjament gratuït en granges o tallers a canvi de treball voluntari.

La taula 5.13 ens mostra la presència d'aquestes plataformes en l'àmbit municipal. Amb diferència, la plataforma de més presència a les Terres de l'Ebre és Airbnb, que l'any 2016 va doblar l'oferta de places respecte de les de l'any anterior, però aquest 2017 les ha continuat incrementant notablement. Si observem detalladament la taula, veurem més presència d'Airbnb en localitats de la costa i en ciutats (l'Ametlla de Mar i Tortosa en són un exemple) i una presència molt discreta en municipis d'interior, especialment a la Terra Alta. Homeexchange té una presència molt limitada en un parell de localitats del Baix Ebre i del Montsià i la seva presència és nul·la a les dues comarques de l'interior. Al seu torn, Helpx ofereix menys places però amb una distribució més uniforme, tal com es pot comprovar a la taula 5.13. Finalment, en aquesta mateixa taula, hem calculat la relació entre les places tradicionals i les de la plataforma Airbnb —última columna de la taula que porta per títol (1). Com més elevat n'és el nombre, més gran és la presència de places de caire tradicional pel que fa a les d'Airbnb. Si aquest nombre és inferior a la unitat, vol dir que hi ha més places d'Airbnb que de les considerades com a tradicionals. Exemples d'aquest últim cas són poblacions com Paüls o la Galera, en què hi ha una forta presència d'aquest tipus de turisme considerat com un cas híbrid entre el turisme tradicional i el col·laboratiu. En la mateixa taula s'ha incorporat una columna amb el nombre

de places ofertes per la plataforma Airbnb corresponent a 2016, que posa de manifest el fort increment en l'oferta d'aquest tipus de places i, també, la inestabilitat de l'oferta, és a dir, hi ha places que s'ofereixen un any i al següent poden no oferir-se. Fins al moment no hi ha una regulació específica per a aquesta oferta però ja s'ha anunciat que s'engegarà aquesta normativa aquest mateix any, i està per veure l'efecte que tindrà aquesta regulació sobre el nombre de places. L'annex A5.35 ens mostra gràficament la relació que hem comentat —els colors més intensos indiquen un valor superior de la relació que apareix en la taula com (1).

Taula 5.13. Oferta de places i altres productes de turisme col·laboratiu, 2017

	Tradicionals	Homeexchange	helpx	airbnb (2016)	airbnb 2017	(1)
Aldea, l'	86		6	43	50	1,7
Aldover	8			10	10	0,8
Alfara de Carles	22			12	44	0,5
Ametlla de Mar, l'	3.264	18	4	782	2.054	1,6
Ampolla, l'	837	6	4	150	774	1,1
Benifallet	42		6	4	13	3,2
Camarles			8	114	154	
Deltebre	1.470			125	420	3,5
Paüls	18			15	41	0,4
Perelló, el	345	5	3	168	188	1,8
Roquetes	8		1	30	70	0,1
Tivenys	6			15	21	0,3
Tortosa	748	13	18	163	210	3,6
Xerta	34		2	38	28	1,2
Baix Ebre	6.888	42	52	1.669	4.077	1,7
Alcanar	1.777	4		134	713	2,5
Amposta	1.152	21	6	67	86	13,4
Freginals			2			
Galera, la	12			26	45	0,3
Godall				7	14	
Mas de Barberans	20			26	34	0,6
Masdenverge	46			42	60	0,8
Sant Carles de la Ràpita	903	28		125	456	2,0
Sant Jaume d'Enveja	44			2	148	0,3
Santa Bàrbara	105			18	43	2,4
Sénia, la	138			126	21	6,6
Ulldecona	35			4	23	1,5
Montsià	4.232	53	8	577	1.643	2,6
Ascó				4		
Benissanet	61			16	24	2,5
Flix	75			10	32	2,3
Garcia	8		3	10	33	0,2
Ginestar	4			48	34	0,1
Miravet	30			30	34	0,9
Móra d'Ebre	51			48	37	1,4
Móra la Nova	118			12		
Palma d'Ebre, la	9					
Rasquera	31			34	77	0,4
Riba-roja d'Ebre	237			4	14	16,9
Tivissa	177			4	40	4,4
Torre de l'Espanyol, la				8	2	0,0
Vinebre	59					
Ribera d'Ebre	860		3	228	327	2,6
Arnes	494			10	18	27,4
Batea	36					
Bot	218				15	14,5
Caseres	5					
Corbera d'Ebre	4			6	16	0,3
Fatarella, la	30					
Gandesa	103			5	24	4,3
Horta de Sant Joan	210		2	55	142	1,5
Pinell de Brai, el	20			6	6	3,3
Pobla de Massaluca, la	145					
Prat de Comte	6					
Vilalba dels Arcs	35					
Terra Alta	1.306		2	82	221	5,9
Terres de l'Ebre	13.286	95	65	2.556	6.268	2,1

Font: elaboració pròpia a partir de: homeexchange.com; helpx.com i aibnb.com. Gener 2018

5.5. Resultats i impactes territorials del turisme a les Terres de l'Ebre

En aquest apartat ens centrarem en tres aspectes relacionats d'alguna manera amb els impactes territorials del turisme: les taxes d'ocupació, la durada de les estades en els allotjaments turístics i la despesa declarada, i el nivell de satisfacció dels turistes.

5.5.1. Taxes d'ocupació

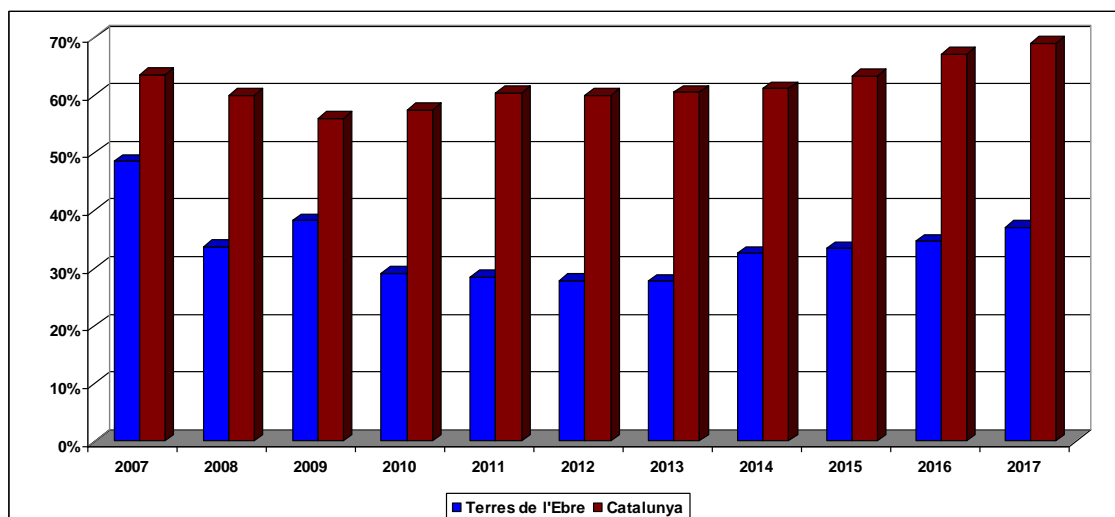
Començarem per les taxes d'ocupació i per això farem l'anàlisi utilitzant dues fonts d'informació diferents però que es complementen. Les dades proporcionades per l'Idescat ens permeten fer una comparació entre marques, però sobretot, ens permeten comparar la posició dels Terres de l'Ebre amb el total de Catalunya, i les dades proporcionades per l'Observatori Turístic CDTE ens permetran fer una comparació territorial dins de les Terres de l'Ebre.

Utilitzant les dades proporcionades per l'Idescat, que ens mostren els gràfics 5.21, 5.22 i 5.23, podem analitzar l'evolució temporal de les taxes d'ocupació tant per a Terres de l'Ebre com per al conjunt de Catalunya. En tots els casos, les taxes d'ocupació a Terres de l'Ebre són inferiors a les del conjunt de Catalunya, especialment per als hotels, encara que són els que presenten les taxes d'ocupació més elevades, i els que més s'acosten als valors mitjans catalans són els establiments de turisme rural, que a la seva vegada són els que presenten taxes d'ocupació inferiors, en valors absoluts.

En el primer dels gràfics comentats observem les taxes d'ocupació referents als establiments hotelers. El que ens indica és que tant Terres de l'Ebre com Catalunya en el seu conjunt han seguit la mateixa evolució tendencial: després d'assolir una taxa d'ocupació mínima el 2009, es produeix una recuperació gradual d'aquesta taxa que arriba fins a l'actualitat. Com hem comentat anteriorment, el valor de la taxa d'ocupació catalana és superior a la de Terres de l'Ebre i aconseguix una màxima diferència de gairebé 32 punts percentuals l'any 2016. Aquest 2017 aquesta bretxa s'ha reduït lleugerament fins a arribar a una diferència per sota dels 32 punts percentuals. Aquest fet ens indica que, encara que existeix una notable diferència entre Catalunya i Terres de l'Ebre,

disminueix lentament i ens mostra un creixement més gran d'aquesta taxa d'ocupació a les Terres de l'Ebre pel que fa a Catalunya.

Gràfic 5.21. Taxa d'ocupació dels establiments hotelers a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, anys 2007-2017

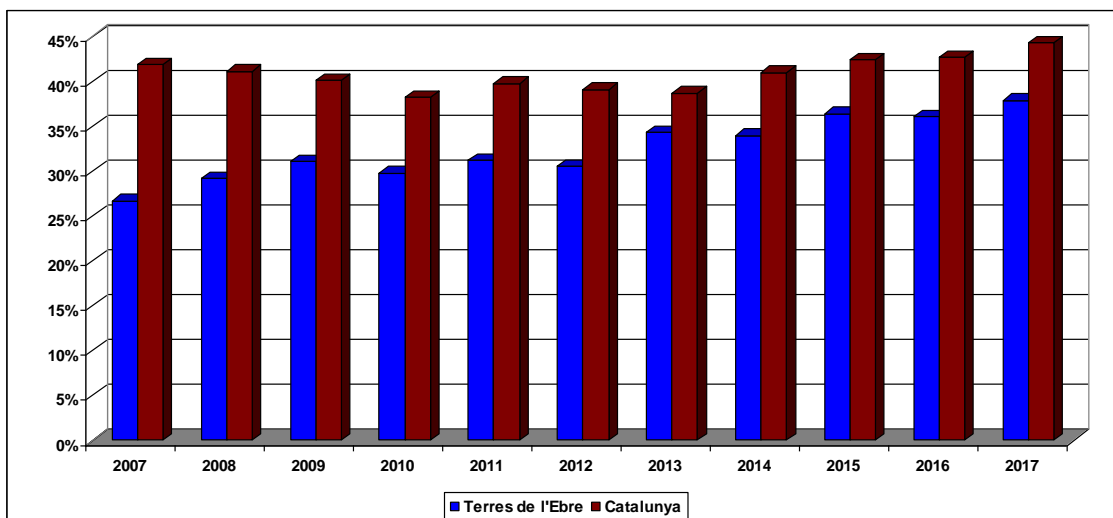

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Si fem referència als càmpings, veurem un comportament semblant al del cas anterior encara que una mica més irregular. Així, la diferència entre les taxes d'ocupació de Catalunya i Terres de l'Ebre és sensiblement inferior, un màxim d'uns 15 punts percentuals el 2007, que ha anat disminuint gradualment. Aquesta diferència va anar reduint-se gradualment fins a aconseguir un mínim de 4,4 punts el 2014, per anar incrementant-se lleugerament en anys posteriors fins a aconseguir una diferència de 6,6 punts l'any 2016, i es va reduir una altra vegada el 2017 fins a aconseguir els 6,4 punts percentuals de diferència.

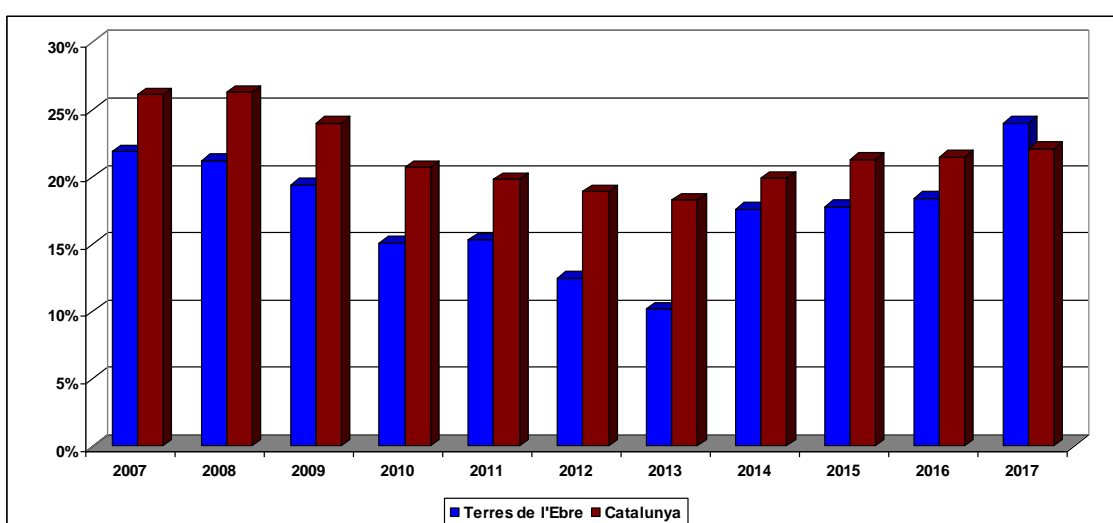
Finalment, fent referència als establiments de turisme rural, la diferència entre taxes d'ocupació és encara inferior i el comportament d'aquestes taxes és el millor, ja que el 2017 s'ha invertit la tendència i Terres de l'Ebre supera per primera vegada la taxa d'ocupació catalana.

Gràfic 5.22. Taxa d'ocupació dels càmpings a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, anys 2007-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Gràfic 5.23. Taxa d'ocupació dels establiments de turisme rural a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, anys 2007-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Segons les dades de l'Observatori Turístic CDTE, la taula 5.14 i l'annex A5.36, continuen sent els municipis del litoral els que presenten unes taxes d'ocupació més elevades globalment i per a qualsevol altre tipus d'establiment turístic, a excepció dels càmpings d'interior, que presenten una taxa d'ocupació lleugerament superior als de litoral, almenys per a l'estiu de 2017. Si ens centrem

a la zona litoral, els hotels són els que tenen taxes d'ocupació sensiblement superiors a la resta d'establiments turístics. Segueixen els càmpings, els apartaments i els establiments de turisme rural. En tots els casos, tal com es pot observar a la taula, s'han incrementat les taxes d'ocupació pel que fa al 2016 respecte al 2015 i que s'ha accentuat notablement el 2017 respecte a l'any anterior, ja que són els establiments d'apartaments els que mostren un increment més gran. A la zona interior s'observa el mateix ordre, encara que en aquest cas les taxes d'ocupació de hotels i càmpings presenten valors molt semblants. Respecte al 2016, els municipis de la zona d'interior també milloren la taxa d'ocupació especialment els apartaments i els càmpings amb taxes de creixement semblants.

Taula 5.14. Taxes d'ocupació als establiments turístics de les Terres de l'Ebre (zona litoral i interior), 2015-2017

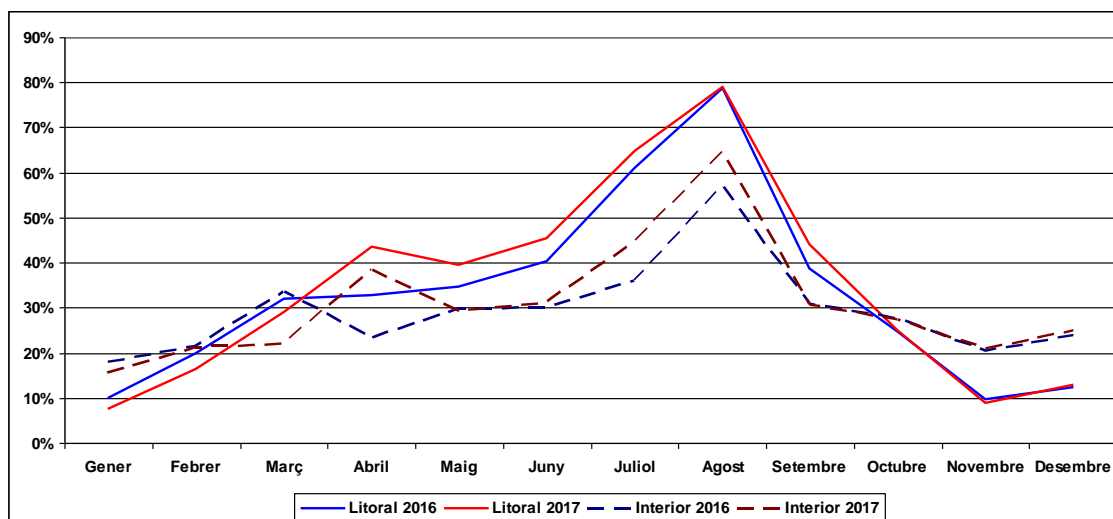
	Litoral				
	Hotels	Càmping	Apartaments	Turisme rural	Total
2015	56,4%	29,9%	26,3%	15,4%	37,8%
2016	57,5%	30,9%	28,1%	18,4%	39,3%
2017	62,5%	33,4%	33,4%	18,8%	42,4%
2016/2015	1,1%	1,0%	1,8%	3,0%	1,5%
2017/2016	8,7%	8,0%	18,8%	2,3%	7,9%
	Interior				
	Hotels	Càmping	Apartaments	Turisme rural	Total
2015	30,6%	30,0%	19,2%	14,8%	27,6%
2016	33,5%	30,9%	23,2%	15,6%	29,8%
2017	34,8%	36,6%	27,5%	16,2%	31,9%
2016/2015	2,9%	0,9%	4,0%	0,8%	2,2%
2017/2016	3,7%	18,5%	18,3%	3,8%	6,9%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Per concloure aquest apartat es mostren les evolucions mensuals d'aquestes taxes d'ocupació tant per al 2016 com per al 2017 i per a les zones d'interior i litoral. S'observa allò que ja hem comentat en un altre apartat d'aquest capítol, la forta estacionalitat de la variable analitzada que aconsegueix els seus màxims als mesos d'estiu. També s'observa un segon pic, molt menys pronunciat, durant els mesos de març i abril, que és quan es produeixen les vacances de Setmana Santa (vegeu el gràfic 5.24). Els apèndixs A5.37-A5.40 ens mostren

l'estacionalitat de les taxes d'ocupació per a cadascun dels diversos establiments turístics.

Gràfic 5.24. Taxes d'ocupació per a tota mena d'establiments turístics de les Terres de l'Ebre (zona litoral i interior), 2016-2017

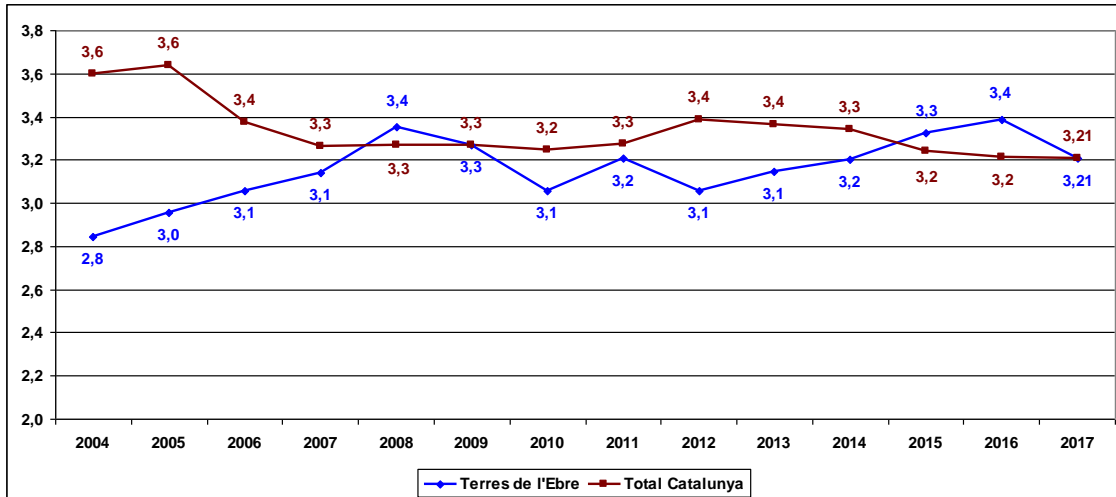

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

5.5.2. Durada de les estades

L'any 2015 les estades a les Terres de l'Ebre en el seu conjunt ja van superar les de Catalunya. L'any 2016 aquesta tendència es va mantenir però el 2017 ha desaparegut, i presenta valors coincidents, vegeu el gràfic 5.25. Per als diversos establiments turístics, vegeu els annexos A5.41-A5.43. En aquests annexos s'observa que per als establiments hotelers l'estada mitjana s'ha mantingut constant a Terres de l'Ebre respecte a l'any anterior i que continua sent superior a la mitjana catalana. En els establiments de càmping aquesta taxa disminueix i acaba coincidint amb la catalana, mentre que en els establiments de turisme rural també decreix l'estada mitjana respecte el 2016 però continua sent superior a la de la resta de Catalunya.

Gràfic 5.25. Durada de les estades en tota mena d'establiments turístics de les Terres de l'Ebre en relació amb la tendència catalana, 2004-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Si ara tornem a les dades proporcionades pel Observatori de Turisme CDTE per analitzar la durada de les estades a les zones d'interior i litoral de l'estiu de 2017 comparades amb les de l'estiu de 2016 (taula 5.15), observem com s'ha produït un petit increment, a la zona litoral, als hotels, als càmpings i als establiments de turisme rural. Com a contrast a aquests resultats, els càmpings i sobretot els apartaments van experimentar una caiguda considerable en la durada de les seves estades i, com a conseqüència d'aquest fet, s'ha reduït l'estada mitjana global en 0,05 dies. A la zona interior es va produir una reculada en la durada de les estades, es va mantenir estable en els establiments hotelers i es va incrementar en càmpings i en establiments de turisme rural. Com a conseqüència d'aquestes variacions, l'estada mitjana global s'ha incrementat en 0,12 dies, i ha revertit la tendència de l'any anterior.

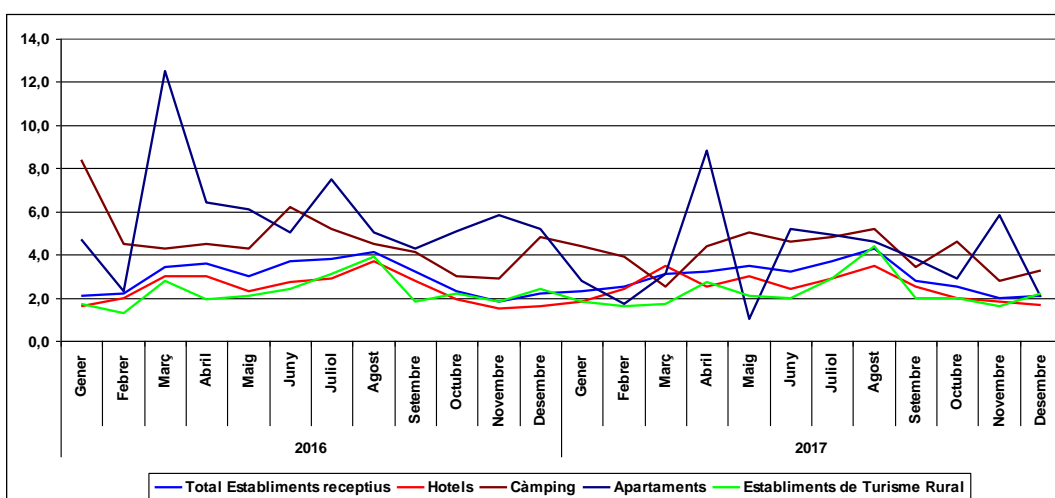
Taula 5.15. Durada de les estades en d'establiment turístics de les Terres de l'Ebre (zona litoral i zona interior), 2016 i 2017

	Litoral				Total
	Hotels	Càmping	Apartaments	Turisme rural	
2015	2,75	4,99	4,70	2,49	3,53
2016	2,71	4,61	5,18	2,55	3,39
2017	2,72	4,47	3,18	2,59	3,34
2016/2015	-0,01	-0,08	0,10	0,03	-0,04
2017/2016	0,01	-0,14	-2,00	0,04	-0,05
	Interior				Total
	Hotels	Càmping	Apartaments	Turisme rural	
2015	1,81	3,26	3,53	2,48	2,06
2016	1,84	3,14	3,38	2,27	2,05
2017	1,84	3,80	3,07	2,48	2,17
2016/2015	0,01	-0,03	-0,04	-0,08	-0,01
2017/2016	0,00	0,66	-0,31	0,21	0,12

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

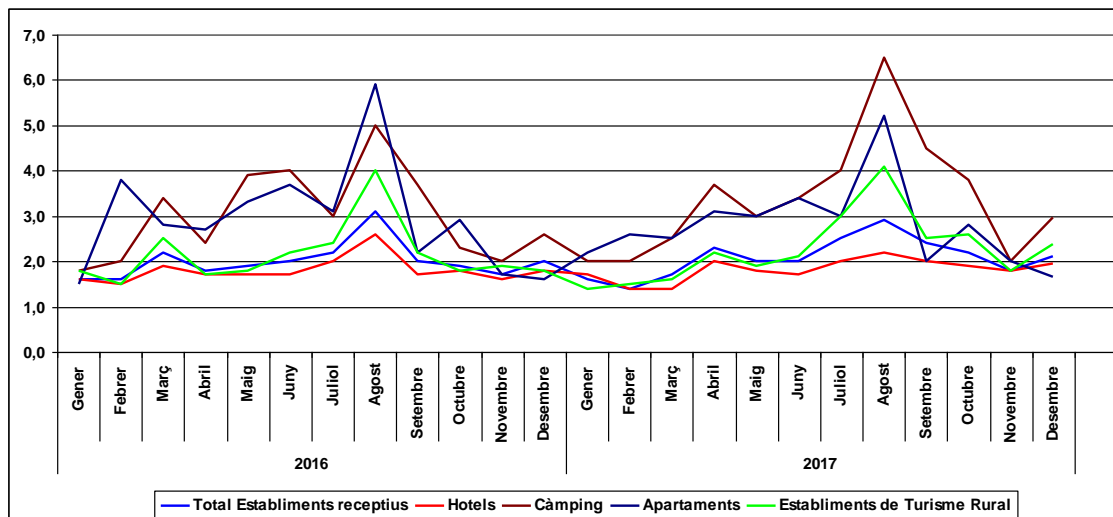
Finalment, els gràfics 5.26 i 5.27 ens permeten observar les fluctuacions mensuals tant per a la zona litoral com per la zona interior, segons la tipologia d'establiment turístic, i per als anys 2016 i 2017 la durada de les estades, cosa que permet comparar anys i establiments. Els allotjaments que presenten estades més perllongades són els apartaments, amb marcades fluctuacions al llarg de l'any, seguit pels càmpings. Els altres tipus d'establiments presenten durades més curtes però amb un comportament més estable al llarg de l'any. En tots els casos s'observa l'estacionalitat anteriorment comentada.

Gràfic 5.26. Durada de les estades en establiments turístics de les Terres de l'Ebre (zona litoral), 2016 i 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Gràfic 5.27. Durada de les estades en establiments turístics de les Terres de l'Ebre (zona interior), 2016 i 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

5.5.3. Despesa i satisfacció dels turistes

En analitzar l'impacte que té el turisme sobre un determinat territori, un aspecte clau és el que fa referència a la despesa turística, ja que ens permet obtenir una primera aproximació de l'impacte econòmic sobre la zona estudiada. Un altre aspecte de vital importància i que està molt correlacionat amb l'anterior és el nivell de satisfacció dels turistes. Desafortunadament, l'Idescat només proporciona aquestes dades per a turistes espanyols (demanda domèstica) i fins a l'any 2009. Per això, per saber una mica més sobre aquests dos aspectes que considerem com a fonamentals ens hem de referir, una vegada més, a l'informe elaborat pel Observatori Turístic CDTE sobre la caracterització de la demanda turística durant l'estiu de 2017. Aquest informe ens presenta resultats tant pel que fa a la despesa com a la satisfacció dels turistes però, això sí, només per a l'estiu de 2016 i anys anteriors i per la primavera-tardor de 2017. Utilitzant la mateixa metodologia s'han elaborat els informes d'anys anteriors que ens permetran fer comparacions temporals entre resultats.

Així, la despesa mitjana de l'estada dels turistes d'estiu (juny-setembre) a les Terres de l'Ebre durant el període de temps entre els anys 2014 i 2016 està reflectida a la taula 5.16. D'aquesta taula en podem treure tres conclusions bàsiques: 1) la despesa mitjana per persona, a l'estiu de 2016, és de 129 euros, valor molt semblat al dels exercicis anteriors. En aquest cas, a l'estiu de 2016, s'ha produït una lleugera reculada en la despesa i s'ha aconseguit el mateix nivell assolit el 2014. Com ja hem comentat anteriorment, aquest any s'ha dut a terme l'enquesta durant la primavera i la tardor, fet que ens donava un perfil diferenciat pel que fa al d'anys anterior, que tenia lloc durant la temporada estival, i s'obtenia un perfil en què predominava la classe mitjana i mitjana alta, que es tradueix en una despesa més gran, tal com posa de manifest la taula 5.16 amb una despesa mitjana per persona de 151 euros; 2) El rang de despesa més freqüent és el de menys de 200 euros per persona durant la seva estada a les Terres de l'Ebre (la despesa no inclou ni les despeses d'allotjament ni el transport), i es repeteixen els resultats obtinguts el 2016, 2015 i 2014; 3) Només una mica més de l'1,7% fa una despesa per sobre dels 500 euros.

Taula 5.16. Despesa mitjana de l'estada dels turistes d'estiu a les Terres de l'Ebre, 2014-2016

	Turistes 2014	Turistes 2015	Turistes 2016	Primavera Tardor 2017
Menys de 200 euros	64,0%	63,1%	56,3%	40,2%
De 200 a 300 euros	6,1%	4,7%	5,3%	4,1%
De 301 a 500 euros	2,1%	5,0%	2,9%	2,2%
De 501 a 900 euros	0,7%	0,7%	1,0%	0,5%
De 901 a 1.000 euros	0,2%	0,1%	0,2%	0,3%
Més de 1.001 euros	0,1%	0,1%	0,0%	0,9%
Ns/Nc	26,4%	26,3%	34,2%	51,8%
Mitjana per persona	129 €	131 €	129 €	151 €

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

Quant a altres aspectes relacionats amb la destinació i la valoració del destí (escala de l'1 al 5), podem destacar els punts següents: 1) quan la valoració de la destinació, en una escala de l'1 al 5 (vegeu la taula 5.17), destaca l'alt grau de satisfacció general amb una puntuació de 4,0 punts, però inferior a la d'estius d'anys anteriors. Això ens indica que les persones que ens visiten durant els períodes de primavera i tardor tenen un caràcter més crític que els que ho fan durant l'estiu. És probable que una possible explicació a aquest fet sigui que el grau de coneixement de la zona és molt superior, per això es pot ser més crític

amb el que ja es coneix. 2) els aspectes més ben valorats són els relacionats amb la naturalesa i l'amabilitat de la gent i, igual que en estius anteriors, l'aspecte pitjor valorat fa referència al transport públic.

Taula 5.17. Valoració de diversos aspectes de la destinació dels turistes d'estiu a les Terres de l'Ebre, 2014-2017. Valoració: 1 (molt deficient) i 5 (excel·lent)

	2014	2015	2016	2017
Neteja de les àrees públiques	4,2	4,2	4,2	3,9
Seguretat	4,8	4,6	4,4	4,2
Amabilitat de la gent	4,8	4,6	4,6	4,4
Servei d'allotjament	-	4,5	4,4	4,3
Transports públics	3,9	3,5	3,1	3,3
Facilitats per als vianants	4,7	4,5	4,4	3,8
Entreteniment i vida nocturna	4,1	4,1	4,1	3,3
Zones verdes i naturalesa	4,7	4,6	4,6	4,5
Neteja de les platges i el mar	4,0	3,9	4,1	3,6
Equipaments de les platges	4,0	4,0	4,1	3,4
Senyalització	4,2	4,2	4,1	3,8
Relació qualitat/preu	4,2	4,2	4,2	4,0
Grau de satisfacció general	4,5	4,5	4,5	4,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

5.6. Conclusions

Ningú posa en dubte el gran potencial i el poder d'atracció turística de les Terres de l'Ebre, ja que disposen d'una gran varietat de recursos i possibilitats que fan que sigui una destinació apta per a diversos perfils turístics. Es tracta d'un territori amb possibilitats per a famílies; per als qui busquen descans; per a excursionistes; per als més interessats en la cultura; per als amants de sol i platja; per als qui busquen contacte directe amb la naturalesa o per als qui busquen noves sensacions gastronòmiques, per esmentar-ne només alguns dels atractius.

Dins d'aquesta àmplia gamma d'atractius podríem anomenar-ne alguns:

- Una àmplia i variada riquesa natural: Parc Natural del Delta de l'Ebre; Parc Natural dels Ports; Xarxa d'Espais Protegits d'Interès Natural o una llarga extensió de platges molt poc massificades que van des d'Alcanar fins a l'Ametlla de Mar.

- Una àmplia riquesa patrimonial: monuments medievals, castells, fortificacions...; pintures rupestres de l'Arc Mediterrani declarades Patrimoni de la Humanitat; monuments de la prehistòria i època antiga o el Patrimoni Històric de Tortosa.
- Altres recursos com ara l'enoturisme o una rica gastronomia.

Tot això fa d'aquest territori un espai altament atractiu per al turisme; no obstant això, ocupa una posició molt discreta dins de les marques turístiques en les quals es divideix Catalunya, almenys pel que fa a visitants i pernoctacions.

En aquest capítol hem intentat analitzar l'evolució de la marca turística Terres de l'Ebre centrant-nos en diversos aspectes que considerem rellevants: el moviment turístic durant l'any 2017; les característiques específiques del turisme d'estiu; l'oferta, tant la tradicional i la seva qualitat, com les noves formes de "fer turisme", que últimament van guanyant en importància i en significació; altres aspectes més lligats als impactes territorials, per finalitzar amb la satisfacció declarada per les persones que han visitat aquesta destinació anomenada Terres de l'Ebre. No es tracta solament de fer una anàlisi descriptiva de les dades sinó també, a partir de les quals, obtenir informació útil per a la millora de la destinació, per explorar noves oportunitats, per potenciar-ne les virtuts, per consolidar allò que ja funciona correctament o per desenvolupar noves línies d'actuació.

El moviment turístic ha experimentat un creixement més o menys constant al llarg d'aquests últims anys tant pel que fa a visitants com a pernoctacions. Han existit algunes fluctuacions degudes segurament a l'efecte de la crisi econòmica que s'ha experimentat tant nacionalment com a Europa (principals mercats de la destinació) i que sembla que comencen a remetre. Això ocorre en establiments turístics de tota mena tant en valors absoluts com en valors relatius, que indiquen el pes de la marca Terres de l'Ebre pel que fa a Catalunya en el seu conjunt. Aquesta posició relativa és un punt feble de la marca Terres de l'Ebre, especialment acusada en el sector hotelier i no tant en els altres dos sectors, que

presenten posicions relatives similars encara que lleugerament superior en el sector del turisme rural. Pel que fa a l'any 2016, la posició relativa dels Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya no ha variat en la seva globalitat ni en els establiments hotelers i ha experimentat una lleugera millora en els càmpings i en els establiments de turisme rural, pel que fa a viatgers. Pel que fa a l'any anterior, ha crescut el nombre de viatgers sensiblement superior al de la mitjana catalana, especialment en el sector de turisme rural que va tenir un creixement del 36,5% molt superior al 10,3% del total de Catalunya; el sector del càmping ha presentat creixements sensiblement superiors (19,5% enfront d'un 10,2 del total) i és el sector hotelier on s'obté un creixement menor: el 3,6% amb un valor molt similar al del conjunt de Catalunya. Aquest comportament és més irregular en el cas de les pernoctacions.

Una altra característica fa referència a l'alta estacionalitat tant per als mercats domèstics com per al mercat estranger i tant per al litoral com per a la zona interior. El mercat espanyol continua recuperant posicions respecte de l'any anterior i destaca, especialment, el mercat català, que té una forta dependència del mercat barceloní. En l'àmbit internacional continua predominant clarament el mercat francès, en el qual hi ha una forta dependència, ja que representa més del 40% de tots els turistes estrangers. També cal destacar que, respecte a 2016, se n'ha incrementat la presència i, per tant, la importància relativa dels turistes alemanys i holandesos.

Existència d'una oferta poc desenvolupada amb un pes pel que fa a Catalunya molt poc d'acord amb les seves característiques territorials, encara que amb un continuat creixement tant d'establiments com de places però a un ritme inferior al de la resta de Catalunya. Una qualitat dels establiments hotelers relativament baixa, ja que hi predominen els d'una o dos estrelles i les pensions. Aquesta qualitat no coincideix amb altres destinacions de costa de la resta de Catalunya, on predominen els establiments de categoria superior. Existència d'una presència cada vegada superior de modalitats d'oferta considerades com no tradicionals. La presència de plataformes com Airbnb n'ha confirmat el creixement exponencial però caldrà veure l'efecte de la implantació de mesures reguladores anunciades per a aquest 2018.

A diferència d'altres anys, aquest any s'ha dut a terme un procés d'enquesta per part de l'Observatori Turístic de la Costa Daurada i Terres de l'Ebre per conèixer el perfil del visitant durant períodes de temps fora de la temporada estival. Com era d'esperar, el perfil que s'ha obtingut és el d'una persona de més de 65 anys, que viatja en parella i ho fa majoritàriament en vehicle particular encara que també són importants els desplaçaments en autocar. Es tracta d'una persona d'origen català (principalment de Barcelona). Si vingués de l'estranger predominarien els francesos i si ho fes de la resta de l'Estat, provindria de les dues comunitats autònomes limítrofes amb la catalana. Hi faria una estada mitjana de 4,7 nits encara que predominen les estades curtes, d'una o dues nits. Aproximadament el 70% dels turistes ja coneixen Terres de l'Ebre i aprofiten la seva estada per fer activitats relacionades amb la cultura, passejar o relaxar-se. Procedeixen d'una classe social entre mitjana i mitjana alta i fan una despesa de 151 euros, sensiblement superior a la d'estiu de 2016.

Terres de l'Ebre és una destinació altament valorada pels visitants i, a més, aquesta estimació es manté any rere any, i indica un alt grau de satisfacció tant de la destinació com de les seves gents i dels recursos que ofereix.

En definitiva, ens trobem davant d'una destinació turística que dóna una àmplia varietat de recursos i possibilitats que la fan apta per a una gran diversitat de perfils turístics, tot i que, no obstant això, està poc desenvolupada, però presenta una alta capacitat de desenvolupament. L'aposta és clara per les noves xarxes de turisme col·laboratiu que hem esmentat en aquest mateix capítol, s'anticipa i es posiciona per davant d'altres destinacions turístiques per aconseguir un clar avantatge competitiu; cal aprofitar i desenvolupar nous productes turístics que estan emergint com poden ser, per exemple, el relacionat amb l'enoturisme o la gastronomia de qualitat així com una aposta clara pel turisme més urbà. Com remarca el mateix Pla Estratègic Empresarial i per a l'Ocupació de les Terres de l'Ebre (PEEOTE), es tracta d'un territori amb debilitats i necessitats però amb elements de futur i oportunitats.

A5.1. Marques turístiques de Catalunya i les seves comarques, 2017

Marca	Comarques	
Barcelona	Barcelonès	
Costa Brava	Alt Empordà Baix Empordà Gironès	Pla de l'Estany Selva
Costa Daurada	Alt Camp Baix Camp Baix Penedès	Conca de Barberà Priorat Tarragonès
Costa Barcelona	Alt Penedès Baix Llobregat Garraf	Maresme Vallès Occidental Vallès Oriental
Paisatges Barcelona	Anoia Bages	Moianès Osona
Pirineus	Alt Urgell Alta Ribagorça Berguedà Cerdanya Garrotxa	Pallars Jussà Pallars Sobirà Ripollès Solsonès
Terres de Lleida	Garrigues Noguera Pla d'Urgell	
Terres de l'Ebre	Baix Ebre Montsià	Ribera d'Ebre Terra Alta
Aran	Val d'Aran	

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.2. Comarques i municipis que formen part de la marca Terres de l'Ebre

Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Aldea, l'	Alcanar	Ascó	Arnes
Aldover	Amposta	Benissanet	Batea
Alfara de Carles	Freginals	Flix	Bot
Ametlla de Mar, l'	Galera, la	Garcia	Caseres
Ampolla, l'	Godall	Ginestar	Corbera d'Ebre
Benifallet	Mas de Barberans	Miravet	Fatarella, la
Camarles	Masdenverge	Móra d'Ebre	Gandesa
Deltebre	Sant Carles de la Ràpita	Móra la Nova	Horta de Sant Joan
Paüls	Sant Jaume d'Enveja	Palma d'Ebre, la	Pinell de Brai, el
Perelló, el	Santa Bàrbara	Rasquera	Pobla de Massaluca, la
Roquetes	Sénia, la	Riba-roja d'Ebre	Prat de Comte
Tivenys	Ulldecona	Tivissa	Vilalba dels Arcs
Tortosa		Torre de l'Espanyol, la	
Xerta		Vinebre	

Font: elaboració pròpia

A5.3. Viatgers a les marques turístiques de Catalunya. Percentatge de variació de 2017 respecte a 2016 (%)

	Total	Hotels	Càmping	Turisme rural
Total viatgers	4,3%	3,2%	10,2%	10,3%
Barcelona	2,5%	2,5%	-	-
Catalunya Central/Paisatges Barcelona	11,9%	13,0%	3,7%	13,8%
Costa Brava	3,2%	0,6%	9,5%	21,0%
Costa Daurada	9,5%	8,1%	14,3%	3,4%
Costa Barcelona	1,8%	0,9%	7,6%	5,8%
Pirineus	9,6%	12,3%	6,0%	6,7%
Terres de Lleida	5,9%	12,4%	-	-9,8%
Terres de l'Ebre	8,5%	3,6%	19,5%	36,5%
Val d'Aran	3,6%	3,9%	-0,8%	-

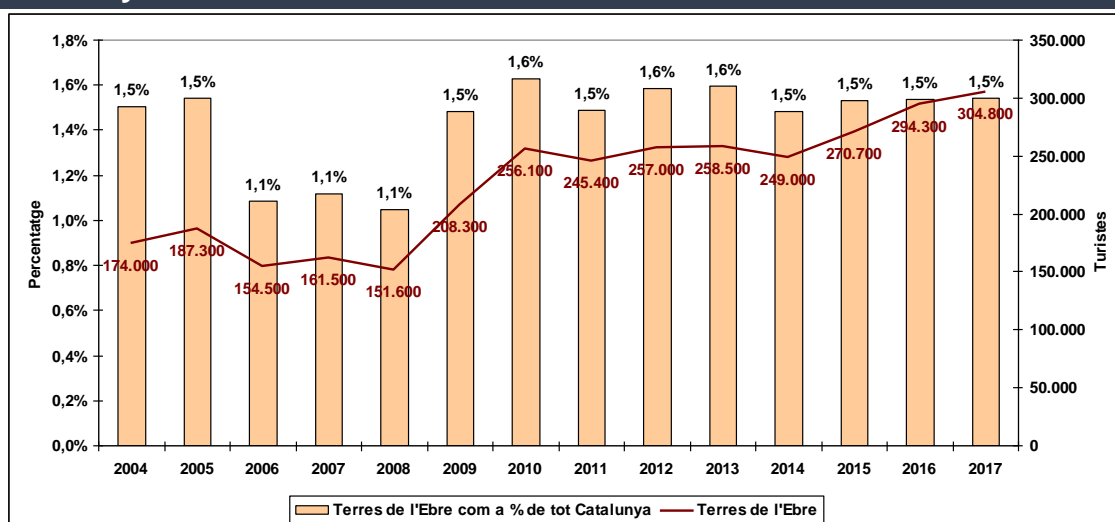
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Dades provisionals (febrer 2017)

A5.4. Pernoctacions a les marques turístiques de Catalunya. Percentatge de variació de 2017 respecte a 2016 (%)

	Total	Hotels	Càmping	Turisme rural
Total pernoctacions	4,10%	3,11%	7,43%	6,01%
Barcelona	0,77%	0,77%	-	-
Catalunya Central/Paisatges Barcelona	15,87%	19,44%	3,37%	14,43%
Costa Brava	1,65%	-2,00%	7,41%	10,09%
Costa Daurada	7,87%	8,51%	6,64%	3,41%
Costa Barcelona	7,59%	7,64%	7,87%	-5,09%
Pirineus	7,53%	7,92%	8,53%	3,63%
Terres de Lleida	-1,65%	11,14%	-	-9,03%
Terres de l'Ebre	2,98%	-2,39%	9,19%	28,50%
Val d'Aran	1,46%	1,29%	3,65%	-

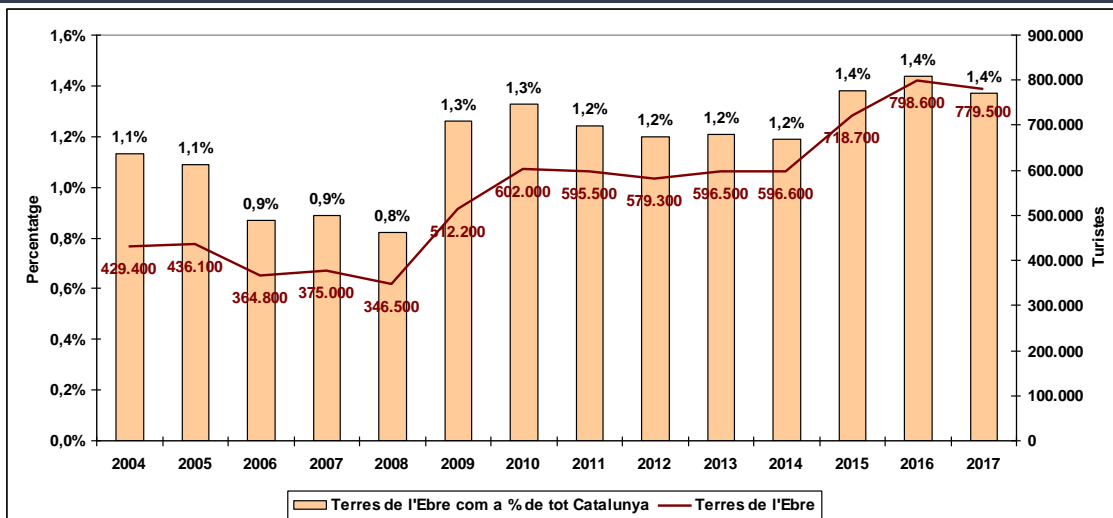
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Dades provisionals (febrer 2017)

A5.5. Arribades a les Terres de l'Ebre en establiments hotelers. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

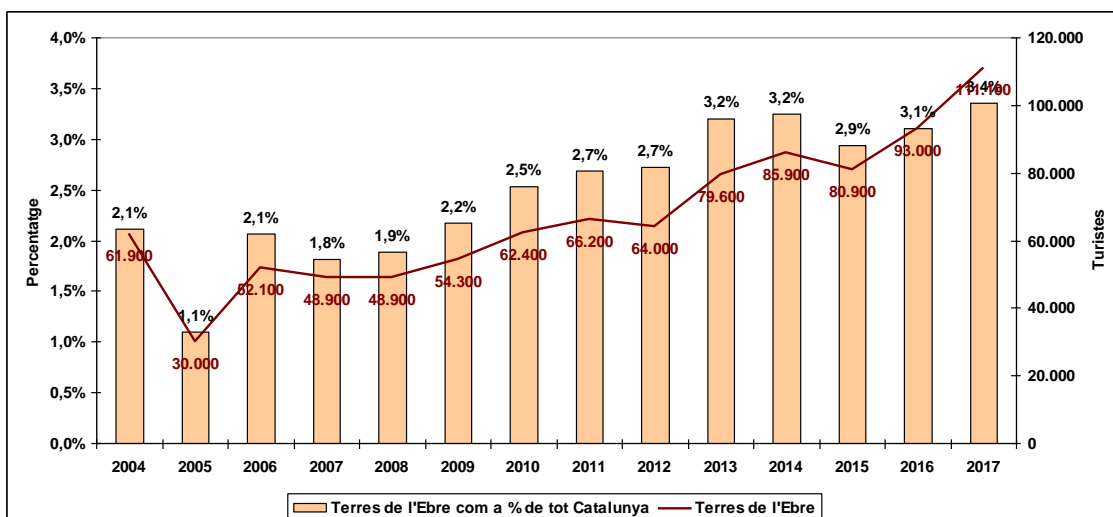
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

A5.6. Pernoctacions a les Terres de l'Ebre en establiments hotelers. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

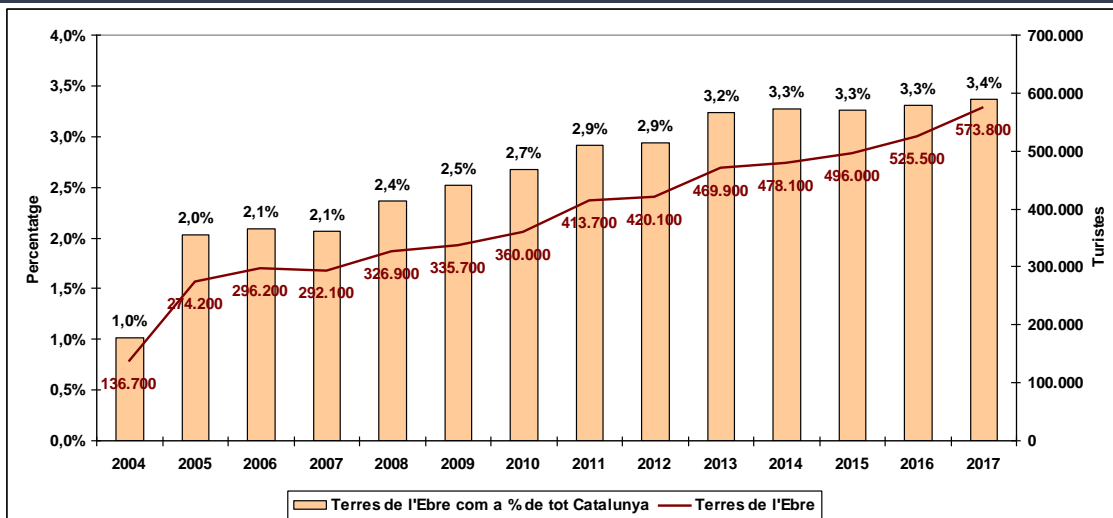
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

A5.7. Arribades a les Terres de l'Ebre en establiments de càmping. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

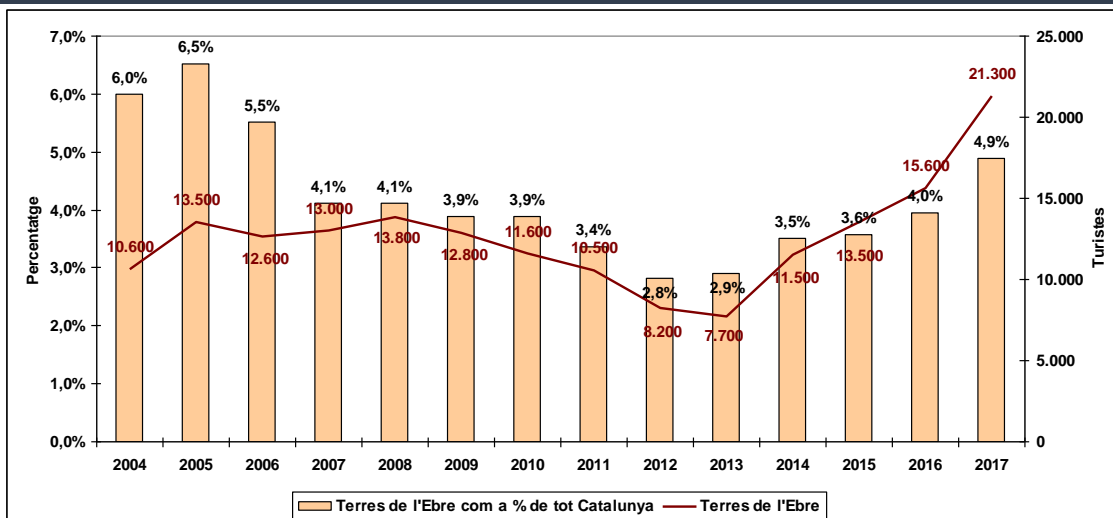
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

A5.8. Pernoctacions a les Terres de l'Ebre en establiments de càmping. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

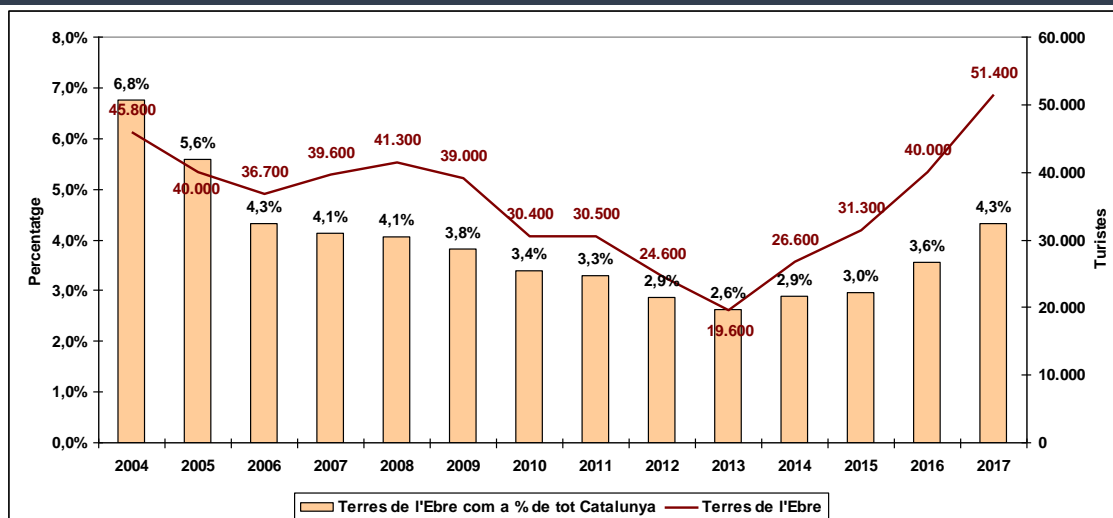
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

A5.9. Arribades a les Terres de l'Ebre en establiments de turisme rural. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

A5.10. Pernoctacions a les Terres de l'Ebre en establiments de turisme rural. Valors absoluts i com a percentatge de les Terres de l'Ebre respecte al total de Catalunya. 2004-2017

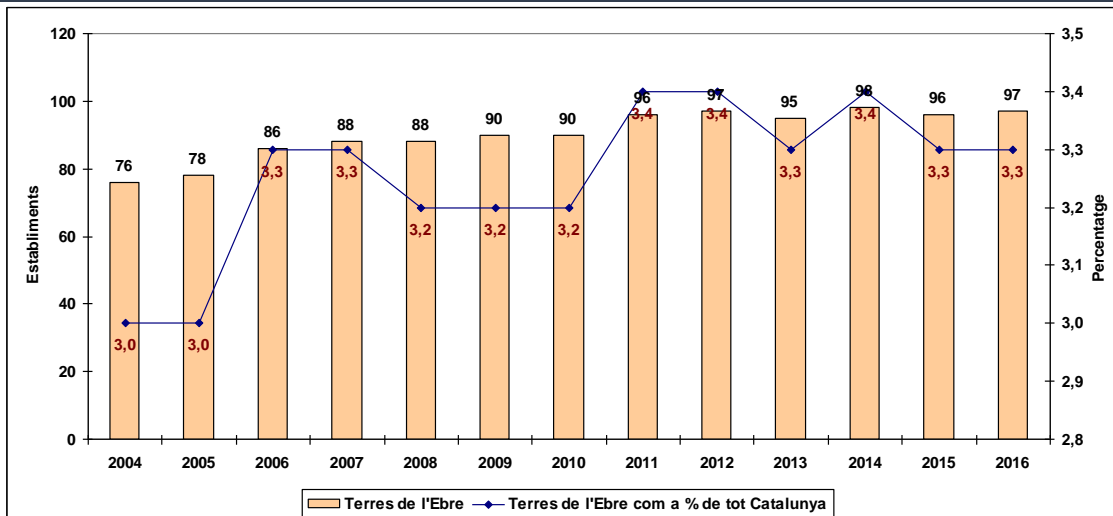
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat. Les dades corresponents a l'any 2017 són provisionals

A5.11. Moviment turístic mensual a les Terres de l'Ebre per mercats espanyol i estranger i per tipus d'establiment receptor, 2017

2017	Hotel		Càmping		Apartaments		Turisme rural	
	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers	Espanyols	Estrangers
Gener	11.539	1.765	965	1.754	867	79	1.091	90
Febrer	23.841	2.533	2.871	2.215	844	2	1.113	111
Març	49.757	4.786	10.367	11.479	1.967	120	1.581	122
Abril	69.218	15.809	47.631	22.876	1.832	249	5.721	165
Maig	71.422	11.349	31.391	31.977	2.604	28	3.231	210
Juny	73.075	15.538	48.978	34.006	874	836	3.668	448
Juliol	91.450	31.765	63.017	61.299	4.394	3.527	6.003	1.663
Agost	119.990	24.873	92.274	71.788	6.019	2.848	10.609	4.031
Setembre	75.045	21.797	23.090	41.166	2.341	530	3.852	820
Octubre	38.389	13.574	11.431	12.453	1.451	22	2.903	500
Novembre	17.918	2.992	3.728	2.684	181	92	1.405	127
Desembre	20.998	2.328	6.521	2.055	1.629	5	4.151	130
Total	662.643	149.108	342.265	295.751	25.004	8.337	45.328	8.417
% Variació 2016/17	6,3%	4,6%	14,6%	8,6%	43,1%	-24,7%	8,9%	7,4%

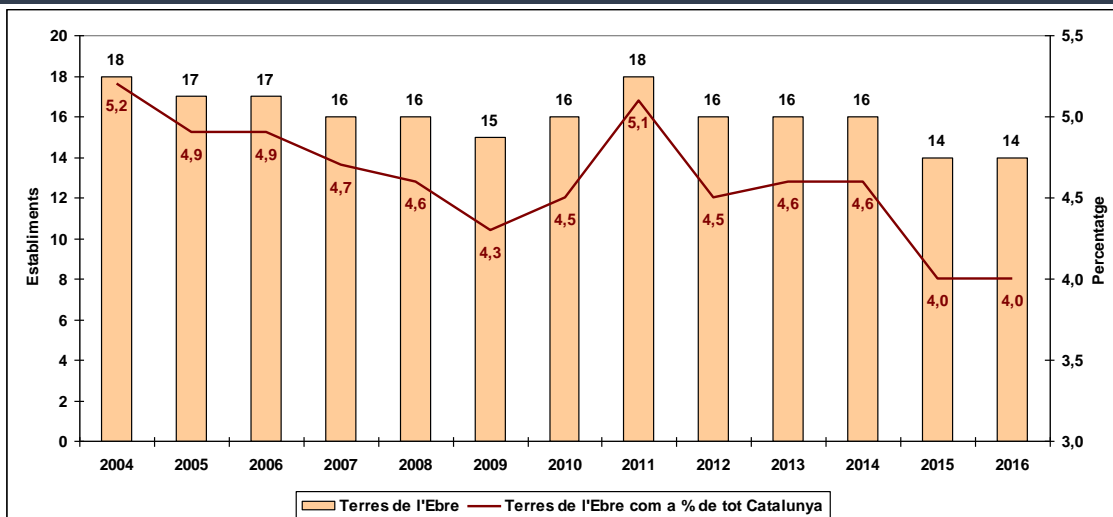
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

A5.12. Nombre d'establiments hoteleres a Terres de l'Ebre i la seva posició relativa com a percentatge del total de Catalunya

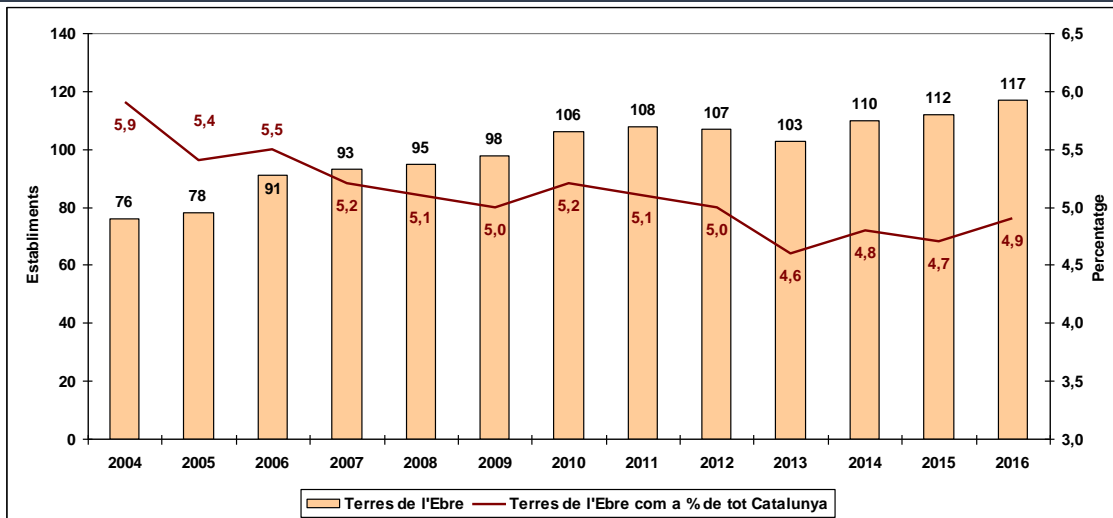
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

A5.13. Nombre d'establiments de càmping a Terres de l'Ebre i la seva posició relativa com a percentatge del total de Catalunya

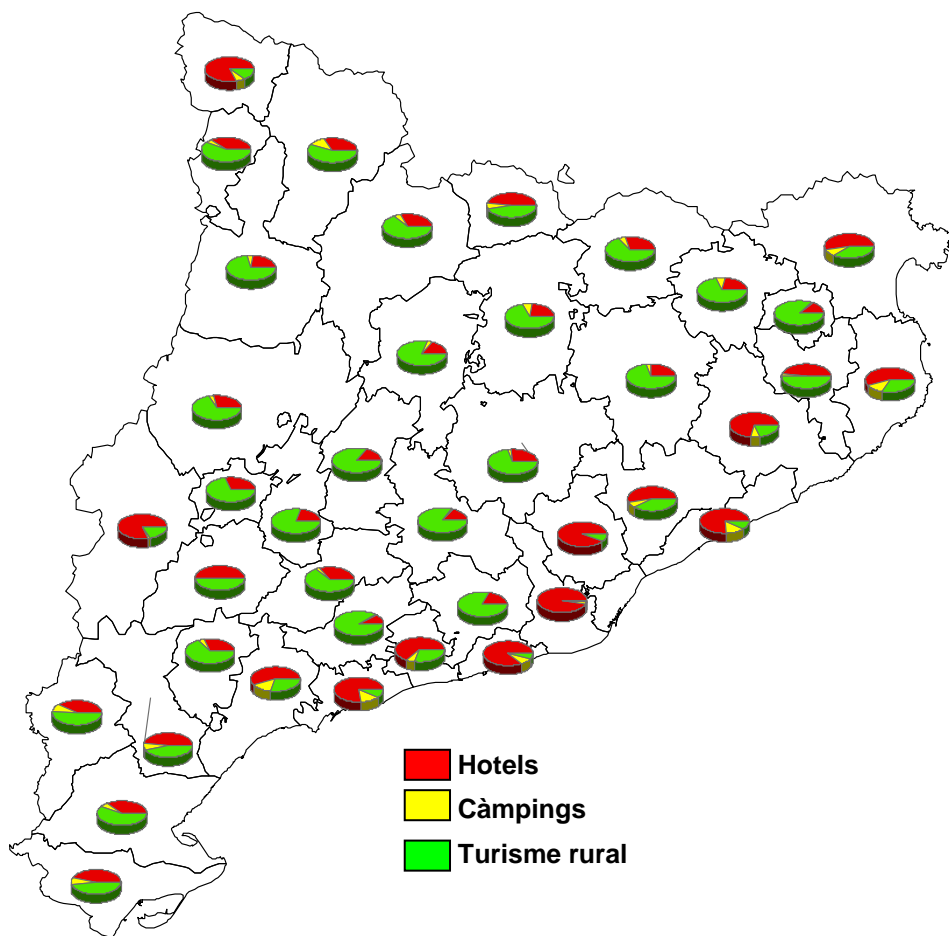
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

A5.14. Nombre d'establiments de turisme rural a Terres de l'Ebre i la seva posició relativa com a percentatge del total de Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

A5.15. Distribució per comarques del nombre d'establiments turístics de tota mena, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

A5.16. Distribució per comarques de la capacitat d'allotjament. Nombre de places, 2016

Places	Hotel	Càmping	Turisme rural
Alt Camp	40,2%	15,6%	44,2%
Alt Empordà	28,7%	68,7%	2,6%
Alt Penedès	50,5%	0,0%	49,5%
Alt Urgell	31,6%	55,8%	12,6%
Alta Ribagorça	54,3%	33,3%	12,5%
Anoia	56,7%	7,3%	36,0%
Aran	66,7%	31,7%	1,6%
Bages	51,4%	24,6%	24,0%
Baix Camp	32,7%	66,4%	0,9%
Baix Ebre	35,9%	59,8%	4,3%
Baix Empordà	20,3%	78,5%	1,2%
Baix Llobregat	76,8%	23,1%	0,0%
Baix Penedès	49,3%	49,1%	1,6%
Barcelonès	100,0%	0,0%	0,0%
Berguedà	11,7%	74,9%	13,5%
Cerdanya	38,0%	57,2%	4,9%
Conca de Barberà	34,5%	52,7%	12,8%
Garraf	38,8%	60,9%	0,3%
Garrigues	77,8%	0,0%	22,2%
Garrotxa	18,5%	63,6%	17,9%
Gironès	71,4%	17,6%	11,1%
Maresme	63,3%	36,4%	0,3%
Moianès	18,2%	51,7%	30,1%
Montsià	36,2%	56,7%	7,1%
Noguera	25,6%	58,1%	16,2%
Osona	31,0%	50,2%	18,8%
Pallars Jussà	24,5%	60,5%	15,1%
Pallars Sobirà	25,3%	68,3%	6,4%
Pla d'Urgell	58,6%	0,0%	41,4%
Pla de l'Estany	13,2%	59,5%	27,3%
Priorat	18,1%	58,4%	23,5%
Ribera d'Ebre	48,1%	38,7%	13,1%
Ripollès	28,9%	58,8%	12,3%
Segarra	40,7%	0,0%	59,3%
Segrià	94,7%	3,5%	1,8%
Selva	64,1%	35,0%	0,9%
Solsonès	17,6%	60,9%	21,6%
Tarragonès	55,5%	44,4%	0,1%
Terra Alta	44,3%	43,0%	12,8%
Urgell	56,9%	0,0%	43,1%
Vallès Occidental	99,3%	0,0%	0,7%
Vallès Oriental	57,8%	35,9%	6,3%
Catalunya	51,7%	45,2%	3,2%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

A5.17. Distribució per comarques de la capacitat d'allotjament. Nombre d'establiments, 2016

Establiments	Hotel	Càmping	Turisme rural
Alt Camp	9,4%	1,6%	89,1%
Alt Empordà	53,5%	8,0%	38,4%
Alt Penedès	19,6%	0,0%	80,4%
Alt Urgell	30,8%	6,0%	63,2%
Alta Ribagorça	37,7%	4,1%	58,2%
Anoia	15,9%	1,1%	83,0%
Aran	81,1%	6,8%	12,1%
Bages	26,5%	3,1%	70,4%
Baix Camp	56,0%	14,4%	29,6%
Baix Ebre	38,6%	4,5%	56,8%
Baix Empordà	55,2%	12,8%	32,0%
Baix Llobregat	96,6%	2,3%	1,1%
Baix Penedès	63,0%	7,4%	29,6%
Barcelonès	100,0%	0,0%	0,0%
Berguedà	22,9%	8,4%	68,7%
Cerdanya	47,9%	5,9%	46,2%
Conca de Barberà	33,9%	3,2%	62,9%
Garraf	86,7%	8,0%	5,3%
Garrigues	50,0%	0,0%	50,0%
Garrotxa	22,0%	8,5%	69,5%
Gironès	47,7%	1,8%	50,5%
Maresme	76,9%	14,4%	8,7%
Moianès	20,6%	2,9%	76,5%
Montsià	45,6%	7,4%	47,1%
Noguera	28,2%	3,8%	67,9%
Osona	25,3%	4,7%	70,0%
Pallars Jussà	22,9%	6,0%	71,1%
Pallars Sobirà	32,4%	11,4%	56,2%
Pla d'Urgell	30,4%	0,0%	69,6%
Pla de l'Estany	12,3%	2,5%	85,2%
Priorat	30,9%	4,4%	64,7%
Ribera d'Ebre	48,5%	6,1%	45,5%
Ripollès	29,3%	6,5%	64,2%
Segarra	16,4%	0,0%	83,6%
Segrià	80,0%	2,5%	17,5%
Selva	72,4%	7,9%	19,6%
Solsonès	16,2%	3,9%	79,9%
Tarragonès	76,9%	14,8%	8,3%
Terra Alta	41,0%	7,7%	51,3%
Urgell	21,3%	0,0%	78,7%
Vallès Occidental	92,5%	0,0%	7,5%
Vallès Oriental	53,5%	5,5%	40,9%
Catalunya	52,0%	6,1%	41,9%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya

A5.18. Oferta d'equipaments receptius. Tamany mitjà. 2004-2016

	Hotels	Càmpings	Turisme rural
Baix Ebre			
2004	54,0	504,3	6,3
2007	66,9	538,1	6,0
2010	75,3	538,1	6,3
2015	75,0	1029,8	6,4
2016	72,7	1029,8	6,0
Montsià			
2004	54,2	342,7	9,8
2007	50,7	292,3	10,0
2010	50,8	302,8	10,0
2015	49,7	480,0	9,4
2016	49,4	480,0	9,4
Ribera d'Ebre			
2004	31,5	163,0	9,7
2007	29,5	163,0	7,9
2010	28,8	163,0	7,7
2015	28,7	166,5	7,3
2016	25,9	166,5	7,5
Terra Alta			
2004	29,7	335,0	9,3
2007	26,5	335,0	9,2
2010	37,4	177,0	8,8
2015	36,1	187,0	8,4
2016	36,1	187,0	8,4
Terres de l'Ebre			
2004	48,0	417,9	8,4
2007	49,4	409,8	8,2
2010	53,8	396,0	8,0
2015	53,6	529,5	7,7
2016	51,5	529,5	7,5
Catalunya			
2004	96,6	687,2	7,9
2007	97,9	685,6	7,7
2010	101,5	656,6	7,8
2015	104,3	772,5	7,9
2016	103,9	773,1	7,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.19. Oferta municipal d'equipaments receptius. Baix Ebre, 2016

	Hotels	Places d'hotels	Càmpings	Places de càmpings	Turisme rural	Places de turisme rural
Aldea, l'	1	52	-	-	3	34
Aldover	-	-	-	-	2	8
Alfara de Carles	1	8	-	-	2	14
Ametlla de Mar, l'	4	649	2	2.610	1	5
Ampolla, l'	4	479	1	354	1	4
Benifallet	2	24	-	-	4	18
Camarles	-	-	-	-	-	-
Deltebre	8	208	1	1.155	21	107
Paüls	-	-	-	-	3	18
Perelló, el	4	303	-	-	5	42
Roquetes	-	-	-	-	2	8
Tivenys	-	-	-	-	2	6
Tortosa	8	714	-	-	4	34
Xerta	2	34	-	-	-	-
Baix Ebre	34	2.471	4	4.119	50	298

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.20. Oferta municipal d'equipaments receptius. Montsià, 2016

	Hotels	Places d'hotels	Càmpings	Places de càmpings	Turisme rural	Places de turisme rural
Alcanar	4	154	3	1.572	7	51
Ampostà	6	205	2	828	12	119
Freginals	-	-	-	-	-	-
Galera, la	-	-	-	-	1	12
Godall	-	-	-	-	-	-
Mas de Barberans	-	-	-	-	2	20
Masdenverge	1	15	-	-	3	31
Sant Carles de la Ràpita	12	894	-	-	1	9
Sant Jaume d'Enveja	-	-	-	-	5	44
Santa Bàrbara	3	91	-	-	1	14
Sènia, la	2	138	-	-	-	-
Ulldecona	3	35	-	-	-	-
Montsià	31	1.532	5	2.400	32	300

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.21. Oferta municipal d'equipaments receptius. Ribera d'Ebre, 2016

	Hotels	Places d'hotels	Càmpings	Places de càmpings	Turisme rural	Places de turisme rural
Ascó	-	-	-	-	-	-
Benissanet	2	61	-	-	-	-
Flix	2	65	-	-	1	10
Garcia	-	-	-	-	1	8
Ginestar	-	-	-	-	1	4
Miravet	-	-	-	-	5	30
Móra d'Ebre	5	51	-	-	-	-
Móra la Nova	3	118	-	-	-	-
Palma d'Ebre, la	-	-	-	-	1	9
Rasquera	-	-	-	-	4	31
Riba-roja d'Ebre	1	42	1	195	-	-
Tivissa	1	18	1	138	2	21
Torre de l'Espanyol, la	-	-	-	-	-	-
Vinebre	2	59	-	-	-	-
Ribera d'Ebre	16	414	2	333	15	113

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.22. Oferta municipal d'equipaments receptius. Terra Alta, 2016

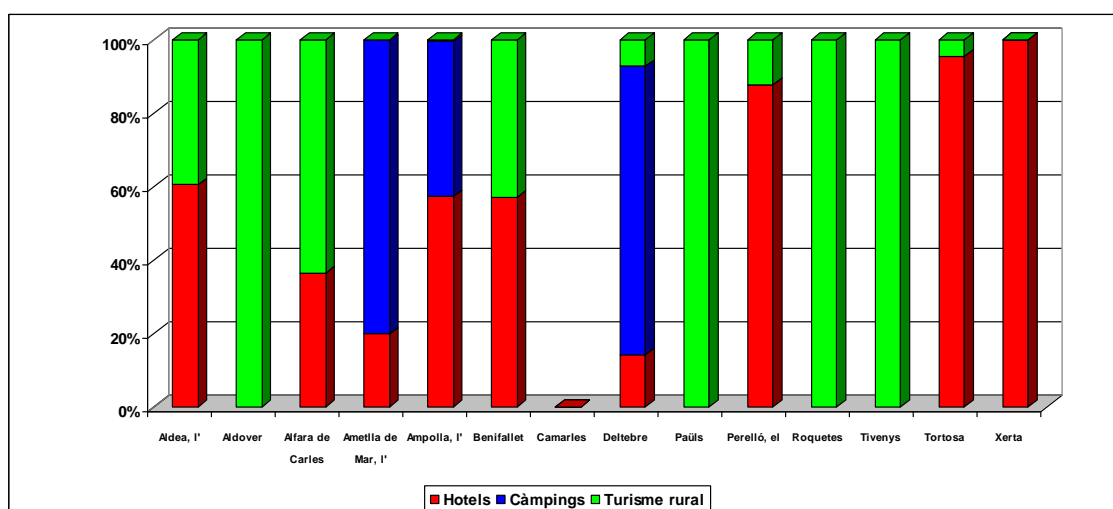
	Hotels	Places d'hotels	Càmpings	Places de càmpings	Turisme rural	Places de turisme rural
Arnes	3	208	1	243	5	43
Batea	1	27	-	-	1	9
Bot	1	18	1	195	1	5
Caseres	-	-	-	-	1	5
Corbera d'Ebre	-	-	-	-	1	4
Fatarella, la	3	30	-	-	-	-
Gandesa	2	103	-	-	-	-
Horta de Sant Joan	3	146	-	-	8	64
Pinell de Brai, el	1	20	-	-	-	-
Pobla de Massaluca, la	-	-	1	123	2	22
Prat de Comte	1	6	-	-	-	-
Vilalba dels Arcs	1	20	-	-	1	15
Terra Alta	16	578	3	561	20	167

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.23. Capacitat d'allotjament. Municipis de Baix Ebre, 2016

	Hotels	Càmpings	Turisme rural
Aldea, l'	52	0	34
Aldover	0	0	8
Alfara de Carles	8	0	14
Ametlla de Mar, l'	649	2.610	5
Ampolla, l'	479	354	4
Benifallet	24	0	18
Camarles	0	0	0
Deltebre	208	1.155	107
Paüls	0	0	18
Perelló, el	303	0	42
Roquetes	0	0	8
Tivenys	0	0	6
Tortosa	714	0	34
Xerta	34	0	0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

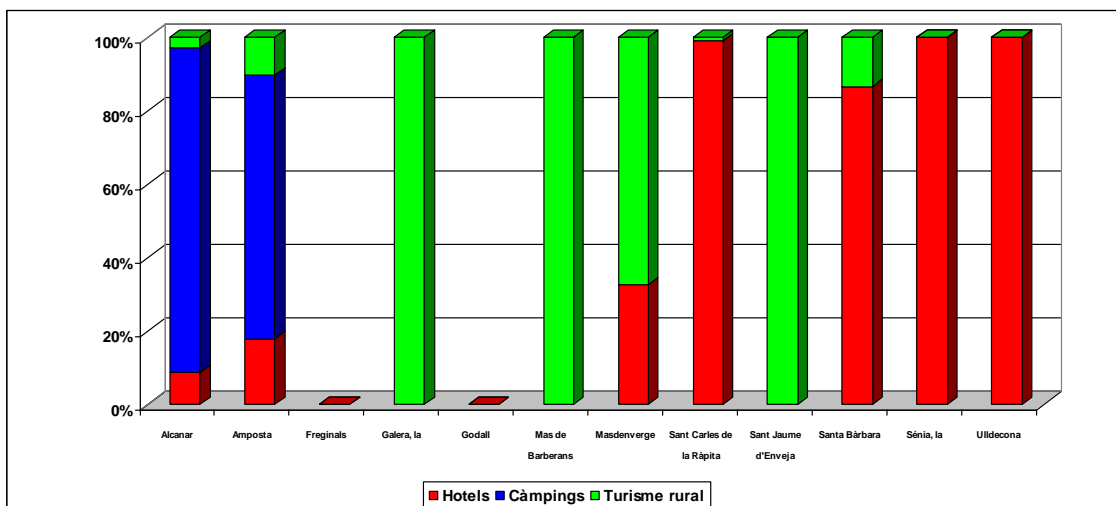

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.24. Capacitat d'allotjament. Municipis del Montsià, 2016

	Hotels	Càmpings	Turisme rural
Alcanar	154	1.572	51
Amposta	205	828	119
Freginals	0	0	0
Galera, la	0	0	12
Godall	0	0	0
Mas de Barberans	0	0	20
Masdenverge	15	0	31
Sant Carles de la Ràpita	894	0	9
Sant Jaume d'Enveja	0	0	44
Santa Bàrbara	91	0	14
Sénia, la	138	0	0
Ulldecona	35	0	0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

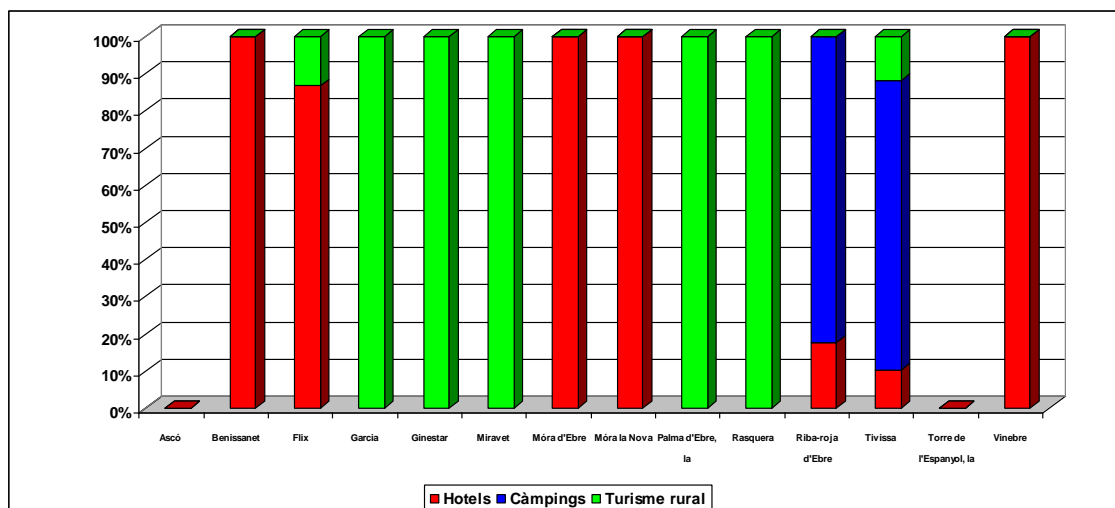

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.25. Capacitat d'allotjament. Municipis de la Ribera d'Ebre, 2016

	Hotels	Càmpings	Turisme rural
Ascó	0	0	0
Benissanet	61	0	0
Flix	65	0	10
Garcia	0	0	8
Ginestar	0	0	4
Miravet	0	0	30
Móra d'Ebre	51	0	0
Móra la Nova	118	0	0
Palma d'Ebre, la	0	0	9
Rasquera	0	0	31
Riba-roja d'Ebre	42	195	0
Tivissa	18	138	21
Torre de l'Espanyol, la	0	0	0
Vinebre	59	0	0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

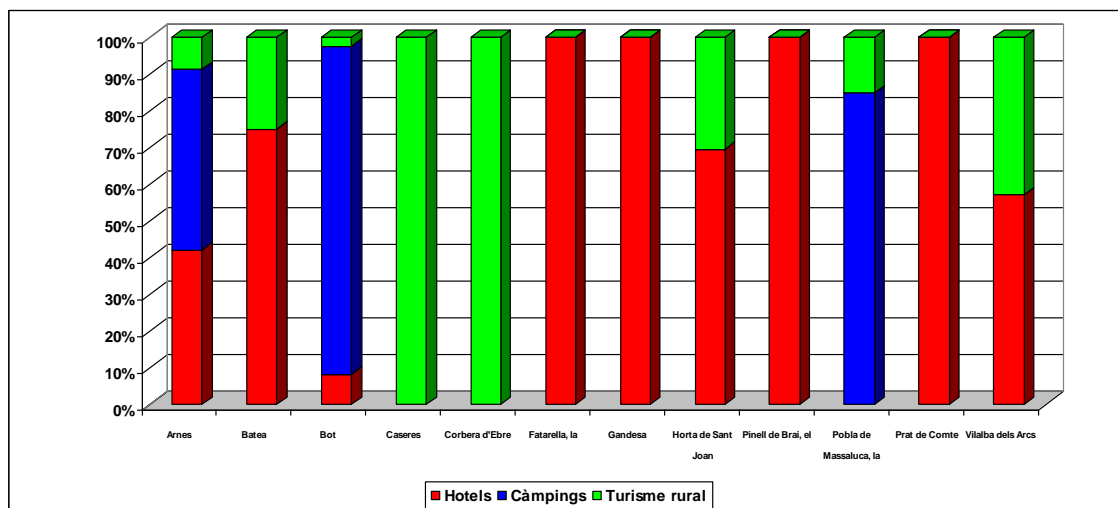

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.26. Capacitat d'allotjament. Municipis de la Terra Alta, 2016

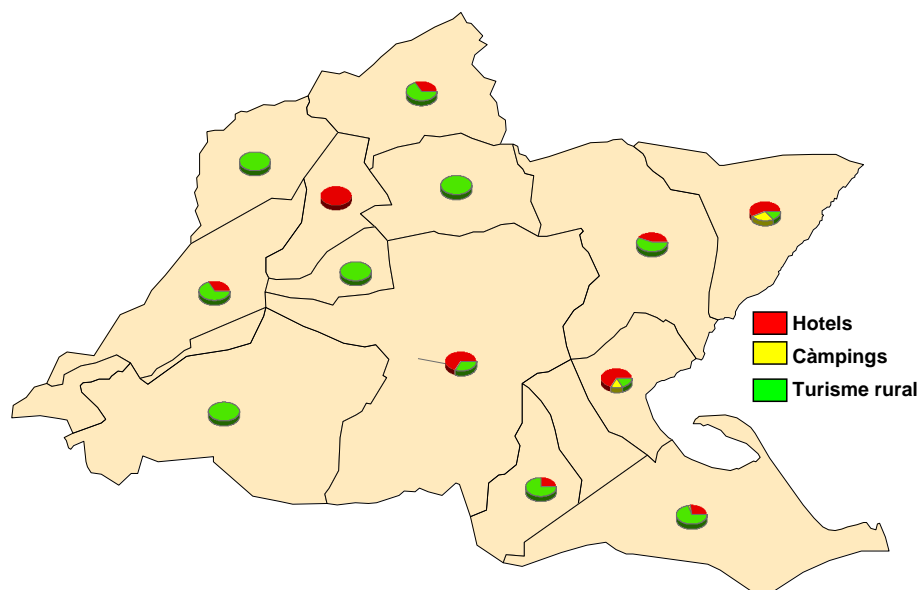
	Hotels	Càmpings	Turisme rural
Arnes	208	243	43
Batea	27	0	9
Bot	18	195	5
Caseres	0	0	5
Corbera d'Ebre	0	0	4
Fatarella, la	30	0	0
Gandesa	103	0	0
Horta de Sant Joan	146	0	64
Pinell de Brai, el	20	0	0
Pobla de Massaluca, la	0	123	22
Prat de Comte	6	0	0
Vilalba dels Arcs	20	0	15

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

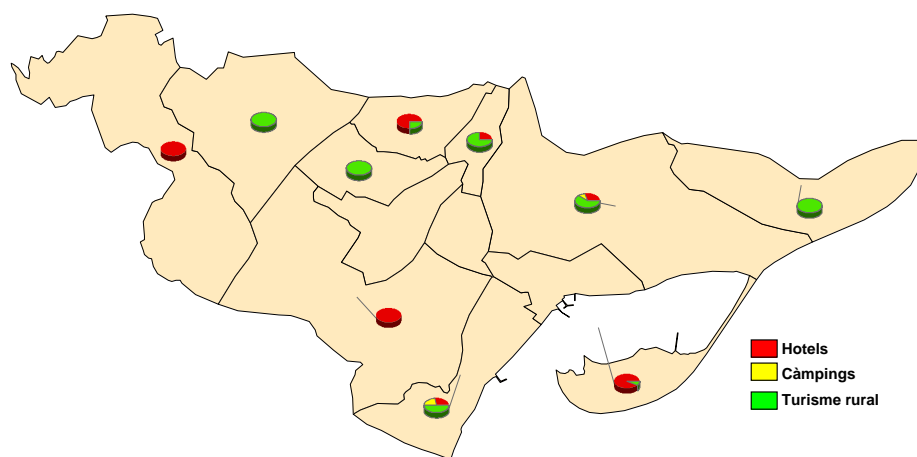
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.27. Distribució per municipis del nombre d'establiments turístics de tota mena, Baix Ebre, 2016

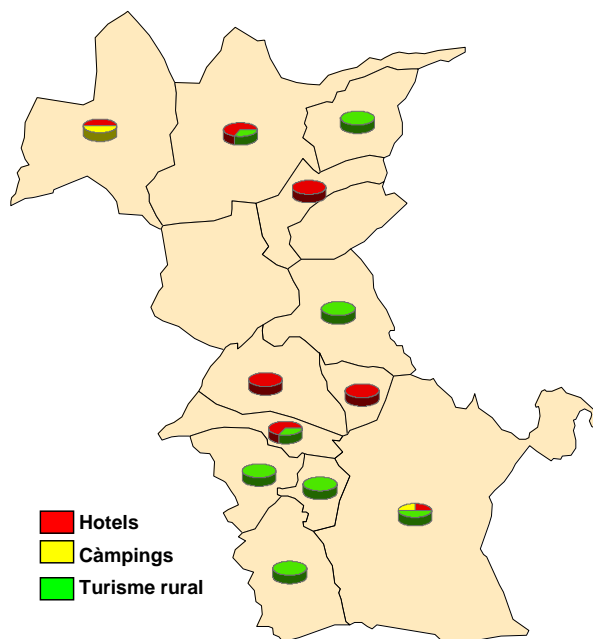
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.28. Distribució per municipis del nombre d'establiments turístics de tota mena, Montsià, 2016

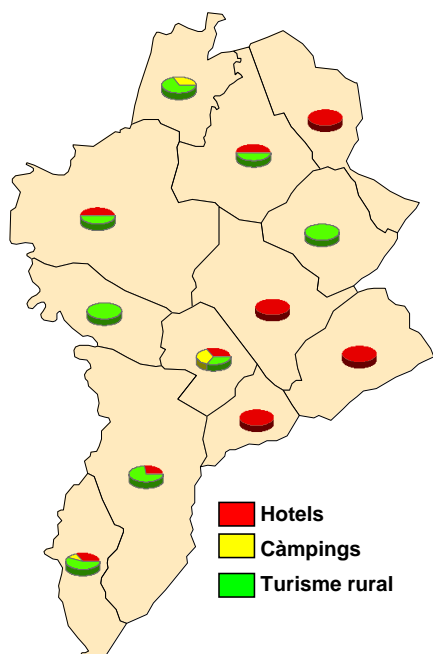
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.29. Distribució per municipis del nombre d'establiments turístics de tota mena, Ribera d'Ebre, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.30. Distribució per municipis del nombre d'establiments turístics de tota mena, Terra Alta, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A.5.31. Qualitat mitjana de les places en establiments hotelers. Comarques, Terres de l'Ebre i Catalunya (valors absoluts), 2016

	Hotels d'1 i 2 estrelles	Hotels de 3 estrelles	Hotels de 4 i 5 estrelles	Hostals i pensions	Total
Baix Ebre	397	875	1.042	157	2.471
Montsià	396	288	550	298	1.532
Ribera d'Ebre	49	10	81	274	414
Terra Alta	263	26	178	111	578
Terres de l'Ebre	1.105	1.199	1.851	840	4.995
Catalunya	37.393	95.884	149.961	26.248	309.486

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A.5.32. Qualitat mitjana de les places en establiments hotelers. Comarques, Terres de l'Ebre i Catalunya (valors relatius), 2016

	Hotels d'1 i 2 estrelles	Hotels de 3 estrelles	Hotels de 4 i 5 estrelles	Hostals i pensions
Baix Ebre	16,1%	35,4%	42,2%	6,4%
Montsià	25,8%	18,8%	35,9%	19,5%
Ribera d'Ebre	11,8%	2,4%	19,6%	66,2%
Terra Alta	45,5%	4,5%	30,8%	19,2%
Terres de l'Ebre	22,1%	24,0%	37,1%	16,8%
Catalunya	12,1%	31,0%	48,5%	8,5%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A.5.33. Qualitat mitjana de les places en càmping. Comarques, Terres de l'Ebre i Catalunya (valors absoluts), 2016

	Tercera	Segona	Primera	Luxe	Total
Baix Ebre	0	1.509	2.610	0	4.119
Montsià	54	2.346	0	0	2.400
Ribera d'Ebre	195	138	0	0	333
Terra Alta	123	438	0	0	561
Terres de l'Ebre	372	4.431	2.610	0	7.413
Catalunya	26.031	116.664	122.115	5.775	270.585

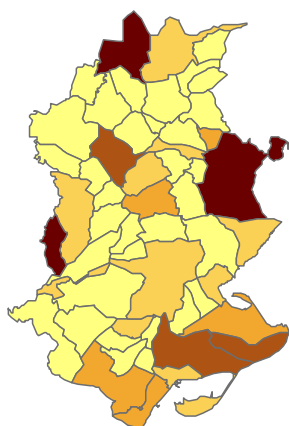
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A.5.34. Qualitat mitjana de les places en càmpings. Comarques, Terres de l'Ebre i Catalunya (valors relatius), 2016

	Tercera	Segona	Primera	Luxe
Baix Ebre	0,0%	36,6%	63,4%	0,0%
Montsià	2,3%	97,8%	0,0%	0,0%
Ribera d'Ebre	58,6%	41,4%	0,0%	0,0%
Terra Alta	21,9%	78,1%	0,0%	0,0%
Terres de l'Ebre	5,0%	59,8%	35,2%	0,0%
Catalunya	9,6%	43,1%	45,1%	2,1%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.35. Oferta de places i altres productes de turisme col·laboratiu, 2017. Relació places tradicionals / places Airbnb

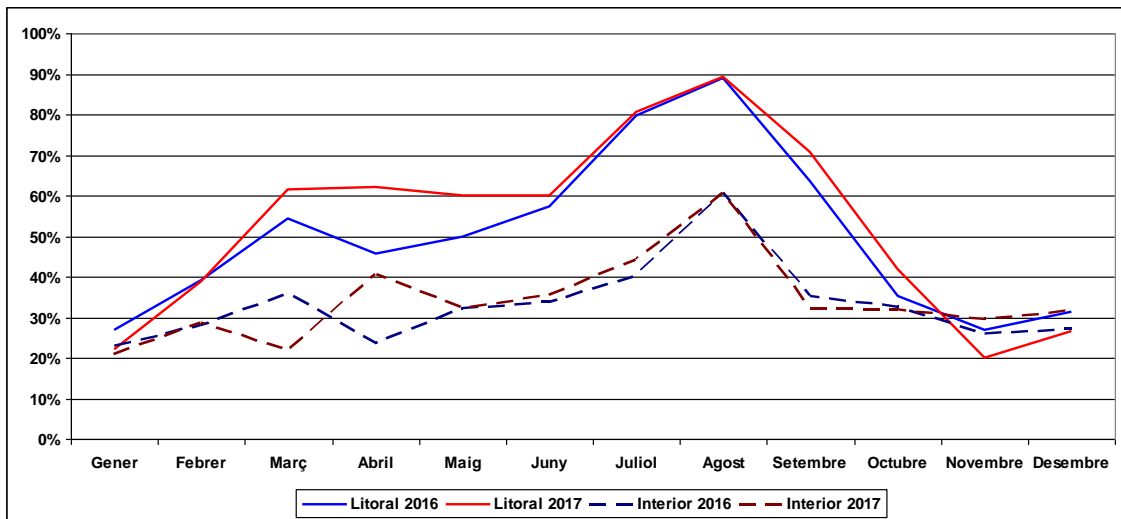
Font: elaboració pròpia a partir de: homeexchange.com; helpx.com i airbnb.com. Gener 2018

A5.36. Taxa d'ocupació d'establiments turístics de tota mena a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, anys 2007-2017

	Hotels		Càmpings		Establiments de turisme rural	
	Terres de l'Ebre	Catalunya	Terres de l'Ebre	Catalunya	Terres de l'Ebre	Catalunya
2007	48,6%	63,6%	26,7%	41,9%	21,9%	26,1%
2008	33,7%	60,0%	29,2%	41,1%	21,2%	26,3%
2009	38,3%	56,0%	31,1%	40,1%	19,4%	24,0%
2010	29,1%	57,5%	29,8%	38,2%	15,1%	20,7%
2011	28,5%	60,4%	31,2%	39,8%	15,3%	19,8%
2012	27,9%	60,0%	30,5%	39,1%	12,5%	18,9%
2013	27,8%	60,5%	34,3%	38,7%	10,2%	18,3%
2014	32,6%	61,1%	34,0%	41,0%	17,6%	19,9%
2015	33,4%	63,4%	36,4%	42,4%	17,8%	21,3%
2016	34,7%	67,1%	36,1%	42,7%	18,4%	21,5%
2017	37,1%	69,0%	37,9%	44,3%	24,0%	22,1%

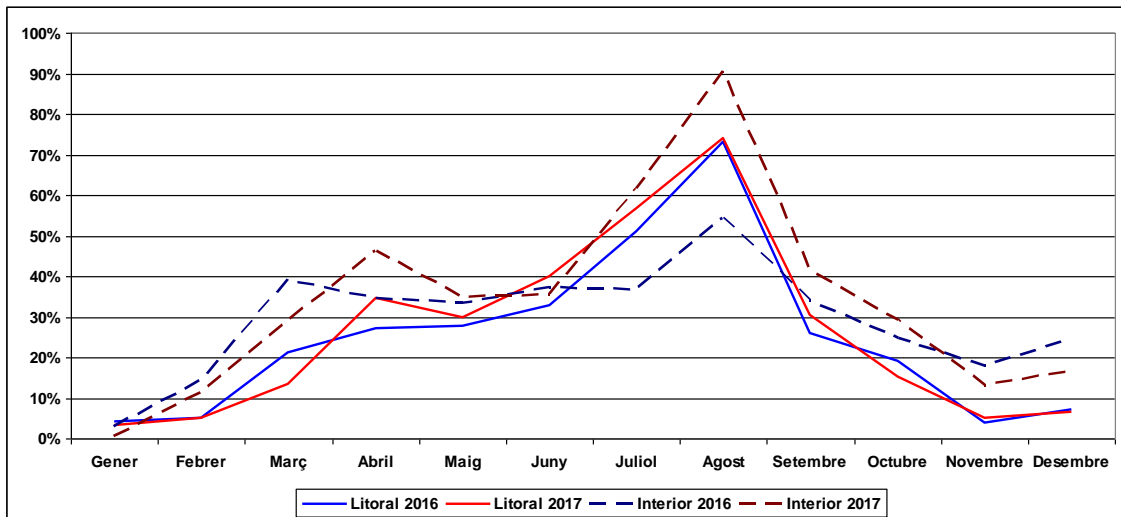
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.37. Taxes d'ocupació als hotels de les Terres de l'Ebre (zona litoral i interior), 2016-2017

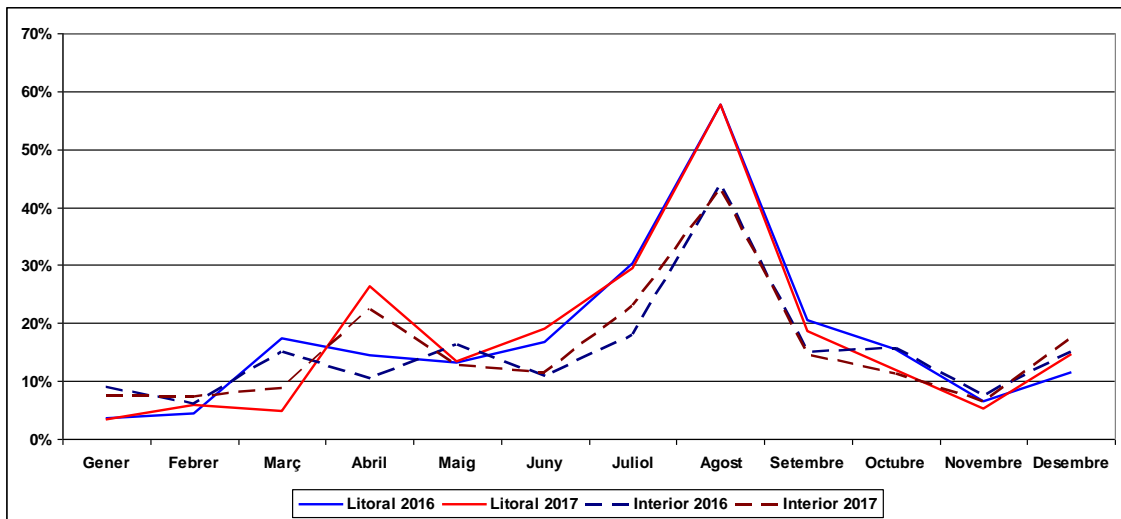
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

A5.38. Taxes d'ocupació als càmpings de les Terres de l'Ebre (zona litoral i interior), 2016-2017

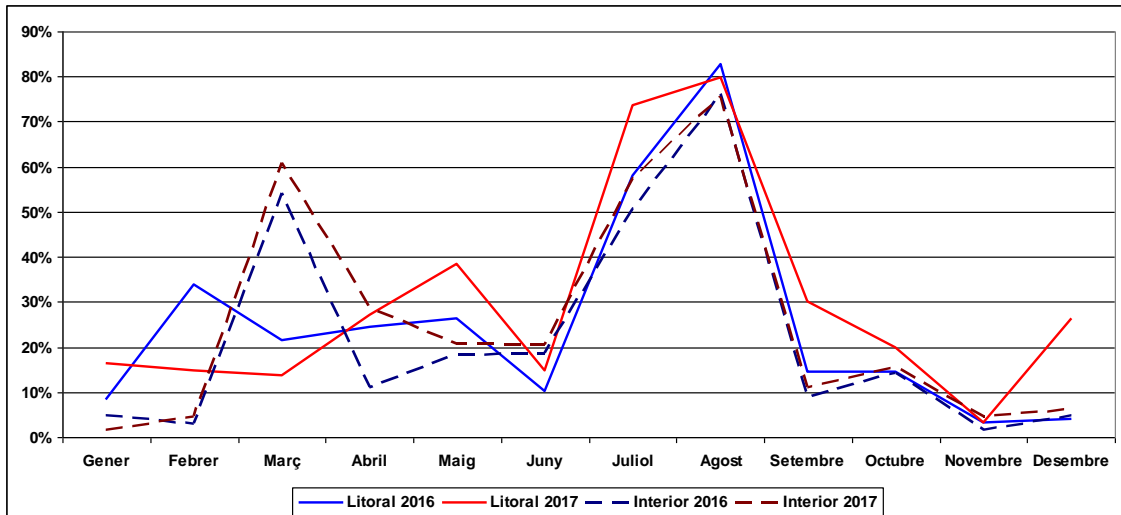
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

A5.39. Taxes d'ocupació als establiments de turisme rural de les Terres de l'Ebre (zona litoral i interior), 2016-2017

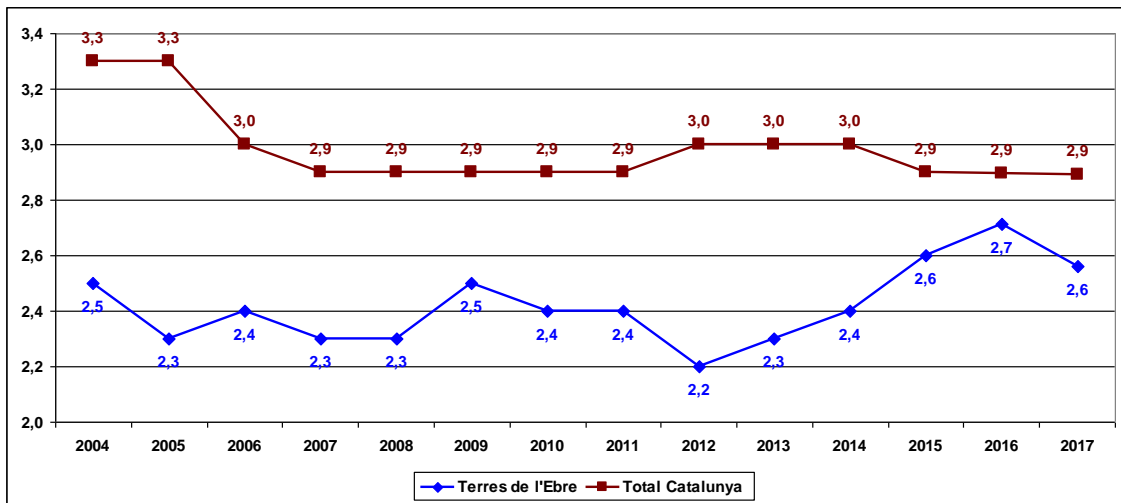
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

A5.40. Taxes d'ocupació als apartaments de les Terres de l'Ebre (zona litoral i interior), 2015-2016

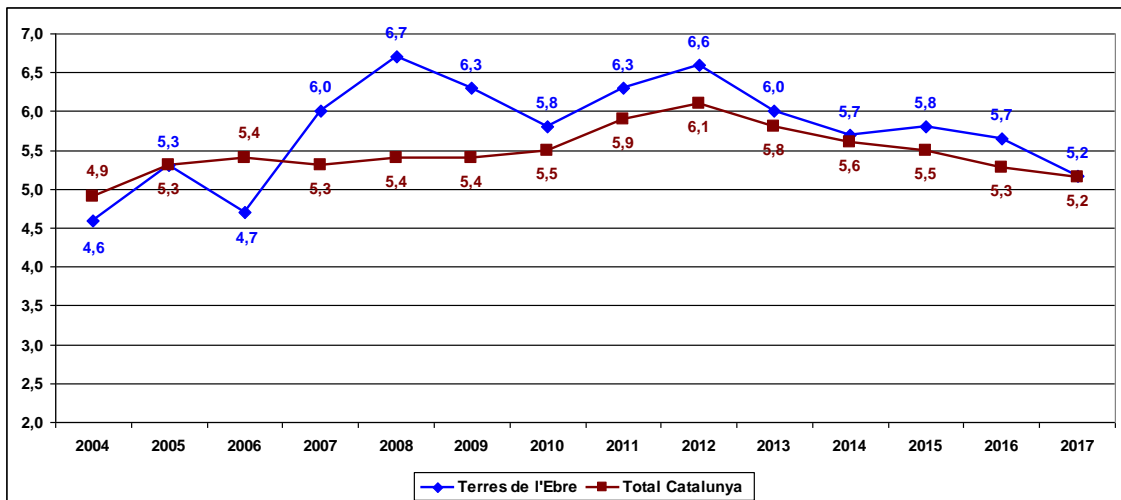
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori Turístic CDTE

A5.41. Durada de les estades en hotels de les Terres de l'Ebre en relació amb la tendència catalana, 2004-2017

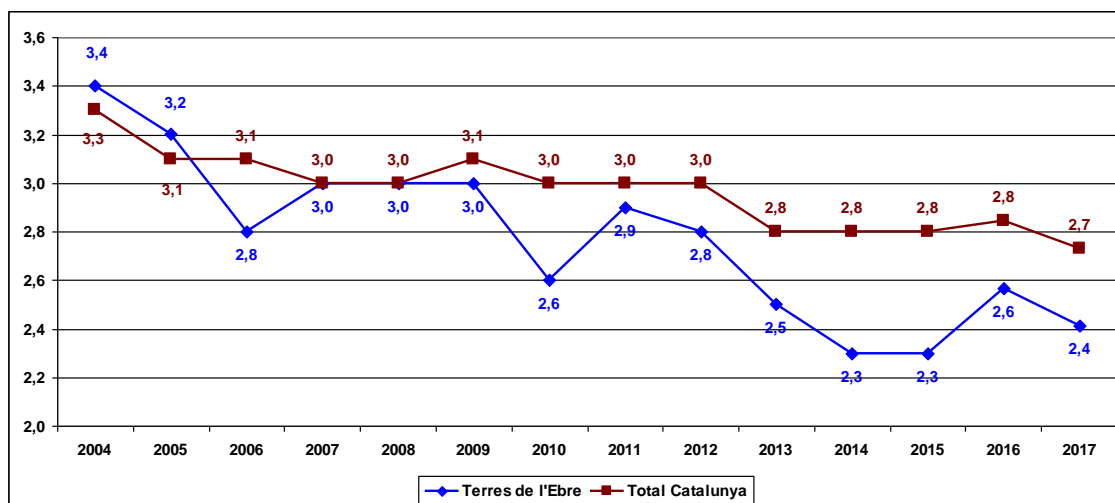
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.42. Durada de les estades en càmpings de les Terres de l'Ebre en relació amb la tendència catalana, 2004-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A5.43. Durada de les estades en d'establiment de turisme rural de les Terres de l'Ebre en relació amb la tendència catalana, 2004-2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

*Xavier Ponce Alifonso
Departament d'Economia
Universitat Rovira i Virgili*

1. EL CONTEXT ECONÒMIC I SOCIAL

El segle XXI ha deparat un nou escenari a les economies europees. Es diu que estem vivint el declivi d'Europa, que la nostra generació serà testimoni del final del domini d'Occident i que el segle XXI estarà dominat per Àsia.

De cop ens adonem que la població europea és cada vegada una mica més vella. I que el nostre pes demogràfic va minvant. Ja només representem el 7% de la població mundial, quan només fa cinquanta anys 1 de cada 5 persones al món eren europees. I d'aquí a cinquanta anys les previsions indiquen que només serem 1 de cada 20.

Si bé és cert que encara som una de les zones més riques món i que representem el 20% de l'economia mundial, l'evolució de les economies europees no ha estat molt positiva durant la darrera dècada. La història és coneguda: la punxada de la bombolla immobiliària, que va deixar el sistema bancari a la vora del col·lapse, va acabar deprimint el conjunt de l'economia. I quan l'Estat va acudir finalment al rescat, va deixar extenuat el tresor públic. Un escenari que ha posat en dubte el model econòmic i social europeu: en un món on els europeus serem cada vegada menys, més vells i més pobres..., és sostenible el nostre estat del benestar?

Jean Monnet, un dels pares fundadors de la integració europea, deia que Europa es construiria com la suma de les solucions que trobéssim en cada període de crisi. En el nostre cas, anys després de l'inici de la crisi, encara ens queden dues qüestions rellevants per respondre. La primera és saber com podem evitar tornar a caure en els mateixos errors. La segona és què podem fer els europeus per reconciliar l'economia de mercat amb una societat més igualitària i democràtica.

La veritat és que els europeus encara no hem sabut donar una resposta consensuada a aquestes preguntes. En el fons, aquests debats impliquen posicionar-se sobre quin és el paper que ha de representar l'Estat en una economia de mercat. Un debat que ha dividit Europa en tres grans corrents:

- El corrent neoliberal o conservador aposta per reduir el pes del sector públic en l'economia. Sosté que la millor política social és generar llocs de treball. I que per ser competitius en un mercat globalitzat necessitem reduir el cost del

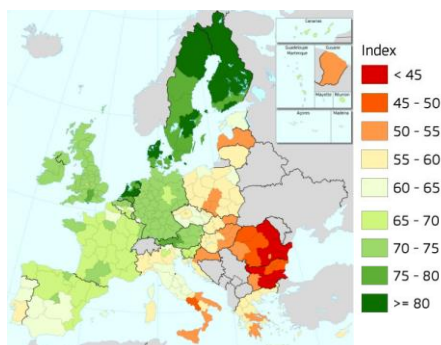
nostre generós estat del benestar i flexibilitzar el mercat de treball.

- El corrent keynesià o socialdemòcrata defensa que les multinacionals i les grans fortunes s'han escapat del control dels estats nació. Crear un contrapès adequat a les forces del mercat demana reforçar la integració europea amb una unió fiscal, una unió bancària i, en última instància, una unió política.
- El corrent neoproteccionista o populista recull la inquietud que genera la globalització. Sosté que l'obertura econòmica ha afavorit un procés de deslocalització industrial que ha empobrit els treballadors menys qualificats de molts països occidentals. Aquesta defensa de la classe mitjana-baixa contra l'elit cosmopolita i la creixent desigualtat és el brou de cultiu que explica, per exemple, el Brexit.

Aquests dubtes sobre el nostre model econòmic i social generen incerteses i malestar en el conjunt de la ciutadania: no es tracta només de saber com farem front a un nou canvi tecnològic, sinó què podem fer davant de la creixent desigualtat que es genera en les nostres economies. Una gran part de la població es pregunta per què, malgrat el creixement econòmic dels darrers anys, els salaris continuen estancats i l'ocupació és precària. Tal com assenyala Milanovic (2016), la dinàmica del mercat global de treball fa que amplis segments de les poblacions occidentals dubtin que puguin assolir un nivell de vida més elevat que el dels seus pares.

Aquesta preocupació ha portat la Unió Europea a elaborar un índex de progrés social. El progrés social s'entén com la capacitat d'una societat per satisfer les necessitats humanes bàsiques dels seus ciutadans, però també el fet de permetre als ciutadans assolir tot el seu potencial i millorar la seva qualitat de vida. L'Índex de progrés social de la Unió Europea és un índex agregat de 50 indicadors socials i ambientals de les 272 regions dels 28 estats membres de la Unió Europea, en què les regions que aconsegueixen un índex més elevat són considerades virtuoses en la transformació del creixement en progrés social. El gràfic 1 en mostra els resultats, on ni Catalunya (163è de 272 regions) ni el conjunt d'Espanya (26è entre els 29 països desenvolupats), són exemples virtuosos:

Gràfic 6.1. Índex de progrés social regional de la Unió Europea. 2017

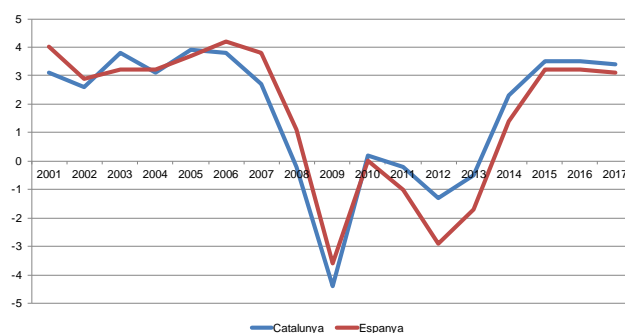

Font: Comissió Europea

Aquestes dades contrasten amb les de l'evolució del PIB. Sembla com si el creixement ja no sigui un bon indicador de desenvolupament inclusiu, ja que si ens fixem només en les dades de creixement econòmic dels països de la zona euro, l'any 2017 la recuperació econòmica prossegueix a un sòlid ritme del 2,3%, encara una mica més elevat que el de l'any anterior. Aquest creixement econòmic és el resultat tant de l'augment de la confiança dels consumidors i de la demanda, com d'una recuperació en l'activitat econòmica i el comerç en l'àmbit mundial. L'evolució de l'economia espanyola presenta encara millors dades. Des de 2014 s'ha anat consolidant la senda de creixement econòmic, amb una taxa de creixement interanual que ja se situa en el 3,1%.

El gràfic 2 mostra com l'economia espanyola va iniciar el 2014 el camí de recuperació econòmica, i va posar fi a una prolongada etapa marcada per una doble recessió. S'iniciava llavors un període d'expansió econòmica de tres anys que ha estat acompanyat fins ara per una inflació moderada, tot i les mesures expansives dels principals bancs centrals. Així que, malgrat la gran incertesa política viscuda en els darrers mesos i el temor d'un impacte negatiu sobre l'evolució de l'economia catalana, de moment el dinamisme de l'entorn internacional i la política monetària n'han continuat afavorint el creixement.

Gràfic 6.2. PIB Catalunya i Espanya (% variació real anual)

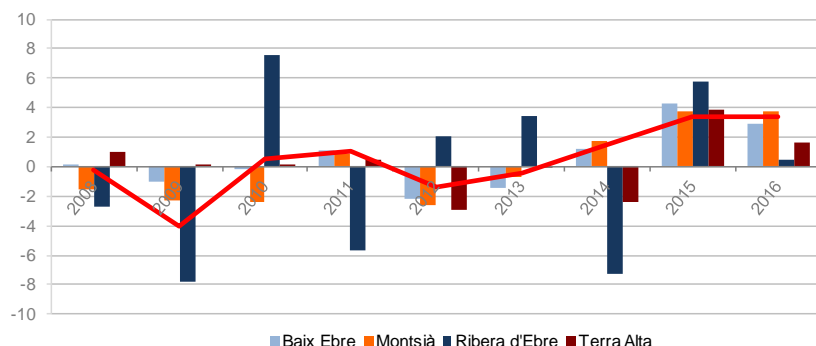

Font: INE

Tant l'etapa de doble recessió com la progressiva recuperació a partir de l'any 2014 també es recullen en l'evolució que ha tingut el valor afegit brut (VAB) en les comarques de les Terres de l'Ebre, tal com mostra el gràfic 3. Si bé és cert que durant l'any 2014, a diferència del que va passar al conjunt del Catalunya, encara es va mantenir el decreixement del VAB a les Terres de l'Ebre (-2,7%), la situació va canviar el 2015.

L'any 2015 les Terres de l'Ebre van ser el territori que més va créixer (+4,9%) i on totes i cadascuna de les comarques van mostrar un millor comportament que la mitjana de Catalunya (+3,9%). En canvi, durant l'any 2016 els resultats no han estat tan positius, ja que el creixement del VAB a les Terres de l'Ebre (+2,3%) és força inferior al del conjunt de Catalunya (+3,4%). Un fet que es deriva del diferent comportament en l'àmbit comarcal: mentre que continuen creixent a un ritme elevat el Montsià (+3,8%) i el Baix Ebre (+2,9%), l'evolució ha estat moderada a la Terra Alta (+1,6%) i especialment negativa a la Ribera d'Ebre (+0,5%).

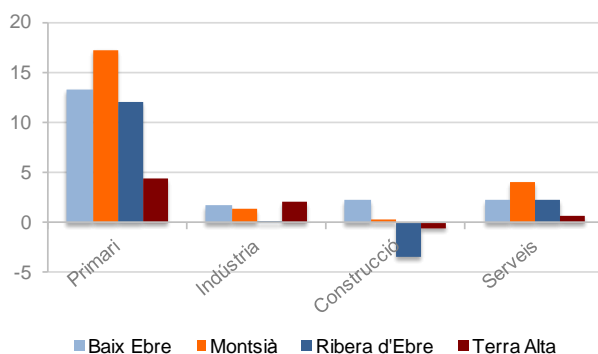
Gràfic 6.3. Taxa de variació del VAB a preus bàsics per comarques. Terres de l'Ebre

Font: BBVA (2017)

Aquest comportament del VAB de les Terres de l'Ebre durant l'any 2016 s'explica per la gran recuperació del sector primari (+13,5%) i un bon comportament del sector serveis (+2,8%), però llastat per l'evolució tant de l'activitat industrial (+0,7%) com de la construcció (+0,7%), que mostren uns resultats inferiors als que s'obté el conjunt de Catalunya.

Gràfic 6.4. VAB per comarques i sectors a les Terres de l'Ebre (% variació). 2016

Font: BBVA (2017)

De fet, quan comparem l'evolució del VAB des de 2007 fins a 2016, el balanç encara és negatiu per a les Terres de l'Ebre (-14,5 %), lluny de la recuperació que ja mostra Catalunya (+1,1%). Uns resultats que reflecteixen la particular estructura productiva d'aquestes comarques, amb un pes molt important del sector industrial. Així, mentre que durant el període 2007-2014, la davallada de les Terres de l'Ebre va ser del 20% (força superior al 5,3 % de Catalunya), la

millora 2014-2016 ha estat similar (del 6,8 %, davant del 6,7% del conjunt de Catalunya).

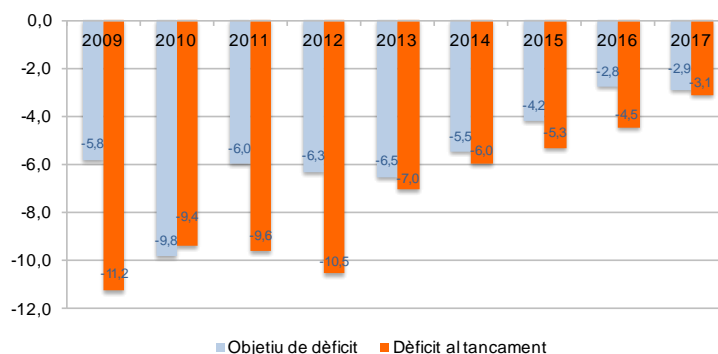
1.1. El procés d'ajust econòmic i els plans d'estabilitat

Els pressupostos públics de la darrera dècada han estat condicionats per l'evolució del cicle econòmic. La greu crisi que va esclatar el 2008 va portar els governs a fer una política fiscal expansiva i augmentar la despesa pública al mateix temps que es reduïen els ingressos per l'evolució de la conjuntura econòmica. Una situació que va portar a un augment espectacular del deute públic, especialment inquietant a partir de l'any 2010.

Des de llavors, la Comissió Europea ha tingut un paper important per intentar millorar les finances públiques. L'objectiu era recuperar la confiança dels mercats i crear unes bases sòlides per a la recuperació econòmica. Així, mitjançant l'anomenat Pacte d'Estabilitat i Creixement, la Comissió Europea ha estat atent a quins eren els nivells de dèficit públic de cada país, amb la capacitat de proposar sancions pel seu incompliment.

Durant els últims set anys, el dèficit públic s'ha reduït a la meitat, ha passat de representar un 11,2% del PIB el 2009 a un 3,1% l'any 2017. Però les dades ens indiquen també que els objectius marcats en aquesta senda de consolidació fiscal s'han incomplert any rere any, tal com mostra el gràfic 5:

Gràfic 6.5. Desviació dels objectius de dèficit públic a Espanya entre 2009 i 2017 (% PIB)

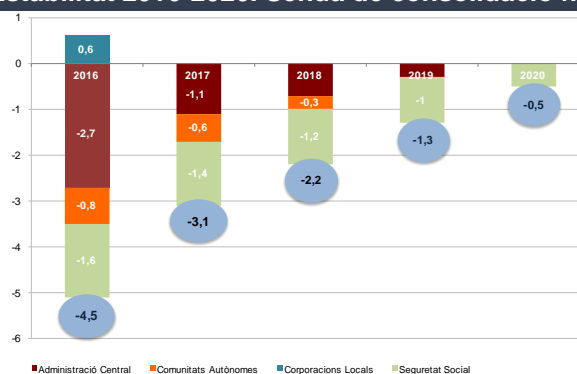

Font: www.lamoncloa.gob.es

En un context d'importants retallades de despesa pública, el principal motiu que ens ha portat a incomplir reiteradament els objectius marcats de dèficit públic, s'expliquen per l'evolució dels ingressos fiscals. Entre 2008 i 2016 s'han recaptat quasi 100.000 milions menys del pressupostat inicialment, fonamentalment per la caiguda de la recaptació procedent de l'impost de societats.

Per aquest motiu, el document Actualización del Programa de Estabilidad del Reino de España, 2017-2020 (MHFP, 2017) redefineix, un cop més, el calendari de consolidació fiscal de les diverses administracions públiques. Per a l'any 2018 l'objectiu de dèficit del conjunt de les administracions públiques és del 2,2% del PIB, de l'1,3% el 2019 i del 0,5% el 2020. Aquesta senda suposa que el dèficit públic d'Espanya se situarà per sota del 3% l'any 2018 i que, per tant, l'any 2019 el Consell de la Unió Europea donarà per finalitzat el procés de dèficit excessiu obert a Espanya l'any 2009.

Gràfic 6. Programa d'Estabilitat 2016-2020. Senda de consolidació fiscal (%PIB)

Font: www.lamoncloa.gob.es

Les dades del gràfic 6 ens indiquen que en els darrers anys l'Estat espanyol ha fet un important esforç per equilibrar el seu pressupost, en el qual han participat totes les administracions públiques, però amb intensitat i temporalitat diverses. Els nous objectius marcats són aquests:

- L'Administració central té com a objectiu un dèficit màxim del -0,7% el 2018, -0,3% el 2019 i aconseguir equilibrar els seus comptes el 2020.
- Les comunitats autònomes no hauran de superar un dèficit màxim del -0,3% el 2018, amb l'objectiu d'assolir l'equilibri pressupostari a partir del 2019.
- Les corporacions locals, en canvi, tenen el compromís d'assolir l'equilibri en

els seus comptes des de l'any 2014.

Malgrat l'esperat compliment de l'objectiu de dèficit públic l'any 2018, hi ha alguns senyals d'esgotament en aquest procés de consolidació fiscal. Tal com assenyalen Conde-Ruiz y Rubio-Ramírez (2017), han estat els ajuntaments els que amb un superàvit fiscal han permès complir els objectius marcats per la Comissió Europea, ja que tant els comptes de l'Administració central com de la Seguretat Social han incomplert sistemàticament els seus objectius.

Si bé és cert que la crisi financera ha quedat enrere i que tornem a viure un període de creixement econòmic, la lenta millora en el nivell de vida i la creixent desigualtat han contribuït a una polarització econòmica i política més gran, així com a una certa erosió de la cohesió social. Una situació que, unida a les polítiques d'austeritat aplicades per equilibrar de nou el pressupost públic, ha provocat un creixent descontent. Un malestar que s'ha traduït també en una pèrdua de confiança envers les institucions polítiques.

1.2. La percepció de la ciutadania

Després d'anys de crisi econòmica i de polítiques d'austeritat impulsades des de les institucions europees, en què l'atur i la situació econòmica era la principal preocupació pels ciutadans europeus, l'Eurobaròmetre fet a la tardor de 2017 indica un canvi substancial. La recuperació econòmica ha fet reduir significativament la preocupació per aquests temes, i ara la immigració i el terrorisme són els dos principals problemes que percep la ciutadania en l'àmbit europeu. De fet, la millora econòmica també ha fet augmentar la confiança dels ciutadans en la Unió Europea i, des del 2014, tornen a ser majoria els qui són optimistes respecte al futur del procés d'integració europeu.

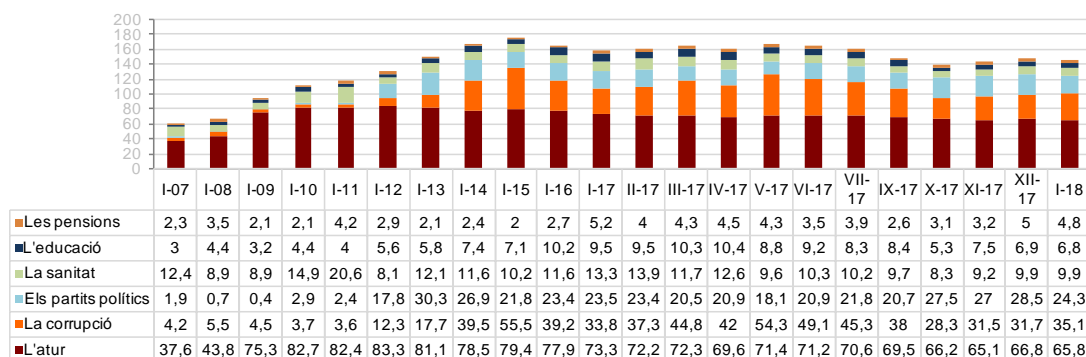
En realitat, tenim una imatge dispar sobre la Unió Europea: tenen una opinió majoritàriament positiva els ciutadans d'Irlanda (59%), Bulgària (57%), Luxemburg (57%), Portugal (53%) i Polònia (50%); en canvi, els ciutadans que consideren que és negativa són majoritaris només a Grècia (43%).

A Espanya, ens trobem en una situació intermèdia: un 39% veu la Unió Europea com un procés positiu, un 47% com a neutral i un 13% com a negatiu. Aquests resultats mostren dues coses:

- Si bé la crisi econòmica que vam patir durant gran part de la darrera dècada va deteriorar profundament la confiança dels ciutadans espanyols envers la Unió Europea (un 65% dels espanyols manifestaven la seva confiança en les institucions europees l'any 2007), la recuperació econòmica s'ha traduït també en una millora de la nostra percepció del procés d'integració europeu.
- Malgrat tot, encara ens continuem qüestionant la proximitat de les institucions europees: un 55% dels espanyols creuen que no els tenen en compte a l'hora de prendre decisions i que hi ha mancances en el disseny de les polítiques econòmiques.

A l'Estat espanyol, tal com recull l'enquesta del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS, 2018), l'atur ha estat històricament i encara és la principal preocupació de la ciutadania. Des de l'inici de la crisi, però, les enquestes també mostren com la corrupció i els partits polítics s'han anat convertint en dos dels principals motius de preocupació dels ciutadans, tal com recull el gràfic 7. La sanitat i l'educació són encara motiu d'inquietud, però les dades del darrer any mostren un important augment de la preocupació per una altra qüestió de màxima actualitat, les pensions, que es consoliden com un dels deu principals problemes per als ciutadans espanyols.

Gràfic 6.7. Percepció sobre quins són els tres principals problemes d'Espanya (%)

Font: Centre d'Investigacions Sociològiques (2018)

2. EL PAPER DEL SECTOR PÚBLIC

La manera d'entendre el món i el paper que representa l'Estat en una economia de mercat va canviar després de la Segona Guerra Mundial, moment que la ciutadania de molts països reclamava protecció i seguretat després de dècades d'inestabilitat política i econòmica. Es va decidir que l'Estat s'encarregaria de protegir, des del bressol fins a la seva tomba, tots els ciutadans. Apareixia així l'estat del benestar, entès com una xarxa de seguretat que dona protecció contra les incerteses inherents a una economia de mercat. A partir d'aquest moment, els estats van assolir tres funcions econòmiques. En primer lloc, un paper d'estabilització dels cicles econòmics, és a dir, aconseguir que l'economia romangués en el nivell de plena ocupació amb uns preus estables. En segon lloc, una funció d'assignació de béns, entesa com la capacitat que tenia l'Estat per fomentar activitats i reduir els incentius per fer altres a través d'impostos i subvencions. I, en tercer lloc, s'havia de preocupar de la forma en què els béns produïts per una societat es distribueixen entre els seus membres, per tal de garantir una certa equitat.

Però la manera d'entendre aquestes funcions de l'Estat, és a dir, de quin és el pes que ha de tenir l'estat de benestar i determinats serveis públics difereix entre els països. Un debat que s'ha reobert especialment a Europa arran de la crisi, on es qüestiona quina és la mida òptima del nostre estat del benestar i si l'amplitud de la nostra xarxa de seguretat actual es sostenible a mitjà i llarg termini.

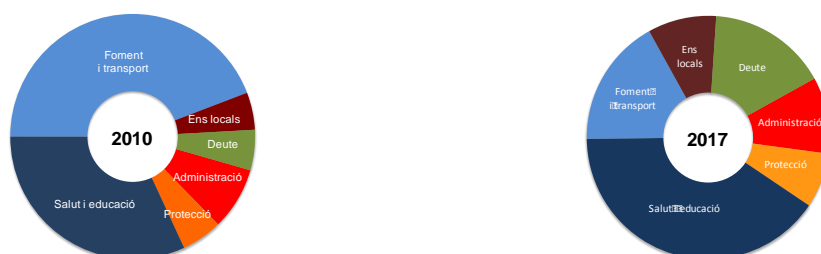
En tot cas, el que és evident és que la crisi econòmica ens ha obligat a repensar la mida del nostre estat del benestar i que, per exemple, és important analitzar l'evolució que han patit els pressupostos de la Generalitat de Catalunya en els darrers anys. Les dades mostren que en els pressupostos de 2017 quasi totes les partides són inferiors a les de l'any 2010: foment i transport (-73%), Administració i justícia (-15%), salut i educació (-12%) i protecció social (-6%). Les xifres també indiquen que la partida que ha multiplicat el pes és la destinada a pagar el deute públic (+105%).

No obstant això, des de 2015 s'observa un canvi de tendència, ja que per primera vegada des de l'inici de la crisi els pressupostos van ser expansius respecte a l'any anterior, inèrcia que ha continuat l'any 2017, en què van augmentar els

recursos destinats a foment i transport (+11%), Administració i justícia (+7%), protecció social (+4%) i salut i educació (+4%).

Més enllà de les xifres absolutes, també són important els canvis qualitatius que s'han produït en els darrers anys. És a dir, saber com s'han redistribuït uns recursos públics que són cada cop més escassos. El gràfic 8 mostra els canvis percentuals en els pressupostos de la Generalitat de Catalunya per àrees de despesa el 2010 i el 2017:

Gràfic 6.8. Àrees de despesa en els pressupostos de la Generalitat de Catalunya

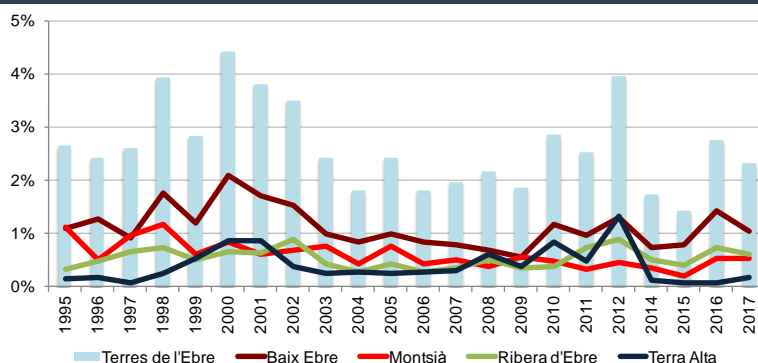

Font: Departament d'Economia i Coneixement. Generalitat de Catalunya

Analitzant l'evolució de la composició de la despesa veiem que les partides que han perdut més pes són les de foment i transport (-72%), Administració i justícia (-11%), salut i educació (-9%) i protecció social (-2%). Si bé el pes de les partides destinades als ens locals han augmentat (+33%), el canvi més significatiu és l'increment de la dedicada a pagar el deute públic (+114%). Unes dades que ens diuen quines han estat les prioritats durant aquests anys de crisi econòmica i de retallades en les polítiques públiques, però que també mostren la necessitat de trobar una manera per limitar l'endeutament públic.

Pel que fa a les inversions reals pressupostades per part de la Generalitat de Catalunya, l'evolució de la seva assignació territorial d'acord amb la ubicació física de la inversió està recollida en el gràfic 9. Les dades ens mostren que la inversió anual rebuda a les Terres de l'Ebre se situa al voltant del 2,3% del conjunt de la realitzada a Catalunya el 2017. Un percentatge que, malgrat que és inferior al de 2016, és similar al pes que té la població d'aquest territori en el conjunt de Catalunya.

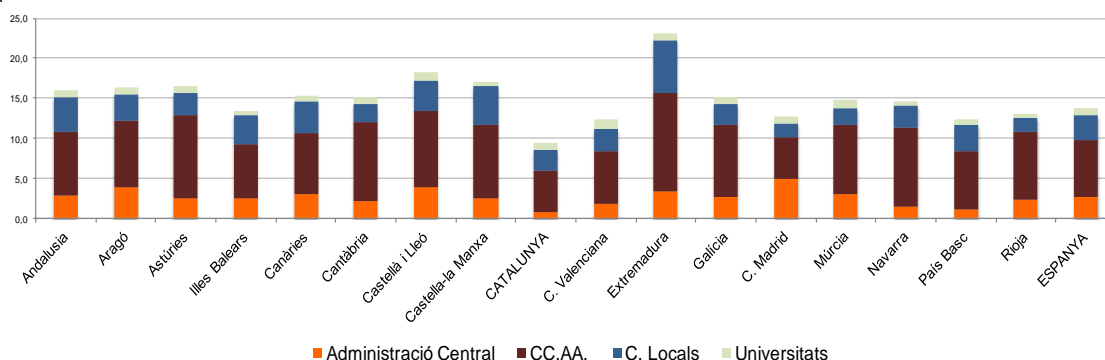
Gràfic 6.9. Inversions reals pressupostades per la Generalitat de Catalunya (%)

Font: Idescat

Pel que fa al nombre de persones que treballa a l'Administració pública a Catalunya, les dades mostren que el sector públic a Catalunya dona feina a 308.168 persones. Tal com reflecteix el gràfic 10, aquesta xifra representa un 9,4% del total d'ocupats en aquest territori l'any 2017 i fa que Catalunya sigui la única comunitat autònoma del conjunt de l'Estat on aquesta dada s'ha situat per sota del 10%:

Gràfic 6.10. Importància de l'ocupació pública per nivell de govern. 2017 (% del personal al servei de les administracions públiques sobre els ocupats totals)

Font: Butlletí estadístic del personal al servei de les administracions públiques i INE

En el cas de Catalunya, un 5,2% de la ocupació pública correspon a personal de l'Administració autonòmica, un 2,7% és personal de l'Administració local, un 0,8% és personal de l'Administració central i, finalment, un altre 0,8% treballa com a personal que de les universitats catalanes. Comparant aquestes dades amb la mitjana del que passa a l'Estat espanyol, el pes a Espanya de l'ocupació

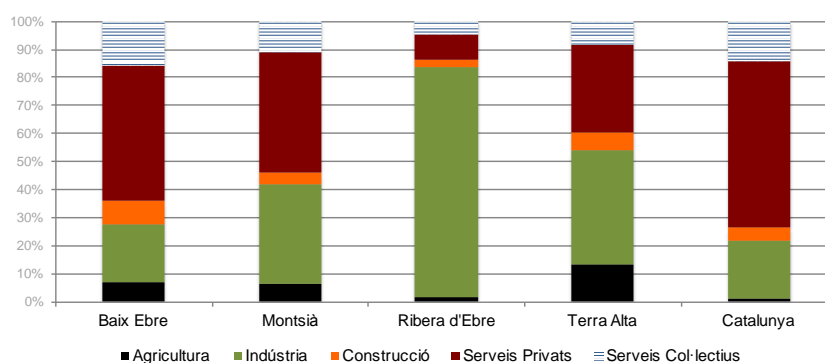
pública a les entitats locals i les universitats és relativament similar (3,1% i 0,8%, respectivament), però amb un pes més elevat tant de l'Administració central (2,7%) com de l'Administració autonòmica (7,2%).

En termes relatius, és a dir, quan analitzem la importància que té cada nivell de l'Administració en termes d'ocupació pública en cada comunitat autònoma, veiem que a Catalunya el pes del nivell autonòmic (55%), dels ens locals (28%) i de les universitats (9%) es troba per sobre de la mitjana estatal (52%, 23% i 6%, respectivament), mentre que el pes de l'Administració central és comparativament reduït (8% a Catalunya vers un 19% al conjunt de l'Estat espanyol).

2.1. El pes del sector públic en el VAB

Segons les darreres dades disponibles, el sector públic representa un 14,3% del valor afegit brut (VAB) de Catalunya, contribució que se situa per sobre de la que suposa a la Ribera d'Ebre (4,8%), a la Terra Alta (8,3%) o al Montsià (10,8%), però que està per sota del valor que assoleix al Baix Ebre (16%). Una diferència que s'explica per la importància de les activitats sanitàries i de serveis socials a la comarca del Baix Ebre.

Gràfic 6.11. Contribució sectorial al valor afegit brut (VAB pb). 2016

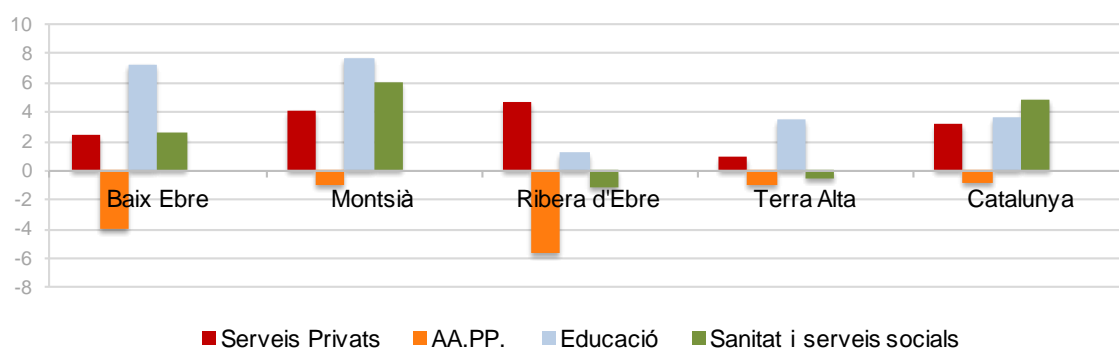
Font: BBVA (2017)

Pel que fa a l'evolució del VAB del sector públic, durant l'any 2016 l'activitat dels serveis privats i dels serveis col·lectius (que inclou l'educació, la salut i l'administració pública) va seguir una tendència positiva tant al conjunt de

Catalunya com a les Terres de l'Ebre. No obstant això, si bé el creixement dels serveis privats a les Terres de l'Ebre va ser similar al de la resta de Catalunya (+3,2%), el resultat de les activitats relacionades amb serveis col·lectius a les Terres de l'Ebre no mostra una dinàmica tan positiva (+1,8%, enfront del +2,8% a Catalunya).

Tal com es pot veure al gràfic 12, l'evolució dels serveis relacionats amb les activitats educatives a les Terres de l'Ebre (+6,5%) és especialment positiva, molt per sobre de la que té el conjunt de Catalunya (+3,6%). També creixen les activitats relacionades amb la sanitat i els serveis socials (+2,9%), si bé ho fan menys que en el conjunt de Catalunya (+4,9%). En canvi, l'evolució dels serveis col·lectius relacionats amb l'Administració pública va ser negativa (-3,1%) i pitjor que al conjunt de Catalunya (-0,8%).

Gràfic 6.12. Variació del VAB al sector serveis. 2016

Font: BBVA (2017)

Després de deu anys de l'esclat de la bombolla immobiliària i de l'inici de la crisi econòmica, el sector serveis de les Terres de l'Ebre mostra ja una clara recuperació (BBVA, 2017). No obstant això, l'evolució ha estat diferent segons el tipus de serveis del qual parlem. Durant els principals anys de crisi econòmica, entre el 2007 i el 2013, els serveis privats van patir més intensament la recessió (-5,2%) mentre que els estabilitzadors automàtics associats a l'estat del benestar feien que els serveis col·lectius augmentessin (+9,7%). En canvi, quan vam aconseguir tornar a la senda del creixement econòmic, els resultats es van intercanviar: en el període 2013-2016 els serveis privats van créixer

significativament (+6,3%), mentre que el serveis col·lectius també ho feien però en menor mesura (+5,6%).

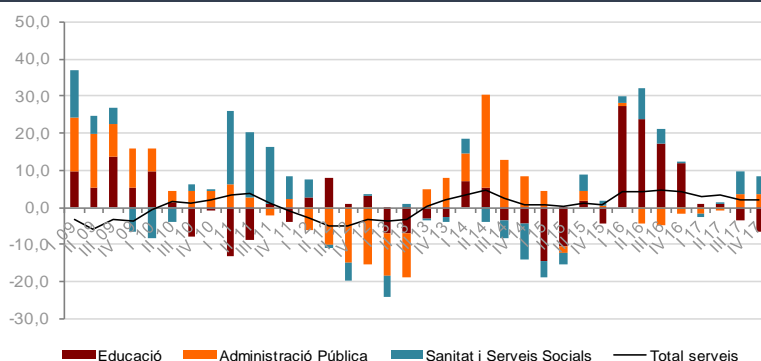
És a dir, si comparem quina és la contribució del sector serveis al VAB de les Terres de l'Ebre després de deu anys, veiem que el subsector dels serveis col·lectius genera el 2016 casi un 16% més que a l'any 2007. En canvi, el subsector del serveis privats només ho fan en un 0,8% més, molt per sota de la millora que han experimentat al conjunt de Catalunya (+11,6%).

2.2. El pes del sector públic en l'ocupació

L'evolució de l'ocupació al sector serveis durant els darrers anys a Catalunya ha estat condicionada pel cicle econòmic. És a dir, mostra un comportament negatiu entre els anys 2009 i 2013, i inicia un procés de recuperació des de l'any 2014. No obstant això, tal com recull el gràfic 13, hi ha diferències significatives entre els diversos subsectors de serveis, i és especialment rellevant analitzar el comportament de les diverses activitats relacionades amb el sector públic.

Així, durant la darrera dècada l'evolució de l'ocupació a l'Administració pública a Catalunya ha passat per diverses fases. En els primers anys de la crisi econòmica, entre 2009 i 2010, va augmentar el nombre d'empleats públics, en gran part a causa de la política fiscal expansiva adoptada durant els anys 2008 i 2009, que van generar una inèrcia d'increment de l'oferta d'ocupació pública inclús en anys posteriors. En canvi, el nou rumb de la política econòmica i l'inici de les mesures d'austeritat decretades a partir de 2010 van comportar que l'ocupació pública es reduís fins a l'any 2014. Entre 2012 i 2014 es van retallar 33.237 llocs de treball en educació i 29.720 places del sistema sanitari en el conjunt de l'Estat espanyol (Martínez-Matute y Pérez, 2017). No obstant això, des de 2015 s'han recuperat els efectius a mesura que creixien els ingressos de les comunitats autònomes. I l'any 2017 representa especialment aquest canvi de tendència en les polítiques d'ocupació pública, que reben un nou impuls al conjunt d'Espanya, ja que s'ha aprovat la major oferta d'ocupació pública feta des de l'any 2008.

Gràfic 6.13. Evolució de la població ocupada en el sector serveis a Catalunya (variació trimestral interanual)

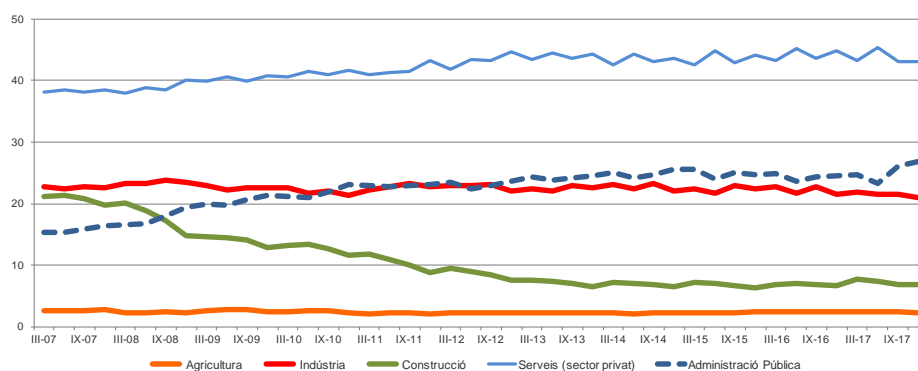
Font: Idescat

Pel que fa a les Terres de l'Ebre, el sector públic continua sent l'únic sector econòmic que l'any 2017 presenta un nivell d'ocupació superior al de l'inici de la crisi econòmica. Així, mentre l'ocupació del sector públic entre 2009 i 2017 ha crescut un 26%, la resta de sectors encara mostren una caiguda de l'ocupació: tant al sector de la construcció (-57%), com a l'industrial (-18%), l'agrícola (-8%) o al serveis privats (-2%).

Aquestes dinàmiques han comportat un cert canvi en la importància relativa de cada sector en termes d'ocupació al territori al llarg d'aquests darrers anys. La gran estabilitat de l'ocupació al sector públic durant els anys de crisi ha fet augmentar la seva importància en termes relatius, de manera que el sector públic a les Terres de l'Ebre representa avui en dia el 38% dels llocs de treball al territori. De fet, des de l'inici de la crisi fins al 2009 el pes relatiu del sector públic com ocupador al territori ha augmentat quasi un 40%, i han guanyat importància també els serveis privats (+7%), s'ha mantingut estable l'agricultura i perden importància relativa en termes d'ocupació tant el sector industrial (-10%) com la construcció (-53%).

Tal com mostra el gràfic 14, l'any 2017 no ha estat una excepció en aquesta tendència, ja que l'augment de l'ocupació a les Terres de l'Ebre (+6%) s'explica fonamentalment per l'impuls de l'ocupació al sector públic (+16%), molt superior al que es genera en els serveis privats (+2%).

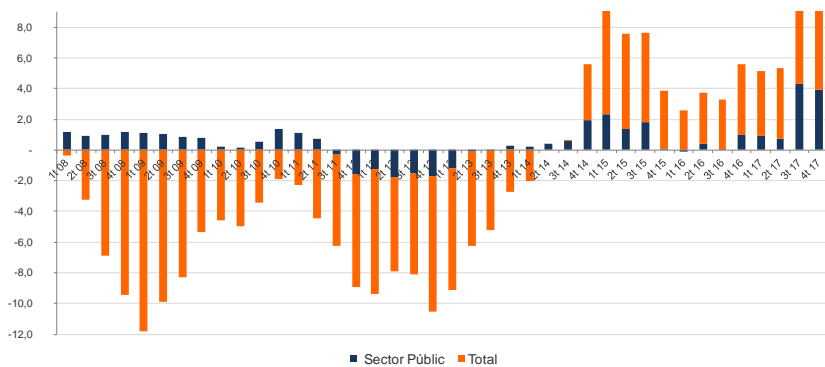
Gràfic 6.14. Evolució de l’afiliació a la Seguretat Social a les Terres de l’Ebre

Font: Observatori del Treball i Model Productiu. Generalitat de Catalunya

L’evolució negativa del mercat de treball durant el llarg període de crisi i la progressiva recuperació a partir de l’any 2014 queden recollides en les xifres d’atur registrat a les Terres de l’Ebre, tal com es mostra en el gràfic 15. Les dades ens indiquen que el comportament del sector públic ha estat més positiu, però no tant per la creació de nous llocs de treball sinó perquè el procés de destrucció d’ocupació durant els anys de la crisi ha estat molt menys intens que al sector privat de l’economia. No obstant això, les dades de l’any 2017 recullen una reactivació de l’oferta d’ocupació pública.

Gràfic 6.15. Contribució del sector públic a la variació de la afiliació a la Seguretat Social. Terres de l’Ebre (%)

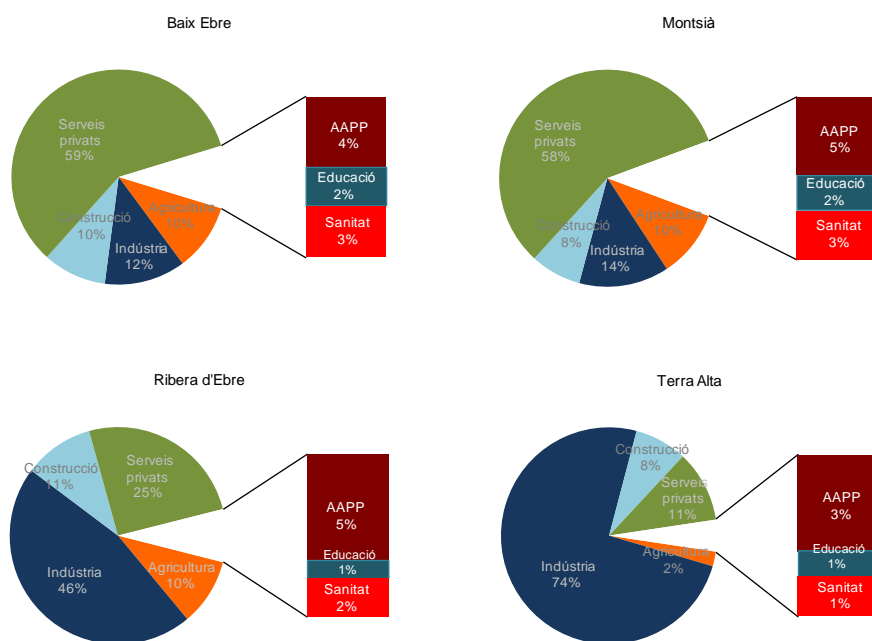
Font: Observatori del Treball i Model Productiu. Generalitat de Catalunya

Si analitzem les branques d’activitat que registren taxes d’atur més elevades, veiem que hi ha diferències entre les quatre comarques de les Terres de l’Ebre. El gràfic 16 mostra que tant al Baix Ebre com al Montsià l’evolució en el sector

dels serveis privats (59% i 58%, respectivament) explica la major part de l'atur registrat. En canvi, a la Terra Alta i a la Ribera d'Ebre la pèrdua de llocs de treball al sector industrial és el principal factor explicatiu de l'atur registrat (74% i 46%, respectivament).

Si analitzem el comportament de l'atur relacionat amb activitats pròpies del sector públic (sanitat i serveis socials, Administració pública o educació), les taxes d'atur registrades són més petites i són semblants a les comarques de les Terres de l'Ebre, si bé són una mica més significatives en les comarques on el seu pes en l'activitat econòmica és més gran.

Gràfic 6.16. Atur registrat per comarques i sectors d'activitat. 2017

Font: Idescat

3. REPTES I OPORTUNITATS DEL SECTOR PÚBLIC

La recent crisi econòmica ha generat una polarització política i una certa erosió de la cohesió social en la nostra societat. És cert que ja hem sortit de la crisi econòmica, però les polítiques que hem utilitzat per sortir-ne han implicat retallades de despesa pública en programes i prestacions que són bàsiques per a la cohesió social i la igualtat d'oportunitats.

Ara que la crisi ha quedat enrere i que el creixement econòmic ha tornat de forma generalitzada a les principals economies del món, resulta encara més evident que la recuperació no arriba a tots. Un dels principals objectius hauria de ser millorar la qualitat de vida dels ciutadans, implementant polítiques per crear una societat més pròspera, però també més equitativa i sostenible. Perquè sense restaurar el vincle entre creixement i progrés social es fa més difícil aconseguir una estabilitat social i política.

Tradicionalment, als països europeus ha estat el desenvolupament de l'estat del benestar el que ens ha proporcionat un grau d'inclusió social que és una part essencial de la nostra identitat. De fet, es calcula que el 50% de la despesa social en l'àmbit mundial es fa a Europa. No obstant això, avui en dia estem vivint un debat en què es qüestiona tant la viabilitat d'aquest estat del benestar en un món cada cop més globalitzat com la qualitat del nostre sistema institucional.

3.1. Sobre la cohesió social d'un territori

La societat del coneixement, les noves tecnologies, la globalització..., han generat un canvi que afecta la manera d'entendre l'activitat econòmica, però també suposa un canvi en els nostres hàbits socials, en la manera de relacionar-se amb la gent. I qualsevol procés de canvi implica incerteses i el perill que algunes persones o col·lectius quedin al marge. Si a això li afegim les retallades en moltes polítiques socials com a conseqüència de la crisi econòmica, el resultat és que el risc d'exclusió social augmenti.

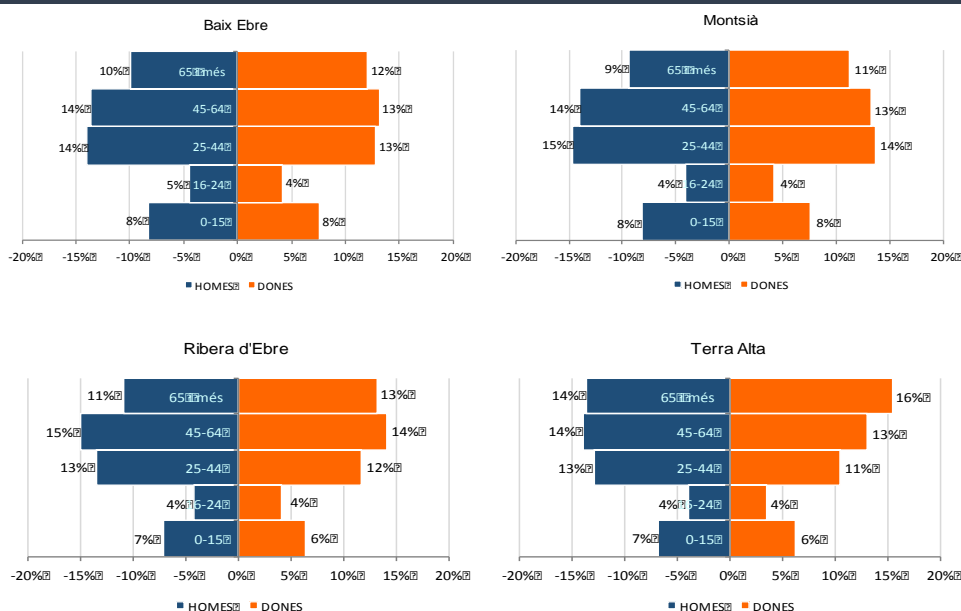
L'exclusió social té un caràcter multidimensional, que provoca que les diverses etapes d'exclusió social o la vulnerabilitat social es vagin encadenant i portin a les persones a situacions crítiques, sobretot quan no existeixen mecanismes relacionals compensatoris com les xarxes familiars o els mecanismes institucionals de suport.

Des d'aquest punt de vista, els canvis demogràfics i el progressiu envelliment de la població plantegen nous reptes al nostre estat del benestar i a les polítiques de cohesió social. Un dels èxits més grans de les societats desenvolupades ha estat l'increment de l'esperança de vida de les persones i d'un allargament dels

anys amb bona salut. L'esperança de vida a Catalunya se situa en 80,4 anys per als homes i en 85,9 per a les dones.

L'anàlisi de la distribució de la població per edats a les comarques de les Terres de l'Ebre ens mostra que el grau d'envelliment és especialment rellevant en un territori on la inversió de la piràmide d'edats és molt clar. Dels 8 àmbits de planificació territorial de Catalunya, el percentatge més gran de població de més de 65 anys és el de les Terres de l'Ebre (22%). De fet, tant el Montsià (20%), el Baix Ebre (22%), la Ribera d'Ebre (24%) i, especialment, la Terra Alta (30%) tenen un percentatge de població de més de 65 anys més elevat que el conjunt de Catalunya (18%).

Gràfic 6.17. Població per grups d'edat i comarques de les Terres de l'Ebre. 2017

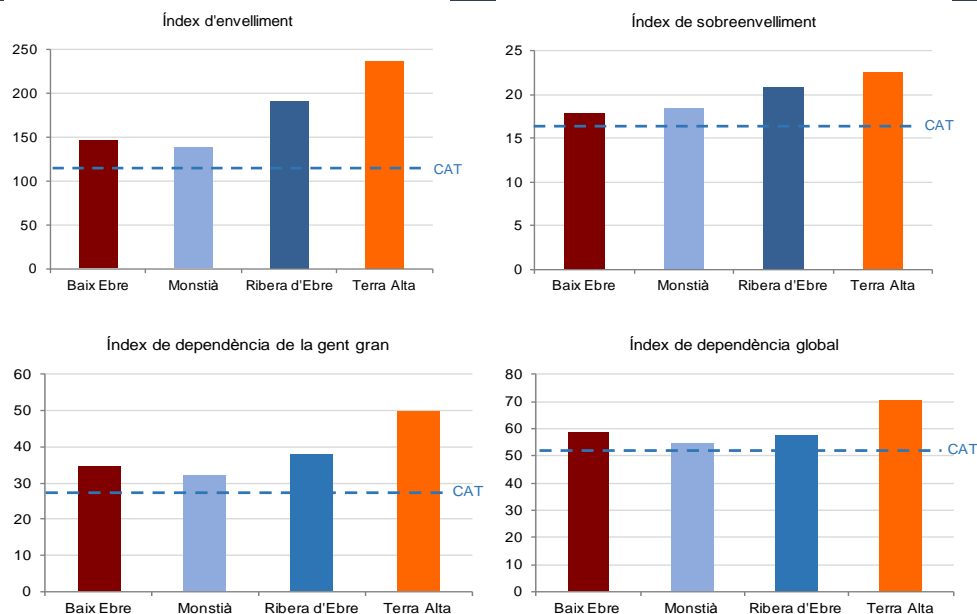
Font: Idescat

A partir de les dades associades a les piràmides poblacionals, es poden construir diversos tipus d'indicadors que ajuden a identificar l'estructura de població, recollits al gràfic 18. Per exemple, l'índex d'envelliment i sobreenvelliment, que ens indiquen la proporció de gent gran que hi ha a un territori. Així, l'índex d'envelliment, que mesura el nombre de persones més grans de 65 anys amb relació al nombre de joves menors de 15 anys, mostra que a les Terres de l'Ebre hi ha 153 persones grans per cada jove menor de 15 anys. Especialment

significativa és la dada de la Terra Alta (237) i la Ribera de l'Ebre (191), on l'índex assoleix un valor molt per sobre de la mitjana catalana (117). Els resultats de l'índex de sobreenvelliment, que mesura el nombre de persones de més de 85 anys amb relació a la població major de 65 anys, aporta una lectura semblant: a les Terres de l'Ebre hi ha, per cada 100 habitants de més de 65 anys, 19 que superen els 85 anys. Un resultat també més alt que els 16 que hi ha al conjunt de Catalunya (16).

D'altra banda, els índexs de dependència de la gent gran i de dependència global ens donen informació sobre l'esforç que ha de fer la població activa per finançar l'estat del benestar i pagar els serveis de la població dependent. Així, l'índex de dependència senil és el quocient entre les persones més grans de 65 anys i els que tenen entre 15 i 64 anys. És a dir, ens indica la dependència de la població que no pot treballar per la seva edat de la que sí que ho pot fer, i ens dóna una idea de l'esforç que s'ha de fer per finançar l'estat del benestar. El resultat per a les Terres de l'Ebre és que, per cada 100 persones que contribueixen al finançament de l'estat del benestar, n'hi ha 35 que són receptores. Una xifra superior al 28% que s'obté a Catalunya. Finalment, l'índex de dependència global mostra la població major de 64 anys i els menors de 15 anys, respecte al grup comprès entre ambdues edats. És a dir, ens dóna una aproximació a la càrrega que suporta la població en edat de treballar per atendre la població en edat dependents. I els resultats a les Terres de l'Ebre de nou són més elevats (57%) que al conjunt de Catalunya (52%).

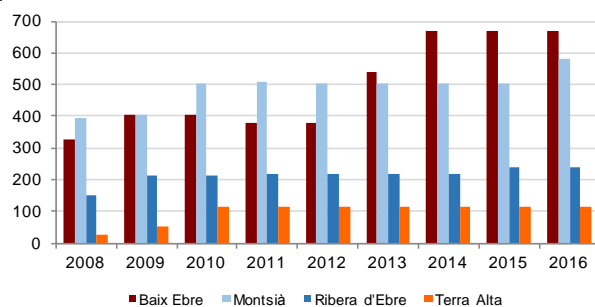
Gràfic 6.18. Índex d'envelliment i dependència. 2017

Font: Idescat

Tots aquests indicadors poblacionals posen, a més, de manifest que hi ha una dualitat en el conjunt de les comarques ebrenques, amb una taxa d'envelliment de la població significativament més gran en les dues comarques interiors: la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. Davant d'aquest escenari, sorgeix la necessitat d'incrementar i millorar les xarxes de serveis d'atenció a la gent gran, per tal de garantir una millor qualitat de vida d'aquestes persones. Les places de residència per a la gent gran permeten més incorporació de les persones grans en un entorn urbà i socialment integrador. I l'esforç que s'ha fet per millorar la dotació durant la darrera dècada ha estat gran: el nombre de places a les Terres de l'Ebre s'ha incrementat un 132%, molt per sobre de la mitjana del conjunt de Catalunya (18%). Si bé es cert que aquest increment és molt significatiu, també és cert que el nombre de places de residència a les Terres de l'Ebre era extremadament baixa i que, malgrat aquest esforç, la taxa de cobertura de les Terres de l'Ebre (4,3%) i, especialment a la Terra Alta (3,4%), està encara per sota de la del conjunt de Catalunya (4,6%).

Gràfic 6.19. Places de residència per la gran a les Terres de l'Ebre

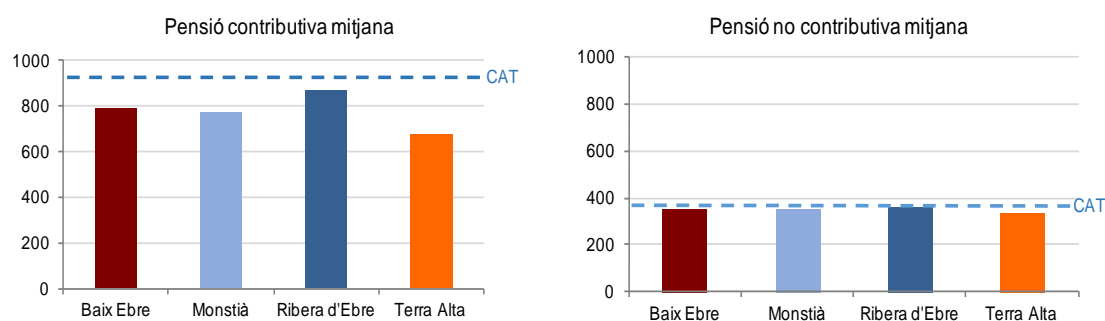

Font: Idescat

L'opció preferida per la gent gran, però, és viure el màxim de temps possible a la pròpia casa, amb la seva família, per gaudir de la màxima qualitat de vida. Per aquest motiu, les polítiques socials han destinat part dels recursos a ajudar les que han d'atendre persones grans amb dependència. En aquest sentit, els centres de dia tenen un paper complementari fonamental. A les Terres de l'Ebre existeixen 30 centres de dia, amb una oferta de 754 places, la qual cosa representa poder donar servei a un 1,5% de la gent gran del territori. Una xifra millor que al conjunt de Catalunya, i on destaca positivament la Terra Alta (4,1%).

Una altra dada significativa és la pensió contributiva mitjana de la Seguretat Social, que inclou tant les pensions per jubilació com per viduïtat, orfenesa o incapacitat permanent, que es xifra en 783 € i és inferior a la mitjana de Catalunya (953 €) en cadascuna de les comarques: Terra Alta (673 €), Montsià (769 €), Baix Ebre (789 €) i Ribera d'Ebre (866 €). Una situació que es repeteix amb les pensions no contributives, les pensions assistencials per a persones amb disminucions per persones que no han cotitzat el temps suficient per tenir dret a les prestacions del nivell contributiu, on la mitjana a les Terres de l'Ebre (352 €) també està lleugerament per sota de la de Catalunya (355 €).

Gràfic 6.20. Pensió mitjana de la Seguretat Social a les Terres de l'Ebre. 2016

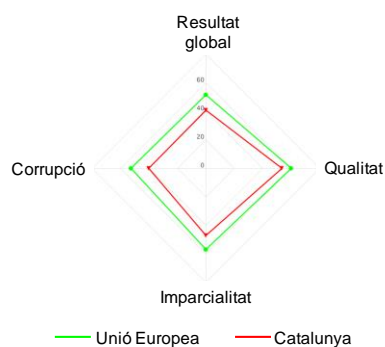
Font: Idescat

3.2. Sobre la qualitat institucional

Un dels corrents de la investigació acadèmica més fructífers de les últimes dècades és l'anomenada economia institucional. Aquest corrent sosté que la riquesa de les nacions i el benestar dels seus ciutadans depenen més de la qualitat de les institucions i del bon govern que de la quantitat més gran o més petita de recursos naturals i capacitats de què disposi un país.

En els darrers anys han aparegut diversos índexs per mesurar la qualitat de la gestió pública. Si bé és cert que la gran quantitat dels estudis sobre governança i corrupció s'han fet en l'àmbit estatal, la Universitat de Göteborg ha creat l'Índex de la Qualitat dels Governos a Europa (Charron i Lapuente, 2018), que recull les percepcions i les experiències dels ciutadans de les regions europees amb relació a la qualitat del govern de les seves institucions regionals.

Gràfic 6.21. Índex de qualitat dels governs. 2017

Font: Comissió Europea. Política Regional

La qualitat institucional es defineix com un concepte multidimensional que consisteix en l'alta qualitat en la prestació dels serveis públics i imparcialitat (és a dir, que els serveis públics s'assignen de forma objectiva i sense prejudicis), junt amb una baixa corrupció. Els resultats mostren que tot i que la majoria de les regions del nord d'Europa s'han mantingut com les millors en termes de qualitat del govern, en els darrers anys han experimentat una caiguda de nombroses regions del sud, especialment a Itàlia, Grècia i Espanya. A més, els països que representen un resultat inferior a la mitjana de la Unió Europea són també els que presenten una variació regional més gran. De fet, Espanya és el 2017 el país amb la segona variació més regional en termes de dispersió dels seus resultats darrere d'Itàlia. Així, si bé regions com Andalusia, València o Canàries treuen pitjors resultats que a l'enquesta anterior de l'any 2013, altres territoris com Cantàbria, Navarra o el País Basc els milloren. Pel que fa als resultats que obtenen les institucions catalanes, han empitjorat respecte a l'any 2013 i, tal com recull el gràfic 21, se situen lleugerament per sota de la mitjana Europea. A Catalunya hem viscut un empitjorament de la percepció de corrupció, així com de la imparcialitat de les nostres institucions. Es destacable el fet, però, que tenint en compte les retallades dels serveis públics en sectors tan rellevants com el de la sanitat o l'educació, millora l'indicador de la qualitat dels serveis.

4. CONCLUSIONS

La crisi econòmica ens va obligar a repensar el paper del sector públic. La necessitat de fer ajustos per sanejar els pressupostos públics es va fer fonamentalment reduint la despesa pública. Però la percepció dels ciutadans ara, quan ja hem iniciat un període d'expansió econòmica, és que els costos de la sortida de la crisi no s'han repartit de manera equitativa. La polarització política és fruit en part d'aquesta percepció i de la reclamació d'un nou pacte social que permeti gaudir d'una millor qualitat en els serveis públics, però també d'una transparència més gran en la presa de decisions. Dues coses que contribuirien a millorar la confiança de la ciutadania respecte a les institucions.

Els reptes que tenim per endavant són grans. L'informe *Global Competitiveness Report 2017-2018* fa un estudi de 137 països, i analitza els factors que els experts en creixement econòmic consideren més rellevants. Uns indicadors que van des de factors bàsics (institucions, infraestructures, situació macroeconòmica, salut i educació), funcionament dels mercats (de béns, de treball i financer), fins a altres relacionats amb la capacitat innovadora (sofisticació dels negocis, R+D). I el resultat és que Espanya encara té moltes mancances: ocupem el 57è lloc en "transparència en la formació de polítiques públiques", el 58è en "independència del poder judicial", el 104è en "confiança en els polítics" o el 113è en "nivell de malbaratament de diners per part del sector públic".

Els problemes van més enllà de la desconfiança que s'ha instaurat al voltant de determinades institucions públiques polítiques i partits polítics, ja que la nostra competitivitat també es veu limitada per ocupar el lloc 49è en "capacitat d'innovació", el 67è en "qualitat del sistema educatiu", el 76è en "capacitat per atreure talent", el 77è en "nombre de dies necessaris per obrir un negoci", el 78è en "cooperació entre treballadors i empresaris", el 79è en "facilitat per accedir a préstecs". Unes posicions que no millorem amb els pas dels anys i que posen en evidència que encara són molts els obstacles que encara tenim per endavant per ser una societat més dinàmica i innovadora.

BIBLIOGRAFIA

- BBVA (2017): *Anuari econòmic comarcal 2017*. BBVA, Barcelona.
- BBVA (2018): *Situación España. 1er trimestre 2018*. BBVA Research, Madrid.
- Charron, N. i Lapuente, V. (2018): "Quality of Government in EU Regions", *The Quality of Government Institute*, Göteborg.
- CIS (2018): *Barómetro sobre la percepción de los principales problemas de España*. Centre d'Investigacions Sociològiques, Madrid.
- Comissió Europea (2017): *Índex de Progrés Social Regional de la Unió Europea*. Direcció General de Política Regional i Urbana de la Comissió Europea, Brussel·les.
- Comissió Europea (2017): *Standard Eurobarometer 88*. Direcció General de Comunicació de la Comissió Europea, Brussel·les.
- Conde-Ruiz, J. I. i Rubio-Ramírez, J. (2017): "Déficit 2017: en manos de las corporaciones locales", *Nada es Gratis* [Disponible a <http://nadaesgratis.es/rubio-ramirez/deficit-2017>]
- MHFP (2017): *Actualización del programa de estabilidad del Reino de España 2017-2020*. Ministeri d'Hisenda i Funció Pública, Madrid.
- Martínez-Matute, M. i Pérez, J. J. (2017): "La evolución del empleo de las Administraciones Públicas en la última década", *Boletín Económico*, 4. Banc d'Espanya, Madrid.
- Milanovic, B. (2016): *Global inequality: a new approach for the age of globalization*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Schwab, K. (ed.) (2017): *The Global Competitiveness Report 2017-2018*. World Economic Forum, Ginebra.

Capítol 7. Demografia a les Terres de l'Ebre

*Francesc Xavier Farré Albendea
Departament d'Economia
Universitat Rovira i Virgili*

7.1. Introducció

El component demogràfic històricament suposava canvis a molt llarg termini en l'estructura i el volum de la població, el segle XXI ha estat fins ara un període amb grans oscil·lacions de la població. El component migratori amb una primera etapa caracteritzada per l'arribada d'emigrants i una segona pel retorn parcial als llocs d'origen ha tingut una dimensió molt gran. A Catalunya les dades del 2017 tornen a marcar un creixement de la població; per contra les Terres de l'Ebre encara es troben en una fase de disminució.

Amb aquest punt de partida i amb l'ús de les noves dades proporcionades per l'Idescat, que novament donen valors de dues anualitats, del 2016 i del 2017 (algunes s'han actualitzat dos anys respecte a les de l'any anterior), estructurarem el capítol d'una forma semblant a edicions anteriors. Com a novetats més rellevants, introduïm algunes taules noves referides a la perspectiva de gènere (ja començada l'any anterior), al canvi per cohorts de la població i a la projecció de la població activa. Aquesta darrera taula és un exemple il·lustratiu de la intenció de relacionar de forma intuïtiva la població amb altres aspectes econòmics del territori i en les reflexions finals s'indiquen possibles estudis en aquesta via.

7.2. Evolució de la població

L'any 2017 la població resident a les Terres de l'Ebre es va situar en 179.508 habitants segons les dades del padró que segueixen la sèrie de l'Idescat, que representaven el 2,38% de la població catalana (7.555.830). Aquest percentatge torna a suposar una nova disminució del pes demogràfic de les Terres de l'Ebre en el conjunt de Catalunya. S'encadenen així nou anys de pèrdua de pes demogràfic de les Terres de l'Ebre respecte a la població catalana. El percentatge del 2016 era del 2,40; per tant, es tornen a perdre 2 centèsimes de pes percentual en un territori que ja presenta un pes demogràfic molt petit respecte al total de Catalunya, i assoleix de nou el valor més petit del segle XXI. Al llarg del segle es poden distingir dues fases: una primera del 2000 al 2013, en

què el pes relatiu de les Terres de l'Ebre amb petites oscil·lacions s'ha mantingut al voltant del 2,50% de la població (el valor més elevat va ser el 2008 amb un 2,57%) i una segona a la darrera etapa, en què el pes ha baixat cada any. Aquesta etapa de pèrdua del pes demogràfic relatiu es un element preocupant: en apartats posteriors intentarem analitzar les franges en les quals es produeix la pèrdua demogràfica amb les repercussions per al desenvolupament econòmic que se'n puguin derivar.

Si analitzem les dades relatives a l'evolució de la població de la darrera anualitat, la taxa de creixement de la població ebrenca el 2017 torna a ser negativa, del -0,74%. Així suposa la cinquena taxa negativa consecutiva des del 2013. Es confirma la tendència d'una certa moderació en el decreixement de la població. El decreixement més elevat es va produir el 2014 amb un -1,90%; el 2015 va ser del -1,3% i el 2016 del -1,1%. Aquesta pèrdua demogràfica relativa l'hem de comparar amb el que esdevé en el nostre país.

Si realitzem aquesta comparació, el 2017 a Catalunya torna a créixer la població i aquest any amb un percentatge del 0,44% notablement superior a l'exigu 0,19% de l'any 2016. Per tant, per segon any consecutiu mentre creix la població catalana, disminueix la població ebrenca. Com a dada menys negativa, podríem constatar que el gap entre els dos percentatges ha disminuït i se situa en un 1,18 menor que el del 2016 (1,24) i el del 2014 (1,44) i de l'ordre del 2015 (1,17). Per tant, malgrat l'evolució dispar dels dos territoris, aquest any la diferència del comportament no és la més dolenta dels darrers temps.

Si fem una anàlisi de principis de segle fins ara, la taxa de creixement demogràfic de les Terres de l'Ebre acumulada se situa en el 14,86%, lluny dels valors màxims assolits el 2013 i també lluny del valor de Catalunya del 20,66%. Pel comportament del darrer any, el valor de les Terres de l'Ebre baixa des de el 15,72% del 2016 fins al 14,86% i el valor de Catalunya puja del 20,13% al 20,66% respectivament. Si mirem la taxa mitjana anual acumulada (TMAA) de les Terres de l'Ebre per al període 2000-2017 és del 0,77%, força inferior a la que teníem el 2016 del 0,86%. Aquesta TMAA significa que la població hauria arribat al nivell actual si en els disset anys hagués crescut a aquest ritme. La TMAA de Catalunya se situa en el 1,04%, una mica inferior a la de l'any 2016 (1,08%). Si analitzem el valor de TMAA a les Terres de l'Ebre representa un creixement

demogràfic molt important per al conjunt del període fruit d'anys en què les taxes van ser superiors al 3% per creixement migratori. No hem de menysprear l'evolució dels darrers anys i el cinquè any de retrocés de la població ebrenca.

Aquest fet ens fa analitzar la pèrdua de població en termes absoluts en el darrer lustre. Del 2012 al 2017 la població ebrenca ha passat de 191.826 a 179.508 habitants, fet que suposa una disminució de 12.318 habitants, un molt considerable 6,42% de la població. En el mateix període Catalunya ha perdut aproximadament el doble. Per tant, en el flux net d'entrades i sortides la meitat del saldo negatiu es deu a les Terres de l'Ebre en el període 2012-2017. Si analitzem el valor del 2017, la pèrdua de residents a les Terres de l'Ebre és de 1.347, un valor força inferior al de l'any precedent proper al 2000 i continua marcant una tendència a pèrdues poblacionals cada cop menors. La pèrdua del darrer quinquenni és molt rellevant en un territori d'escassa densitat demogràfica i amb població molt envellida. Aprofundirem a esbrinar en quines cohorts de la població s'ha produït aquesta disminució per veure repercussions en els problemes estructurals de la població.

Malgrat el nou alentiment en la disminució de la població, es difícil preveure un llindar mínim per a la població ebrenca. No s'albirà que el proper any poguéssim donar dades de creixement poblacional per a les Terres de l'Ebre. La recuperació econòmica que es tradueix en els bons resultats dels indicadors macroeconòmics com la producció i fins i tot d'ocupació no sembla suficient per suposar un increment de la població a les Terres de l'Ebre. Aquests valors que ja sembla que comportin una nova fase de creixement demogràfic per a Catalunya no es transporten a les Terres de l'Ebre. Fóra interessant estudiar quins condicionants poden determinar aquests ritmes diferenciats en els darrers temps i que ens fan estar cada cop més lluny dels valors esperats en el Pla Territorial i amb un menor pes demogràfic al conjunt de Catalunya.

Taula 7.1. Evolució de la població a les comarques de les Terres de l'Ebre. 2000-2017

	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta	Terres de l'Ebre	Catalunya
2017	78180	67491	22203	11634	179508	7.555.830
2016	78.977	67.646	22.471	11.761	180.855	7.522.596
2015	79748	68524	22723	11872	182.867	7508106
2014	80637	69613	22925	12119	185294	7518903
2013	81514	71577	23477	12310	188878	7553650
2012	83125	72121	23867	12713	191826	7570908
2011	82634	72261	23889	12847	191631	7539618
2010	82222	72333	24082	12931	191568	7512381
2009	81724	72189	24004	12943	190860	7475420
2008	81304	71058	23844	12885	189091	7364078
2007	78590	67834	23319	12719	182462	7210508
2006	76368	65333	23046	12715	177462	7134697
2005	74962	64181	22925	12724	174792	6995206
2004	71708	61989	22632	12464	168793	6813319
2003	70373	60728	22464	12322	165887	6704146
2002	68227	59234	22151	12259	161871	6506440
2001	67031	57584	21951	12231	158797	6361365
2000	66274	55828	21993	12189	156284	6261999
Taxa de Variació, 2000-17	17,96%	20,89%	0,95%	-4,55%	14,86%	20,66%
Taxa de creixement anual acum.	0,92%	1,05%	0,05%	-0,26%	0,77%	1,04%

Font: Idescat. Padró municipal d'habitants. Recòmptes. Padró continu. Institut d'Estadística de Catalunya

A continuació fem una anàlisi territorial de l'evolució de la població a les quatre comarques que conformen les Terres de l'Ebre.

L'evolució de les quatre comarques que constitueixen les Terres de l'Ebre ha estat molt diferent al llarg del segle XXI, l'any 2016 s'havia produït un comportament diferent del de la sèrie global, i la comarca amb més creixement acumulat havia estat la que més havia decrescut. El 2017 les dades dels decreixements en termes variacionals tornen a mostrar en l'àmbit comarcal la tendència del global de la sèrie amb decreixements més petits per a les comarques amb més creixement al llarg del segle XXI. L'any 2017, malgrat aquesta modificació relativa, és el segon any que es conjunten un decreixement per a les 4 comarques ebrenques i un creixement per al conjunt de Catalunya. Les dades del 2017 confirmen la tendència de creixement més gran per Catalunya que per les Terres de l'Ebre, si bé encara una comarca manté al segle XXI un creixement superior al de la mitjana catalana ja ho és per molt poc, una s'aproxima al nivell zero de creixement i una té un creixement negatiu ja gens menyspreable.

Amb les dades dels valors absoluts i dels relatius representats respectivament a la taula 7.1 i al gràfic 7.1 analitzem l'evolució del 2016 i la tendència per a cadascuna de les quatre comarques:

- La comarca del Montsià, malgrat l'evolució del 2017, continua creixent per sobre de la mitjana catalana. S'ha tornat a reduir el gap entre els dos creixements, que el 2016 era d'1,04 punts i ara ja només és de 0,23. El Montsià té un creixement acumulat del 20,89% i Catalunya del 20,66%. Si es confirmen les diverses evolucions dels dos territoris, en el proper any Catalunya ja tindrà un creixement al llarg del segle XXI superior al Montsià. Si fem la comparativa amb les Terres de l'Ebre, òbviament és la comarca que més ha crescut i, a més a més, el 2017 té un canvi de tendència, ja que és amb nitidesa la que menys població ha perdut en termes relatius, només un 0,2% respecte al 0,7% de la mitjana ebrenca i percentatges superiors per a la resta de les comarques. Aquest darrer comportament és clarament diferent del dels anys 2015 i 2016, en què el Montsià era la comarca que perdia més població. Així, el gap de creixement respecte a les Terres de l'Ebre augmenta, ja que experimenta menys decreixement, i passa del 5,41% del 2016 al 6,03% del 2017. Si, tal com indicàvem en l'anterior anuari, "el comportament d'aquesta comarca s'està mostrant com el més abrupte, va ser la que més va créixer en la fase expansiva i ara ja porta algunes anualitats essent la comarca que perd més població en termes relatius", podríem esperar per aquest indicador indirecte, un canvi de la tendència de l'evolució a les Terres de l'Ebre?
- Per segon any consecutiu el Baix Ebre torna a disminuir la població un 1,0%. El seu creixement per al segle XXI se situa ara al 17,96% ja clarament inferior al de Catalunya amb un gap de 2,7 punts percentuals. Aquest any pel més bon comportament del Montsià decreix per sobre del conjunt de les Terres de l'Ebre (-0,7%), si bé és la segona comarca que perd menys població en termes relatius. Si afegim les dades del 2015, la pèrdua de població és per tercer any molt semblant i al voltant de l'1%.
- La Ribera d'Ebre el 2016 torna a ser la comarca amb la pèrdua de població més elevada de les comarques ebrenques amb un 1,2% i així torna a créixer lleugerament la seva taxa de decreixement del 1,1% del 2016. Les

dades, des del 2015, any que també va ser la comarca amb valors més negatius (si be del -0,9%) són preocupants. Ara ja només té un creixement de la població al llarg del segle XXI del 0,95% molt propera al creixement nul i força menor que el 2,17% que presentava l'any anterior. Ara ja només hi ha 210 residents més a la Ribera d'Ebre que el 2000. Per tant, es continuen incrementant els gaps i els comportaments respecte a Catalunya (ja creixent dos anys) i les Terres de l'Ebre (amb menor decreixement). Les dades, si no hi ha un canvi de tendència, indiquen que el 2018 pot suposar un any que la població del conjunt de la Ribera d'Ebre ja sigui més petita que el 2000.

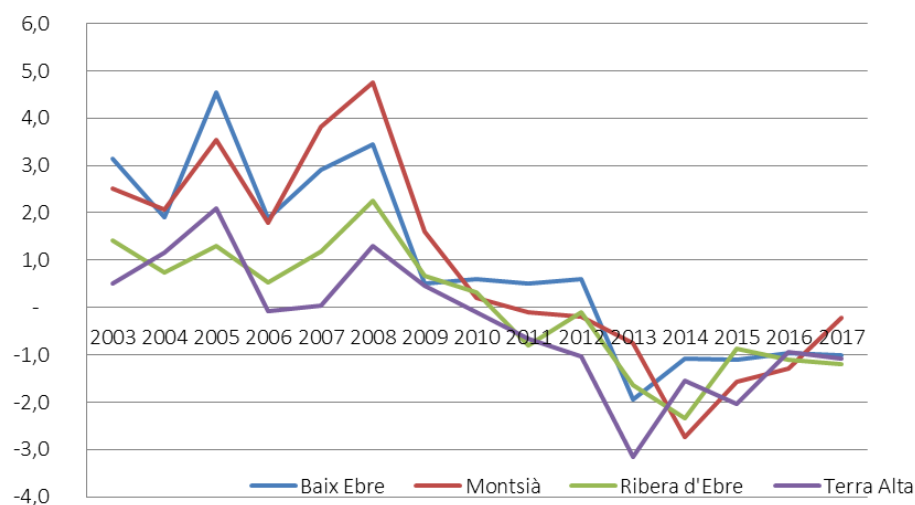
- La Terra Alta torna a perdre població el 2017, en concret un 1,1%, un valor de la pèrdua superior al del 2016 (-0,9%). A més, aquest any és la segona comarca amb més pèrdua poblacional només superada per al Ribera d'Ebre, per contra el 2016 era la comarca amb la pèrdua percentual més petita. Es trenca, doncs, la tendència a la millora de la comarca, encara que fos en termes relatius respecte a les Terres de l'Ebre. L'efecte crida que es va produir en alguns municipis i que analitzarem al proper apartat no sembla haver tingut continuïtat com a mínim per mantenir la comarca per sobre de l'evolució ebrenca en aquest context de pèrdua poblacional. La dada del 2017 no fa més que incrementar les divergències en el comportament per al conjunt del segle XXI respecte a Catalunya i les Terres de l'Ebre. Al llarg del segle XXI Catalunya ha crescut un 20,66%, les Terres de l'Ebre un 17,46% i la Terra Alta ja ha perdut un 4,55% de la població.

En fer l'anàlisi comarcal ja hem destacat les taxes de variació de la població per a cada comarca i del conjunt de les Terres de l'Ebre per a l'any 2016 i comparades amb les anualitats anteriors, el gràfic 7.1 ens il·lustra la sèrie temporal de l'evolució de les taxes de variació de la població de les comarques ebrenques per al conjunt del segle XXI. El comportament de l'any 2016 torna a ser diferent al del 2016, en què totes les taxes de decreixement eren similars. Ara la comarca del Montsià presenta un valor força diferent en només perdre el

0,2% i la resta valors semblants i amb pèrdues molt superiors, el Baix Ebre un 1% la Terra Alta un 1,1% i la Ribera d'Ebre un 1,2%. Si el conjunt del territori modera la seva despoblació del -1,1% al -0,7%, el comportament de cada comarca és dispar. El Montsià el modera molt, el Baix Ebre té el mateix ritme i la Terra Alta i la Ribera d'Ebre augmenten el percentatge de pèrdua, com es mostra amb el darrer valor de la sèrie a la taula 7.1. És preocupant que tornem a repetir el comportament de despoblament més acusat a les comarques d'interior trencant la tendència que havia esdevingut en els darrers anys.

Si mirem la sèrie totes les comarques, ja tenen un lustre de taxes de creixement negatives. En concret, el Baix Ebre 5 anys, el Montsià i la Ribera d'Ebre 7 i la Terra Alta 8 anys de caiguda poblacional.

Gràfic 7.2. Taxes de variació de la població a les comarques de les Terres de l'Ebre. 2001-2017

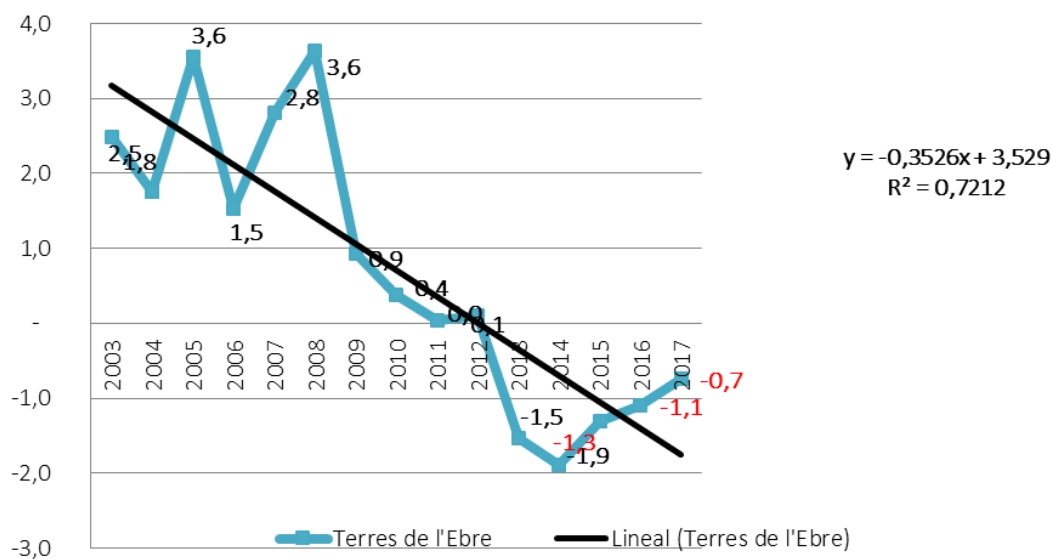

Font: elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants (Idescat)

Tal com mostràvem en l'anterior informe del 2016, tornem a reproduir als gràfics 7.2 tres possibles ajustaments de les taxes de creixement. Si observem els dibuixos, l'ajust quadràtic mostrat al gràfic 7.2b té una forma molt semblant al lineal i un coeficient del terme quadràtic molt petit. Per tant, es consolida

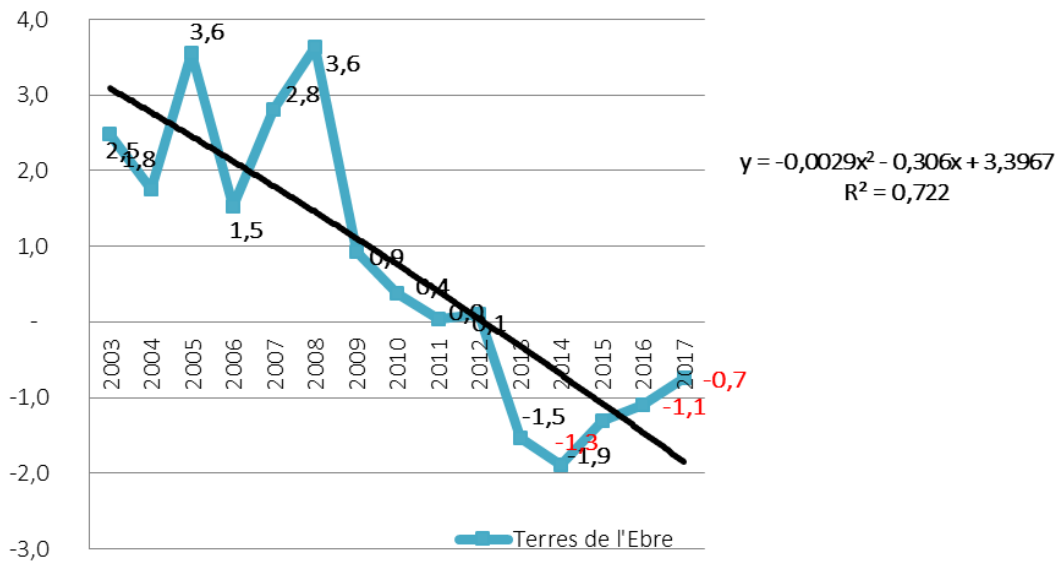
l'afirmació d'una menor bondat de l'ajust quadràtic per la disminució de les taxes negatives de creixement dels darrers anys. De fet, si seguim la sèrie dels R^2 (que indica la bondat de l'ajust) torna a baixar fins a un 0,722. El valor de l'ajust lineal millora lleugerament i pràcticament coincideix amb el de l'ajust quadràtic (0,7212). Aquestes dues regressions no poden incorporar valors del total de un cicle, per tal d'incorporar aquestes fases resulta millor un ajustament cúbic. En fer l'ajust al gràfic 7.2c ja s'observa visualment un millor ajust que queda comprovat amb el valor d' R^2 de 0,852, un valor molt bo i força més elevat que el dels altres dos regressions. Tornem a veure que se situa un màxim per a les taxes de creixement al voltant del 2005 (any al voltant del qual les taxes de creixement van ser més elevades) i un valor mínim al voltant del 2015 que inicia un nou tram creixent per les dues darreres anualitats. De fet, s'ha confirmat la previsió realitzada a l'anterior "si es manté la tendència una taxa menys negativa per al creixement demogràfic per al proper any". Com que el pendent del darrer tram creixent de l'ajust és elevat, pensem que el 2018 de nou ha de disminuir la taxa de decreixement i ja cap al 2019 si és manté la tendència podríem arribar a la taxa 0.

Gràfic 7.2. Variació de la població a les Terres de l'Ebre i ajust lineal 2001-2017

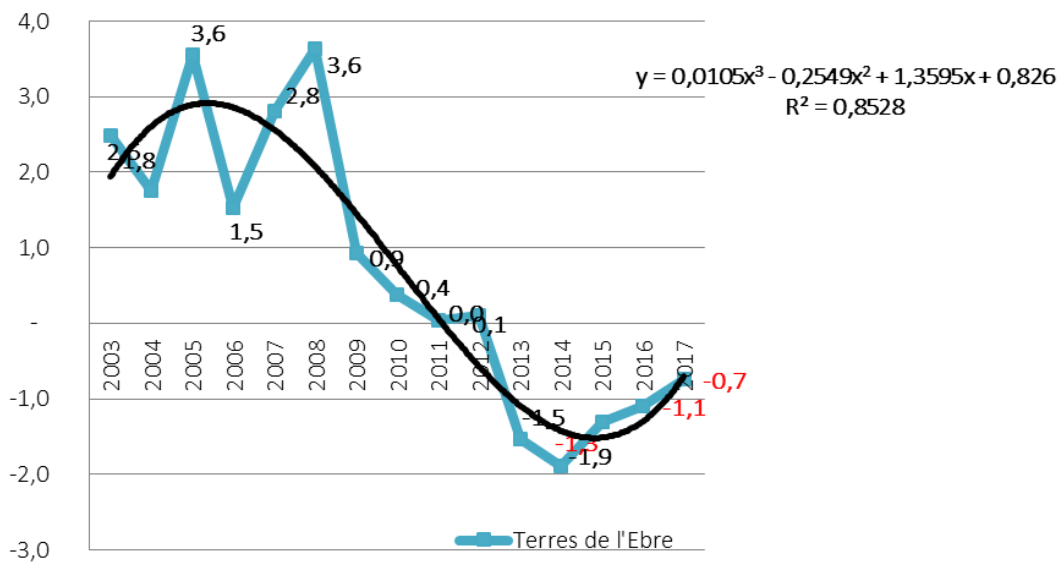
Font: elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants (Idescat)

Gràfic 7.2b. Variació de la població a les Terres de l'Ebre i ajust polinòmic de grau 2 2001-2017

Font: elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants (Idescat)

Gràfic 7.2c. Variació de la població a les Terres de l'Ebre i ajust polinòmic de grau 3 2001-2017

Font: elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants (Idescat)

Les Terres de l'Ebre tornen a perdre població per cinquè any consecutiu i Catalunya ja consolida el segon any de creixement; per tant, es manté el diferencial entre les dos.

Novament disminueix la taxa de decreixement a les Terres de l'Ebre superior a la del 2016 i dóna esperances de taxes positives en el futur.

La recent evolució fa reduir la taxa de creixement anual acumulatiu de la població ebrenca al 0,77%, cada cop més lluny de l'1,04% registrat al conjunt de Catalunya.

7.3. Distribució comarcal i evolució municipal de la població

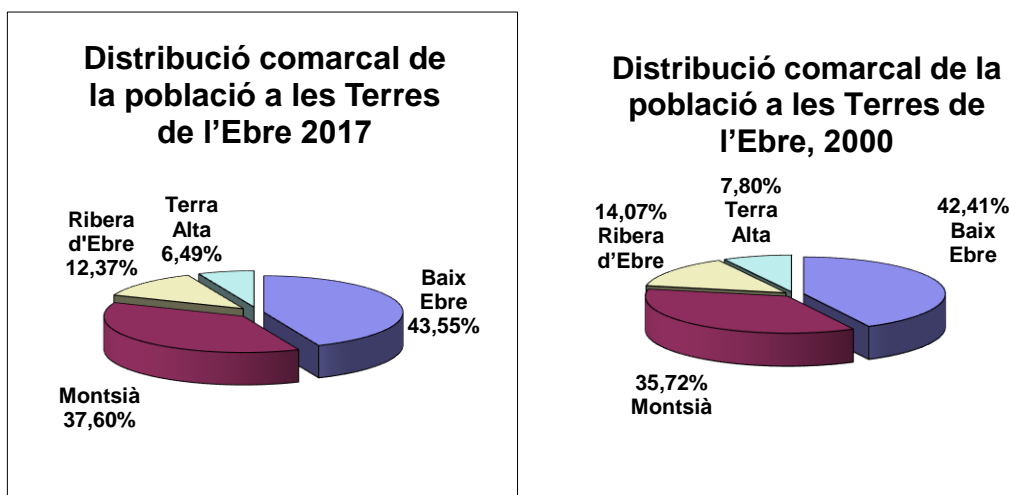
En l'apartat anterior hem analitzat l'evolució de la població de les comarques que conformen les Terres de l'Ebre. Ara explicarem l'evolució del pes poblacionals que té el 2017 respecte al total i l'evolució que ha tingut aquest any i al llarg del segle. Aquesta mateixa anàlisi la reproduïrem en sintonia a la feta en anteriors anuaris en l'àmbit municipal, destacant les modificacions que es poden haver dut a terme el 2017 o en el conjunt del segle.

Les diverses taxes de creixement de les comarques ebrenques al llarg del segle tenen la seva translació a la modificació dels pesos relatius des del començament del segle fins a l'any 2017. La comarca on més ha crescut la població al segle XXI és la del Montsià i el seu pes relatiu s'ha incrementat del 35,71% de l'any 2000 al 37,60 de l'any 2017. A l'altre extrem situem la comarca de la Terra Alta, amb una pèrdua de població al llarg del segle i, per tant, amb una disminució del seu pes sobre el total de la població d'un 7,80% fins a l'actual 6,49%. El Baix Ebre és la comarca amb més població i també ha augmentat el seu pes, d'un 42,41% a un 43,55% al llarg del segle. Finalment, la Ribera és la segona comarca amb menys creixement, amb una població ja molt similar a la de principis de segle, i una pèrdua de pes en la població ebrenca d'una representació del 14,07% al 12,37%. Per tant, les comarques més poblades i costaneres guanyen pes percentual i les menys poblades i d'interior en perden.

El comportament de l'any 2017 amb una comarca que decreix molt poc la seva població (el Montsià) i les altres tres que ho fan per sobre de la mitjana de les Terres de l'Ebre i de forma similar, modifica les pesos relatius del 2016 respecte al 2017. El Montsià incrementa el seu pes en dos dècimes, del 37,40% al 37,60%. Aquest comportament del Montsià és un canvi de tendència, ja que en les darreres anualitats havia patit una pèrdua en els pes relatiu. Les altres tres comarques pateixen pèrdues en el seu pes relatiu, si bé són petites. El Baix Ebre passa del 43,67 % al 43,55%, la Ribera d'Ebre del 12,42% al 12,37% i la Terra Alta novament no és apreciable en els termes en què ens movem, ja que la disminució no afecta el seu pes, que és manté en el 6,49%.

De nou, si fem l'adició de les comarques costaneres, malgrat el seu comportament desigual, tornen a incrementar els seu pes percentual i passen del 81,07% del 2016 al 81,15% del 2017.

Gràfic 7.3. Distribució de la població a les Terres de l'Ebre, 2016 i 2000

Font: elaboració pròpia a partir del Padró municipal d'habitants (Idescat)

Les Terres de l'Ebre fa cinc anys que es troben en pèrdua demogràfica, des del màxim històric del 2012 amb 191.826 habitants, el retrocés és de 12318 habitants, un gens menyspreable 6,42% de la població. En el mateix període, Catalunya ja es troba prop de recuperar la població, només ha retrocedit un 0,20%. En termes absoluts, les Terres de l'Ebre suposen més del 80% de la disminució de la població de tot Catalunya. Fent l'anàlisi comarcal de la

disminució poblacional des del 2012, la comarca que més habitants ha perdut és el Baix Ebre amb 4.995, seguida del Montsià amb 4.630, la Ribera d'Ebre amb 1.664 i la Terra Alta amb 1.079. Si fem l'anàlisi en termes relatius l'ordre és l'invers, perden més percentatge les comarques menys poblades. En concret: la Terra Alta un 8,49%, la Ribera un 6,97%, el Montsià un 6,42% i el Baix Ebre un 5,95%. Tots els valors són més grans que els del 2016, a la Terra Alta com a cas extrem ens apropem a la pèrdua d'1 habitant de cada 10!

A continuació reproduïm l'anàlisi de l'evolució de la població en l'àmbit municipal. Si comparem la taula 7.2 dels municipis ebrencs ordenats de més població a menys població amb la de l'any anterior, es presenten fins a set canvis en l'ordenació relativa entre municipis. L'Ampolla supera Camarles. Xerta, que ja havia guanyat un lloc l'any anterior, ara supera Benissanet. Miravet i Benifallet mantenen l'ordenació relativa i els dos superen la Galera, Bot a Godall i Paüls a Garcia. Són petits canvis, però és curiós que cap ha tingut el sentit contrari als esmentats l'any anterior.

Si analitzem els municipis de més a menys habitants, Tortosa és el municipi més poblat, amb 33.445 residents, torna a perdre població en un percentatge una mica superior al de les Terres de l'Ebre (-0,86%) i, per tant, el seu pes relatiu disminueix una mica fins al 18,63% el 2017. Amposta, per contra, perd població en menor proporció, només un -0,4% i una població de 20.572, amb un pes de l'11,46. Les dues grans ciutats, en termes comparatius, contraresten els efectes el 2017 i mantenen quasi inalterable el percentatge que resideix a les dues en un 30,09% (el 2016 era el 30,08%). No hi ha cap canvi relatiu entre les poblacions més poblades de les Terres de l'Ebre, la tercera és Sant Carles de la Ràpita amb 14.902, i és l'única de les grans que el 2017 la seva població creix un 1,25%. També supera els 10.000 habitants Deltebre, amb 11.499, que només perd el 2017 45 habitants, un 0,39%. Per mantenir comparacions, si afegim els dos municipis següents, Alcanar i Roquetes (ja només amb 8.084), ara els municipis de més de 8.000 habitants suposen un 54,54% novament superior al de l'any 2016 del 54,36%.

Gandesa torna a recuperar 3.000 habitants en haver tingut un creixement de la població així els 18 municipis més grans fins a Gandesa suposen el 83,65% de la població, el 2016 els mateixos municipis representaven el 83,50%. Ara són 34 municipis que no arriben als 3.000 habitants i representen el 16,35% de la població, i continua hi havent 22 municipis molt petits amb menys de 1.000 habitants, que representen de nou el 7% de la població.

Per tant, no sembla haver-se produït el 2016 un canvi significatiu dels pesos relatius en la població dels municipi grans respecte als petits i els molt petits.

Taula 7.2. Població dels municipis de més a menys població i els seu pes en percentatge de la població de les Terres de l'Ebre l'any 2017

	Població	% Població TE	% població acumulat TE
Tortosa	33.445	18,63	18,63
Amposta	20.572	11,46	30,09
Sant Carles de la Ràpita	14.902	8,30	38,39
Deltebre	11.499	6,41	44,80
Alcanar	9.393	5,23	50,03
Roquetes	8.084	4,50	54,54
Ametlla de Mar, l'	6.887	3,84	58,37
Ulldecona	6.321	3,52	61,89
Sénia, la	5.652	3,15	65,04
Móra d'Ebre	5.625	3,13	68,18
Aldea, l'	4.211	2,35	70,52
Santa Bàrbara	3.797	2,12	72,64
Flix	3.605	2,01	74,64
Sant Jaume d'Enveja	3.479	1,94	76,58
Ampolla, l'	3.334	1,86	78,44
Camarles	3.270	1,82	80,26
Móra la Nova	3.070	1,71	81,97

Gandesa	3.011	1,68	83,65
Perelló, el	2.884	1,61	85,26
Batea	1.938	1,08	86,34
Ascó	1.690	0,94	87,28
Tivissa	1.677	0,93	88,21
Xerta	1.188	0,66	88,87
Benissanet	1.172	0,65	89,53
Horta de Sant Joan	1.171	0,65	90,18
Riba-roja d'Ebre	1.116	0,62	90,80
Masdenverge	1.067	0,59	91,39
Corbera d'Ebre	1.061	0,59	91,99
Pinell de Brai, el	1.012	0,56	92,55
Fatarella, la	980	0,55	93,10
Tivenys	879	0,49	93,58
Aldover	842	0,47	94,05
Rasquera	796	0,44	94,50
Ginestar	777	0,43	94,93
Miravet	726	0,40	95,33
Benifallet	721	0,40	95,74
Galera, la	719	0,40	96,14
Vilalba dels Arcs	643	0,36	96,49
Torre de l'Espanyol, la	634	0,35	96,85
Bot	609	0,34	97,19
Godall	608	0,34	97,53
Mas de Barberans	584	0,33	97,85
Paüls	567	0,32	98,17
Garcia	531	0,30	98,46
Arnes	459	0,26	98,72
Vinebre	428	0,24	98,96
Freginals	397	0,22	99,18
Alfara de Carles	369	0,21	99,38
Palma d'Ebre, la	356	0,20	99,58
Pobla de Massaluca, la	335	0,19	99,77

Caseres	234	0,13	99,90
Prat de Comte	181	0,10	100,00
TOTAL	179.508		

A la taula 7.3 es pot observar la gran dispersió en les taxes de creixement de la població l'any 2016. El municipi amb pitjor registre és Garcia amb una pèrdua de l'11,65% de la població després de 2 anys de creixement. Molt destacable també és la pèrdua percentual anual de Caseres (-7,51%). Pèrdues entre el 3% i el 4% de la població les presenten la Galera, Benissanet, Godall, Mas de Barberans, Riba-roja d'Ebre i l'Ametlla de Mar. Tornen a ser 9, igual que el 2016, els municipis que augmenten la població. Tres municipis repeteixen taxes de creixement positives dels del 2016, es tracta de Santa Bàrbara, Móra d'Ebre i Prat de Comte. Cal destacar el cas de Prat de Comte, que per tercer any consecutiu augmenta la població, el 2017 torna a ser el que ho fa amb més percentatge, un 2,26% (4 nous habitants), un valor inferior al de l'any anterior però rellevant, ja que és el municipi més petit del territori. La distribució comarcal de municipis amb creixement de població resulta la següent: 3 municipis del Montsià (Freginals, Santa Bàrbara i Sant Carles), 3 de la Terra Alta (Prat de Comte, Pobra de Massaluga i Gandesa), 2 del Baix Ebre (Benifallet i l'Ampolla) i 1 de la Ribera d'Ebre (Móra d'Ebre). Destaquem el creixement de les dues capitals de les comarques menys poblades i que, atesa la conjuntura de retrocés demogràfic, els fa guanyar pes.

Taula 7.3. Taxa de creixement de la població dels municipis ebrencs el 2017 ordenats de menys a més

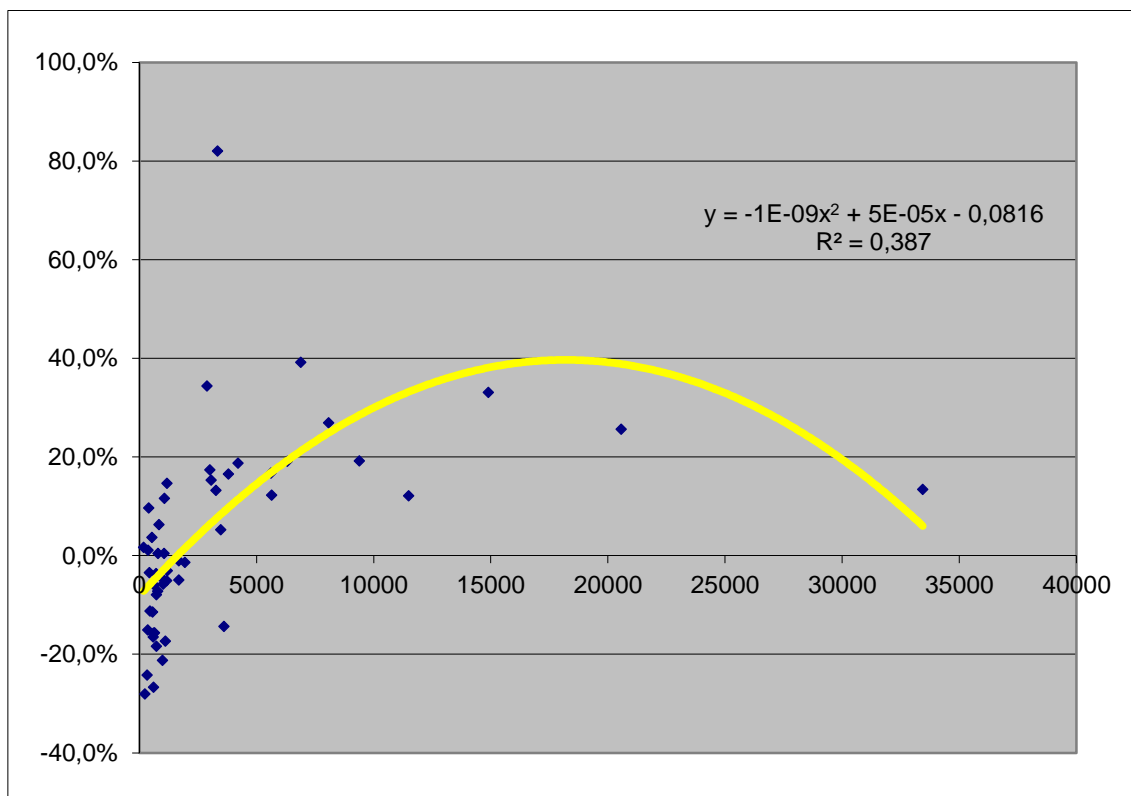
Taxa de creixement 2017			
Garcia	531	601	-11,65
Caseres	234	253	-7,51
Galera, la	719	748	-3,88

Benissanet	1.172	1218	-3,78
Godall	608	631	-3,65
Mas de Barberans	584	605	-3,47
Riba-roja d'Ebre	1.116	1.156	-3,46
Ametlla de Mar, l'	6.887	7.102	-3,03
Rasquera	796	819	-2,81
Arnes	459	472	-2,75
Aldover	842	863	-2,43
Fatarella, la	980	1.004	-2,39
Camarles	3.270	3.349	-2,36
Vilalba dels Arcs	643	658	-2,28
Paüls	567	580	-2,24
Flix	3.605	3.677	-1,96
Masdenverge	1.067	1.088	-1,93
Palma d'Ebre, la	356	363	-1,93
Corbera d'Ebre	1.061	1.080	-1,76
Horta de Sant Joan	1.171	1.189	-1,51
Miravet	726	737	-1,49
Batea	1.938	1.967	-1,47
Móra la Nova	3.070	3.104	-1,10
Alcanar	9.393	9.494	-1,06
Sant Jaume d'Enveja	3.479	3.516	-1,05
Roquetes	8.084	8.165	-0,99
Bot	609	615	-0,98
Aldea, l'	4.211	4.250	-0,92
Tivenys	879	887	-0,90
Tortosa	33.445	33.743	-0,88
Ulldecona	6321	6368	-0,74
Perelló, el	2.884	2.903	-0,65
Alfara de Carles	369	371	-0,54
Vinebre	428	430	-0,47
Tivissa	1.677	1.684	-0,42
Ampostà	20.572	20.654	-0,40

Deltebre	11.499	11.544	-0,39
Ascó	1.690	1.695	-0,29
Pinell de Brai, el	1.012	1.014	-0,20
Xerta	1.188	1.190	-0,17
Torre de l'Espanyol, la	634	635	-0,16
Ginestar	777	778	-0,13
Sénia, la	5.652	5.654	-0,04
Freginals	397	396	0,25
Ampolla, l'	3.334	3.322	0,36
Gandesa	3.011	2.999	0,40
Pobla de Massaluca, la	335	333	0,60
Santa Bàrbara	3.797	3.774	0,61
Móra d'Ebre	5.625	5.574	0,91
Sant Carles de la Ràpita	14.902	14.718	1,25
Benifallet	721	708	1,84
Prat de Comte	181	177	2,26

Quan mesurem les taxes de creixement del segle XXI per al conjunt del període, s'observa una gran disparitat. Si procurem un ajust per una regressió quadràtica el resultat es mostra al gràfic 7.4. El coeficient de bondat és més gran que l'any anterior el 2017 és de 0,39 pel 0,36 del 2016, aquest resultat suposa una millora en l'ajust. El valor no és molt alt, ja que municipis d'una dimensió similar tenen taxes de creixement extremes. Ja indicàvem el cas de l'Ampolla, amb 3.332 residents i un creixement del 81,4% i Flix amb 3.677 amb un decreixement del 12,6%. El màxim de la paràbola, que indica la dimensió òptima de l'ajust per a un creixement més elevat, se situa al voltant dels 17.000 habitants. Per tant, entre la dimensió del segon i tercer municipi ebrenc i molt lluny dels valors de la majoria dels municipis. De fet, la mitjana aritmètica de la població municipal se situa en 3.452 habitants, un valor que, com hem vist, dóna comportaments força diferenciats.

Gràfic 7.4. Relació entre dimensió del municipi i el seu creixement. Terres de l'Ebre, 2000-2017

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Seguint la classificació dels anuaris anteriors, agrupem els municipis ebrencs per tipologies segons la mida i el creixement. Els resultats es mostren a la taula 7.4 segons 5 tipologies de municipi.

En el primer grup hi trobem els municipis de més de 5.000 habitants que incrementen la població per sobre de la mitjana de les Terres de l'Ebre. El 2017 són els mateixos 7 els municipis de l'any anterior. Es consolida la capital de la Ribera d'Ebre com el més petit del grup que el 2017 té un creixement de la població. També creix la població de Sant Carles de la Ràpita, el municipi més gran on creix i ja acumula un 33,15% des de començament de segle. Amposta i Alcanar disminueixen la població però en un percentatge inferior al conjunt ebrenc. Ulldecona i Roquetes són els dos municipis d'interior que disminueixen

una mica per sobre de la mitjana. L'Ametlla de Mar, amb un creixement del 39,2% és el que té el creixement més acumulat, per contra el 2017 és el que ha patit el retrocés més elevat del grup, un 3,03%. Malgrat aquests comportaments tan diferenciats, l'ordre relatiu dels 7 municipis en els totals és manté el 2017.

El segon grup està format pels municipis de més de 5.000 habitants, que creixen per sota de la mitjana. Els tres municipis que formen el grup són els mateixos que l'any anterior: Tortosa, Deltebre i la Sénia. Tortosa no ha tingut el comportament esperat i com que disminueix la seva població més que la mitjana ebreca, encara creix per sota i augmenta el gap respecte al conjunt del territori.

Deltebre es veu superada en l'ordenació relativa per la Sénia, els dos decreixen menys que el territori i la Sénia pràcticament manté la població.

En el tercer grup agrupem els municipis amb menys de 5.000 habitants que creixen per sobre de la mitjana. Aquest any 7 municipis formen aquest grup, dos menys que l'any anterior. L'Ampolla és el municipi amb el creixement més elevat del territori (82,1%) i que, a més a més, és un dels municipis que ha crescut el 2017. El Perelló, amb un creixement del 34,5%, perd població una mica per sota de la mitjana ebreca. Destaquem també els creixements de la població de Gandesa i Santa Bàrbara (consolidant creixement). Els altres tres municipis, l'Aldea, Móra la Nova i Benissanet, decreixen més que la mitjana, els dos primers una mica i el tercer de forma acusada (-3,78%).

El quart grup està format pels municipis de menys de 5.000 habitants que creixen per sota de la mitjana. Es produeixen tres incorporacions i dos baixes respecte a l'any 2016, i resten 10 municipis. Prat de Comte ja guanya població des de principi de segle i deixa, per tant, el grup dels municipis que perden població. Les altres dues incorporacions són de municipis que fins al 2016 creixen per sobre de la mitjana i ara ho fan per sota. Un cas singular és el de Garcia, que el 2016 tenia un creixement del 3,09% i el 2017 lidera la pèrdua amb un increïble -11,65%, desconeixem les causes d'aquesta elevadíssima disminució no només en termes relatius sinó també absoluts. Amb aquest canvi, de nou, ja no hi ha cap municipi de menys de 1.000 habitants que creixi per sobre de la mitjana. El segon és Camarles, que també té una pèrdua important el 2017(-2,35%) i que és el municipi que més creix del grup, però ja per sota de la mitjana. La resta tots

perden població i alguns de forma important, amb les dades finals Rasquera i Corbera d'Ebre ja només creixen un 0,5% des de l'any 2000. Dos municipis passen al grup 5 en haver tingut pèrdues poblacionals.

El cinquè grup està format pels municipis que perden població aquest any amb la sortida de Prat de Comte, i amb les entrades de Batea i la Galera ja són 25 els municipis d'aquest grup (un menys de la meitat). La població ha crescut el 2017 a la Pobla de Massaluga, un dels que té pitjor registre, i encara més a Benifallet també, amb molta pèrdua acumulada. Ascó i Batea marquen la frontera amb pèrdues de població de l'1% i 1,3% respectivament, el següent ja té un 3% (Xerta). Quatre pobles tenen una disminució superior al 20% i tanca la llista aquest any Caseres amb el segon pitjor comportament el 2017 (-7,51%) i ja prop de 3 de cada 10 habitants perduts aquest segle.

Taula 7.4. Tipologia dels municipis de les Terres de l'Ebre segons la relació dimensió - creixement (2000-2017)

1. Municipis de més de 5.000 hab. que creixen per sobre de la mitjana		
Ametlla de Mar, l'	6.887	39,2%
Sant Carles de la Ràpita	14.902	33,1%
Roquetes	8.084	27,0%
Amposta	20.572	25,7%
Alcanar	9.393	19,2%
Ulldecona	6.321	19,2%
2. Municipis de més de 5.000 hab. que creixen per sota de la mitjana		
Tortosa	33.445	13,4%
Sénia, la	5.652	12,3%
Deltebre	11.499	12,2%
3. Municipis de menys de 5.000 hab. que creixen per sobre de la mitjana		
Ampolla, l'	3.334	82,1%
Perelló, el	2.884	34,5%
Aldea, l'	4.211	18,8%
Gandesa	3.011	17,4%
Móra d'Ebre	5.625	16,8%
Santa Bàrbara	3.797	16,6%

Móra la Nova	3.070	15,4%
Benissanet	1.172	14,7%
4. Municipis de menys de 5.000 hab. que creixen per sota de la mitjana		
Camarles	3.270	13,3%
Masdenverge	1.067	11,6%
Freginals	397	9,7%
Aldover	842	6,3%
Sant Jaume d'Enveja	3.479	5,3%
Garcia	531	3,7%
Prat de Comte	181	1,7%
Alfara de Carles	369	1,1%
Rasquera	796	0,5%
Corbera d'Ebre	1.061	0,5%
5. Municipis que disminueixen la població		
Ascó	1.690	-1,0%
Batea	1.938	-1,3%
Xerta	1.188	-3,0%
Vinebre	428	-3,4%
Galera, la	719	-3,6%
Tivenys	879	-4,1%
Tivissa	1.677	-4,9%
Horta de Sant Joan	1.171	-5,0%
Pinell de Brai, el	1.012	-5,8%
Torre de l'Espanyol, la	634	-5,9%
Ginestar	777	-7,2%
Miravet	726	-7,9%
Arnes	459	-11,2%
Paüls	567	-11,4%
Flix	3.605	-14,3%
Palma d'Ebre, la	356	-15,0%
Vilalba dels Arcs	643	-15,6%
Godall	608	-15,7%
Mas de Barberans	584	-16,5%

Riba-roja d'Ebre	1.116	-17,3%
Benifallet	721	-18,3%
Fatarella, la	980	-21,2%
Pobla de Massaluca, la	335	-24,2%
Bot	609	-26,6%
Caseres	234	-28,0%

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Si analitzem la dualitat entre els municipis de costa i els d'interior, l'any 2017 els 8 municipis de costa representen el 40,6% de la població, un percentatge molt similar al de l'any anterior (40,5%). Destacats en groc a la taula 7.4, cap dels municipis costaners ha perdut població al llarg del segle i n'han incrementat molt el pes al llarg del segle, ja que el 2000 només representaven el 37,1%. Al llarg del segle han crescut de forma agregada un 25,95%, un percentatge molt més elevat que els dels municipis d'interior (només un 8,33%). Per tant, sembla haver-hi dues velocitats de creixement diferenciades entre costa i interior.

L'any 2017 el pitjor comportament dels municipis costaners l'ha tingut l'Ametlla amb una pèrdua superior al 3%, a l'altre extrem es troba el seu municipi veí, l'Ampolla, l'únic dels 8 que creix. També és rellevant la dimensió, no hi ha cap municipi costaner amb menys de 3.000 habitants i 5 dels 7 més poblats ho són (excepte Tortosa i Roquetes).

7.4. Estructura de la població

En aquest apartat de l'estudi de les piràmides de població, seguint l'estudi de l'any anterior, aprofundirem en les diferències de gènere. També compararem les poblacions per trams entre l'any 2012 i l'actual per veure en quins trams d'edat s'ha concentrat la pèrdua de població que ha esdevingut en aquests cinc anys.

La forma global de la piràmide de la població no pot tenir grans modificacions entre dos anys consecutius i, per tant, manté la seva forma parabòlica a les Terres de l'Ebre amb més població per les franges intermèdies i menys per a les de baixa i alta edat. La progressiva disminució de la població també va afectant a poc a poc els valors absoluts de cada tram que van disminuint. Les modificacions més rellevants per trams respecte al 2016 són les següents:

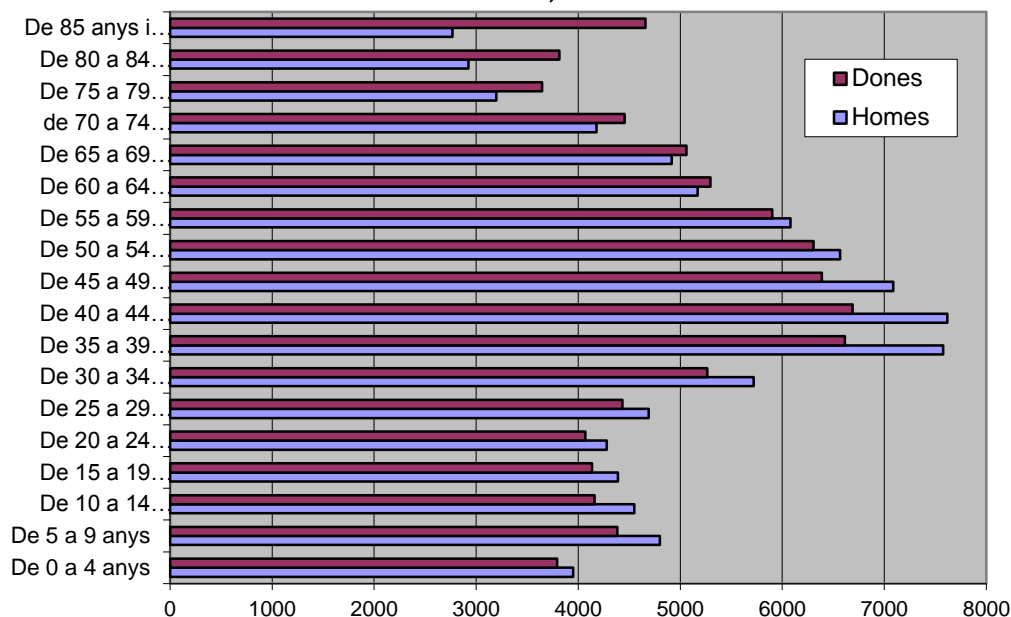
- El tram d'edat de menys de 4 anys torna a tenir una disminució important en perdre dues dècimes l'any 2017 i situar-se a les Terres de l'Ebre ja només en un 4,3% de la població, és la segona cohort amb menys contribució. A Catalunya també en disminueix el pes i ara se situa en un 4,8% (una dècima menys que el 2016). És un problema preocupant per a la població catalana i per a l'ebrenca, amb més intensitat aquesta disminució de la cohort d'edat inferior. En l'apartat proper s'analitzarà l'evolució de naixements.
- El tram de 5 a 9 anys a les Terres de l'Ebre també té una pèrdua, que passa de representar el 5,2% al 5,1%. Per contra, la cohort de 10 a 14 puja del 4,7% al 4,9%. L'evolució a Catalunya és idèntica a la de les Terres de l'Ebre per aquests dos trams, si bé els valors respectius són més alts de 5,5% i 5,3%.
- Aquest any la cohort amb més població a les Terres de l'Ebre és la de 40 a 45 anys, que ha pujat del 7,9% al 8% i ha desbancat la dels 35 als 39, que torna a perdre pes i se situa ara al 7,9%. La tercera cohort amb més pes és la de 45 a 50 anys, amb un petit guany per arribar a representar el

7,5% de la població. En tots aquests trams, els pesos relatius a Catalunya són força superiors als ebrencs tal com mostra la taula 7.5.

- Les cohorts d'edats superiors als cinquanta anys guanyen pes respecte al 2016, excepte el de 75 a 79, que perd una dècima, i el de 60 a 64, que manté el pes.
- La cohort de més de 85 anys torna a incrementar el pes i ja se situa amb un 4,1%, molt a prop de la de 0 a 4 anys.
- Es manté la posició relativa del 2016, on fins als cinquanta anys el pes de totes les cohorts a Catalunya és superior al de les Terres de l'Ebre i des de la de 54 en avant la relació s'inverteix, i és més gran el pes a les Terres de l'Ebre.
- **L'evolució esmentada sembla que indica de nou l'envelliment progressiu de la població, ja que a cada tram va desplaçant més representació cap al tram d'edat més avançada.**

Gràfic 7.5. Estructura de la població per edat i sexe. Terres de l'Ebre, 2017

Gràfic 6.5. Estructura de la població per edat i sexe. Terres de l'Ebre, 2017

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat (padró continu)

Taula 7.5. Estructura de la població per edat i sexe. Terres de l'Ebre, 2017

	Homes	Dones	Total	% a Terres de l'Ebre	% a Catalunya
De 0 a 4 anys	3949	3793	7742	4,3%	4,8%
De 5 a 9 anys	4800	4382	9182	5,1%	5,5%
De 10 a 14 anys	4548	4160	8708	4,9%	5,3%
De 15 a 19 anys	4389	4134	8523	4,7%	4,8%
De 20 a 24 anys	4280	4069	8349	4,7%	4,8%
De 25 a 29 anys	4690	4432	9122	5,1%	5,5%
De 30 a 34 anys	5720	5264	10984	6,1%	6,5%
De 35 a 39 anys	7575	6613	14188	7,9%	8,3%
De 40 a 44 anys	7616	6688	14304	8,0%	8,8%
De 45 a 49 anys	7086	6389	13475	7,5%	7,9%
De 50 a 54 anys	6565	6305	12870	7,2%	7,2%
De 55 a 59 anys	6080	5900	11980	6,7%	6,4%
De 60 a 64 anys	5169	5295	10464	5,8%	5,5%
De 65 a 69 anys	4916	5061	9977	5,6%	5,1%
de 70 a 74 anys	4180	4454	8634	4,8%	4,3%
De 75 a 79 anys	3196	3645	6841	3,8%	3,1%
De 80 a 84 anys	2925	3815	6740	3,8%	3,0%
De 85 anys i més	2766	4659	7425	4,1%	3,0%
Total	90450	89058	179508	100,0%	100,0%

Font: Idescat. Padró continu.

Institut d'Estadística de Catalunya

A continuació analitzem la població en l'àmbit comarcal. Incorporem les piràmides de cada comarca al gràfic 7.6, que ens ajuda a visualitzar l'estructura de la població que es recull numèricament a la taula 7.6. Com es pot observar, hi ha diferències notables entre les quatre comarques.

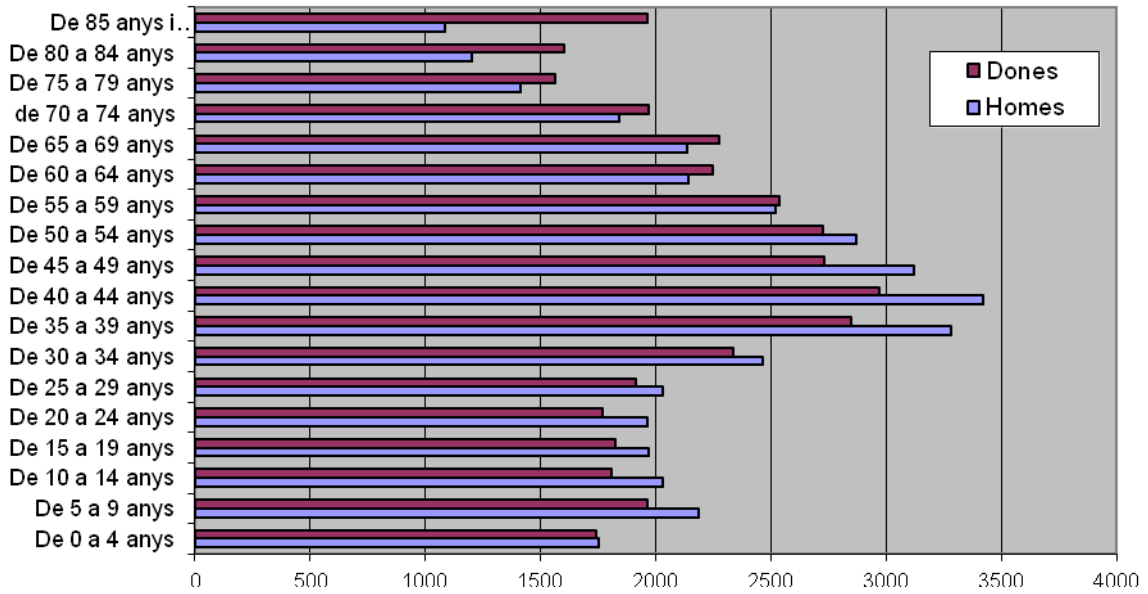
La piràmide de la Terra Alta torna a mostrar cada cop més una forma de piràmide invertida, la cohort dels més grans de 80 anys i la de més de 85 augmenten el pes; per contra, la de 5 a 9 anys el disminueix respecte al 2016. La cohort amb menys pes és la de menors de 5 anys i la que en té més és la de 55 a 60 .

La Ribera d'Ebre presenta els percentatges més elevats concentrats en el tram central entre els 35 i els 64 anys i molt menors als extrems, especialment en el tram de baixes edats. Aquesta composició es reflecteix en la forma parabòlica de la seva piràmide. Si comparem les dades amb les del 2016, els percentatges disminueixen en el tram d'edats baixes i té lloc un cert increment a la resta esbiaixat cap a edats avançades. El tram de més percentatge és de 55 a 59 amb un 7,8% i el de menor el de 75 a 79 amb un 3,7%.

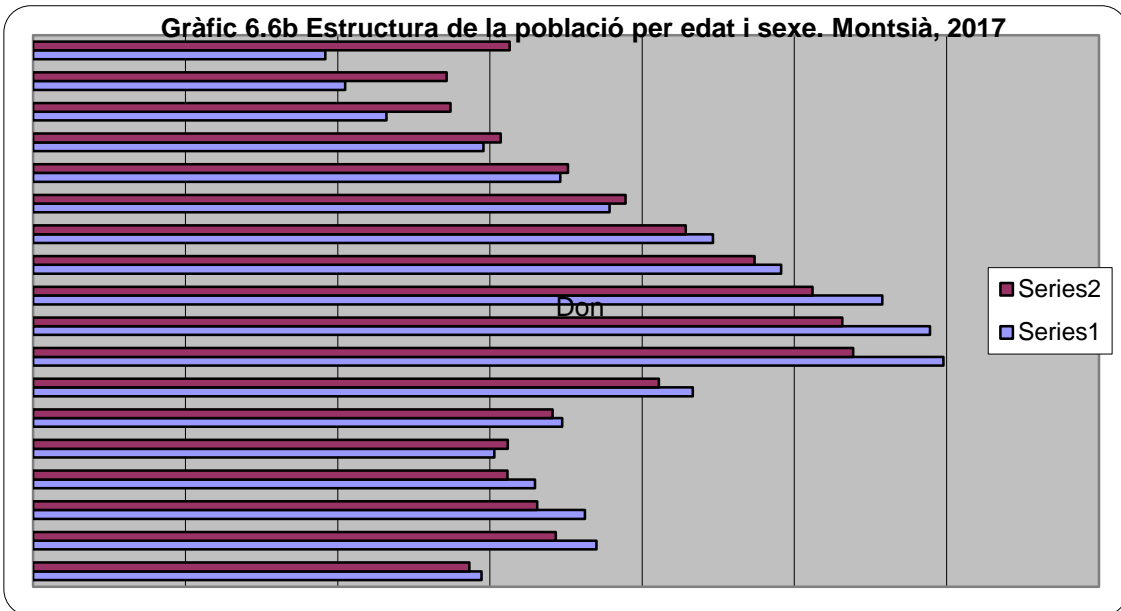
El Montsià també tendeix a fer una forma més parabòlica amb disminucions dels dos trams de menor edat i increment de la població de més de 85 anys. Com que té una població més jove que les dues comarques anteriors, el tram de més pes és el de 35 a 39 anys amb un pes de 8,4% i el de menys els de 80 a 84 amb un 3,5%.

Finalment, el Baix Ebre té un comportament similar al Montsià, destaquem que és la comarca amb més pes per al tram entre 0 i 4 anys amb un 4,5%. El valor percentual més elevat es dona en el tram d'edats entre 40 i 44 amb un 8,2% i el menor en el de 80 a 84 amb un 3,0%.

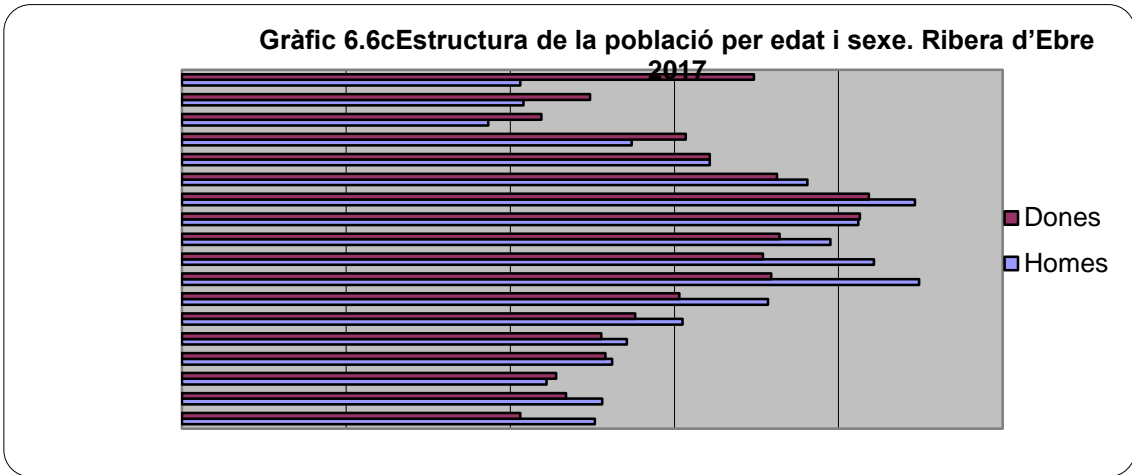
Gràfic 7.6a. Estructura de la població per edat i sexe. Baix Ebre, 2017

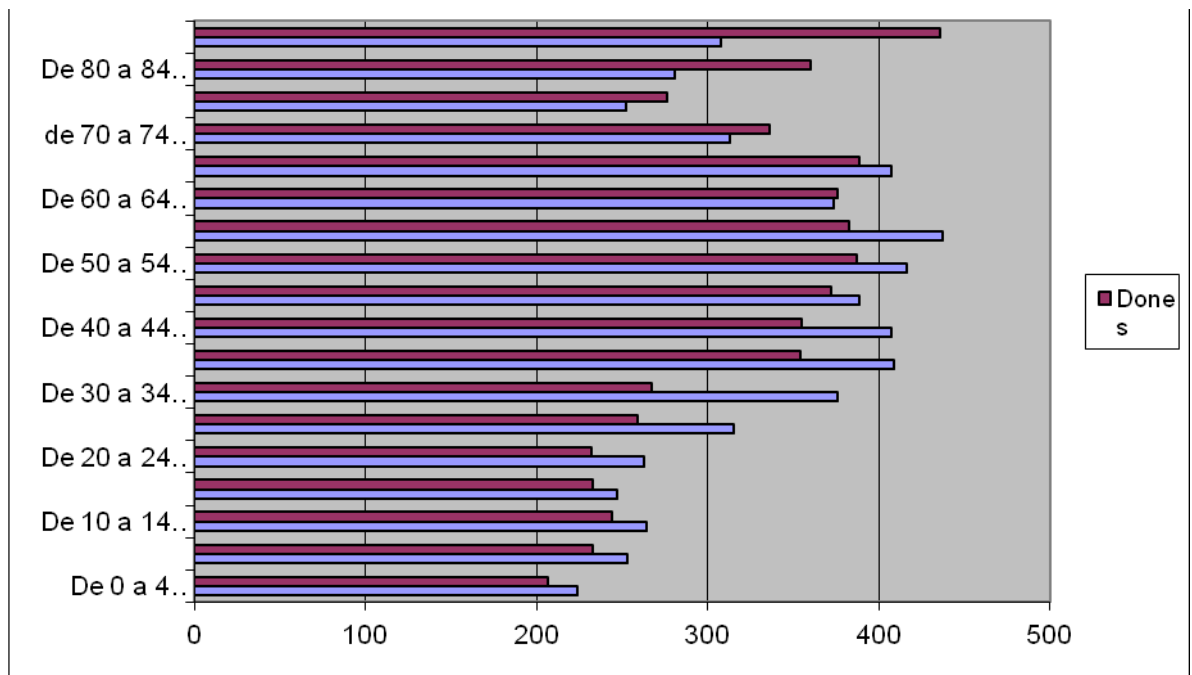
Gràfic 7.6b. Estructura de la població per edat i sexe. Montsià, 2017

Gràfic 7.6c. Estructura de la població per edat i sexe. Ribera d'Ebre, 2017

Gràfic 7.6d. Estructura de la població per edat i sexe. Terra Alta, 2017

Taula 7.6. estructura de la població per edat. Comarques de les Terres de l'Ebre, 2017

	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta	Terres de l'Ebre	Catalunya
De 0 a 4 anys	4,5%	4,3%	4,1%	3,7%	4,3%	4,8%
De 5 a 9 anys	5,3%	5,3%	4,4%	4,2%	5,1%	5,5%
De 10 a 14 anys	4,9%	5,1%	4,1%	4,4%	4,9%	5,3%
De 15 a 19 anys	4,9%	4,8%	4,7%	4,1%	4,7%	4,8%
De 20 a 24 anys	4,8%	4,6%	4,7%	4,3%	4,7%	4,8%
De 25 a 29 anys	5,0%	5,1%	5,2%	4,9%	5,1%	5,5%
De 30 a 34 anys	6,1%	6,3%	5,9%	5,5%	6,1%	6,5%
De 35 a 39 anys	7,8%	8,4%	7,3%	6,6%	7,9%	8,3%
De 40 a 44 anys	8,2%	8,3%	7,0%	6,5%	8,0%	8,8%
De 45 a 49 anys	7,5%	7,9%	6,8%	6,5%	7,5%	7,9%
De 50 a 54 anys	7,2%	7,1%	7,4%	6,9%	7,2%	7,2%
De 55 a 59 anys	6,5%	6,5%	7,8%	7,0%	6,7%	6,4%
De 60 a 64 anys	5,6%	5,7%	6,7%	6,4%	5,8%	5,5%
De 65 a 69 anys	5,6%	5,2%	5,8%	6,8%	5,6%	5,1%
de 70 a 74 anys	4,9%	4,5%	5,2%	5,6%	4,8%	4,3%
De 75 a 79 anys	3,8%	3,7%	3,7%	4,5%	3,8%	3,1%
De 80 a 84 anys	3,6%	3,5%	4,1%	5,5%	3,8%	3,0%
De 85 anys i més	3,9%	3,7%	5,0%	6,4%	4,1%	3,0%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat. Padró continu.</i>						
Institut d'Estadística de Catalunya						

Per segon any abordem la perspectiva de gènere en la població de les Terres de l'Ebre. Incorporarem la taula 7.7, on es poden consultar tots els valors de la taxa de masculinitat per cohorts i territoris. La relació de masculinitat de les Terres de l'Ebre, calculada com el quocient entre homes i dones multiplicat per 100, amb les poblacions del 2017 és de 101,56%, una mica inferior al 101,85% del 2016. Això suposa un lleuger predomini dels homes en la població ebrenca, que contrasta amb el valor de Catalunya del 96,48% amb clara majoria de dones (més que el 2016, quan l'índex era de 96,7). Si analitzem l'evolució de la taxa de masculinitat al llarg de les cohorts, els valors són molt diferents. A les Terres de l'Ebre la taxa de masculinitat de 0 a 4 anys és 104,11 inferior a la de Catalunya (106,07) i indica en els dos casos que hi ha més homes que dones. Als trams següents es mantenen a les Terres de l'Ebre valors superiors al 100 fins als 55 anys, tenen petites oscil·lacions però primer creixen fins al màxim de 114,55% al tram de 35 a 39 anys i després decreixen. A Catalunya els valors són inferiors en quasi tots els trams i fins i tot entre 25 i 35 és inferior a 100, el màxim es dona a la cohort de 15 a 19 amb 106,78%. A partir de 60 anys a les Terres de l'Ebre i

de 55 a Catalunya ja hi ha més dones que homes en tots els trams. La tendència en les edats avançades és una progressiva disminució de la taxa de masculinitat fins a arribar al seu valor mínim a la darrera cohort de més de 85 anys, en què a les Terres de l'Ebre és de 59,37% i a Catalunya de 47,82 (més de 2 dones per home). **Excepcions a banda, hi ha una taxa de masculinitat superior a les Terres de l'Ebre de la qual es podria deduir algun tipus de relació amb les activitats productives i els fluxos migratoris rebuts.**

Taula 7.7. Taxes de masculinitat de la població per edat. Comarques de les Terres de l'Ebre, 2017

	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta	Terres de l'Ebre	Catalunya
De 0 a 4 anys	100,46	102,79	122,09	108,21	104,11	106,07
De 5 a 9 anys	111,20	107,81	109,40	108,58	109,54	106,43
De 10 a 14 anys	112,35	109,49	97,37	108,20	109,33	105,81
De 15 a 19 anys	107,83	105,78	101,55	106,01	106,17	106,78
De 20 a 24 anys	110,98	97,11	106,07	113,36	105,19	104,63
De 25 a 29 anys	105,90	101,82	110,51	121,62	105,82	99,21
De 30 a 34 anys	105,48	105,40	117,82	140,82	108,66	98,79
De 35 a 39 anys	115,13	110,99	125,07	115,54	114,55	104,17
De 40 a 44 anys	115,26	110,84	119,07	114,65	113,88	105,94
De 45 a 49 anys	114,21	108,99	108,52	104,57	110,91	104,40
De 50 a 54 anys	105,36	103,67	99,76	107,49	104,12	100,40
De 55 a 59 anys	99,21	104,20	106,69	114,10	103,05	94,97
De 60 a 64 anys	95,20	97,28	105,10	99,47	97,62	92,48
De 65 a 69 anys	93,93	98,58	100,00	104,63	97,13	88,61
de 70 a 74 anys	93,50	96,29	89,25	93,15	93,85	84,83
De 75 a 79 anys	90,39	84,67	85,16	91,30	87,68	78,97
De 80 a 84 anys	75,19	75,48	83,70	78,06	76,67	67,00
De 85 anys i més	55,43	61,28	59,11	70,64	59,37	47,82
Total	101,63	100,67	102,73	104,14	101,56	96,48
<i>Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat. Padró continu.</i>						
Institut d'Estadística de Catalunya						

La taula 7.7 recull també l'anàlisi comarcal que constata una relació de masculinitat superior a 100 a totes les comarques i amb un valor que oscil·la entre 100,67% per al Montsià i 104,14 per a la Terra Alta. L'evolució de totes les comarques és semblant a la general, una evolució creixent des de la cohort inicial amb valors superiors a 100, valors més elevats als trams intermedis i el menor per a la cohort de més de 85 anys en tots els casos. En els trams d'edats superior a 50 es presenten algunes oscil·lacions sobretot a la Ribera i encara més a la

Terra Alta, on, per exemple, crida l'atenció l'elevada taxa de masculinitat del col·lectiu de 65 a 69 anys. El valor màxim s'obté a la cohort de 35 a 39 anys a la Ribera d'Ebre i és de 140,82, elevadíssim i molt superior al 135 de l'any passat. El valor mínim a totes les comarques es dona per al tram de més de 85 anys, amb valors molt baixos, cosa que indica el predomini de dones en aquesta edat, malgrat això tots els valors són més elevats que el de Catalunya i destaca la Terra Alta, amb molts més homes i una taxa de 70,64% (influenciat pel pes del sector agrari).

Com que s'ha complert un lustre de pèrdua de la població, incorporem a l'anàlisi la taula 7.8, que mostra les diferències de la població entre les dues anualitats per cohorts i per comarques. Les dades agregades mostren que el segment que té una pèrdua de població més elevada és el de 30 a 34 anys amb prop de 5.000 habitants. Les cohorts superiors i inferiors també tenen pèrdues molt importants, entre els 20 i els 40 anys la disminució acumulada és de 11.617 residents, semblant a la del total de la població. Una altra cohort amb disminució important és la dels nascuts en aquest període del 2012 al 2017, fet que suposa un límit al creixement de la piràmide des de baix.

Les cohorts entre 5 i 20 anys mostren una variació poc significativa. Entre els 50 i 75 anys abunden els increments de població i també especialment els de més de 85. La cohort de 75 a 79 anys mostra un comportament força estrany, amb una gran pèrdua de població. El comportament comarcal mostra les mateixes pautes que la del conjunt i els saldos poblacionals es mostren a la taula.

De forma intuïtiva intentem esbrinar en quina mesura aquests saldos són l'evolució pròpia de la piràmide de la població ebrenca o si hi ha fluxos migratoris que influeixen de forma important. Per això, comparem la població d'una cohort el 2017 amb la de la cohort successiva d'edat més baixa el 2012, que haurien de coincidir descomptades les defuncions per treure així l'efecte de l'evolució de les piràmides poblacionals. Fet aquest càlcul, s'observa que les pèrdues més

significatives es produeixen entre els 25 i els 50 anys i ja no són atribuïbles a la forma parabòlica de la població ebrenca. Amb valors per a les cohorts de -866 per a la cohort de 25 a 30, i per a les de següents edat de -1.638, -1.768, -1.390 i -1.273, molt més elevades que les de la resta de trams, la qual cosa marca un comportament diferenciat per a aquestes edats en el flux migratori. **Es poden albirar efectes tipus fuites de talent i de la gent jove tan preocupants al nostre territori.**

Taula 7.8. Variació població per edat. Comarques de les Terres de l'Ebre, 2012-2017

	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta	Terres de l'Ebre
De 0 a 4 anys	-796	-903	-93	-41	-1833
De 5 a 9 anys	92	-85	41	-36	12
De 10 a 14 anys	-117	142	-172	18	-129
De 15 a 19 anys	-68	104	-47	-17	-28
De 20 a 24 anys	-527	-792	-190	-130	-1639
De 25 a 29 anys	-1496	-1487	-328	-189	-3500
De 30 a 34 anys	-2028	-2244	-438	-262	-4972
De 35 a 39 anys	-816	-574	-34	-82	-1506
De 40 a 44 anys	33	-305	-82	-90	-444
De 45 a 49 anys	-97	233	-266	-93	-223
De 50 a 54 anys	226	206	-188	-81	163
De 55 a 59 anys	343	405	142	28	918
De 60 a 64 anys	-342	202	48	-79	-171
De 65 a 69 anys	202	214	-12	101	505
de 70 a 74 anys	373	171	218	58	820
De 75 a 79 anys	-509	-332	-313	-253	-1407
De 80 a 84 anys	-76	4	-40	-42	-154
De 85 anys i més	658	411	90	111	1270
Total	-4945	-4630	-1664	-1079	-12318
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat. Padró continu.					
Institut d'Estadística de Catalunya					

La taula 7.9 recull els principals indicadors d'estructura del població de les Terres de l'Ebre i de les seves comarques, així com la seva comparativa amb el conjunt de Catalunya. Aquest any s'han produït dues novetats en els valors dels indicadors, primer s'ha fet un nou càlcul que ha comportat algunes petites modificacions en els valors i fins i tot un decimal més de precisió; en segon lloc, s'han actualitzat les dades i s'han incorporat respecte a l'informe de l'any anterior les dades del 2016 i també del 2017. Amb aquestes noves dades estudiarem l'evolució dels indicadors en les dues darreres anualitats, comparant-ho amb el 2015 i també amb el valor de l'any 2000. Farem l'anàlisi des del punt de vista comarcal i una comparació amb els valors de Catalunya.

Taula 7.9. Indicadors d'estructura de la població a les comarques de les Terres de l'Ebre, 2000-15

	Índex d'envelliment	Índex sobreenvelliment	Índex de dependència juvenil	Índex de dependència senil	Índex de dependència global	Índex de recanvi de la població en edats actives	Edat mitjana de la població	Densitat de la població	Pes relatiu sobre conjunt de Cat
Baix Ebre									
2017	146,9	17,8	23,7	34,8	58,6	118,3	44,10	77,4	1,04
2016	145,2	17,0	23,5	34,2	57,7	118,3	43,85	78,2	1,05
2015	142,9	16,5	23,6	33,6	57,2	117,7	43,60	78,5	1,06
2000	160,7	10,6	20,6	33,1	53,7	80,6	42,49	65,0	1,05
Montsià									
2017	138,6	18,4	22,9	31,8	54,7	121,6	43,74	92,5	0,91
2016	136,4	17,9	23,1	31,5	54,5	122,0	43,47	92,4	0,91
2015	133,6	17,5	23,1	30,9	54,0	119,4	43,15	92,8	0,92
2000	153,9	10,9	20,7	31,9	52,7	78,7	41,99	75,3	0,90
Ribera d'Ebre									
2017	191,7	20,9	19,8	37,9	57,7	144,0	46,32	26,5	0,29
2016	187,3	20,4	20,0	37,4	57,3	143,9	46,03	26,7	0,30
2015	190,6	19,6	19,7	37,6	57,3	137,6	45,98	27,1	0,30
2000	190,2	12,5	20,4	38,7	59,1	76,6	43,96	26,4	0,35
Terra Alta									
2017	237,7	22,5	20,9	49,7	70,6	159,3	48,45	15,5	0,15
2016	242,0	22,5	20,5	49,7	70,2	168,6	48,48	15,6	0,16
2015	246,9	21,5	19,7	48,7	68,5	172,6	48,38	15,8	0,16
2000	259,5	10,8	18,4	47,8	66,3	100,5	46,74	16,4	0,20
Terres de l'Ebre									
2017	153,4	18,8	22,8	34,9	57,7	125,0	44,51	54,1	2,39
2016	151,5	18,3	22,7	34,4	57,2	125,6	44,27	54,4	2,42
2015	149,8	17,7	22,7	34,0	56,7	125,6	44,27	54,4	2,42
2000	168,8	11,0	20,5	34,5	55,0	80,7	42,86	46,7	2,50
Catalunya									
2017	117,5	16,4	24,2	28,4	52,6	115,3	42,45	233,5	100,00
2016	116,0	16,1	24,3	28,1	52,4	116,2	42,29	232,0	100,00
2015	114,6	15,7	24,3	27,8	52,1	117,3	42,10	231,2	100,00
2000	124,9	10,2	20,1	25,1	45,3	79,2	40,47	192,3	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat.

Definicions dels indicadors

Índex d'envelliment: quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més, i el nombre de joves menors de 15 anys (expressat en tant per cent).

Índex de sobre envelliment: quocient de les persones de més de 85 anys respecte a les de més de 65 anys (expressat en tant per cent).

Índex de dependència juvenil: quocient entre el nombre de joves menors de 15 anys i el nombre de persones entre 15 a 64 anys (expressat en tant per cent).

Índex de dependència senil: quocient entre el nombre de persones de 65 anys i més, i el nombre de persones de 15 a 64 anys (expressat en tant per cent).

Índex de dependència global: relació entre la població de més de 64 anys i de menys de 15 anys respecte al grup comprès entre aquestes dues edats (expressat en tant per cent).

Índex de recanvi de la població en edats actives: quocient entre el nombre de persones entre 60 i 64 anys i el nombre de persones entre 15 i 19 anys (expressant en tant per cent).

Edat mitjana de la població: mesura central d'edat quocient entre la suma de les edats de tota la població dividida per la població.

Densitat de la població: nombre d'habitants per unitat de territori.

El valor de l'índex d'envelliment a les Terres de l'Ebre és de 153,4. Ha crescut des de l'any 2015 (149,8) i és molt més alt que el de Catalunya (117,5). Aquesta evolució dels darrers anys contrasta amb la de principis de segle, quan l'índex va baixar per l'arribada de població emigrant més jove que la resident, així els índexs de l'any 2000 són encara força més elevats que els actuals. La Ribera d'Ebre és la única comarca on l'elevat índex actual de 191,7 ja supera el de l'any 2000. L'evolució recent segueix la mateixa pauta a totes les comarques, excepte a la Terra Alta, que, malgrat que té el valor extrem de 237,7, ha disminuït respecte al del 2016.

L'índex de sobreenvelliment també ha crescut en tots els territoris des de l'any 2015 i en les dues anualitats de forma constant. Només a la Terra Alta és manté constant el 2017. Aquesta comarca torna a tenir el valor més elevat de 22,5 però és destacable que tant l'anterior índex com aquest han tingut una evolució més bona que la resta de les comarques el 2017. Novament el valor de les Terres de l'Ebre és més alt que el de Catalunya i per als dos territoris el 2017 és respectivament de 18,8 i 16,4.

L'índex de dependència juvenil presenta un valor de 22,8 a les Terres de l'Ebre i de 24,2 a Catalunya per al 2017, els dos valors només han canviat una dècima positiva per a les Terres de l'Ebre i una de negativa per al conjunt de Catalunya. Si analitzem l'evolució de les comarques ja es presenten més variacions amb una disminució al Montsià i a la Ribera (amb 19,8 és la comarca amb menor valor) i un augment lleuger al Baix Ebre (la comarca amb el valor més elevat 23,7) i força important a la Terra Alta, on ha passat de 19,7 el 2015 a 20,9 el 2017.

L'índex de dependència senil atesa la seva definició des del punt de vista agregat pot servir per veure l'evolució de les poblacions que cobren pensions i les que poden cotitzar (si el mercat de treball és manté estable) i, per tant, té actualitat atesa la situació de la caixa de les pensions. A les Terres de l'Ebre aquest

indicador ha empitjorat des del 2015 i el 2017 presenta un valor de 34,9 superior al de l'any 2000. A Catalunya l'evolució al llarg del segle ha estat més dolenta, si bé amb valors més baixos, i és el del 2017 de 28,4. El valor comarcal més baix es dóna al Montsià (també superior al de Catalunya amb 31,8) i el més alt a la Terra Alta, amb un 49,7 (això vol dir quasi una persona jubilada per cada dues persones en edat de treballar).

L'índex de dependència global mesura la càrrega que per la població en edat de treballar representa la població en edats dependents. Per al global de les Terres de l'Ebre aquest indicador, per l'any 2017 és del 57,7% i ha crescut els dos darrers anys, i també és superior al de l'any 2000; a Catalunya de nou l'índex ha crescut més però té encara un valor de 5 punts més baix de 52,6. En l'àmbit comarcal la Terra Alta torna a registrar el valor més elevat de les quatre comarques amb un 70,6 i en aquest cas ha crescut en els darrers anys, per la qual cosa, comparat amb els índexs anteriors ha de suposar un creixement dels menors de 15 anys. Les altres tres comarques tenen un valor semblant al de les Terres de l'Ebre, ordenades de valor més baix amés alt: Montsià, Ribera d'Ebre i Baix Ebre.

L'índex de recanvi de la població en edats actives ens indica la capacitat de reemplaçament de la cohort que està més a prop de jubilar-se; com que és un indicador que només afecta dos cohorts, pot tenir modificacions importants. Els valors per a Catalunya (115,3) i les Terres de l'Ebre (125) han caigut apreciablement el 2017 encara que mantenen valors superiors a 100 i molt superiors als de l'any 2000. Torna a mostrar-se una disparitat comarcal en valors i en l'evolució: la Terra Alta té el valor més elevat però amb una disminució propera als 10 punts el 2017 i se situa en el 159,3. La Ribera d'Ebre té el segon valor i ja arriba a 140 el 2017, aquest any el Montsià disminueix quatre dècimes fins al 121,6 i la comarca amb menor valor, el Baix Ebre, és manté constant el 2017 en el 118,3.

L'edat mitjana de la població a les Terres de l'Ebre ha tornat a pujar el 2017 fins als 44,51 anys, ja força superior als 42,86 anys del 2000. Els valors de Catalunya

són més baixos, amb 42,45 i 40,47 respectivament per al 2017 i el 2000. L'evolució creixent de l'edat mitjana és constant a les quatre comarques. Pren el valor més elevat la Terra Alta amb 48,45, l'única amb una petita disminució el 2017.

Les disminucions de població a les Terres de l'Ebre en els darrers anys no fan més que agreujar els baixos valors de la densitat de la població. La comarca més densament poblada és la del Montsià, que el 2017 assoleix els 92,5 hab./km², menys de la meitat del conjunt de Catalunya (233,5 i va augmentant). La comarca menys densament poblada és la de la Terra Alta amb 15,5 hab./km² i que al llarg del segle s'ha despoblat.

En els primers apartats ja hem constatat la pèrdua del pes demogràfic de les Terres de l'Ebre en els darrers anys, i després d'una certa recuperació a principis de segle ara ja en una posició de menys pes que en l'any 2000. L'indicador ens dóna els habitants per cada 100, així la població ebrenca representa 2,39 habitants per cada 100 de Catalunya. Situacions extremes són el cas de la Ribera amb 2,9 de cada mil i la Terra Alta només 1,5 de cada mil. El pes demogràfic és un element cabdal en la força electoral que en molts casos determina polítiques públiques. La baixa densitat fa que el territori tingui un pes percentual molt superior al poblacional i la diferència per l'evolució d'aquest darrer sigui cada cop més acusada.

Les Terres de l'Ebre són un territori densament poc poblat i amb una població envellida. L'evolució del 2017 no va en la direcció de corregir aquest indicadors.

Com a dada positiva, la comarca amb valor més extrems, la Terra Alta, ha presentat certa correcció en la seva evolució pel que fa a alguns indicadors.

7.5. Creixement natural i migracions

L'evolució de la població a Catalunya i a les Terres de l'Ebre ha tingut grans variacions de magnitud i de composició. Els grans fluxos migratoris amb l'arribada d'immigrants a principis de segle amb taxes brutes molt altes, (l'extrema va ser quasi un 4% el 2007 a les Terres de l'Ebre) s'han compensat en els anys de la crisi amb taxes negatives, si bé de menor valor que han comportat un retrocés de la població. Que evolució es preveu davant d'una nova fase de creixement? Les dades disponibles ho són per les taxes fins al 2016.

La taula 7.10 recull els components de les taxes de creixement total de la població en el període 2000-2016 i distingeix el creixement natural i el creixement migratori. La taxa de creixement total té tots en els anys el signe de la taxa bruta migratòria que en valor absolut sempre és superior a la natural. Molt preocupant és el valor negatiu quasi en totes les anualitats de la taxa de creixement natural de la població. De nou el 2017 tant la taxa bruta de creixement natural com la migratòria són negatives a les Terres de l'Ebre. A diferència d'altres anys, les seves contribucions en el decreixement total són similars, un -2,2‰ la natural i una mica superior del -3,09‰ la migratòria. Així, la taxa de creixement migratori ha tornat a moderar la seva pèrdua però molt lleugerament respecte al valor del 2015 (-3,73‰), a diferència del gran canvi de l'any anterior. La taxa de creixement natural també és una mica més positiva que la del 2015, que canvia la tendència de l'any anterior en què havia crescut, si bé continua essent negativa. La taxa global fruit del millor comportament de les dues components millora del -6,3‰ del 2015 al -5,29‰ del 2016.

Taula 7.10. Evolució de les taxes de creixement de la població a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, 2000-2016 (creixement per mil habitants)

	Terres de l'Ebre			Catalunya		
	Taxa bruta de creixement	Taxa bruta de creixement	Taxa bruta de creixement	Taxa bruta de creixement	Taxa bruta de creixement	Taxa bruta de creixement
	TOTAL	NATURAL	MIGRATORI	TOTAL	NATURAL	MIGRATORI
2016	-5,29	-2,2	-3,09	6,42	0,76	5,66
2015	-6,3	-2,56	-3,73	3,17	0,75	2,42
2014	-13,44	-1,65	-11,79	-1,23	1,38	-2,61
2013	-14,61	-1,53	-13	-6,05	1,43	-7,48
2012	-11,6	-1,78	-9,82	-4,86	1,91	-6,77
2011	-4,14	-0,48	-3,66	1,8	2,83	-1,03
2010	0,66	0,15	0,51	5,32	3,33	1,99
2009	-1,78	0,3	-2,08	6,11	3,39	2,72
2008	10,55	0,66	9,9	16,08	4,01	12,06
2007	40,02	0,06	39,96	20,99	3,37	17,61
2006	31,16	-0,07	31,22	21,47	3,51	17,96
2005	26,61	-1,65	28,27	21,42	2,66	18,76
2004	31,68	-2,09	33,77	22,66	2,91	19,75
2003	15,62	-2,42	18,03	20,31	1,95	18,36
2002	17,59	-2,26	19,85	24,79	1,7	23,08
2001	18,65	-2,38	21,03	22,9	1,41	21,49
2000	12,36	-2,61	14,97	12,67	1,31	11,36

Font: Idescat.

Taxa bruta de creixement total

Quocient entre la variació en els efectius d'una població, expressada com a diferència entre la xifra d'habitants inicial i final d'un període, i la població a meitat del període. S'expressa en tant per mil.

Taxa bruta de creixement natural

Quocient entre el saldo natural, expressat com a diferència entre el nombre de naixements i el nombre de defuncions registrats, en un any determinat i la població a meitat del període. S'expressa en tant per mil.

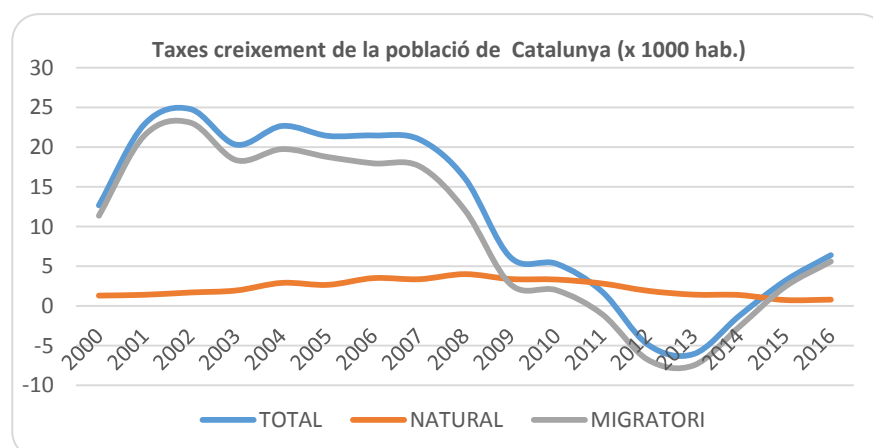
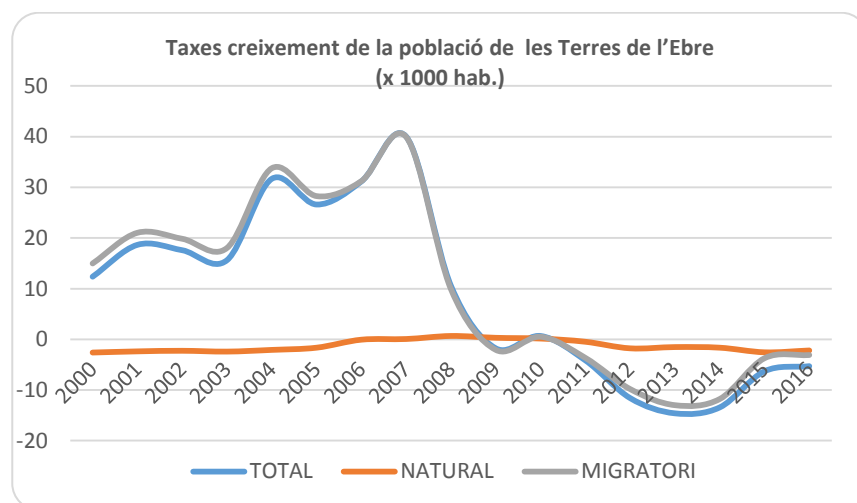
Taxa bruta de creixement migratori

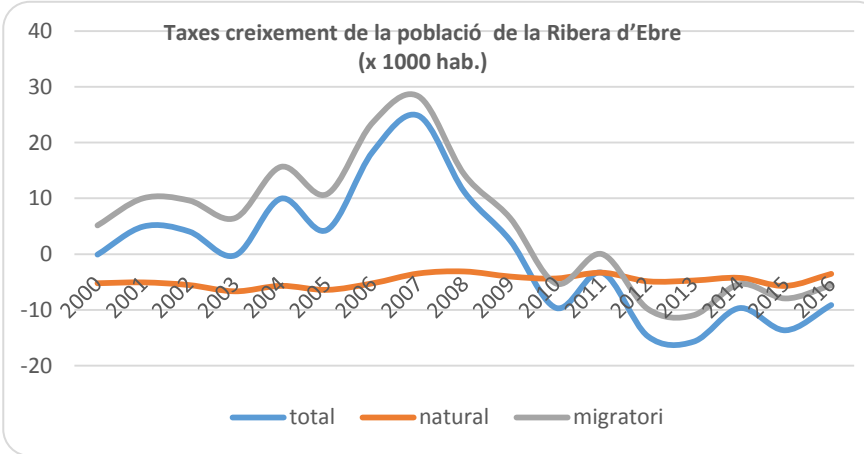
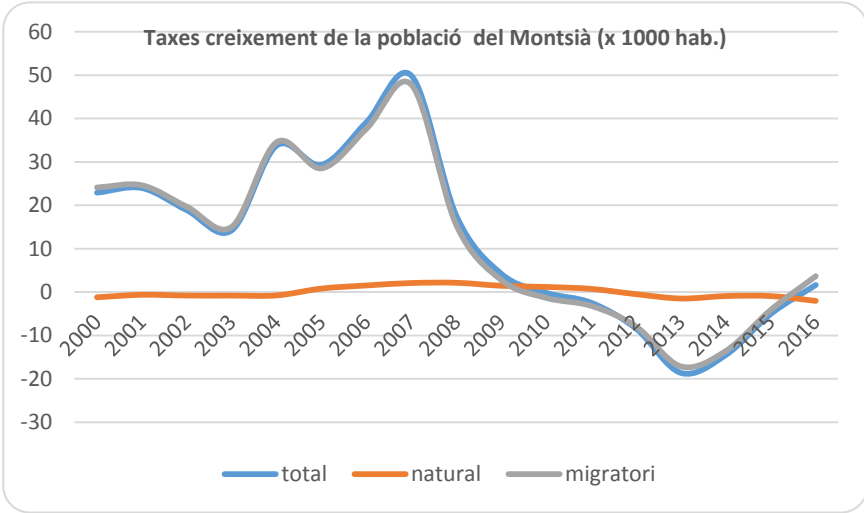
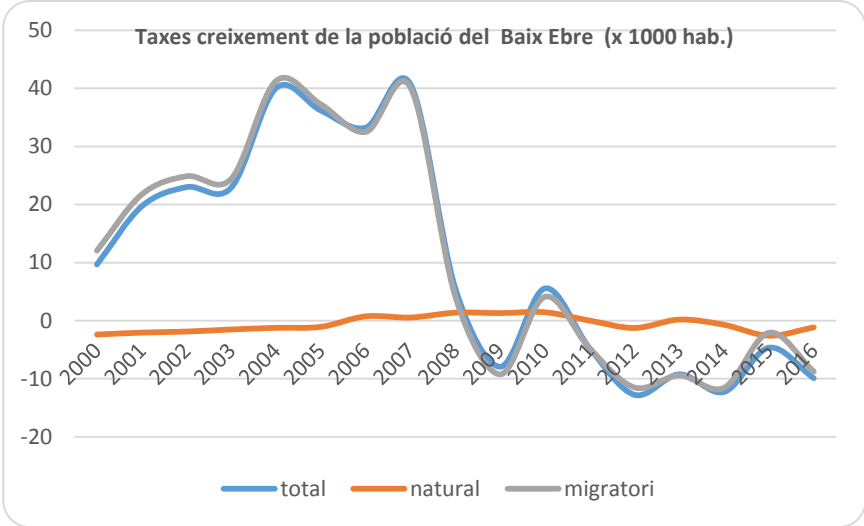
Quocient entre el saldo migratori en un any determinat i la població a meitat del període. Per al període 1986-2001 el saldo migratori s'estima a partir de l'equació compensadora (creixement total = creixement natural + creixement migratori). Per a l'any 2002 i posteriors el saldo migratori es calcula sumant els saldos migratoris intern i extern. S'expressa en tant per mil.

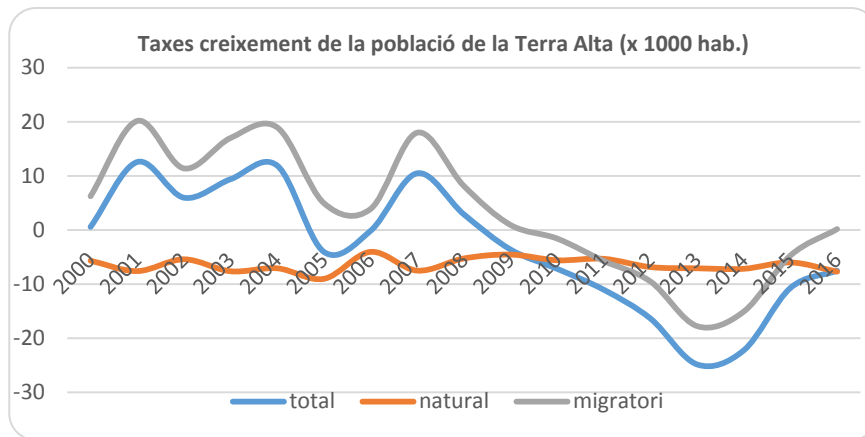
Comparem a continuació les taxes i l'evolució el 2016 de les Terres de l'Ebre i Catalunya. L'any 2016 es repeteix la situació del 2015 amb totes les taxes negatives a les Terres de l'Ebre i totes les taxes positives a Catalunya. Ja hem comentat la millora malgrat el signe dels dos components (el natural i el migratori) a les Terres de l'Ebre, a Catalunya el component natural es comporta igual que el 2015 (una millora inapreciable) però el component migratori s'incrementa notablement i passa del 2,42‰ del 2015 al 5,66‰ el 2016. Per tant, sembla que torna a ser un país de rebuda de flux migratori. Si comparem, la taxa de creixement total a Catalunya és de 6,42‰ i a les Terres de l'Ebre de -5,29‰. Per tant, el gap relatiu es 11,71‰ superior al del 2015, que no arribava al 10‰.

Aquestes evolucions de les taxes fan preveure un futur creixement poblacional a Catalunya si es consolida el flux migratori positiu i una taxa natural petita i positiva. A les Terres de l'Ebre el component natural manté el seu signe negatiu i no s'albira un flux migratori positiu que compensi amb escreix aquesta pèrdua. (Les dades de les taxes de creixement total no coincideixen amb les del primer apartat per la diversa metodologia i poblacions assignades per al càlcul a cada indicador).

Gràfic 7.7. Evolució de les taxes brutes de creixement de la població

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Al gràfic 7.7. es mostra el comportament de les taxes de creixement per a cada territori i es pot observar per a tots en més o menys mesura la gran relació entre el creixement migratori i el total, especialment els anys de gran flux migratori. En els darrers anys, amb les disminucions dels fluxos migratoris, els valors absoluts de les taxes totals són molt inferiors i es poden veure les aportacions relatives. Ja hem fet l'anàlisi per a Catalunya i les Terres de l'Ebre, a continuació analitzem l'evolució força diferenciada de la darrera anualitat a les quatre comarques:

- El Montsià ha tingut un canvi molt rellevant en el comportament de la taxa migratòria, que ha passat del -4,11‰ de l'any 2015 al 3,65‰ positiu del 2016, tal com es veu al gràfic en una senda clarament creixent. El comportament de la taxa de creixement natural és negativa i la més baixa de tota la sèrie amb -2,03‰. Per tant, una evolució dispar de les dues taxes que, sumades, donen una taxa de creixement total positiva de 1,63‰, la primera en molts anys a les Terres de l'Ebre i l'única de les quatre comarques el 2016.
- La comarca de la Terra Alta té el 2016 una taxa de creixement migratòria molt petita i positiva (0,17‰), molt millor que la del 2015 (-4,71‰). Per contra, torna a empitjorar la taxa de creixement natural del -5,99‰ del 2015 al -7,69‰ el 2016, un valor dels normals a la comarca. La taxa total millora una mica però torna a ser força negativa -7,52‰, un valor molt

preocupant en una comarca tan escassament poblada i tan envellida on sembla que només fluxos migratoris positius poden canviar la tendència.

- La comarca de la Ribera d'Ebre millora les dues taxes amb un $-5,99\%$ del creixement migratori i un $-3,55\%$ del natural. Per tant, també millora el dolentíssim $-13,67\%$ de l'any 2015 amb un $-9,14\%$ el 2016, és preocupant l'alt valor negatiu dels dos components com a element positiu la taxa de creixement natural presenta un valor dels més baixos en termes absoluts dels darrers anys.
- El Baix Ebre té un saldo brut de $-9,9\%$, el comportament més dolent del 2016; per contra, el 2015 amb un $-4,65\%$ era el més bo. La raó la trobem en la taxa de creixement migratori que torna a remuntar fins al $-8,75\%$. La taxa de creixement natural modera la seva pèrdua fins al $-1,15\%$, i és la comarca que presenta millor valor pel que fa a aquesta taxa.

Aquest any es torna a constatar que si es vol recuperar població sembla necessari que les taxes de creixement migratori tornin a ser positives, ja que les taxes de creixement natural són a totes les comarques negatives i amb valors molt negatius a la Ribera i la Terra Alta per la seva estructura de la població.

Taula 7.11. Població segons el lloc de naixement a les Terres de l'Ebre, 2000-2017

Taula 6.11. Població segons el lloc de naixement a les Terres de l'Ebre, 2000-2017						
	Catalunya			Resta Estat	Estranger	TOTAL
	Mateixa comarca	Altra comarca	Total Catalunya			
2017	102.803	30.444	133.247	16.344	29.917	179.508
2016	103.272	30.530	133.802	16.676	30.377	180.855
2015	103.726	30.556	134.282	16.967	31.618	182.867
2014	104071	30671	134742	17148	33404	185294
2013	104355	30629	134984	17388	36506	188878
2012	104716	30597	135313	17626	38887	191826
2011	104855	30756	135611	17842	38178	191631
2010	104766	30828	135594	18098	37876	191568
2009	104230	30553	134783	18235	37842	190860
2008	104086	30146	134232	18396	36463	189091
2007	104052	29714	133766	18378	30318	182462
2006	104073	28949	133022	18320	26120	177462
2005	104165	28574	132739	18262	23791	174792
2004	104104	28168	132272	18217	18304	168793
2003	104557	27906	132463	18213	15211	165887
2002	105151	27708	132859	18356	10656	161871
2001	105505	27622	133127	18487	7183	158797
2000	105731	27503	133234	18596	4454	156284

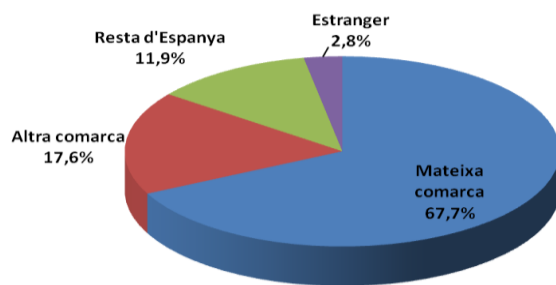
Font: Idescat. Padró continu.
Institut d'Estadística de Catalunya

La taula 7.11 ens presenta l'evolució de la població de les Terres de l'Ebre tenint en compte el lloc de naixement dels seus residents. La nova pèrdua de població del 2017 es reparteix (si bé de forma desigual en proporcions) entre tots les procedències. Si analitzem les variacions en termes absoluts de cada col·lectiu per al període 2000-2017, tenim que:

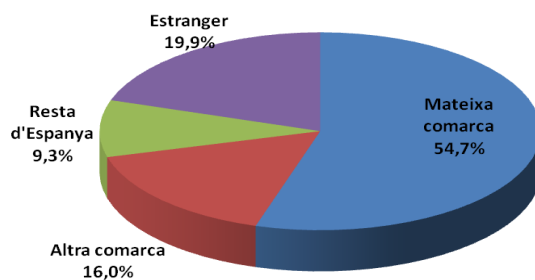
- La població dels nascuts a Catalunya ja només és de 13 habitants més; per tant, una nova reducció de 555, del mateix ordre que la del 2016. Han disminuït tant els nascuts a la mateixa comarca (469) com els d'altres comarques (86).
- Els nascuts a la resta de l'estat són el col·lectiu que ha disminuït al llarg del segle en 2.252 amb un descens de 332 el 2016. El màxim de la sèrie el va presentar l'any 2000 i amb alguns anys de petit increment la senda ha estat sempre decreixent i aguditzada en els darrers exercicis.
- La població estrangera és la que més ha augmentat al llarg del segle, de 4.454 l'any 2000 ha passat als 29.917 de l'any 2017. Lluny queda la xifra més alta de nascuts a l'estranger de l'any 2012 de 38.887. Per tant, la població estrangera ha disminuït des del màxim 8.970. La pèrdua del 2017 és de 460, moderant aquesta disminució que el 2016 va ser de 1.241.

Seguint la comparativa feta en anys anteriors per analitzar el pes real del fenomen migratori, adjuntem a continuació tres gràfics que representen els pes demogràfic dels col·lectius, de l'any 2000 (inici de l'etapa), l'any 2011, en què la població estrangera va suposar el percentatge més elevat i del darrer any amb dades el 2017. Analitzem a continuació el canvi de la darrera anualitat. La moderació en les pèrdues fa que les taxes del 2016 i 2017 siguin força semblants i en el mateix sentit que el 2016. N'augmenta el pes seguint la sèrie des del 2015 amb 56,7%, 2016 amb 57,1 i ara el 2017 un 57,3% dels nascuts a la mateixa comarca. L'altre percentatge que creix és el dels nascuts a la resta de Catalunya fins a arribar al 17%, decreix el de nascuts a la resta de l'Estat, del 9,2% al 9,1%, i dels estrangers, del 16,8% al 16,7%. Aquesta darrera pèrdua, molt menor a les 5 dècimes percentuals del 2016.

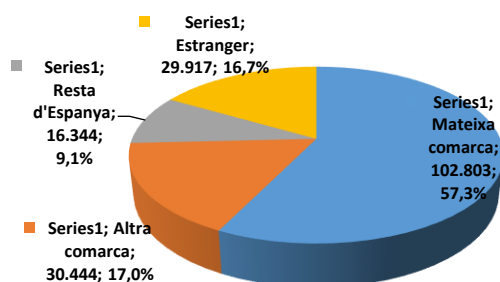
Gràfic 7.8a. Distribució de la població de les Terres de l'Ebre, segons el lloc de naixement, 2000

Gràfic 7.8b. Distribució de la població de les Terres de l'Ebre, segons el lloc de naixement, 2011

Gràfic 7.8c. Distribució de la població de les Terres de l'Ebre, segons el lloc de naixement, 2017

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

A la taula 7.12a es mostra la distribució de la població ebrenca segons el continent. N'analitzarem l'evolució de la darrera anualitat i el canvi al llarg del segle. L'any 2017 perden població tots els col·lectius menys un, encara que en menors proporcions que l'any 2016. El que té una pèrdua absoluta i relativa més important és el dels nascuts a la resta de la UE amb 547 residents menys, fet que suposa una disminució de prop del 4%. Es tracta, en aquest cas, d'una disminució molt menor que la del 2016, que va ser de 1.346. La segona reducció més important és la dels espanyols, amb 545, que atès el seu elevat nombre, només suposa una pèrdua del 0,36%. La resta de pèrdues són: els de la resta de la UE (36 residents), els d'Àfrica (179) els d'Amèrica del Sud (54 residents) i els d'Àsia i Oceania (45 residents). Els africans disminueixen la població després de l'augment del 2016. Aquest any augmenten la seva població els residents nascuts a Amèrica del Nord i a l'Amèrica Central en 59, cosa que suposa, atès el seu reduït nombre un 11,4% d'increment, això sembla indicar un canvi de tendència en el seu comportament des de 2015 i suposa assolir el seu màxim històric de la sèrie.

La resta de col·lectius han tingut grans pèrdues en la segona part de segle, a la taula 7.12b s'indica la pèrdua en termes absoluts i relatius des del màxim. Destaquem com a valors extrems que la població d'Amèrica del Sud ja ha perdut més de la meitat des de el seu màxim el 2008, va ser el col·lectiu que va començar a tenir saldos negatius més prompte. El següent és el de la resta de la UE amb un 36,8% i la més gran en termes absoluts de 7.803 persones. La resta té pèrdues del voltant del 13%, excepte els espanyols, que només perden un 1,4% per l'arrelament molt més gran al territori.

Taula 7.12a. Població segons nacionalitat a les Terres de l'Ebre (Recomptes), 200-2015

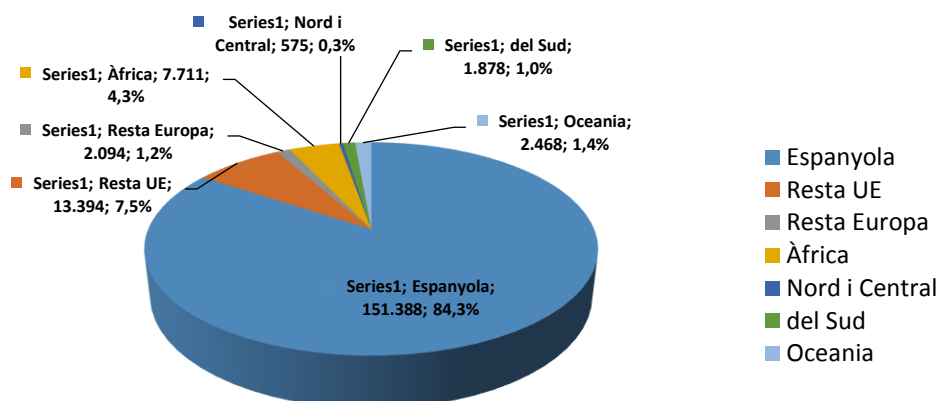
	Nacionalitat							Total
	Espanyola	Resta UE	Resta Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	
2017	151.388	13.394	2.094	7.711	575	1.878	2.468	179.508
2016	151.933	13.941	2.130	7.890	516	1.932	2.513	180.855
2015	152.380	15.287	2.144	7.850	527	2.100	2.579	182.867
2014	152.627	16.771	2.225	8.192	500	2.382	2.597	185.294
2013	152.337	19.348	2.370	8.650	545	2.870	2.758	188.878
2012	152.830	21.197	2.433	8.863	518	3.140	2.845	191.826
2011	153.329	20.893	2.403	8.493	467	3.523	2.523	191.631
2010	153.523	20.968	2.386	8.102	497	3.977	2.115	191.568
2009	153.122	21.257	2.439	7.417	487	4.099	2.039	190.860
2008	152.968	20.443	2.343	6.698	423	4.120	2.096	189.091
2007	152.720	15.989	1.964	5.774	317	3.690	2.008	182.462
2006	152.084	5.401	9.165	5.278	282	3.449	1.803	177.462
2005	151.989	4.438	8.215	4.909	284	3.639	1.318	174.792
2004	151.698	2.295	6.831	3.832	217	3.112	808	168.793
2003	151.923	1.947	5.309	3.335	226	2.569	578	165.887
2002	152.448	1.449	3.058	2.502	195	1.804	415	161.871
2001	152.879	1.224	1.572	1.795	171	938	218	158.797
2000	153.084	1.081	397	1.156	141	320	105	156.284

Taula 7.12b. Disminució absoluta i relativa població segons nacionalitat a les Terres de l'Ebre

	Espanyola	Resta UE	Resta Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania
Any màxima poblac	2.010	2.012	2.012	2.012	2.017	2.008	2.012
Diminució	-2135	-7803	-339	-1152	Maxim	-2242	-377
Percentatge	-1,4%	-36,8%	-13,9%	-13,0%		-54,4%	-13,3%

Per il·lustrar els pesos relatius de cada col·lectiu es mostren els percentatges al gràfic 7.10. Novament el 2017 creix el pes dels nacionals, que passen del 84% al 84,3% de la població i és l'únic grup dels indicats que guanya pes. En perden una dècima els nascuts a Àfrica (4,3% el 2017) i a Amèrica del Sud (ja només el 1,0%). Els de la resta de la UE són els que més pes perden, dues dècimes, i passen del 7,7% al 7,5%, una pèrdua més moderada que la del 2015. La resta dels col·lectius (resta Europa, Amèrica Nord i Àsia) mantenen el seu pes proporcional, si bé no són gaire importants.

Gràfic 7.9. Distribució de la població de les Terres de l'Ebre per nacionalitat, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

A les taules 7.13a i 7.13b detallem en termes absoluts i relatius els diversos col·lectius de població als municipis i comarques de les Terres de l'Ebre per observar les singularitats que es presenten. Si fem l'anàlisi comarcal en termes absoluts totes les comarques perden població estrangera, en major o menor mesura, ara bé els pesos relatius de la població estrangera han tingut una evolució variada, força diferent a la baixada important en totes les comarques que hi va haver el 2016. Aquest any la comarca amb més pes de la població estrangera és el Montsià, que creix una mica i passa del 16,34% al 16,36%. Amb aquest creixement el Montsià supera al Baix Ebre, que ha patit un nou decreixement important i ha passat del 16,84% al 16,10%, malgrat això en termes absoluts encara el Baix Ebre és la comarca amb més estrangers amb 12.589. La Ribera d'Ebre és la tercera comarca amb pes amb un 14,29%, que ha baixat des del 14,45% del 2016. A l'últim, la comarca amb menys pes percentual d'estrangers és la Terra Alta, amb un 11,32, pràcticament el mateix que l'any anterior.

La distribució d'estrangers des del punt de vista municipal, especialment en municipis petits com són els ebrencs, es du a terme en molts casos per efectes crida entre persones de la mateixa nacionalitat que han anat a residir a un municipi. Per tant, la disparitat en valors absoluts i en les zones de procedència és molt elevada.

Els tres municipis que encara tenen una quarta part de la població estrangera són els mateixos que el 2016, els seus comportaments han estat diferents, el Perelló passa del 29,9% al 26,11% amb una gran disminució. L'Ampolla s'apropa perquè creix, passa del 25,2% al 25,88 i Ulldecona manté constant el 25%. Cinc municipis més superen el 20% de població estrangera, ordenats de més a menys proporció són: Benissanet, l'Ametlla de Mar, Freginals, Alcanar i Gandesa. Aquest any ja tenim 7 municipis amb menys del 5% ordenats de més a menys són: Bot, Alfara de Carles, Paüls, Arnes Vilalba dels Arcs, la Fatarella, i Caseres (que torna a ser el que en té menys amb un 2,19%, un percentatge una mica superior al de l'any anterior).

Si analitzem per zones de procedència en termes absoluts la dimensió de Tortosa fa que de totes menys dues sigui la que té més residents, només de la Resta d'UE es veu superada per Sant Carles i d'Amèrica del Sud per Amposta. Molt diferent i variada és l'anàlisi en termes relatius. A continuació destaquem els tres municipis amb percentatges més elevats per cada zona de procedència (el conjunt de dades es recull a la taules 7.13b):

- De la resta de la UE en resulten els percentatges més alts, ja que és el col·lectiu amb més estrangers al territori. El Perelló en té un 21,78%, Ginestar un 16,60% i Gandesa un 16,37%.
- El següent col·lectiu és l'africà, i aquí els tres municipis són Vinebre, amb un 13,55% (aquest any el de més concentració i creixent), la Torre de l'Espanyol amb un 12,62%, i Roquetes amb un 9,20%.
- Els nascuts a Àsia i Oceania tenen el percentatge més elevat a Corbera d'Ebre amb un 8,39%, seguits de l'Aldea amb un 4,44% i Bot amb 3,61% (malgrat que és un dels pobles amb menys estrangers del territori).
- De la resta d'Europa, Freginals amb un 9,82%, l'Ampolla un 4,89% i Alcanar amb un 3,56%.
- L'Amèrica del Sud està més repartida sense grans percentatges, el més elevat és el de la Poble de Massaluca amb un 2,6% i el segueixen en municipis més grans com Amposta (2,4%) i Sant Carles (1,6%).
- Finalment, de l'Amèrica del Nord i Central, que són el col·lectiu més petit i en creixement, les concentracions més importants es donen al poble més

petit, Prat de Comte amb un 5,52% (10 persones), la Pobla de Massaluca amb 3,88% i Xerta amb 1,35%.

Sense disposar de dades per nacionalitats, si s'observa en l'anàlisi realitzada la concentració de col·lectius de diverses zones de procedència en pobles petits i en molts dels casos el percentatge d'aquesta concentració, malgrat el context general de reducció de la població estrangera, tendeix a mantenir-se i en alguns casos a augmentar.

Taula 7.13a. Població segons el lloc de naixement als municipis de les Terres de l'Ebre, 2017

	Espanyola	Resta UE	Resta Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total
Municipis								
Alcanar	7491	1230	334	239	16	66	17	9393
Aldea, l'	3416	213	43	299	8	45	187	4211
Aldover	775	52	0	13	1	1	0	842
Alfara de Carles	351	12	3	1	0	1	1	369
Ametlla de Mar, l'	5359	879	142	381	15	80	31	6887
Ampolla, l'	2471	539	163	54	26	31	50	3334
Amposta	17502	1176	135	665	58	494	542	20572
Ames	443	14	0	0	2	0	0	459
Ascó	1565	28	1	77	5	14	0	1690
Batea	1735	180	18	3	1	1	0	1938
Benifallet	673	44	0	3	0	1	0	721
Benissanet	906	146	5	86	0	4	25	1172
Bot	579	6	0	0	2	0	22	609
Camarles	2810	255	44	123	1	20	17	3270
Caseres	229	3	1	0	0	1	0	234
Corbera d'Ebre	912	56	0	2	0	2	89	1061
Deltebre	10500	481	71	266	19	66	96	11499
Fatarella, la	953	23	1	1	2	0	0	980
Flix	3194	220	34	68	11	27	51	3605
Freginals	315	35	39	5	1	1	1	397
Galera, la	617	76	3	19	0	4	0	719
Gandesa	2403	493	11	55	14	21	14	3011
Garcia	457	55	2	5	5	3	4	531
Ginestar	632	129	0	13	0	3	0	777
Godall	571	33	2	1	0	1	0	608
Horta de Sant Joan	1048	108	4	4	4	3	0	1171
Mas de Barberans	520	60	0	1	0	3	0	584
Masdenverge	994	29	3	32	0	9	0	1067
Miravet	634	39	0	40	0	2	11	726
Móra d'Ebre	4723	351	61	410	14	29	37	5625
Móra la Nova	2504	340	7	184	5	19	11	3070
Palma d'Ebre, la	328	19	1	7	1	0	0	356
Paüls	542	22	1	2	0	0	0	567
Perelló, el	2131	628	43	58	11	8	5	2884
Pinell de Brai, el	926	84	0	0	0	2	0	1012
Pobla de Massaluça, la	299	9	0	5	13	9	0	335
Prat de Comte	169	1	0	0	10	0	1	181
Rasquera	693	89	11	1	1	1	0	796
Riba-roja d'Ebre	1035	64	6	4	1	5	1	1116
Roquetes	6930	241	37	744	8	84	40	8084
Sant Carles de la Ràpita	12475	1546	108	367	57	238	111	14902
Sant Jaume d'Enveja	3268	102	22	35	6	13	33	3479
Santa Bàrbara	3259	251	11	204	13	40	19	3797
Sèria, la	4696	707	14	196	3	30	6	5652
Tivenys	781	39	15	34	8	2	0	879
Tivissa	1484	108	48	10	1	12	14	1677
Torre de l'Espanyol, la	522	28	1	80	1	2	0	634
Tortosa	27756	1209	495	2384	208	447	946	33445
Ulldecona	4741	868	151	441	6	31	83	6321
Vilalba dels Arcs	621	21	0	0	1	0	0	643
Vinebre	354	14	1	58	0	1	0	428
Xerta	1096	39	2	31	16	1	3	1188
Comarques								
Baix Ebre	65591	4653	1059	4393	321	787	1376	78180
Montsià	56449	6113	822	2205	160	930	812	67491
Ribera d'Ebre	19031	1630	178	1043	45	122	154	22203
Terra Alta	10317	998	35	70	49	39	126	11634

Font: Idescat. Padró continu.

Taula 7.13b. Percentatges de població segons el lloc de naixement als municipis de les Terres de l'Ebre, 2017

	Espanyola	Resta UE	Resta Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total estranger
Municipis								
Alcanar	79,75	13,09	3,56	2,54	0,17	0,70	0,18	20,25
Aldea, l'	81,12	5,06	1,02	7,10	0,19	1,07	4,44	18,88
Aldover	92,04	6,18	0,00	1,54	0,12	0,12	0,00	7,96
Alfara de Carles	95,12	3,25	0,81	0,27	0,00	0,27	0,27	4,88
Ametlla de Mar, l'	77,81	12,76	2,06	5,53	0,22	1,16	0,45	22,19
Ampolla, l'	74,12	16,17	4,89	1,62	0,78	0,93	1,50	25,88
Amposta	85,08	5,72	0,66	3,23	0,28	2,40	2,63	14,92
Ames	96,51	3,05	0,00	0,00	0,44	0,00	0,00	3,49
Ascó	92,60	1,66	0,06	4,56	0,30	0,83	0,00	7,40
Batea	89,53	9,29	0,93	0,15	0,05	0,05	0,00	10,47
Benifallet	93,34	6,10	0,00	0,42	0,00	0,14	0,00	6,66
Benissanet	77,30	12,46	0,43	7,34	0,00	0,34	2,13	22,70
Bot	95,07	0,99	0,00	0,00	0,33	0,00	3,61	4,93
Camarles	85,93	7,80	1,35	3,76	0,03	0,61	0,52	14,07
Caseres	97,86	1,28	0,43	0,00	0,00	0,43	0,00	2,14
Corbera d'Ebre	85,96	5,28	0,00	0,19	0,00	0,19	8,39	14,04
Deltebre	91,31	4,18	0,62	2,31	0,17	0,57	0,83	8,69
Fatarella, la	97,24	2,35	0,10	0,10	0,20	0,00	0,00	2,76
Flix	88,60	6,10	0,94	1,89	0,31	0,75	1,41	11,40
Freginals	79,35	8,82	9,82	1,26	0,25	0,25	0,25	20,65
Galera, la	85,81	10,57	0,42	2,64	0,00	0,56	0,00	14,19
Gandesa	79,81	16,37	0,37	1,83	0,46	0,70	0,46	20,19
Garcia	86,06	10,36	0,38	0,94	0,94	0,56	0,75	13,94
Ginestar	81,34	16,60	0,00	1,67	0,00	0,39	0,00	18,66
Godall	93,91	5,43	0,33	0,16	0,00	0,16	0,00	6,09
Horta de Sant Joan	89,50	9,22	0,34	0,34	0,34	0,26	0,00	10,50
Mas de Barberans	89,04	10,27	0,00	0,17	0,00	0,51	0,00	10,96
Masdenverge	93,16	2,72	0,28	3,00	0,00	0,84	0,00	6,84
Miravet	87,33	5,37	0,00	5,51	0,00	0,28	1,52	12,67
Móra d'Ebre	83,96	6,24	1,08	7,29	0,25	0,52	0,66	16,04
Móra la Nova	81,56	11,07	0,23	5,99	0,16	0,62	0,36	18,44
Palma d'Ebre, la	92,13	5,34	0,28	1,97	0,28	0,00	0,00	7,87
Paülis	95,59	3,88	0,18	0,35	0,00	0,00	0,00	4,41
Perelló, el	73,89	21,78	1,49	2,01	0,38	0,28	0,17	26,11
Pinell de Brai, el	91,50	8,30	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	8,50
Pobla de Massalua, la	89,25	2,69	0,00	1,49	3,88	2,69	0,00	10,75
Prat de Comte	93,37	0,55	0,00	0,00	5,52	0,00	0,55	6,63
Rasquera	87,06	11,18	1,38	0,13	0,13	0,13	0,00	12,94
Riba-roja d'Ebre	92,74	5,73	0,54	0,36	0,09	0,45	0,09	7,26
Roquetes	85,72	2,98	0,46	9,20	0,10	1,04	0,49	14,28
Sant Carles de la Ràpita	83,71	10,37	0,72	2,46	0,38	1,60	0,74	16,29
Sant Jaume d'Enveja	93,94	2,93	0,63	1,01	0,17	0,37	0,95	6,06
Santa Bàrbara	85,83	6,61	0,29	5,37	0,34	1,05	0,50	14,17
Sénia, la	83,09	12,51	0,25	3,47	0,05	0,53	0,11	16,91
Tivenys	88,85	4,44	1,71	3,87	0,91	0,23	0,00	11,15
Tivissa	88,49	6,44	2,86	0,60	0,06	0,72	0,83	11,51
Torre de l'Espanyol, la	82,33	4,42	0,16	12,62	0,16	0,32	0,00	17,67
Tortosa	82,99	3,61	1,48	7,13	0,62	1,34	2,83	17,01
Ulldecona	75,00	13,73	2,39	6,98	0,09	0,49	1,31	25,00
Vilalba dels Arcs	96,58	3,27	0,00	0,00	0,16	0,00	0,00	3,42
Vinebre	82,71	3,27	0,23	13,55	0,00	0,23	0,00	17,29
Xerta	92,26	3,28	0,17	2,61	1,35	0,08	0,25	7,74
Comarques								
Baix Ebre	83,90	5,95	1,35	5,62	0,41	1,01	1,76	16,10
Montsià	83,64	9,06	1,22	3,27	0,24	1,38	1,20	16,36
Ribera d'Ebre	85,71	7,34	0,80	4,70	0,20	0,55	0,69	14,29
Terra Alta	88,68	8,58	0,30	0,60	0,42	0,34	1,08	11,32

Font: Idescat. Padró continu.

Si disposem des del punt de vista agregat en totes les Terres de l'Ebre dels països de procedència, podem analitzar els que tenen més presència al territori. La taula 7.14 recull la procedència de nacionalitats dels 5 continents a les Terres de l'Ebre amb les que tenen més de 50 habitants. Ressaltem i comparem a continuació l'evolució de les nacionalitats amb més de 1.000 residents. Els procedents de Romania continuen sent el estrangers amb més presència amb 7.485 residents, amb una nova pèrdua respecte al 2016 de 294, segueix el Marroc amb 6.388, amb un petit guany de 24 residents, seguits amb molta distància del Pakistan, que manté els mateixos 1.551 del 2016. D'aquest ordre de magnitud superior al 1.000 també tenim el Regne Unit (dels 1.466 als 1.383), Equador (dels 1.304 als 1.245) i França (dels 102 als 1013) tots tres amb una lleugera pèrdua. Així, els països de procedència són diversos: 3 d'uropeus, 2 d'americans, 1 d'africà i un d'asiàtic. Molts altres tenen presència destacable i fan una societat multicultural i rica en la diversitat tal com es mostra a la taula.

Si comptabilitzem per al 2017 el nombre d'afganesos i de sirians, el primer continua sent zero i el segon de 6, fins i tot un menys que al 2016; per tant, no es nota en res l'arribada d'aquestes procedències al nostre territori com a acollida de refugiats! (Els valors no es recullen a la taula en filtrar-se pels països amb més residents).

La perspectiva de gènere l'hem anat introduint en la nostra anàlisi demogràfica. Ja hem vist la taxa de masculinitat de la població ebrenca superior al 100% i que és molt diferent segons cada procedència, les dones espanyoles superen els homes espanyols en 237 i, per contra, els homes estrangers superen en 1.629 les dones estrangeres (un gap menor als 1.839 del 2016). Les procedències en què els homes superen les dones en quantitat són la resta de la UE amb un saldo positiu per als homes de +67 (superior al del 2016), el més elevat el dels africans de 1.699 (inferior als 1.804 del 2016) i per als d'Àsia de 845 (molt similar al 866 del 2016). També hi ha saldos a favor de les dones amb els procedents d'Amèrica (792), molt superiors a les 702 dones de més del 2016 i els de la resta d'Europa amb un gap de 67 (clarament inferior als 164 del 2016).

Taula 7.14 Població segons país de naixement i sexe Terres de l'Ebre. Any 2016

	Homes	Dones	Total
Europa	82.016	82.376	164.392
Espanya	74.677	74.914	149.591
Catalunya	66.822	66.425	133.247
Resta d'Espanya	7.855	8.489	16.344
Resta Unió Europea	6.273	6.206	12.479
Alemanya	237	228	465
Bèlgica	101	81	182
Bulgària	225	147	372
Eslovàquia	59	85	144
França	500	513	1013
Irlanda	31	23	54
Itàlia	147	75	222
Lituània	149	236	385
Països Baixos	119	92	211
Polònia	92	135	227
Portugal	86	61	147
Regne Unit	712	671	1383
República Txeca	28	43	71
Romania	3.730	3.755	7.485
Resta d'Europa	1.066	1.256	2.322
Andorra	21	31	52
República de Moldàvia	370	372	742
Rússia	107	235	342
Suïssa	230	269	499
Ucraïna	278	278	556
Àfrica	4.668	2.969	7.637
Algèria	298	169	467

Gàmbia	106	13	119
Mali	109	15	124
Marroc	3.759	2.629	6.388
Senegal	299	61	360
Amèrica	2.107	2.899	5.006
Argentina	247	249	496
Bolívia	77	114	191
Brasil	74	162	236
Colòmbia	372	533	905
Cuba	61	114	175
Equador	597	648	1.245
Estats Units d'Amèrica	32	34	66
Hondures	49	194	243
Mèxic	27	57	84
Paraguai	60	152	212
Perú	178	204	382
República Dominicana	71	133	204
Uruguai	79	74	153
Veneçuela	62	97	159
Xile	57	54	111
Àsia	1.652	807	2.459
Índia	211	62	273
Pakistan	1.129	422	1.551
Xina	253	268	521
Oceania	7	7	14
Total	90.450	89.058	179.508

Font: elaboració pròpia a partir de l'Idescat

Totes les dades recollides des del punt de vista agregat en el capítol sobre la taxa de creixement natural i migratori del 2016 i poblacions espanyola i estrangera del 2017 presenten valors negatius.

L'evolució futura per l'estructura de la població ebrenca sembla que està lligada especialment al flux migratori, Catalunya ja presenta saldo natural positiu i les Terres de l'Ebre no. Les dades del 2017, malgrat la lleu millora, no ens fan ser gaire optimistes per a saldos migratoris molt positius en el futur.

Hi ha comportaments singulars que sí que presenten saldos positius, com la comarca del Montsià per al saldo migratori el 2016 o la població nascuda a Amèrica del Nord i a Amèrica Central el 2017.

7.6. Projeccions de població

L'Idescat va facilitar les seves dades sobre la projecció de la població l'any 2013 en un context de retrocés demogràfic incipient; no s'han facilitat noves dades i, per tant, les dades de referència són les mateixes que a l'informe del 2016. Incorporarem un any més les dades reals i podem ara veient amb més precisió quin escenari dels previstos a la projecció es dona per a cada territori. L'anàlisi proposa l'evolució en la senda el 2016, la seva evolució respecte al 2015 i si hi ha modificacions en la previsió que fixa l'Idescat per a l'any 2026 com a final del període projectat.

En aquest sentit, la taula 7.15 presenta les dades de les projeccions de la població per al conjunt de les Terres de l'Ebre, tenint en compte tres escenaris possibles, un de baix, un de mitjà i un altre d'alt. La població de les Terres de l'Ebre el 2017 és de 179.508 pràcticament a la previsió de l'escenari mitjà; per tant, ha millorat l'evolució respecte a l'anterior, que se situava per sota d'aquest escenari i fa un canvi en la tendència cap a escenaris més positius.

Taula 7.15. Projeccions de la població de les Terres de l'Ebre a 1 de gener segons escenari (base 2013)

	Escenari		
	Baix	Mitjà	Alt
2026	163817	176577	194362
2025	164813	176627	192848
2024	165828	176700	191434
2023	166920	176852	190110
2022	168045	177016	188922
2021	169284	177284	187804
2020	170655	177665	186778
2019	172272	178171	185933
2018	174126	178870	185259
2017	176215	179761	184903
2016	178598	181016	184789
2015	181174	182522	184935
2014	183803	184348	185418
2013	186288	186288	186288

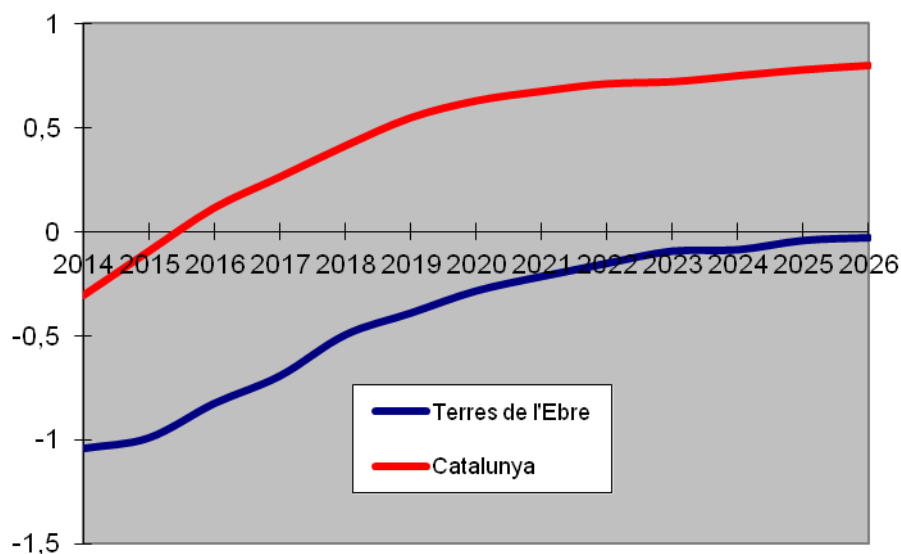
Font: Idescat. Projeccions de població 2013-2051.

Malgrat aquesta petita correcció del 2017, continuem decantant-nos com en anys anteriors per l'escenari mitjà com l'evolució més probable per als propers anys a les Terres de l'Ebre i, per tant, la població anirà retrocedint fins a l'any 2026 als 176.577 habitants.

Les dades de Catalunya amb una població el 2017 de 7.555.830 amb els escenaris torna a ser superior a la prevista per l'escenari alt de 7.476.763, igual que esdevenia en l'any 2016 ja tant l'escenari com la realitat en una senda de creixement de la població, l'escenari alt preveu la recuperació demogràfica a Catalunya fins als 7.940.083 habitants el 2026.

Al gràfic 7.10 s'il·lustren les diferències de les taxes de creixement de la població ebrenc i de Catalunya ajustats als patrons d'escenari mitjà i alt respectivament.

Gràfic 7.10. Evolució de les taxes de creixement demogràfic. Segons l'escenari alt per Catalunya i mitjà per les TE de les projeccions de població, 2014-2026

Font elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat

Per a l'escenari mitjà, la taxa de creixement de les Terres de l'Ebre se situa en valors negatius en totes les anualitats del període. L'evolució de la darrera anualitat pot fer una correcció positiva i podem albirar alguns creixements positius de la població abans del 2026: la del conjunt de Catalunya ja ha assolit taxes positives d'acord amb la previsió i la consolida en signe el 2017. La diferència entre les dues taxes es manté força constant i al voltant de l'1%, aquest any ha estat superior del 1,18%. Aquesta evolució diferencial, fins i tot si es consoliden en el futur més bones dades per als dos territoris, disminuiria el pes demogràfic de les Terres de l'Ebre respecte a Catalunya, ja per si mateix molt petit, una dada gens afavoridora per fer sentir la veu d'un territori amb dèficits estructurals.

No es presenten grans diferències en les dades previstes per a les quatre comarques respecte a l'any anterior; per tant, es poden consultar aquestes previsions a l'anuari del 2016.

Taula 7.16. Projeccions de la població activa de les Terres de l'Ebre a 1 de gener segons escenari (base 2013)

Taula 6.16. Projeccions de la població activa de les Terres de l'Ebre (a 1 de gener segons escenari (base 2013))									
	Baix. Homes	Baix. Dones	Baix. Total	Mitjà. Home	Mitjà. Dones	Mitjà. Total	Alt. Homes	Alt. Dones	Alt. Total
2026	42160	34838	76998	47695	40545	88240	55040	46576	101616
2025	42493	35162	77655	47726	40616	88342	54572	46254	100826
2024	42783	35366	78149	47694	40513	88207	54014	45727	99741
2023	43068	35539	78607	47624	40359	87983	53432	45153	98585
2022	43362	35673	79035	47527	40097	87624	52814	44470	97284
2021	43645	35829	79474	47413	39846	87259	52165	43808	95973
2020	43981	36032	80013	47333	39616	86949	51550	43158	94708
2019	44439	36301	80740	47336	39430	86766	51023	42567	93590
2018	45062	36593	81655	47512	39256	86768	50675	42017	92692
2017	45813	36915	82728	47797	39136	86933	50483	41543	92026
2016	46746	37366	84112	48327	39197	87524	50523	41248	91771
2015	47880	37826	85706	49111	39327	88438	50813	41032	91845
Font: Idescat. Projeccions de població 2013-2051.									

Incorporem amb la taula 7.16 l'anàlisi per primer cop de les evolucions de la població activa (la que pot i vol treballar) composta pels ocupats i els aturats. Òbviament aquestes previsions estan lligades a l'evolució i estructura de la població ebrenca. Si mirem l'escenari mitjà (el que suposàvem per l'evolució de la població), observem que es preveu un increment per al 2026 respecte de la població activa del 2016, diferent evolució de la prevista per a la població total que preveia un decrement. Augmenten les dones actives i disminueixen lleugerament els homes actius, i es manté, encara que inferior per la diversa evolució, un gap positiu entre la població activa masculina i la femenina.

Sembla que hi ha hagut un millor comportament de l'evolució de la població ebrenca respecte a la comparativa amb les projeccions que en anys anteriors. Destaquem la diferent evolució prevista per a la població total (decreixement) i la població activa (creixement) a l'escenari mitjà de les projeccions.

7.7. Reflexions finals

Aquest any en els diversos apartats hem anat destacant en negreta els aspectes més rellevants de l'evolució i composició de la població a les Terres de l'Ebre l'any 2017. Per tant, no ho repetirem ara i ens permetrem finalitzar amb unes breus reflexions que posen en valor el coneixement de les dades demogràfiques com a punt de partida de possibles estudis i de la seva influència en el futur del territori.

S'observa que el component demogràfic depassa progressivament l'anàlisi quantitativa dels pes de la població i de la seva evolució comentada en el capítol i que va incorporant noves derivades. En aquest sentit, proposem a continuació tres possibles aprofundiments relacionats amb la població:

1. La Càtedra d'Economia Local i Regional ja ha elaborat un monogràfic que explora les relacions entre l'atur i l'evolució demogràfica titulat *Informe sobre demografia i atur a les Terres de l'Ebre*. Es recomana prosseguir en l'estudi d'aquesta relació.
2. Cal analitzar les causes de l'evolució demogràfica de les Terres de l'Ebre amb la pèrdua de població i especialment en les franges centrals de la població. Un cop analitzades les causes, cal dissenyar, si és el cas, les polítiques actives d'ocupació per evitar al fuga de la gent jove i del talent del territori.
3. S'ha d'analitzar el nivell formatiu de la població de forma estructurada i derivar els gaps que es tenen respecte a territoris de referència com a element limitador del creixement present i futur del territori.

**Drets exclusius d'edició :
Càtedra d'Economia Local i Regional
No es comercialitza**

**Imprès a Catalunya per:
Gràfica Dertosense, S.L.**

**El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre és cent per cent
lliure de clor i és qualificat com a paper ecològic.**